VICTOR ION POPA

MAISTORAŞUL AUREL UCENICUL LUI DUMNEZEU

CRONICA VREMII ŞI VIEŢII LUI VLAICU CARTEA A TREIA

BUCUREŞTI
FUNDAŢIA PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ „REGELE CAROL ÎI 38, Bulevardul Lascăr Catargi, 39 1 9 *3* 9

VLAICU II

MAISTORAŞUL AUREL UCENICUL LUI DUMNEZEU

CRONICA VREMII ŞI VIEŢII LUI VLAICU

S-AU TRAS DIN ACEASTĂ CARTE, PE HÂRTIE VIDALON, DOUĂZECI ŞI ŞASE DIN EXEMPLARI NEPUSE ÎN COMERŢ, NUMEROTATE DE LA *1 la* 28

La câţiva paşi după ce au intrat în Cişmigiu, Vlaicu s-a oprit şi s-a întors către Pătrăşcanu. Era palid, îi tremurau buzele de frig, măcar că-şi ridicase gulerul paltonului şi ţinea mâinile adâncite până în fundul buzunarelor, dar zâmbea:

— Ştii ce, frate? Acu-i numa bine să zicem o cântare de cătane de pe la noi, care spune aşa – ascultă:

Pe din sus de Orăştie. Vin doi fraţi de cătănie; Zice unu cată altu', Zice unu cată altu': Pune-ţi frate mâna n şale, Să cântăm una de jele!…

Sub fulguirea domoală a zăpezii printre ramurile negre, unde mai aninau ici colo frunze uitate de vânt şi ploaie, ardeleanul cânta uşurel şi tărăgănat tânguirea cătănească de pe valea Murăşului.

Îşi ostoia tristeţea de acum cu îndepărtarea amintirii. Era şi asta o trudă să treacă peste amărăciuni.

Dar deputatul se făcuse posac. Ochii pieriseră de tot între creţurile subţiri şi mute ale pleoapelor, iar nările pufneau. Îl amărau cumplit piedicile puse lui Vlaicu să-şi ridice banii de la Ministerul ele Război dar, mai mult ca toate, îl înfuria încăpăţânarea lui Aurel să nu spuie cine-i *prietenul bun* care pusese poprire judecătorească pe toţi cei cincizeci de mii de lei, până la plata sumei de două mii de lei, partea cuvenită după hotărârea scrisorii date.

— Nu-i bai, frate Pătrăşcane! A cercat maistoraşul să-l îmbuneze, m-am legat a-i da, i-oi da.

— Ştiu eu c'o să-i dai. Vorba e însă că rămâi cu mai nimic şi iar trebuie s-o porneşti cu nevoile dila cap. Apoi mie aiasta nu-mi placi!

Astfel zicând, scriitorul a pornit o mai departe pe aleea goală, lăsându-l pe Vlaicu să-i vie în urmă tăcut, stângaciu şi stingherit, ca un copil care-şi aşteaptă o pedeapsă meritată.

Într-adevăr, socotelile zburătorului fuseseră strălucite la pornirea din hotel. Adună cele trei mii de lei date de Vasile Morţun, cu cele cincizeci date de generalul Crăiniceanu şi cu cele şapte mii, cât rămăsese câştig curat de pe urma meetingului de la hipodrom. Aşa dar, Vlaicu avea şaizeci de mii de lei, care-i ajungeau să facă alte două aeroplane noi şi să trăiască liniştit vreun an de zile, fără să mai caute leafă de la Stat. De altminteri îşi dăduse demisia

atât de la Arsenal, cât şi de la Ministerul Lucrărilor Publice, măcar că Pătrăşcanu era împotriva acestui zor.

— Mi-or dat, frate, criţari bogăt. Nu pot să mai cer şi leafă. Mi-i ruşine. Aşa i-a lămurit el deputatului.

Acum însă îi pare rău. Cei cincizeci de mii de la Minister, rămaseră numai patruzeci şi cinci, fiindcă cinci mii fuseseră socotite aconturile pentru reparaţii, plata benzinei şi uleiului. Iar cele patruzeci şi cinci de mii rămase, nu mai erau nimic, de vreme ce prietenul, căruia îi dăduse prin scrisoare patru la sută drept întoarcere a cheltuielilor cu gazetele, pusese poprire pe toată suma.

Oricum, nu mai rămâneau acolo decât patruzeci şi trei de mii. Când a ajuns cu scăderea până aici, Aurel şi-a adus aminte că mai trebuie să trimită cincisprezece mii acasă, la Binţinţi, ca să-şi scoată neică Dumitru jugărele de sub amanet, apoi trebuie să-şi plătească chiria la hotel, leafa lui Ion pe iarnă, un alt drum după anul nou spre Paris şi, în sfârşit, preţul unei motociclete de la Magnani, fiindcă nu mai putea să-şi rupă picioarele împingând velocipeda pe dealul Cotrocenilor.

Până la urmă, făcând bine socoteala, nu-i mai rămâneau decât vreo douăzeci şi opt de mii de lei.

— Apăi, frate Pătrăşcanule, eu aşa zic. Lucru negreşit alt gândac, făr' numa că mâne la tine şi dorm în hangar…

— Ba nu-ţi mai cumperi motocicletă, nu te mai duci la Paris şi nu mai trimiţi bani acasă! I-a hotărât scriitorul.

— Feri Doamne! Aceea nu se poate, frate! S-a repezit maistoraşul. Eu treb'e să fac cum am fo' zis.

Alte lămuriri n-a mai vrut să dea. Iar Pătrăşcanu a priceput că el n-o să-l poată scoate pe Vlaicu din hotărârile lui. Pe de altă parte, se teme să întârzie lucrurile, fiindcă guvernul era pe ducă. Haret îi spusese limpede între patru ochi:

— Vom petrece un An nou liniştit, dragul meu. Ni se

cuvine de altfel, după atâta vreme şi după atâtea împrejurări grele, Apoi, ca să mângie puţintel pe deputatul, care nu se dovedea peste măsură de vesel la noutatea opoziţiei, i-a adăugat zâmbind:

— Vom guverna în linişte, fiindcă vom conduce fără răspundere din opoziţie. Domnul Brătianu a găsit o formulă limpede: Guvernul îl iau alţii, dar puterea *ne* rămâne nouă!

Spusele lui Haret erau, la drept vorbind, lucruri vechi şi cunoscute încă din vară. După audienţa pe care o avusese Titu Maiorescu la Rege, campania furioasă, pornită de conservatorii carpişti, împotriva guvernului liberal, se stâmpărase dintr-odată... în clubul conservator s-a lucrat toată vremea la ordinea de bătaie şi se vânturau chiar numele viitorilor miniştri de sub preşedinţia lui Petrache Carp.

Din nefericire, Pătrăşcanu n-avea nicio încredere în înţelegerea pe care ar fi putut o arăta faţă de Vlaicu unul ca Nicu Filipescu.

— Hotărât pare-se că ministru de Război – sau ca Delavrancea – ales urmaş lui Morţun, la Lucrările Publice. Cât priveşte Instrucţia, aceea avea să încapă pe mâna lui Costică Arion... care...

— Mdeh!... a făcut Pătrăşcanu, gândindu-se la omul menit să-l înlocuiască pe Spiru Haret. Apoi, uitându-se la Vlaicu, i-a hotărât: Dacă nu limpezim lucrurili până la Crăciun, nu-i bini.

— (De bună seamă! A răspuns maistoraşul. Dar el se gândea că, la acea vreme, trebuie să le aibă pe toate astfel orânv duite, încât să poată pleca în linişte spre Paris, după motor.

Vlaicu nu fusese prea mulţumit de felul cum s-a

lucrat aeroplanul în arsenal. Nu-i vorba de dihonia dintre el şi Mi-clescu. Nu-i vorba nici de temerile copilăreşti, care-l înjunghiau câte odată şi pe care nu s-a sfiit să le spuie uneori cu glas tare:

— Eşti a, frate, de loc îmi taie o sârmă, să-mi rup grumazu!

E vorba doar de construcţia propriu-zisă. I se părea că maşina obosise prea repede, după timp prea puţin de zbor, iar pricina n-o afla decât în cusurul lucrului. De aceeaşi iţu mai voia cu niciun preţ să-şi construiască şi al doilea aeroplan tot la Arsenal.

Căutase în tot oraşul un atelier prielnic pentru asemenea lucrare, dar nu l-a găsit. Nici chiar la Magnani nu avea tot ce i-ar fi trebuit ca să facă o maşină desăvârşită. De altfel, italianul cerea şi foarte scump, tocmai fiindcă voia să lucreze bine.

Atunci Pătrăşcanu s-a gândit la şcoala Superioară de Arte şi Meserii, unde era director un bun prieten al său, inginerul Panaitescu, om de inimă, priceput la treabă şi foarte bine văzut de Haret.

Venirea lui Vlaicu a stârnit vâlvă mare în clădirea curată şi luminoasă din stradă Polizu. Toţi profesorii şi maiştrii au dat buzna în biroul directorului, să cunoască pe zburător şi să-l audă povestind. Era şi o mângiere deosebită pentru şcoală, să se ştie că zburătorul celui dintâi aeroplan românesc trece cu lucrul de la Arsenal încoace.

Suna asta ca un certificat, pe care inginerul Panaitescu l-a înţeles şi s-a străduit să nu-l dezică, deşi, la drept vorbind, era o cutezanţă să năzuieşti a face, într-o şcoală, o maşină aşa de gingaşă, de necunoscută, cum putea să fie aeroplanul pe acea vreme.

Din fericire, Panaitescu era om îndrăzneţ şi plin de

râvnă. Se bizuia pe meşterii lui, pe profesorii lui şi pe puterea lui de lucru. Nu s-a dat îndărăt din faţa răspunderii. Astfel, după două ceasuri, când au ascultat – cam miraţi şi cam cu neîncredere – povestirea plină de necazuri, dar şi de vorbe glumeţe, a lui Vlaicu, directorul, dimpreună cu meşterii, au început să facă socoteli. Preţul unui aeroplan, cu piesele de înlocuit şi câteva schimbări în timpul lucrului, a ajuns la douăzeci şi cinci de mii de lei.

— Zburătorul a luat socoteala, a privit o îndelung, a adunat, a împărţit, iar a adunat, apoi, a sucit din cap, zicând:

— No! Bine! Dar îndată a adăugat: Bine-i… făr' mima, eu n-am criţari!

Şi pe loc a purces să povestească nefericirea cu banii lui, cu scrisoarea prietenului, cu jugărele amanetate la Ardeleana… Inginerului nu i-a mai spus însă nimic despre cei şapte mii de lei câştigaţi cu meetingul, nici de cei trei mii de la Morţun. Bănuitor ca totdeauna, se făcuse şi mai bănuitor când a văzut că preţul directorului e mai mare chiar decât fusese al lui Magnani. După socoteala lui Panaitescu, aeroplanul trebuia să coste cu vreo şapte mii de lei mai mult decât fusese la Arsenal. Iar Vlaicu era încredinţat că Miclescu îl furase.

— Esta-i cam bizantin! A gândit el, privind inginerul. Apoi s-a hotărât să fie şi el puţintel bizantin, drept care a început:

— Ce drac de haznă am, că mi-or dat cincizeci de mii, dacă cinci mi-or luat pentru aeroplanul prim şi ce-o restât mi-or oprit. No! Acum n-am nici aeroplan, n-am nici criţari, apăi eu ce mâne?

Iar fiindcă oamenii de faţă şi, mai ales, ochii lui Panaitescu îl priveau bănuitor, adaugă: Zău de Dumnezeu, că-i aşa! După aceea urmează:

— Acu pretenul cu scrisoarea… mdeh! Nu-i nimic de

aceea… I-oi şpeza două mii, cât m-am prins a-i da, făr’ numa eu ce-oi face? Din pa ze şi trei, treb’e să dau tatii cinspre ce, cât o fo’ cheltuit cu mine la carte, săracu’. Şi-o fo’ amanetat pământu’\., ş-acuma e bătrân Apăi, cu de şi opt ce-oi începe?… Să mânci, să plăteşti datoriile? O’să-ţi lucri gândacu?… Doară vreau negreşit să gât altu’ cum se cade, dară cu ce?…

Spune toate astea cu o dibace şiretenie ţărănească, îşi plânge nevoile, ca să se poată târgui mai uşor. Şi, ce-i drept, a fost răsplătit, pentru că inginerul Panaitescu, după o jumătate de ceas de chibzuială cu Pătrăşcanu, s-a aşezat la birou şi a îndrăznit să-i scrie lui Haret, personal, o scrisoare unde-i lămurea împrejurările şi îl ruga, să aprobe, de poate, vreo douăzeci-douăzeci şi cinci de mii pentru aeroplan.

După ce au socotit timpul cât îi trebuia scrisorii să ajungă şi să-şi capete răspuns, şi-au dat. Întâlnire peste cinci zile… Într-adevăr, la 31 Octomvrie, Panaitescu îi întinde lui Vlaicu scrisoarea primită chiar în acea zi:

30 Octomvrie 1910

Domnule Panaitescu.

Eu sunt foarte dispus să dau suma de 20.000 – 25.000 pentru construirea unui aeroplan Vlaicu, însă înainte de a lua vreo hotărâre, trebuie să vorbesc şi cu domnul Brătianu. Atunci îi voi putea da un răspuns definitiv.

Haret.

Peste câteva zile de friguri şi nădejdi, vine a doua scrisoare.

Domnule Panaitescu.

Cel cu care trebuia să vorbesc a găsit că suma de 20.00025.000 lei este prea mare. Eu însă repet: sunt foarte dispus şa dau. Sta în mânz diroitale să pe împaci pe toţi.

Haret.

Citind rândurile acestea, Vlaicu a făcut o mutră lungă şi amară:

— No! Acuma ce-i de făcut?

— Să vă împac eu pe toţi! A răspuns Panaitescu, zâmbind. Apoi, îndată şi-a chemat sfatul de maiştri, să purice de la capăt toate socotelile.

— Mai întâi să despărţim motorul de aeroplan. De vreme ce lucrăm numai aeroplanul, să vedem ce costă.

— Încă şi-aceea e bine! făcu Vlaicu. Ş-apăi, acum oi şpeza mai puţin pe motor, la nouă mii, că doară am fo' zburat şi Gnômu mi l-a da mai ieftin!

— Atunci cât îi cerem ministrului? Nouă mii pentru motor, sau şapte mii – cât este cu economie socoteala aeroplanului?

Zburătorul s-a scărpinat după ceafă, necăjit. Apoi l-a apucat o mare milă de Haret şi a răspuns oftând şi căinându-l:

— Dă-l dracu' de Haret el a, c'o fi şi el sărac, dacă atâta plânje că n-are… Să şpezeze mima* şapte mii, iar eu oi da nouă…

Dar îndată l-au prins îndoielile. De aceea, când Panaitescu închidea plicul cu scrisoarea către ministru, Vlaicu a dat din cap neîncrezător:

— Miata ai fo'* scris, de bună seamă, d-apăi tot dejaba ne-o fi. Doară ministru numai treaba noastră o are?

Zadarnic s-a trudit Panaitescu, să scoată pe maistoraş din negura în care intrase. Socotelile lui erau triste de tot. Nu i le-a mângâiat decât biletul prin care Panaitescu îl chema de zor la şcoală, în dimineaţa zilei clei Decembrie, când i-a arăţcit ordinul venit chiar atunci de la Minister.

Ordinul Nr. 91.628 din 30 Noembrie…

Domnule Director.

Sunteţi invitat a pune în lucru aeroplanul domnului inginer Vlaicu în limita sumei de lei 7.000 cât s-a acordat pentru acest scop.

P. *Ministru*, şi era iscălit Secretarul General.

Cât citise ordinul, lui Vlaicu i s-a tăiat suflarea. Când a isprăvit, a gemut într-o oftare adâncă, grea, aspră. Ochii s-au luminat şi au râs. Apoi, deodată, a ţâşnit deasupra în el flăcăul şi în Binţinţi.

A făcut şiret din ochi lui Panaitescu, i-a dat cu hârtia peste nas, în chip desăvârşit de amical şi a zvâcnit din picioare, gata gata să-i tragă un brâuşor ori un pas de Haţegană şi să chine ca sub creasta Sărăxăului:

Câte fete ardelene

Toate-s negre la sprâncene…

Ochii alungiţi de mirare şi râs ai inginerului, l-au oprit. A dat doar o sfârlă în hârtia ministrului, a zis scurt:

— Fain! Apoi, repezindu-se la euer, şi-a bătut gambeta până peste urechi şi cu mâna pe clanţă a spus:

— Acu, naţie, deloc o să vedeţi ce gândac nu mer einz fac eu!

Şi-a plecat, uitând să mulţumească, uitând să dea măcar bună ziua.

A doua zi era la lucru, voios şi împăcat cu toată lumea. Şi-a găsit aici prieteni noi şi buni, care au sârguit neosteniţi lângă dânstil.

Maistrul Nicolae Flencheş, maistrul Dragomir şi, mai ales, maistrul electrician Silişteanu – un băietan oacheş, tânăr şi inimos, pentru care aeroplanul era ca un fel de vrajă neînfrântă-i-au alcătuit cerc nou de dragoste, bunăvoie şi străduanie, alături de cuminţenia aşezată şi credincioasă a lui Ion Ciulu.

Munca a început de la capăt, dar de astă dată o

muncă liniştită, stăpână pe sine, fără hărţueli, fără îndoială. Roadă muncii a fost la fel. Aeroplanul cel nou arăta, faţă de cel vechi, cum arată subţierea şi desăvârşirea unei femei împlinite, faţa de fetişcana grăsuţă, fără forme, din care s-a rostuit. Era creştere, era afinare.

Lucrul a mers aşa de întins şi de bine orânduit încât, în preajma anului nou, când a plecat Vlaicu peste graniţă, lipsea prea puţin aeroplanului să fie gata. Numai spinarea – ţeava cea lungă de duraluminiu – pânza, sârmăria şi roţile. Adică doar aceea ce trebuia adus din străinătate.

N’a plecat cu inimă uşoară. Chiar de când auzise că se vântură vorba despre răsturnarea guvernului, a simţit cum vine înnegurarea. De aceea, citise cu strângere de inimă gazetele din Ajunul Crăciunului, unde se povestea întrunirea majorităţilor parlamentare. Le strânsese Ionel Brătianu, să le spuie că, partidul liberal trebuie să se retragă de la cârmă, ca să pregătească guvernarea viitoare.

Câţiva deputaţi şi senatori, au socotit mai de bine că partidul să nu plece de la putere, ci să aştepte împlinirea celor patru aniadică luna Februarie – să facă şi alegerile generale. Ionel Brătianu n-a vrut să audă. S-a împotrivit răspicat: – Am socotit că o chestiune de înaltă politică, condiţiunea ca retragerea neti! Sp, se facă în aşa chip, încât chiar adversarii partidului nostru să asiste la aceasta retragere., nu numai cu un simţământ de respect, dar cu frică. Guvernul îl pot lua alţii, dar puterea ne rămâne nouă.

De altfel, îndată după Crăciun a şi demisionat, lăsând locul lui Petrache Carp, care a luat Preşedinţia şi Finanţele, în vreme ce Titu Maiorescu intra la Externe, Alexandru Marghiloman la Interne, Ion Lahovary la Domenii, Nicolae Filipescu la Război, C C Arion la

Instrucţie, Barbu Delavrancea la Lucrări publice, Mihail Cantacuzino la Justiţie, iar D. Neniţescu la Industrie.

Aşa dar, tocmai cum se ştia de mai bine de două luni de zile, când junimiştii din partid – Carp, Maiorescu, Marghiloman şi Arion – ajunseseră la împăcare cu celelalte bisericuţe, a Cantacuzineştilor – şi a bătrânilor conservatori – Ion Lahovary.

Mintea lui Vlaicu, nedeprinsă cu stările din Ţară, nu se descurcă de fel între aceste schimbări, care îi prefăceau cu desăvârşire lumea. S-a pomenit că nu mai cunoaşte niciun ministru, că prietenii lui dau din cap îndoiţi, când pomenesc de Titu Maiorescu ori de Barbu Delavrancea-singurii care puteau fi un sprijin la nevoie – dar că nimeni nu trage nicio nădejde de la Nicu Filipescu.

În asemenea împrejurări, la ce bunuri s-ar mai fi aşteptat maistoraşul când, pe deasupra, a mai aflat că Pătrăşcanu nu mai este deputat, că doctorul Lupu nu mai este medic primar al judeţului, iar Zaharia Bârsan e peste măsură de îngrijorat de soarta lui, auzind că Ion Bacalbaşa e vorba să fie numit director al Teatrului Naţional în locul lui Pompiliu Eliade, care îi purta prietenie, îi jucase cele două piese în câte un act Mărul şi Sirenă, ba chiar îl înaintase în două rânduri.

Singurul om care l-a mai liniştit oarecum pe Vlaicu a fost Gârle a nu.

— Pleacă fără nicio grijă. Ăsta-i guvernul nostru, al scriitorilor şi artiştilor, pe onoarea mea. Dragă!

Iar cum zburătorul câta în altă parte, neîncrezător, mozolind amărât în gură un muc de ţigară stins de mult, i-a şoptit:

— Nu rămâne niciun scriitor fără slujbă. Pe Anghel îl numeşte consilier la Casa Şcolilor, pe Sadoveanu director la Teatrul Naţional din Iaşi, iar pe mine la Craiova. Şi asta-i

numai ceea ce ştiu bine deocamdată. Dar conu Costică Arion are de gând să ne limpezească viaţa la toţi.

— D-apăi, frate Gârlene, eu nu mi-s cu ştiftu ca voi…

— Ce-are a face asta? I-a întors scriitorul. De vreme ce-i prietenul nostru, e şi prietenul tău.

— Criţari o da?

— Criţari? Aiştia dau şi din punga lor, că-s boieri, Vlaicule! – Boieri? A întors repede maistoraşul, înjunghiat de-o bănuială. D-apăi, de-s boieri, n-or fi şi eşti a cu Bibescu?

— Dar lasă-l în bună pace pe Bibescu, omule. Nu te mai lega de el!

— Eu îl las, frate, făr' numa el m-o lăsa, când or veni b o ei îi luă la Minister? Doară bine tot mi i-o fi, odată ce i-am crescut peste capu' lu7 Prinţu, eu, mocanu de peste Murăş.

Gârleanu a râs. El auzise prea de multe ori şi prea în multe feluri povestea acestei lupte dintre Principe şi Vlaicu. Nu mai putea să-i dee crezare. Ş-apoi îl ştia pe Bibescu tot aşa de bun prieten şi cu generalul Crăiniceanu, cum era cu Nicu Filipescu. Prin urmare, faţa stărilor nu se schimba cu nimic în privinţa asta. De vreme ce Bibescu nu-l împiedicase pe general să dea lui Vlaicu premiul de cincizeci de mii de lei. Nu era nicio pricină să se creadă că i-l va face duşman pe Nicu Filipescu. Ba poate dimpotrivă.

Fireşte, scriitorul era un om avântat de felul său şi încrezător în oameni. Totuşi, de astă dată, Aurel avea un strop de temei în bănuiala lui, Gârleanu era de faţă când venise generalul Crăiniceanu să – Vadă zborurile lui Vlaicu de la Cotroceni şi a auzit câteva vorbe destul de lămurite, întrebat de ministru ce crede despre aeroplanul ardeleanului, Bibescu a răspuns neted;

— Domnule Ministru, până astăzi pe mine nu m-a

convins decât aparatul lui Blériot. Asta nu înseamnă însă că Farman nu are un aeroplan bun, sau că Wright nu zboară bine.

— Dar *al nostru* cum zboară, Prinţule? A întrebat din nou generalul Crăiniceanu.

— Pentru o lună de zile, de când zboară, excelent! I-a răspuns Principele.

— O lună? De ce o lună? A zburat şi acum un an, la el acasă!

— O! Acela nu era aeroplan, domnule Ministru. Era un zmeu. Cu zmee am zburat şi eu în Franţa, dar acela nu e zbor. E o tortură de iad. În sfârşit, spun asta tocmai fiindcă vreau să nu micşorez meritele lui Vlaicu. Aeroplanul lui a izbutit să se ridice de la pământ mult mai repede decât toate maşinile de zbor, care s-au făcut până azi.

— Nu-i aşa? A spus repede Generalul.

— Fără îndoială, i-a întărit Bibescu. Apoi a urmat, lărgind vorba: pentru că a fost isteţ şi a umblat prin străinătate, unde a putut învăţa multe din experienţa altora. Rămâne acum să vedem cât este în stare să progreseze.

La asta, Generalul a zâmbit şi a dat din umeri. Cuminţia lui bătrână îi îngăduia să se aşeze alături, el-apărătorul de astăzi al aeroplanului care vâjâia prin văzduhde el, uluitul de acum câteva luni. Care era încredinţat că risipeşte de po & mană banii Statului când dă două mii de lei pentru construirea unei maşini de zburat.

Iar Gârleanu, după trecerea altor câteva luni de zboruri, putea să vadă acum şi acel progres, de care se îndoise Bibescu odinioară. Aşa dar. După socoteala scriitorului. Prinţul n-ar mai fi avut prilej să-i arate lui Filipescu nici măcar îndoiala pe care i-o arătase

Generalului.

I-a povestit atunci lui Vlaicu întâmplarea şi – negreşit a făcut din ea o micuţă bucată literară, vie, cu întrebări şi răspunsuri, şlefuite toate şi toate mai plăcute decât fuseseră într-adevăr. Gârleanu era un creator de iluzii şi-i plăcea să simtă că împrăştie negura dintr-un suflet de om. Cum să nu trudească atunci să zvârle din inima lui Vlaicu bănuiala unei nedreptăţi viitoare, când era încredinţat că n-are pricină s-o aştepte. Nuvelistul credea în Arion, pentru că acela era boer subţire şi credea în Filipescu, pentru că acestălalt era şuvoi, patimă şi sudalmă fără ocol. Adică pitoresc. Dar, mai presus de toate, credea în guvernul acesta, care mângâia una din celë mai tainice strune ale inimii lui, devreme ce cuprindea doi oameni ai scrisului; Maiorescu şi Delavrancea.

Iar cum Vlaicu era şi el un copil mare, încredinţat că: – Scriitorii eşti a îs faini oameni, frate!

— Cum tot spunea mereu – s-a lăsat momit de bună mângâiere a vorbelor lui Gârleanu şi a trecut graniţa cu voie bună, citind în scuturătura trenului Din lumea celor care nu cuvântă, volum proaspăt apărut, pe care i-l dăduse Emilgar, drept pecetluire a bunei lor înţelegeri.

— Benezenez! A strigăt lung şi pe nas, conductorul trenului.

Iar în liniştea de sticlă a nopţii de iarnă, în care răsufletul rar al locomotivei suna astupat, istovit, pasul zornic şi clătinat al maistoraşului a bătut în culoarul umbros al vagonului, cu huiet rar.

— Uşa târşită şi duduitul călcâielor pe scară au rămas în urmă. Doar zăpada a scârţâit de câteva ori aspră sub tălpi. Scurt, stropşeală repezită de aburi, din hornul locomotivei şi pe lături, a umplut noaptea de larmă. Roţile s-au învârtit de câteva ori în loc, apoi, în puf netul rar al

fumului, maşina a icnit opintindu-se, smulgând vagoanele din îngheţul opririi şi plesnindu-le în tampoane. Larma fierăriei ciocnite a fugit odată de la tender până la coadă, pe urmă s-a întors de la coadă spre cap şi, în sfârşit, trenul a purces la drum, încet, apoi mai repede şi tot mai repede, până-n a mai rămas din el decât o măturâ de scântei în hău şi pătrăţele gălbui, spărturi de lumină palidă, pe care noaptea le închide şi le inistue treptat.

Liniştea s-a furişat la loc, nemişcată, ameninţătoare. Departe, ca din funduri bănuite, răzbate doar lătratul morocănos al cănilor din sat.

O ia peste linii, trece pe lângă canton şi ţine soseau. Cu geamantanul când în mână, când la spinare.

— Ca hamalii – Vlaicu luptă greu prin răpăguşul ogaşelor bocnă.

Gerul îi lipeşte nările şi genele. Obrajii se întăresc şi frig, iar buza de jos amorţeşte, nu mai vrea să asculte. Dar sub straiele subţiri, sub paltonul cel albastru şi chiar sub fâşia de muşama din gambetă, pielea e tot o apă de năduşeală.

Intrarea în sat adună toţi câinii la porţi. Bat haitele cutremurate de îndrăzneala străinului, care cutează să aducă neorânduială în somnul devălmaş, până îl simt ieşit din dreptul tuturor – adică din drum – şi îl înţeleg intrat în dreptul unui singur câine – adică într-o ogradă.

Când s-a înţeles cine ciocane la uşă, în casă s-a coborât tăcere grea.

Lelea Ana a aprins lumina, cu mâinile înfierbântate de tremur şi a deschis, pândind cu teamă ochii înneguraţi, bănuitori, ai lui neică Dumitru. Bătrânului nu-i plăcea venirea feciorului.

— Ce-i Orei tată? Ţi-o fo’ dor de noi şi-ai venit să ne

mai vezi?

Maistoraşul a simţit ce dospeşte în cuvintele domoale ale tatălui său. De altminteri se aştepta. De aceea, i-a întors la fel de moale.

— De bună seamă, tată. Făr numa ţi-am adus oareşce cărţi, că tot îţi place ’mneatale cetania. Ş-apăi, de le-i ceti, de loc te simţi satisfăcut pe-un an de zile şi te dai împăcat că ţi-or luat jugărele la Ardeleana şi n Săbiiu…

Avea un glas ciudat, iar în priviri licăreau umbre jucăuşe. A scos din buzunare câteva cărţi şi i le-a întins bătrânului. După care, a şi trecut în casa de dinainte, unde îi era patul, de s-a vârât în aşternutul îngheţat, pe care mâinile harnice, repezi şi tăcute ale lelei Ana îl întocmiseră dintr-o zvârlitură.

Când s-a auzit dincolo patul gemând sub trupul înşurupat în el, iar tăcerea şi-a întors apele ei cele tulburi, neică Dumitru a oftat încet şi adânc. Peste inima tristă s-a lăsat ca o povară grea. Altminteri îşi închipuise el venirea aceasta a lui Aurel. Nu în fund de noapte, nu singur şi sărac, purtându-şi în spinare buclucurile de nevoiaş, mai amărât şi mai neajutorat chiar decât atunci când se întorsese fără rost din străinătăţi.

Vechea neîncredere a bătrânului în soartă şi în mintea lui Aurel, se îndărătnicise un an încheiat să nu ia de bune veştile biruinţelor de la Bucureşti, pe care i le aducea uneori Boca, iar alte ori foile din Arad, de la Sibiiu, ori din Orăştie. Venirea de acum a feciorului îi dovedea dreptatea.

N-a mai putut să doarmă. A ieşit din aşternut, s-a îmbrăcat, şi punându-şi ochelarii, a început să răsfoiască sub lampă cărţile aduse din ţară.

St O. Iosif: *Tălmăciri*; *Emil Gârleanu*: *Din lumea celor care nu cuvântă*; *Caleidoscopul lui A. M în ea…*

Deodată ochii se ascut: *Drumul unui cuceritor*: *Aurel*

Vlaicu.

Nu-i o carte tipărită. E un fel de volum cu file albe, pe care-s lipite tăieturi din reviste şi din jurnale, fiecare cu ziua când a ieşit şi cu numele tipăriturii unde a fost dată.

Începe cu cele dintâi notiţe despre venirea lui Vlaicu în Bucureşti, cu dările de seamă asupra încercărilor de la Parcul Carol, apoi urmează cu articolele lui G. Costescu din Viitorul, Revista Automobilă şi cele publicate de L'Indépendance Roumaine.

Neică Dumitru le citeşte pe rând. Trece după asta la însemnările lui Gârleanu, la urmărindu-l pe Vlaicu articolul scris de Zaharia Bârsan asupra zborului făcut de la Cotroceni la Chitila şi înapoi-care fusese publicat în Minerva-la De la aerostate la aeroplane un articol din almanahul ziarului Universul pe anul 1911 – unde era tipărită şi fotografia lui Aurel – la Tribulaţiile unui aviator publicat de D.D. Pătrăşcaiiu în Viaţa românească, apoi ajunge la scrierea lui Octavian Goga, Drumul unui cuceritor: Aurel Vlaicu. Pe rândurile acestuia din urmă bătrânul lăcrămează. Citeşte acolo şi despre dânsul, despre casa lui, despre Anica, despre Ion, despre iugărele cele fără întoarcere… în sfârşit despre toate şi despre toţi cei care sunt – cum zice Goga în încheierea lui –:

Strânşi în obeji de ursita vitregă a unui neam de mucenici…

Totuşi se miră straşnic când vede pe faţa următoare: Aurel Vlaicu: Aviaţia la noi. (Viaţa Socială).

E o scriere limpede şi curgătoare, cum n-ar fi bănuit să poată compune feciorul lui.

După ce a isprăvit o pagină, e aşa de nedumerit, încât o ia de la capăt. Citeşte din ce în ce mai aprins, din ce în ce mai grăbit. Dar când întoarce foaia, rămâne şi mai nedumerit. În loc de-o filă tipărită, află o hârtie de-o mie de

coroane. Dă să o scoată, nu poate. E cusută. Dincolo de ea iarăşi o pagină cu slove…

Nu înţelege nimic întoarce şi astă foaie de-a doua: iarăşi dă de o mie de coroane… Apoi de alta şi încă de alta. Sunt zece mii de coroane cusute în carte. Sau poate or fi şi astea glume ciudate, cum au fost fiorinii, pe care Aurel îi făcea înainte vreme cu Ion.

Dar la coada cărţii, pe fila din urmă, găseşte scris: Dragă tată.

Cu zece mii de coroane ţi-i scoate pământul de la Ardeleana şi cu laudele care mi-or adus ţi-i scoate năcazul de la inimă să nu mai zici că ce s-o alege de capu’ vost mă ficiori, că eu la aceea în a în cujetat mereu, că dejaba te-ai întristat şi n ai crezut, dar acum mi-o succes şi-i crede.

Cu drag – Aurel.

N.B. Acu nu-i mai râde de ucenicul lui Dumnezeu!

În inima bătrânului s-a răsucit ceva bun, duios şi cald. E aproape ca o întristare. Simte doar dorinţa să-l vadă pe Aurel. Atâta tot.

Se ridică, păşeşte încet, deschide uşa casei de dinainte şi în strecurarea pâcloasă a zorilor de iarnă, priveşte faţa smeadă şi fruntea întinsă, prizărită dintre perne. Lumina albastră şi pălită dă cârnei o înfăţişare neadevărată – parcă ar fi abur şi umbre. E o privelişte chinuitoare pentru, un părinte. Şi totuşi ochii lui neică Dumitru pândesc chipul cufundat în somn, cu o licărire tulbure şi amestecată. Ai zice că, abia în clipa asta îl vede bine pentru întâia oară.

Aurel scrâşneşte scurt din dinţi şi geme. Brusc, se scutură şi deschide ochii, cătând crunt, până să priceapă, la bătrânul îngheţat în mijlocul odăii:

— Ce-i Orei, tată? Întreabă neică Dumitru încet şi cu

o înmlădire mângâioasă, dar stângace. Ai visat rău?

Capul răsucit la loc în perne a mormăit ceva neînţeles, apoi a lunecat iarăşi în negurile lui.

colindat zadarnic şi bolnăvicios prin Münchenul lui de altă dată. N-a mai izbutit şi alte niciun cunoscut. Plecaseră spre ţară sau rătăceau prin pârtiile de săniuţe din munţi?

— Nimeni nu ştia să spuie în coada asta de vacanţă, în care toată viaţa studenţească era amorţită şi tristă. A văzut-o, în schimb, pe Amalia, de la geamul unei cafenele şi a lăsat-o să treacă în bună pacea voiniciei îmbujorate de femeie tot mai împlinită, tot mai mândră, tot mai trufaşă.

După câteva zile goale, s-a hotărât să plece. Dar tot şi-a găsit îndemn a încerca pe la Politehnic, în nădejdea să mai afle vreo noutate despre aeroplane sau despre motoare. Era pustiu şi acolo. Doar bătrânul secretar, mai încovoiat şi mai surd, de împlinea cu tusa lui uscată sălile reci. Fireşte, acela nu i-a putut spune decât:

— ((Münchenul e oraş de oameni cuminţi, domnul meu. Iar Vlaicu a priceput că vorbele acestea sunt în trecere prin bietul secretar, ca un cântec printr-o placă de gramofon şi o pâlnie neizbutită. Aşa dar Föppel – şi când zici Föppel, zici toţi profesorii de mecanică – a rămas tot la anul 1905, adică la un veac în urină…

Lui Vlaicu îi joacă în ochi un diavol neastâmpărat şi răzbunător; scoate din buzunar o fotografie luată la Cotroceni, cu dânsul în plin zbor şi-o arată secretarului:

— Domnule, dă-i asta lui Föppel, dragu de el, şi spune-i că aici sus, în aeroplan, e unu de io fo’ student lui. Dară Föppel aşa tare l-o fo’ ţâpat afar din prelejeri, că o ajuns tocma la Dumnezeu Bunu!… Iar asta, de bună seamă, e o dovadă că ştudentu n-o fo’ cuminte ca el a de-i profesor…

După ce şi-a pus iscălitura pe fotografie, a plecat mulţumit, dar cu zor.

Pasămite îşi adusese aminte că a trecut prin Pesta, uitând de Jonas Ödön. Avea de plătit şi acolo o datorie. I-a trimis o scrisoare mai lămurită, înşirându-i biruinţele asupra lui Molia

— Care însemna Farman – Bibescu – care însemna Blériot

— Şi Rudi Caragea.

— Care însemna Wright.

Pe dosul fotografiei a scris ca un răspuns după şapte ani:

— Chestiunea zborului n-o fi actuală dar esta zboară! Şi s-a iscălit.

În Frankfurt s-a dus de-a dreptul la Ursinus. Aici, în casă, a dat peste mare bucurie: Friede avea un copil. Un boţ de carne pufoasă, de ţi-era frică s-o atingi şi-un gâtlej care moştenise toate clacsoanele Fabricii Oppel. În sfârşit, câţiva decimetri cubi de aer mai puţin în vastele odăi ale casei boiereşti şi totuşi ceva care le popula în întregime. Sufletul mort al Friedei înflorise dintr-odată, ca scheletul negru al unui piersic în primăvară. S-a agăţat de micul ei rost, cu aceeaşi veche nestăpânire, dar într-alminteri răsucită. O mamă furioasă, descreerată, care umple casa de doctori când aude mormolocul suflând mai pe nas, ori dă telefon lui Oscar la Rüsselsheim, să vie numai decât înapoi, lăsând Fabrica în plata Domnului, pentru că domnul Ursinus-junior ţipă aşa de tare şi nu vrea să adoarmă, ceea ce e dovadă cum nu se mai poate că domnul Ursinus-tatăl e în măsură să-l aducă la înţelegere, aprinzându-i chibrituri, făcându-i jocuri din degete sau maimuţărindu-se şi bodogăind, până îşi pierde suflarea ori se învineţeşte la

faţă.

Toate astea alcătuiesc însă o mare pacoste pentru Vlaicu.

Mai întâi, fiindcă i-a dragi pruncii. Apoi, fiindcă se simte puţintel acasă. Şi, în sfârşit, pentru că se pare că, admiraţia şi dragostea nesfârşita pe care i-o arăta odinioară Ursinus-senior, a moştenit-o şi domnul Ursinus-junior. Tace când vede laba uriaşă a maistoraşului şi răşchitoarea degetelor mari, îi zâmbeşte, ba chiar se cere în braţe. În partea aceasta din urmă poate să fi moştenit ceva şi de la Friede…

Dar, după o săptămână, sufletul fără reazim din Vlaicu se prinde în joc Viaţa asta de casă bună, cu bărbat cuminte şi muncitor, cu femee-mamă, care nu mai ştie nimic pe lume în afară de leagănul copilului şi patul bărbatului şi cu gogoloşul acesta – cu trâmbiţă neobosită în gât-răvăşeşte în Aurel ape grele şi adânci. Atâta schimbare aduce într-însul, că zile întregi uită şi de ţară şi de rostul venirii lui aici, ba chiar şi de aeroplan. E aşa de vesel, aşa de bun, aşa de vorbăreţ şi de jucăuş, încât Friede începe a nu mai şti bine cine-i adevăratul copil din casă.

— Copiii se joacă! Lămureşte ea lui Ursinus, când acela se întoarce de la Fabrică.

— Care copii?

— Copiii noştri. Cel mare şi cel mic. Iar în acel copiii *noştri* e o înmlădiere ciudată de glas. E duioşie faţă de cineva pe care-l simţi al tău cu întârziere, ceea ce înseamnă o posesiune purificată de trecerea timpului. Ca şi paternitatea, ori maternitatea, e pecete pusă în trecut.

De altminteri şi Vlaicu simte la fel. Friede, doar prin prezenţa ei, îl subţiază şi-l creşte spre altceva. Spre ce? N-ar şti spune. Dar deschide în el ferestruici către privelişti ispititoare şi pline de odihnă. Mişelit ca şi ea înainte

vreme, maisto-raşul înţelege că-i urmează cărarea în soartă şi-i purces la alte rosturi. Rosturile ei de-acum: casă şi linişte. Adică alinare; o mână bună peste inima zbuciumată.

Într-o zi, Friede i-a spus;

— Bun bărbat şi bun tată ai putea să fii dumneata. De ce nu te însori?

Răspunsul lui Vlaicu n-a ocolit:

— Găseşte-mi o fătucă faină şi deloc mă însor!

— Eu? A făcut femeia cu o tresărire stăpânită. Apoi, privindu-l în ochi, adânc şi greu, a urmat şoptit că un ecou: Eu să ţi-o găsesc?…

Neîndemânarea amândurora pusese iarăşi păcatul între ei. Toată liniştea fusese mincinoasă. Dar nici Friede, nici Vlaicu, nu mai puteau să încalce tainica iezătură pe care o înălţaseră anii şi întâmplările. I-a mutat într-o duioşie adâncită, fiindcă abia acum au înţeles că pârpora de-odinioară nu fusese numai o apropiere bolnavă, ca o arşiţă uscată ci, mai presus de toate, o greşită descărcare sufletească.

Vreo zece zile a tremurat în ei ca o volbură otrăvită – un roman nou şi încins. Se căutau şi, pe aceeaşi măsură, s-au ţinut departe, căci aplecaţi asupra leagănului micuţ, sau în cisla domoală dar încordată despre mărunţişuri zilnice, duhul înfierbântat al ispitei lor îi silea unul către altul, cu nişte mână nemiloase şi nevăzute, care nu se mai lasă descleştate. Dacă Vlaicu ar fi întins braţul numai pe jumătate, Friede s-ar fi prăbuşit. Asta o simţeau aşa de puternic, aşa de lămurit amândoi, că le era deopotrivă groază, deopotrivă ruşine.

Stăpâneau în ei doruri neîmplinite. Iată adevărul. Dar simţeau că nu mai pot ieşi din nedreptate unul prin altul. De altminteri era limpede. De vreme ce au fost în stare să

se despartă şi de vreme ce erau în stare să-şi pune acum frie hotărâte, însemna că stau sub porunci deosebite şi că numai din întâmplare s-au întâlnit. Sau, poate, s-au întâlnit tocmai ca să se descopere şi să se lămurească fiecare pentru inima lui. Cel puţin Vlaicu, aici, în casa lui Oscar, a Fridei şi a micului Günt, s-a pregătit pentru toată liniştea şi mângierea pe care o cerea de la viaţă.

După încordarea aprigă a câtorva zile năbuşitoare, groaznic de greu a îndura, boala – căci într-adevăr că o boală a fost – a început să le aşeze suflarea la loc. I-a lăsat parcă mai trişti, mai goi, mai singuri, dar într-o înseninare din care nu lipsea mândria şi o anumită mulţumire. Simţeau meritul cinstei, pentru că l-au plătit.

Abia după aceea şi-a găsit Vlaicu vreme să-şi aducă aminte că nu venise la Frankfurt numai pentru Friede şi pentru Ursinus.

Venise pentru alte multe de-odată, dar mai cu seamă voia să încerce iarăşi să convingă pe Oppel, ca să-i cumpere câteva aeroplane sau să facă o tovărăşie.

Socoteala era bine ticluită, deoarece Fabrică din Rüsselsheim ar fi putut lucra şi celulele, dar şi motoarele – cumpărând de la Séguin licenţa pentru Gnome şi îmbunătăţindu-l prin anume schimbări la carburator, ca să-i crească puterea şi să i-o facă variabilă.

Toate lămuririle lui Vlaicu au fost zadarnice. Inginerii, în cap cu stăpânul, au privit fotografiile aduse, apoi au ascultat şi pe Ursinus, care s-a făcut un apărător înfocat al propunerii românului, dar până la urmă nimeni n-a fost convins, pentru că Germania acelei vremi avea ochii îndreptaţi către Contele Zeppelin şi balonul lui cu schelet de metal.

Totuşi Oppel, datorită lui Ursinus, cunoştea foarte bine toate încercările făcute în lume cu aparatele mai grele ca aerul. Toate încercările şi, mai ales, cele

neizbutite sau cele cu încheiere tristă.

I-a şi spus-o lui Vlaicu:

— Domnule inginer, noi, Germanii, n-avem oameni de pierdut pentru încercări, lată lista celor morţi, căzuţi cu aeroplanul numai de la Octomvrie încoace. Întâiul: Heinerich Haas în Metz, al doilea Matsievic la Petersburg…

— D-apăi aceea-i altă poveste, domâe Director. Face Vlaicu, grăbit; Ela s-o fo' ucis singur…

— Da… Am auzit şi eu zvonul că ar fi fost nihilist şi avea poruncă de la organizaţia lui să intre cu aeroplanul în pământ când urma să zboare pe un ştiu ce mare personaj de-al Guvernului… Dar că autorităţile au prins de veste, i-au smuls cuvântul de onoare că nu va pricinui moartea nimănui…

— Tocmai. Şi atunci s-a omorât. A încheiat maistoraşul.

— Fie şi aşa. Totuşi, la 21 Octomvrie moare Căpitanul francez Madiot, la 25 Octomvrie cade Meute, la 26, Blanchard, alt francez, la 2 Noembrie italianul S agii et ti, la 17 Noembrie Ralph Johnstone, americanul, la 3 Octomvrie doi ofiţeri italieni: Cammarato şi Castelani, la 29 Decembrie, Lafonde şi Paula, la 30, De Caumont, iar la 31, anul îl încheie americanii cu John Morssant, prăbuşit lângă New York şi IToxey lângă Los Angelos.

Vasăzică, în total pe anul întreg, şaptezeci şi opt de morţi. Iar dacă anul 1910 ne-a dat aţâţi, după ce anul 1900 nu ne dăduse decât trei – pe Lefébore, Căpitanul Feber şi Antonio Ferandez – mă întreb ce va fi în anul care vine?

Vlaicu i-a împotrivit:

— D-apăi aceea nu-i socoteală dreaptă, domnule Director, pentru că în o mie nouă sute opt or fost numa cinci aviatori, şi-or zburat o mie şase sute de kilometri de

n-o murit decât Sel-fridge, când l-o urcat Wright, pe câta vreme în o mie nouă sute nouă or f05 cincizeci de aviatori ş-apăi aceia or zburat patruzeci şi patru de mii de kilometri, iar în est an cinci sute de aviatori, de-or făcut nouăzeci şi şase de mii de kilometeri…

Atunci, încă şi aceea cu moartea trebuie socotit. În nouă sute opt se vine un mort la o mie şase sute de kilometeri, în nouă sute nouă, la cincispre ce mii de kilometeri şi est an, unu* tocma la treize şi trei de mii… No! Apăi aşa, pot zace că mai sigur mi-s eu, de mer pe sus, decât miata când merji pe jos… Ce?

Dar truda era în van. Oppel nu voia să facă aeroplane.

Când se întorceau spre Frankfurt în automobil, Ursinus îl apucă de braţ.

— Ascultă, am să-ţi pun o întrebare, dar să nu te superi.

— No! Zi-i, frate Ursine.

— Ce aeroplane ai văzut la Paris, anul trecut?

— Pe toate: Farman, Blériot, Wright, Latham, Curtiss…

— Dar nu cumva ai văzut şi un aeroplan al unuia Colinet… Coulinet… în sfârşit cam aşa ceva, „lucrat cu încă un altul…

— Nu. A răspuns maistoraşul. Cine drac or fi şi eşti a, că nici în foi nu s-or văzut…

— E adevărat… Totuşi, ia priveşte colea! Şi Ursinus i-a întins o fotografie.

— Esta-i Colinet? Întreabă Vlaicu.

— Da. Are tot două helici ca şi al tău: una în faţă şi una în spate. Tot monoplan, aripile tot în unghiu diedru şi spinarea tot o singură axă…

— Şi-o zburat?

— Cred că o singură dată: zborul pe care îl vezi aici. Fotografia asta mi-a dat-o inginerul şef, să ţi-o arăt. Zice că seamănă grozav cu aeroplanul tău. Doar că tu ai aşezat pilotul dedesubt şi ai pus" cârmele înainte…

Vlaicu s-a uitat o clipă în ochii lui Ursinus, nedumerit. Apoi, deodată, a izbucnit într-un hohot de râs nebunesc:

— No! Că aşa nărod ca el a, mai rar!… D-apăi şi tu frate, încă eşti nărod. Cum o fo' zis? L-am înturnat şi pe dos şi cu coada şi gata… Fain! Ştii ce? Du-te şi spune-i să ia un cocostârc, să-l însuce cu zgaibele în sus şi cu coada înainte, ca să-i stea ca pu în urmă, că aşa o zbura număru einz!

După aceea, ca să-l lămurească de tot pe Ursinus, i-a arătat fotografiile scoase de Oscar Adler la Binţinţi, în ziua de zece Iulie 1909, adică atunci când încă nu fusese la Paris, iar Colinet nici cugeta să inventeze vreun aeroplan.

Dar întâmplarea asta, oricât de neînsemnată ar fi părut, oricât de nedreaptă şi de absurdă, l-a pus pe gânduri şi l-a înnegurat. Va să zică, era cu putinţă să se afle oameni care să creadă că şi el şi-a copiat aeroplanul după născocirea altuia, cum Voisin şi cu Farman l-au făcut pe al lor după formula celulei lui Chanute, cum Santos Dumont l-a făcut pe al lui după Vuia, iar Blériot după ei amândoi.

Gândindu-se la astea, într-un ungher de minte s-a strecurat lumină. Brusc, a înţeles un noian de lucruri ciudate, petrecute pe câmp, la Cotroceni, de-a lungul verii. Vorbe îndoite de-ale lui Bibescu, tăceri fără lămuriri ale lui Capsa sau Zorileanu, cei doi ofiţeri de cavalerie, prieteni buni cu Prinţul, care erau mai mult la hangar decât în cazărmile lor, apoi zâmbetele ciudate ale lui Goliescu.

În sfârşit, atâtea şi atâtea, care i se păruseră odată fără rost, acum le pricepea de unde pornesc. Negreşit,

Bibescu ştie şi el despre acest aeroplan al lui Colinet…

Într-adevăr, Principele ştia. Nu numai atât. Avea chiar şi fotografia maşinii. Aceeaşi fotografie pe care i-o arătase Ursinus lui Vlaicu. Dar Bibescu n-o scotea prea bucuros, aşa încât cu mare greutate izbutiseră să o vadă Caragea şi cei doi ofiţeri. Acelora însă nu li s-a părut o semuire tocmai lămurită. De aceea Prinţul n-a mai stăruit. În schimb, el avea încredinţarea desăvârşită că ardeleanul şi-a copiat maşina după inventatorul francez-rămas prea puţin cunoscut în iarna dintre 1909 şi 1910, când Vlaicu se dusese la Paris să-şi cumpere motorul.

După ce-a făcut toate comenzile şi târgulelile pentru aeroplan, şi-a adus aminte de inginerul Panaitescu, să-i scrie:

Dragă Domnule Director!

Venii în Frankfurt de două săptămâni la pretini. Eşti a or ştiut de mine şi mă laudă. Zic să viu la ei să-i învăţ dară aşa nu fac că Oppel e tocat la cap şi nu vrea să şpezeze criţari. El la aceea cujetă, eu să viu cu gândacii şi să lucru. Fie că aşa nu pupă.

Nemţii n-or progresat anul est. De la ei nu învăţai nemica. Material am căpetat de aici foarte ieftin.

Acum plec la Paris ca să comand motorul că cele nemţeşti nu fac două parale. Aici sunt toţi la Zeppelin, despre aeroplane nici nu discută.

Din toate aeroplanele de aici e mai bun al lui Euler care a cumpărat brevetul lui Voisin din Paris.

Ceilalţi sunt mai slabi cu mult ca fuşerii noşti. Vă salută.

Aurel Vlaicu.

Frankfurt a. M. 31.1.1911.

Chiar din clipa când se suie în tren să plece spre Paris, îl înjunghie un dor nestăpânit de ţară. Îi vine să se întoarcă din drum şi să-şi comande motorul prin scris. Neastâmpărul ciudat din el, care-l face să-şi scurteze plimbările pe la aero-droame şi fabrici, e întărit şi de lipsa noutăţilor. E drept că, au ieşit o sumedenie de constructori noui-Morane Saulnier, Borel, Nieuport, Sommer, Deperdussin, Hanriot, Esnault-Peltrie, Bréguet şi Maurice Farman, fratele lui Henry.

— Dar lucrul lor e abia pornit.

De altfel, în afară de aeroplanul lui Nieuport, cu care chiar constructorul izbuteşte să bată recordul de iuţeală, zburând cu o sută treizeci de kilometri pe ceas, iar Helen câştigă cupa Michelin alergând 1126 de kilometri, biruitoare, îndeobşte, rămân tot maşinile vechi: Farman pentru distanţă şi greutate, Bleriot pentru înălţime.

Firesc ar fi ca Vlaicu să sufere aflând aceste recorduri şi atâtea biruinţi, aşa de mult deasupra celor izbutite de dânsul. E totuşi liniştit.

Ataşatul militar, care i-a fost şi de astă dată tovarăş, se miră:

— Cum adică? Dumneata nu năzuieşti să baţi un record, ca toţi ceilalţi?

Dar maistoraşul stă pe gânduri, de parcă n-ar auzi. Apoi, deodată se întoarce:

— Eu, frate, îmi port gândacu să-i învăţ năravu şi să-l fac încă mai perfect – nu să bat recordă. Iar motorul nu-l lucru singur. Îl capăt pe criţari. Făr nu mă… şi apasă pe vorbe aeroplanul, frate, nimeni nu ştie unde o vremer je şi eu aceea caut. Mă cujet: poate să vie oarecine într-o zi şi să lucre o maşină de zbor fără aripi şi fără ştaubă. Ba, nici roatele nu i-or mai fi de lipsă. Apăi, atunci, n-o mai semăna

cu pasărea o cu gâza… că tot mai mare măiestru-i Dumnezeu şi dejaba vre omul umbla pe astă cale. Miata ştii poate ce i-o fo’* spus Edison lui Farman? Aşa i-o spus: Gândeştela o maşină fără aripi, care urcă drept şi apoi fuje încătrău vrei!

— Am citit. Dar, după câte ţiu minte, era vorba de un fel de aparat cu două h el ici orizontale, un soi de elicopter.

— D-apăi nu-i nimic de aceea, făr’ numa eu aşa zic: un jeniu ca el a, vede că maşina trebuie să rămâie tot maşină, nu să se ia la întrecere cu pasărea.

— Totuşi Edison i-a spus singur lui Farman că nu se pricepe în aviaţie.

Maistoraşul a zâmbit:

— Ce-i aceea nu se pricepe dacă vede? Eu asta ştiu: Ce-o fo’ gândit odată omu’ nu se poate să nu se poată. Făr num să vadă… Şi acu zic iar: Garros s-o fo’* suit la patru mii de metri. Esta-i record. Dară şoimu suc numa la cinci sute… No! Apăi care zboară mai fain?

Fără îndoială că Vlaicu, mai ales de când shurase, a început a simţi multe din cele pe care nu le chibzuise înainte. Plutirea în aer năştea întrebări grele. Visa mai ales o maşină de zbor cu totul şi cu totul nouă, care să înfrângă duşmanul cel mai de seamă al aeroplanului: rezistenţa. Ar fi fost îndreptăţit să spuie în privinţa asta, ca şi pasărea lui Kant, că: ar putea să zboare fără cusur, dacă nu l-ar împiedica aerul.

De aceea el nu credea că trebuie crescută puterea motorului, deşi acesta era mijlocul cel mai apropiat şi mai la îndemână.

Îşi dădea seama că, în scurtă vreme, fabricile vor ajunge să facă motoare cu benzină nespus de uşoare şi nu se ştie de nu vor izbuti să folosească motoare cu aburi, pentru ca, la urmă, să se afle chipul a primi electricitatea de pe pământ, într-un soi de motoare anume, aşa cum

primeşte coherorul lui Marconi unda herziană.

Visul lui Vlaicu era însă altul. Nimicirea rezistenţei ca punct de plecare a zborului, iar nu bătaia cu ea. Aeroplanul, orice formă va avea, orice propulsor va folosi, trebuie să izbutească – şi cu ajutorul electricităţii, poate va ajunge şi acolo să disocieze aerul din faţa lui sau să-l alunge, pentru ca să creeze un soi de vid în care, maşina să fie proiectată de la sine cu egală putere şi într-un aer cu egală densitate. Gaură în cer cum zice gluma ţăranului. Îşi pusese în gând ca, de îndată ce o izbuti a-şi face câţiva elevi, pentru pilotajul aeroplanului – Ion, frate-său şi Miron – să înceapă unele experienţe cu modele mici. Măiestrite pe an principiu semuitor. Adică, să încerce a isca un soi de tunel aerian cu ajutorul a două sau trei helici, aşezate la câţiva metri înaintea helicei de propulsiune şi aripilor, cam cum ar fi fost în locul cârmelor de la aeroplanul lui. Acele helici urmau să proeeteze curentul în lături şi în urmă, pricinuind astfel o rărire puternică a aerului cuprins în piramidă triunghiulară dintre ele, până dincolo de aripi. În acest chip, aripa întâmpina o rezistenţă scăzută, care i-ar fi îngăduit să înainteze cu iuţeală mult mai mare.

Lâai avea încă o încercare de făcut: aceea a unui aeroplan la care, aripile să fie înlocuite cu o hélice, sau două, puse la învârtire orizontală. Nu era însă vorba de elicopterul despre care vorbise Edison lui Henri Farman. În micile experienţe făcute la München, în odaie, băgase de seamă că, cercul de învârtire al helicei, capătă valoare de plan susţinător dacă i se dă incidenţa trebuitoare. Helicea învârtită ca să ridice la verticală o anume greutate, o ridică, într-adevăr, câtăva vreme, dar, îndată după asta, începea să se deplaseze lateral, lunecând desăvârşit de neted cât timp numărul învârtiturilor nu se micşora prea mult.

Toate gândurile astea, de care după vechiul obicei-nu vorbise nimănui, le lăsa pentru mai târziu. Aeroplanul făcut îi era cea dintâi treaptă de studiere a zborului, a mişcărilor nevăzute din căile aerului, a reacţiunii curenţilor, a propul-sorului şi a omului în zbor. Îi spusese cândva lui Ion, frate-său, şi-i spunea deseori lui Ciulu:

— Maşinile estea, frate, numai de aceea sunt bune, să înveţe omu' la zbor. Maşina de zburat fainã de tat, doar el a o meşteri-o, care o zbura fără învăţătură, cum ştie pruneu mer je fără studiere anume, o sboară pasărea: de la sine, frate!

Era ceva înfricoşător în răsplămădirea uriaşă pe care Vlaicu o bănuia că vine pe lume – şi tocmai de aceea greu de înţeles. Oricum, din fotografiile cărţii lui Marey despre zborul păsărilor, din volumul lui Lilienthal şi, mai ales, din câte văzuse singur, şi după câte întâmpinase, maistoraşul alesese o învăţătură limpede, tăioasă: zborul natural al păsărilor se desfăşură în împrejurări pe care omul nu le poate împlini. Bătaia unei aripi este o mişcare articulată atât de complexă încât, dintru început, mecanica trebuie să-şi întoarcă ochii de la ea. Cât priveşte plutirea netedă a păsărilor, fie că e vorba de săgetarea lăstunului cu aripile strânse, fie că e vorba de rotirea înceată a vulturului, rămâne ca vremea să arate dacă este la mijloc numai efectul unui plan înclinat care înaintează, sau, a curenţilor ascendenţi. Sunt observatori care pretind că, în aceste zboruri liniştite, toate penele păsărilor tremură uşurel. Deci aripa dreaptă ce ni se pare nemişcată, n-ar fi atunci decât o mie ori două de aripioare zbătute în loc, asemeni aripioarelor de ortoptere. Alţii însă, merg mai departe cu închipuirea şi bănuiesc pricini tulburătoare. De pildă, păsările ar avea putinţa să se încarce de electricitate pe pământ – electricitate de acelaşi fel – ceea ce le-ar ajuta apoi să se ţie îndepărtate, în aer. Bănuiala aceasta ar

lămuri şi pricina pentru care păsările nu zboară la înălţimi prea mari.

Dar la urma urmei cine ştie dacă nu cumva zborul se alcăluieşte din toate acestea laolaltă şi dacă, omul, dorind să ajungă de asemeni la zbor, nu va trebui să folosească şi el o sumedenie de împrejurări deosebite, iar nu doară singurul principiu al planului oblic pe direcţia de mers.

Mintea neastâmpărată a lui Vlaicu alerga astfel printre puterile tainice ale stihiilor şi vedea peste tot izvor bun de folosit. Spusese odată, râzând, lui Iosif:

— Frate Steo, eu la aceea cred că ajunge lumea: să meargă din Bucureşti la America în zece ore. Sui de aici, tocma sus, unde nu te mai traje pământu' iar giobu se însuce singur şi fuje sub tine, pân' ţi-aduce New Yorku în drept. Apoi, de loc cobori…

— (Asta înseamnă să ajungi la Paris într-un ceas. A răspuns Iosif, zâmbind.

— De bună seamă. Ba, de mai pui şi dampf la maşină, şi ieşi înaintea Parisului, apoi îl saluţi într-un fârtai de ceas.

Râdea spunând, dar nu-i era a glumă nici asta, cum nu-i fusese a glumă când i-a lămurit lui Magnani în ce fel s-ar putea să zbori câteva sute de kilometri, fără să dai drumul la motor, sprijinindu-te numai pe curenţi ascendenţi.

— Un te urcă vântu, te însuşi odată, de două, de zece ori, pân' sui de tot. Apoi, când nu te mai suc, fuji oblu încătrău ştii alt loc de are vânt din jos şi iar te urci…

Astfel, închipuia toată ţara studiată şi însemnată, unde anume sunt curenţi şi de ce fel fiecare, pentru ca zburătorul cu motor ori fără motor, să ştie ce-l aşteaptă şi să ştie pe unde i-i mai prielnic să apuce. Întâmpinând în zborurile lui fel de fel de curenţi şi vânturi, învăţase să le

folosească şi înţelegea că e prostie să nu fie folosite. Vedea astfel şi nevoia unei geografii aeriene limpezi, după cum vede întrebuinţarea curenţilor iscaţi de nori şi a electricităţei din ei, puterea luminii din soare, sau chiar curentul ascendent făcut voit cu ajutorul unui foc mare în mijlocul câmpului.

Închipuirea lui, încălzită şi neregulată, orbăcăia în necuprinsurile pline de întrebări, de duhuri şi de puteri înţelenite, ce nu-şi aşteptau decât omul care să le dezlege şi să le facă rodnice.

Astfel, aeroplanul îi era, nu unealtă de biruinţi mărunte, serbede şi fără urmare, ci chiagul de la care purcedea ca să făurească o vietate nouă: zburătorul. În sfârşit, făptura despre care Edmond Rostand avea să spuie aşa de frumos:

Ah! La première fois que l'on viţ de la fange
L'homme se séparer, Nous avions bien compris qu'une sorte oYArchange
Allait se préparer!…

Séguin a fost încântat, văzându-l că se întoarce să-i mai cumpere un motor. Când, a înţeles că românul a izbutit să facă atâta drum cu întâiul aparat şi într-un timp aşa de scurt, a murmurat:

— Acesta este un record, într-adevăr! apoi i-a propus lui Vlaicu să-i dea cu jumătate de preţ orice motor cu care bate un record, omologat, de înălţime, sau de durată.

Dar Vlaicu a râs:

— Spune-i a zis el către maiorul Stürza că eu nu-s de el a care bate record. Eu mi-s de el a care şţie zbura. Şi asta aşa vine, că nu caut record, fără numa pot bate pe toţi, care bat record…

— Foarte bine! Să-i bată mai repede! I-a întors Séguin prin ataşat. Iar Aurel i-a zâmbit:

— Încă şi aceea o veni, că eu de ni me nu mă tem. Ţi-i tai pe taţi!

— Chiar pe Roland Garros?

— Chiar pe Garros! A făcut el, apăsat. După aceea a lămurit: Ş-apăi Garros zboară cu Blériot-u, va să zică eu mi-s singur şi ei sunt doi I No! Vezi-l că încă şi esta e record!

— Şi la ce bate? La înălţime sau la distanţă?

— La zbor, frate! Aşa spune-i lui Gnornu: la zbor! Că la înălţime şi la distanţă nu bate nici maşina, nici pilotu, făr' numa cvantu de benzin şi mnealui cu motoru'!…

Răspunsul era tăios şi despica problema aeroplanului drept prin inima ei.

Fiindcă de astă dată Séguin a vrut să-şi facă iertată vina dinainte, când întârziase trimiterea motorului, i-a dat acum unul care era gata, lăsându-i şi preţul la opt mii cinci sute de franci.

— Garros n-are decât să mai aştepte! A făcut fabricantul. A schimbat patru motoare anul acesta. La fiecare record alt motor!

— Nu ţi-am fo' spus eu? A zis atunci Vlaicu. Recordu-i din motor şi cvantu de benzin… Ş-apăi a adăugat încă de aceea ţi-am fo' spus. Că eu de loc îl bat, cum îl întâlnesc.

Séguin nu înţelegea. Dar ardeleanul a lămurit râzând:

— L-am fo' luat şi motoru' no! Esta-i semn că, dec um ne-a în întâlnit, i-am şi trecut peste cap…

În drumul de întoarcere spre ţară, nu s-a oprit decât la

Budapesta, pentru că nădăjduia să-l găsească acolo pe Goga. I se făcuse dor de omuleţul mititel şi hotărât, care-i luminase căile vieţii. Îi purta o recunoştinţă fără

seamăn, dar, în aceeaşi vreme, puţintel îndurerată, fiindcă poetul nu venise tot anul în Bucureşti, să-l vadă zburând, nici nu-i scrisese decât vorbe puţine, trimise mereu numai prin epistolele către Ilarie Chendi. Drept osie că, Goga scrisese despre dânsul un articol de toată frumuseţea. Dar despre asta, Vlaicu avea părerile lui. I le-a spus răspicat lui Iosif, măcar că erau stopite în glumă:

— Tăvi esta lucră, a dracu' de el, ca şi domnii din Bucureşti: face politică din gândacu meu cu grofii din Pesta. A păi încă şi aceea o fi bine, făr' numa grofii odată se mânie şi s-or duce la Împăratu: No! Deloc să ţapi epistolie la Re-jele Carol să nu mai şpezeze ciiţarl lui Vlaicu el a, că ne tot suci un Goga cu el! După aceea l-or încuia şi pe el şi pe

Într-adevăr, maistoraşul avea oarecare temeri şi nu erau tocmai neîndreptăţite. Budapesta păstra la Bucureşti ochi aţintiţi şi urechi straşnic de ciulite, iar articolul poetului: *Drumul unui cucreitor*; *Aurel Vlaicu* fusese tradus la vreme şi citit la vreme unde trebuia şi de cine trebuia. În sertarul în care era aşezat acum, nu era pus ca să fie uitat. Doar nu zadarnic creionul roşu subliniase cu putere vorbe ca astea: *Cum alerga acceleratul de-a lungul pustei ungureşti*; *gonindu-ne înaintea ochilor icoanele unei limbi străine*;

Sau: *i în minte frământam povestea urâia a acestor turnuri de bronz* (din Capitala Ungariei) *şi ne gândeam cât de multe cărămizi din zidurile imense ne-ar putea vorbi de mâna aspră şi ser părul sărmanilor ţărani din înfundăturile Ardealului…*

Apoi: *Cohorta noastră de patimi, ca Legea lui Appony*. Şi atâtea altele, care nu mai erau vorbe, ci de-a dreptul uşi deschise la temniţa din Seghedin.

Totuşi, teama cea mai mare pornea de acolo că,

Octavian Goga scrisese în articolul său, până şi povestea cu turnatul banilor, falşi.

— Lasta-i breazã rău, frate Steo, că ungurii n-or răbda. Acu Tăvi e învăţat cu încuetoarea, din politica lui, dar eu ce-oi începe de m-o lua fişpanu? La Seghedin nu-i aerodrom, făr' numa iac-atâta zar fest la uşă!

În alte împrejurări, poate că scrisa lui Goga n-ar fi rămas fără urmări. Numai că, în iarna aceea, Pesta n-avea chef de gâlceava cu ardelenii. Umblă să afle o cale de înţelegere şi toată toamna, ba chiar peste iarnă, până a dat primăvara, a urmat sfatul între Miniştrii Crăiei, ca să cerce a împăca măcar unele dorinţi româneşti. Fireşte, până ia urmă nu s-a ales nimic* Dar încordarea a avut un răstimp de potolire, înainte să pornească iarăşi mai rea şi mai înveninată.

Goga era plecat în Ardeal. Înfrângerea dureroasă din alegeri îi înverşunase amarnic pe românii cărturari din Transilvania şi nu-şi mai găseau astâmpăr. Mai întâi trebuia plătită ruşinea vânduţilor. În cap cu cea mai tristă, a Părintelui Man-gr a, apoi trebuia purcească o luptă dârză de îmbărbătare a inimilor slăbite. Hotărârea Societăţii Scriitorilor Români din Regat să dea câteva şezători literare peste munţi, venea astfel în ajutorul cauzei celei bune şi venea tocmai la timp. Gârleanu, care purtase corespondenţa pentru şezători cu un an înainte şi căpătase autorizaţia de la Budapesta, nu fusese încă numit la Teatrul din Craiova, cum I se făgăduise, aşa încât avea să conducă şi această şezătoare în locul lui Mihail Sadoveanu, care nu putea veni din pricina unei nunţi în familie. Fireşte, ar fi trebuit să-i ţie locul D. Angliei, fiind vice-preşedinte. Din nefericire, bietul Mitif suferise o lovitură amarnică. Sâmbătă seara, la 29 Ianuar, când a ars clădirea Luvrului – din colţul căii Victoriei cu Sărindarulşi-a pierdut

şi el tot ce avea, mobilă, hăinărie şi tablouri. Ba, I s-au mistuit în foc până şi manuscrisele nepublicate ale câtorva poezii şi al romanului Hyperion pe care nici că mai nădăjduia să-l poată seri la loc E drept, dăduse în judecată pe Moisescu, stăpânul Magazinului Luvru, de unde a pornit focul, cerând jumătate de milion despăgubiri. Dar lucrurile erau foarte încurcate. Pe de o parte, pompierii liniştiseră locatarii, spunându-le că focul nu poate urca la catul de sus, deoarece clădirea are planşeul de beton, iar pe de altă parte, mărturiile oamenilor din stradă, mai ales ale inspectorului Bilianu, care dăduse alarma, arătau că fumul a izbucnit deodată pe la toate etajele. Prin urmare era cam greu de crezut să se fi aprins de la Pomul de Crăciun din galantar, cum ţinea Moisescu.

Din păcate, pierderea ce a suferit-o Anghel nu era numai a lui. În afară de Societatea Agricolă, căreia un băieţaş curajos îi azvârlise în stradă toată arhivă, niciun chiriaş nu şi-a putut scăpa-lucrurile. Nici Cristian Teil, nici Titu Frumuşanu, nici Sever Moscuna, Nadler, sau Clubul sportiv. De altfel, chiar odăiţele unde şedea Anghel, n-au fost fără părtaş la pagubă. Ele erau închiriate în tovărăşie cu Societatea Scriitorilor, ca să slujească şi de sediu. De aceea, Gârleanu aşezase acolo toate tablourile şi covoarele pe care le putuse el aduna de pe la pictori şi de pe la prieteni.

Singurul noroc a fost că arhiva Societăţii – multă, puţină câtă era – o mutase Măciucescu – casierul – în biroul lui de la Dotaţia Oştii.

În asemenea amărăciune, Anghel n-a mai avut capul dezlegat să vadă de şezătorile din Ardeal. L-au împovărat tot pe Gârleanu să ţie cele cuvenite în Bucureşti, iar în Ardeal, vedeau de întocmire Goga, Octav Tăzlăuanu, Părintele Agâr-biceanu şi un tânăr înalt şi bălan, cu ochii de tot albaştri, un îndrăgit de scriitori, mai mult decât

scriitor el însuşi, pe care îl chema Liviu Rebreanu.

S-a gândit să-l vadă pe Jonas Odön şi i-a bătut la uşă. Bătrânul era la Politehnică. L-a găsit la etajul şcolii, la Decanatul secţiei mecanice, gata de plecare.

— Iată cine are să-mi ţie tovărăşie până la Citadella. A spus profesorul, întinzându-i mâna.

— Domnul profesor mă mai ţine minte? A murmurat Vlaicu, mirându-se de prietenia caldă cu care fusese primit.

Bătrânul şi-a mângâiat musculiţa şi mustaţa, ridicându-şi sprâncenele.

— N-am nicio vină, viteazule zburător. Învinşii, chiar când sunt de şaizeci de ani, ţin foarte bine minte pe învingători – chiar când aceştia sunt cu un veac mai tineri ca ei… sau… şi acum a zâmbit: cu o epocă. Doar dumneata începi epoca omului care zboară, nu? Să-i spunem epoca Icarizilor, ceea ce e un nume provizor, ieşit din mărginirea ştiinţei noastre. Dar mâine, ori peste un secol, poate prea bine să fie numită epoca Lilienthal, sau Blériot sau…

— De ce nu?

— Vlaicu… Oricum, un lucru e neîndoielnic: nu se va numi epoca Jonas Odön, pentru că acest domn, într-o anume clipă din viaţa lui, adică în 1903, a uitat că e născut la Kassa în 1850 şi că îi poate fi îngăduit să fie deputat de Maramureş ales la Vişău, poate să se ridice până la Decanat sau chiar la rang de Rector al Politehnicii, dar pentru asta are nevoie de scări normale, tăiate în marmoră, cum sunt cele de sub picioarele noastre.

Şi acum, înainte de-a ne sui pe Geliert, hai să intrăm o clipă în grotă. Mai ţii minte cred, că statuile acestea ale Sfintei Fecioare şi ale Sfinţilor, sunt făcătoare de minuni. Iată-mă ispitit să le cer minunea cea mai mare din toate.

Să mă treacă şi pe mine în epoca dumitale. Ori, poate, nu crezi potrivit?

Vorbea uşor şi vesel, dar ochii mici îi luceau cu ascuţimi între creţurile subţiri şi nenumărate, care înconjurau orbitele ca nişte raze albe şi vii.

Primise scrisoarea trimisă de Vlaicu din München. Dar veştile zburătorului nu îi erau noutăţi. Despre zborurile din

Bucureşti vorbiseră uneori gazetele Pestei, iar un student român îi făcuse o dare de seamă amănunţită.

De altminteri, în ceea ce priveşte problema zborului mecanic, bătrânul bătuse drum lung în cei şapte ani de când nu s-au mai văzut. Era la zi cu tot ce se lucrase şi se lucra în câmpul zborului şi-i părea rău că, nu mai este destul de tânăr, să poată zgüdui nepăsarea guvernului unguresc faţă de o problemă aşa de însemnată ce, în toată Grăia, nu găsise decât un singur părtaş înţelegător: pe Groful Teleki Tibor.

El chemase pe Blériot la Budapesta, el întocmise un mare meeting, la care a izbutit să aducă, între alţii, pe Sommer, pe Hanriot şi chiar pe Henry Farman însuşi, iar până la urmă tot numai el a avut dragoste şi râvnă să înveţe pilotajul. Astfel, Vlaicu rămânea cel dintâi inventator-pilot pe două ţări deodată. Pentru mândria Ungariei nu putea fi tocmai plăcut. Şi Jonas o clon, oricât era Iubitor al românilor, nu putea să uite că totuşi este ungur.

De aceea a fost tăios de limpede şi hotărât. La întrebarea lui Vlaicu:

— Ce crede domnul Profesor? Când e bine să viu să zbor la Budapesta? Odön i-a răspuns fără înconjur;

— Fiindcă eşti român, *niciodată*, dragul meu. Cel

puţin aşteaptă să zboare mai întâi polonezul Warholowsky, de care aud că a inventat un biplan, sau măcar. Umlauf, austriacul. Are şi el o invenţie proprie, un aeroplan cu motor Feull… Dumneata trebuie să pricepi: nu eşti dorit. Budapesta, numai sili*tă poa*te primi ceva de la Răsărit.

Vlaicu şi-a îngăduit o glumă:

— D-apăi ce drac să vie de la răsărit, domnule profesor, făr' numa soarele!

— Da, a făcut încet, Jonas ödön, ochi în ochii lui… soarele de dimineaţa… Dar e cam prea roş… şi cam prea rece soarele acela, nu crezi? apoi a adăugat cu un glas foarte nelămurit şi ciudat; Bine că am şaizeci de ani. Cel puţin aşa, sunt încredinţat că n-am să-l văd şi eu…

Peste opt ani avea să-l vadă totuşi.

În Bucureşti, îl aşteptau pe Vlaicu noutăţi mari. Cât lipsise el, Cerchez a făcut un memoriu, pe care l-a dat lui Ni-colae Filipescu, Ministrul de Război, lămurind rosturile aviaţiei în bătălii, întrebuinţarea aeroplanelor pentru ducerea ordinelor, pentru bombardarea armatelor de rezervă, a depozitelor de muniţii, cartierelor generale şi chiar a podurilor de cale ferată şi transporturilor.

Apoi, apăsa în chip deosebit asupra rostului de supraveghere în frontul şi mişcările duşmanului, cum şi controlul tragerii pentru artilerie.

Ca încheiere, propunea ministrului să construiască în atelierele de la Chitila aeroplane pentru armată şi, în acelaşi timp, să facă şcoală de pilotaj cu ofiţerii hotărâţi de Minister.

Generalul Boteanu, inspectorul Geniului, ajunsese acum un mare prieten al aviaţiei. Era chiar cu mult mai însufleţit decât Colonelul Iliescu, de la care învăţase puţinul cât se putea şti asupra zborului mecanic. De aceea,

referatul pe care i l-a cerut ministrul asupra memoriului dat de Cerchez, a fost de-o căldură neobişnuită. Negreşit, atârnase foarte greu în cumpănă şi părerea lui Valentin Bibescu, singurul din ţară, care avea pe acea vreme un titlu oficial, în legătură cu zborul.

Prinţul a recunoscut ca aeroplanul Farman, pe care îl lucrează Cerchez la Chitila, e un aeroplan bun şi se-poate folosi, că aerodromul e bine înzestrat, deşi câmpul e prea mic, şi că, oricum, memoriul, punând chestiunea formării de piloţi militari, are de partea lui pe oricare om înţelegător cât de cât în rostul aviaţiei.

Acestea toate i le-a spus Bibescu şi Generalului Aslan, secretarul general şi lui Boteanu, iar mai târziu chiar lui Filipescu, când s-a dus să-i propue şi el înfiinţarea unei şcoli de pilotaj la Cotroceni, pe aeroplane Blériot.

Pentru şcoala sa, Principele nu cerea decât autorizaţia, iar Ministerul i-a dat-o fără nicio greutate. În schimb, pe memoriul lui Cerchez şi după referatul Generalului Boteanu, a aprobat comanda a patru aeroplane şi trimiterea a şase ofiţeri de geniu la şcoala de pilotaj din Chitila. În acelaşi timp a aprobat şi un alt raport al Colonelului Iliescu, care cerea să se ridice pe câmpul Cotroceni trei hangare mari, sortite să adăpostească aeroplanele armatei, făcute de Cerchez, după ce primii şase ofiţeri îşi vor căpăta brevetele de piloţi şi vor avea de mers înainte la desăvârşirea zborului lor, precum şi la instruirea altui rând de piloţi. Căci, bine înţeles, piloţii scoşi de la Chitila urmau să fie instructorii celor veniţi după dânşii.

Cum se întâmplă totdeauna. Cerchez n-a aflat nimic despre vorbele bune pe care le spusese Bibescu în privinţa memoriului dat Ministrului. A aflat în schimb că Prinţul a căpătat autorizarea pentru altă şcoală de pilotaj. Iar asta

nu era prilej de împăciuială şi cu atât mai puţin loc de prietenie.

În lumea restrânsă a sportivilor şi cea încă mai strânsă a iubitorilor de zbor, s-a mai făcut o ruptură, lângă aceea pe care o iscase în vară lupta dintre Vlaicu – straşnic apărat de feţe luminate de scriitori şi în gazete – şi ceata celor cu maşini aduse din Franţa.

Cerchez nu înţelegea pricina îndepărtării lui Bibescu, iar prinţul n-a vrut să dea nicio lămurire. Lucrul părea cu atât mai ciudat, cu cât Valentin Bibescu se arătase prieten din toată inima câmpului Chitila şi făgăduise să-şi mute cu totul zborurile acolo, ca să ajute la ridicarea aerodromului. Astfel, Cerchez nu şi-a lămurit plecarea Prinţului înapoi la Cotroceni, decât atunci când a auzit despre înfiinţarea şcolii de pilotaj pe monoplane Blériot. A crezut că Bibescu râvneşte să fie stăpân pe toată mişcarea aviatică. Aşa dar, lupta a început chiar înainte de începerea activităţii, urâţind toată frumuseţea asta avântată, care punea în joc atâta inimă, atâtea vieţi tinere şi atâta strădanie.

Totuşi, Principele Bibescu avusese o pricină să plece de la Chitila. Şi încă o pricină cutremurătoare. Venit cu tot dragul să ajute lui Cerchez, îşi adusese chiar şi aeroplanul pe câmp. Dar la cea dintâi încercare de zbor, de cum s-a ridicat de la pământ şi a trecut dincolo de gard, a simţit deodată, cu groază, mânerul cârmelor umblând în gol. Fără îndoială, se rupseseră cablurile.

A oprit motorul şi-a aşteptat sfârşitul. Aeroplanul s-a răsucit în loc, a lunecat pe aripă, apoi a pus botul în jos şi s-a prăvălit ca un bolovan. Din fericire, înălţimea era mică, iar în ultimele clipe, zburătorul a simţit că una din cârmecea de adâncime – poate fi mânuită. Astfel, a fost în stare să lungească puţintel căderea şi să îndrepte maşina spre un pâlc de stufăriş, care putea să-i amortizeze cât de cât

lovitura.

În ciocnirea care a rupt destul de rău aeroplanul… Principele, izbit cu capul de muchia din faţa a carlingei, şi-a tăiat până la os arcada ochiului stâng.

Leoarcă de sânge cum era, n-a plecat însă de lângă aeroplan, până nu s-a dumirit asupra întâmplării. Într-adevăr, se rupsese o sârmă, iar ruptura i s-a părut foarte ciudată. A crezut că vede urma unei pilituri şi i s-a strâns inima. Cine avea cruzimea să facă asemenea ticăloşie şi cine avea interes ca el să cadă? Negreşit, astfel puse, întrebările nu îngăduiau decât un singur răspuns: Cerchez, pentru că avea licenţa de la Farman, iar aeroplanul Blériot îi ameninţa toate căile.

Înţelegând aşa lucrurile, Prinţul n-a vorbit nimănui despre cele petrecute. À lăsat să se spuie că i s-a oprit motorul, şi-a dus repede aeroplanul la Posadă, să-l dreagă, dar la întoarcere a trecut cu vagonul dincolo de Chitila şi nu s-a oprit decât la Cotroceni.

A avut totuşi puterea să păstreze până la urmă taina acestei întâmplări şi bănuieli. Ba, precum s-a văzut, să fie sprijin lui Cerchez, atunci când părerea cerută putea să cântărească foarte greu.

Aşa dar Vlaicu, întors în Bucureşti, a găsit două şcoli de pilotaj încuviinţate şi pe cale de alcătuire. Cerchez şi Bibescu intrau în rosturi oficiale înaintea lui.

Deci o suferinţă nouă şi o piedică destul de grea pentru viitor, fiindcă rămânea osândit să zboare tot singur, pe singurul lui aparat. Boierii lui Gârleanu se dovedeau prin urmare a fi, nu cum îl văzuse scriitorul, ci cum i-a bănuit neîncrederea feciorului de ţăran. Asta a gândit-o şi Vlaicu, iar Chendi, Iosif şi cu toţi ceilalţi prieteni, n-au luat-o altminteri.

— *A* Deh, băiatule, ce să-ţi fac dacă nu umbli în saloane şi nu ştii franţuzeşte! I-a spus Ilarie Chendi. Mulţumeşte-te şi tu să fii un biet geniu, ceea ce înseamnă sărac, duşmănit de ciocoime şi fără moarte!

Iar Vlaicu nu găsea niciun haz şi niciun strop de mângâiere în veşnicia pe care i-o făgăduia criticul. Era aproape tot aşa de nefericit că Goliescu, căpitanul, când scrâşnea vânăt, spunând:

— *A* Vlaicu e un Incapabil. Are să vie o zi când am să-l desfid să zboare şi n-are să poată!

Şi era cu mult mai puţin nenorocit decât însuşi Principele Bibescu, care suferea greu citind laudele fără seamăn, toată literatura scriitorilor despre flăcăul din Binţinţi.

Dădea din umeri:

— În ţara asta dacă un ţăran face un cui, e socotit genial. Nu pentru ce-a făcut, ci doar pentru că e ţăran! Nu! Hotărât! Are dreptate Petrache Carp să spuie: Păcătoasă ţară!

Cum se vede, numai nefericire şi numai căinare împotriva nedreptăţii.

Decât, cel „care a uitat mai repede tot Vlaicu a fost. Ionel Brătianu plecase de la cârmă spunând: Guvernul îl pot lua alţii, dar puterea ne rămâne nouă! Iar maistoraşul a închis cartea cu dureri trântind o sudalmă şi parafrazând:

— Comenzile le pot lua alţii, dar succesul îmi rămâne mie! Fireşte, el numai a gândit-o aşa, dar spusa i-a fost mai netedă, ca pe valea Mureşului:

— No! Bine! Criţarii ce-i el a, făr’ numa eu tot mi-ţi-i bat. Iar fiindcă încheierea asta era şi-o făgăduială, s-a aşezat pe lucru zdravăn, de şi-a isprăvit aeroplanul până nu se topise încă zăpada pe podişul Cotrocenilor.

L-a montat în grabă, l-a închis în hangar sub paza ostaşilor, apoi a încălecat pe motocicleta cumpărată de la Magnani şi a început a bate toate şoselele care ieşeau din Bucureşti, ba spre Olteniţa, ba spre Alexandria, Afumaţi ori Ploeşti, să vadă drumurile, să afle locurile prielnice pentru aterisare şi, mai ales, să stea de vorbă cu jandarmii, cu primarii, cu preoţii şi cu învăţătorii, ca să-şi aibă oameni de pază şi ajutor la o împrejurare neprielnică.

Mai cu seamă calea Ploeştilor a bătut-o mult. Silişteanu îl întovărăşea deseori, mergând şi el cu altă motocicletă, tot de la Magnani luată. Asta era prilej de întrecere prin hârtoape. Iar uneori chiar prilej de căderе.

Ba odată, într-asemenea goană nebună printre nori groşi de praf, care-i orbeau, un dulău fioros s-a zvârlit înaintea lui Vlaicu, zor nevoie să-l înhaţe cauciucul roţii în dinţi. În iuţeala cu care alerga, a fost de-ajuns o mişcare scurtă din ghidon, pentru ca motocicleta să rapege şi să-l împuşte pe Aurel: rostogol şi ghem, în fundul şanţului, cu motocicleta peste dânsul.

Şi-a scrântit mâna foarte rău. Mai o jumătate de lună Mă-tilda a trebuit să-i facă legături şi priniţe, până să se tragă umflătura şi să se poată răsuci oasele firesc, fără prea mari dureri.

Din întâmplarea asta, în care vinovaţi erau toţi, iar Vlaicu mai presus de ceilalţi, maistoraşul s-a ales cu o ură neînchipuită pe… câini.

— Copiii când se lovesc, bat scaunul. A zis Silişteanu, râzând. Tocmai aşa faci şi tu cu nenorociţii ăştia de câini.

Dar Aurel nu încerca de fel să desmânta spusa maistrului electrician. Dimpotrivă, ţinea s-o întărească:

— No! Că iasta n-o uit. Când mi-oi cumpăra auto, prav îi fac pe toţi! Că, ela-i greu, nu se răstoarnă când fu

je, făr’ numai trece peste ei şi de loc îi face gutapercă!

La optsprezece Februar, Joi, scriitorii trebuiau să plece în Ardeal, fiindcă aveau orânduită şezătoare în Sibiu pentru Sâmbătă 20 Februar – adică 5 Mart, pe stilul nou – la ora 11 dimineaţa. Vlaicu a fost groaznic de amărât că nu se poate duce şi el. Din pricina iernii, n-avusese încă prilej să-şi scoată măcar aeroplanul din şopron şi să-l poarte pe jos, necum să-l zboare.

Îi venea să plângă când a văzut trenul urnindu-se din Gara de Nord şi s-a ştiut osândit să stea pe loc, cu aripile îngheţate. Pleca Maria Filotti, actriţa de la Teatrul Naţional, Gârleanu, Caton Theodorian, Cincinat Pavelescu, Dumitru Nanu, Cor-neliu Moldovanu, A. Mândru, A de Herz – care-şi iscălea pe atunci poeziile: Dinu Ramură – şi un poet tinerel, zurbagiu, vesel, nepăsător, care avusese succes neobişnuit cu o piesă în versuri, jucată la Naţional vreo două săptămâni înainte, la două Februar. Pompiliu Eliade descoperise piesă la „Paris, îi vorbise Eugen Lovinescu de ea şi directorul plutise în nori de fericire că a dat, în sfârşit, de un autor dramatic român. Îi zicea piesei la început Ileana din Poveste. Mai pe urmă, în timpul repetiţiilor pe care le conducea Nottara, Victor Eftimiu – aşa îl chema pe autor – a mai adăugat şi un fel de predoslovie, numită Mărul de aur. Pe afiş, piesa a fost intitulată înşir’te mărgărite şi s-a jucat dimpreună cu un act al lui Mihail Saci o veanu: De ziua mamei.

— Ce să-i spunem lui Goga din partea dumitale? L-a întrebat Eftimiu.

— D-apăi ce drac9 să-i spuneţi, făr’ numa să poftească la mine, să mă vadă că ştiu’s bura. Altcum mi ţi-l fac de râs pe ficioru popii.

— Cum ai să-l faci de râs? A zâmbit celălalt. – No!

Deloc mi ţi-l sudui că-i şi el bizantin.

— Apoi chiar şi este, că doar tot de prin Macedonia a pornit şi neamul lui, ca şi-al meu. A căutat să-l lămurească Eftirniu. Zâmbind subţire şi cu ochi şireţi. Dar Vlaicu n-avea chef de glumă, nici nu putea primi lesne gândul că Goga al lui nu-i ardelean sadea, ca şi dânsul. Îl ştia doar pe Eftimiu prieten ca frate cu Lovinescu, iar pe Chendi, neprieten amândorora. Deci n-a vrut să-i ia vorbă în seamă. Gândul colinda căi triste. Şi-a adus aminte că, la opt Februar, Curtea cu Juri din Cluj îl osândise pe Goga la o lună închisoare şi şase sute de coroane amendă, pentru nişte articole apărute în Ţara Noastră, cu un an înainte. Poetul n-avea însă nicio vină. Plătea în locul lui Dimitrie Marcu, girantul, care se prăpădise între timp.

— Nu. Nu-i spune nimic lui Ta vi. A făcut Vlaicu, după câteva clipe. Apoi a amuţit, le-a dat mâna şi i-a lăsat să se urce în vagon.

Sărăcuţ, tremurând de frig, cu gambeta în cap, cu gulerul paltonului ridicat, cu mâinile înfipte adânc în buzunare, a rămas privind ca în gol, pe urma trenului care se îndepărta. Rupea ceva din el jivina asta neagră şi murdară, care lunecă şi se încovoia pe şine, păcănind tot mai încet şi tot mai des.

O lacrimă nedesluşită i-a jucat în inimă şi i s-a pus povară. Nu ştia ce simte, dar îi părea rău că de moarte.

Iar lumea se strecură încet de pe peron, neîndemnată, de-l lăsa întunecat şi gol, ca şi când într-adevăr s-ar fi isprăvit o îngropare.

A plecat întrebându-se de ce-i părea totdeauna aşa de tristă orice plecare spre Ardeal?…

Orice plecare a altora. Şi orice plecare a lui…

Peste o săptămână, adică Joi 24 Februar, când s-au

întors scriitorii din Ardeal, Vlaicu n-a prins de veste la timp. Le-ar fi ieşit înainte la gară, să le ceară veşti de la Sibiu.

În schimb, s-a pomenit cu Octavian Goga la Cotroceni, în hangar.

— Ce drac cauţi tu aici, mă Tăvi? A făcut el scurt.

— Să te văd cum zbori. A răspuns poetul.

— Nu te-or încuiat?

— I-am rugat să mă îngăduiască până îţi văd aeroplanul pe sus.

— D-apăi, nu ţi-or spus ei ci că încă n-am suit cu gândacu esta?

— Mi-au spus că nu zbori, dacă nu viu să te văd.

— Chiar aşa am şi spus. Făr nu mă eu cred că nu pleci îndal la noi acas.

— Nu, fireşte. Mai stau vreo două săptămâni pe aici.

— *A* Fam! apoi peste două săptămâni, negreşit mă-i vedea zburând. Treabă să fac experiment fest, ca să-i prind năravu şi la gândacu esta. Altfel nu în ei je.

Goga înţelege foarte bine chibzuinţă lui Vlaicu. Totuşi i-ar fi plăcut să-l vadă zburând de cum venise pe câmp. Întârzierea întâmpinată i-a schimbat fără voie glasul şi privirea. O schimbare neînsemnată. O nimica toată mai puţin în vioiciunea ochilor sau în veselia cuvântului, dar pe care niaisto-raşul a prins o şi l-a durut. L-a luat de braţ şi întorcându-l cu faţa spre el, i-a spus răspicat:

— Mă Tăvi, frate, ţie-ţi pare rău că nu zbor.

— Ce vorbă-i asta? A răspuns Goga, trudind să ascundă sub zâmbet mărunta lui dezamăgire. Îmi pare rău de altceva. Mi-au povestit scriitorii cum te-ai dus tu la Chitila să te măsori acolo cu Molia şi credeam… că ai să faci şi Duminică la fel.

— Duminică?

— Da. Când zboară basarabeanul ăsta…

— Basarabean? Care basarabean?

Goga a scos din buzunar o gazetă, a răsfoit o şi i-a arătat reclama:

AERODROMUL CHITILA Duminică 27 Februarie 1911 Ora 3 % p.m. va avea loc *ZBORUL ŞI PRODUCŢIUNEA AVIATICA* a îndrăzneţului aviator *Nicu Costin* (român din Basarabia)

Care a uimit prin evoluţiuni şi zboruri Curtea Imperială şi Societatea înaltă din Petersburg pe un biplan Fährmann ultimul typ 1910.

Preţurile intrărilor: loja 80 lei. Loc în tribună 5 lei.

— Pentru militari şi elevi 3 lei. – Peluză 1 leu.

— Intrarea unui auto fără spectatori 5 lei. *Pentru a evita accidente, intrarea călăreţilor şi trăsurilor este oprită.*

Biletele s-au pus de vânzare la Agenturile următoare: L'Indépendance Roumaine, Degen, Mischonsniki şi la Depozitul General al produselor ruseşti (Palatul nou al Camerei de Comerţ).

— Trenuri spre Chitila sunt la ora 1, 40 şi 2, 55 p.m.

După ce a citit, Vlaicu întreabă;

— Şi tu ai vrut să te duci?

— *A* De ce să nu mă duc?

— No! Bine! A răspuns atunci maistoraşul, hotărât. Apăi tot n-o zbura el întâi! Şi a dat poruncă să se scoată aeroplanul afară.

Goga a tresări L Îl uimea asprimea crescută deodată în glasul şi chipul zburătorului şi-i părea rău că i-a stârnit* o.

A cercat zadarnic să-i mai lămurească primejdia unei ambiţii nesăbuite şi să-l aducă la înţelegere. Într-adevăr,

era o nebunie să purceadă deodată la zbor cu o maşină nouă. Vlaicu însă nu voia să audă. S-a suit în carlingă, în vreme ce Ion învârtea helicea din spate, să dea drumul motorului şi a ascultat îndelung, încruntat, detunatul plin, sănătos, rotund. Apoi cheamă cu mâna pe Ciulu, să-i strige ceva la ureche şi după ce mecanicul face semn că a înţeles şi se îndepărtează, maistoraşul ridică braţul.

Aeroplanul ţâşneşte săgeată. Goga îşi simte inima lovită ca şi când în ea s-ar fi înfipt. Se întoarce spre Chendi, cu care venise şi şopteşte;

— Face-o nebunie să zboare de ntâia oară. Ce Dumnezeu? E beat?

Dar maşina nu se ridică de pe pământ. Fuge glonţ pe câmpul jilav şi negru, unde iarba abia începe a înverzi…

— Nu se ridică! Spune înfundat Iosif.

— De ce?

— Se vede că nu vrea aeroplanul… Dar Ciulu răspunde zbârlit şi posac:

— Dom inginer nu vrea, iar nu maşina. Mi-a spus mie înainte, ca o poartă întâi pe jos…

În acest timp. Vlaicu a tăiat motorul şi s-a oprit. Ciulu, care pornise cu soldaţii mai din timp, să-i iasă înainte, goneşte către dânsul.

— Ce s-a întâmplat? Întreabă Goga, iar Aurel îi strigă hăulind:

— S-o fo’ întâmplat că nu mi-s bolând, frate. Tu ai venit să mă vezi cum zbor, iar nu cum mi-oi franj e grumazu … Făr numa acu, feri Tăvi dragă, că de locâţi trec peste cap!

Asta zicând, iarăşi s-a urcat în aeroplan şi a purces motorul, în vreme ce Goga, sâcâit, dădea din umeri către prieteni:

— Nu, hotărât, e beat! Are obiceiul să bea totdeauna aşa când zboară?

— Ştie-l Dumnezeu! L-am văzut an vară bând câte odată, înainte de zbor, un păhărel două de coniac, dar atâta tot… a – lămurit Chendi.

— Atunci, de bună seamă, asta este. Dar să-l întrebăm pe mecanic.

— Crezi că spune? Ăştia sunt unghie şi carne cu dânsul. Ţin la el şi ascund.

Motorul s-a umflat ca o apă în iureş. Vâjâitul aspru al helicelor a pornit să şuiere puternic. După câteva clipe, aeroplanul, întors cu botul spre locul unde aşteptau prietenii, a scăpătat din priponire şi a purces să dea năvală întins, ameninţător.

— Vine peste noi… e nebun?…

Cât ai număra cinci, gângania ajunsese la o sută de metri. Nici nu mai era timp de fugit… Hotărât, se prăbuşea în ei.

Dar, ca fulgerul, zvâcneşte în aer, ridică botul în sus şi trece chiuind şi împuşcând năprasnic pe deasupra capetelor. Apoi se înfige pe calea cerului şi se tot duce în netezimi neumblate.

Goga pufneşte pe nări:

— E beat, oii a râs de noi?

— Şi una şi alta! Face Harle Chendi. În urmă tac încremeniţi, privind zbenguiala descreerată care s-a încins în văzduh. Cu adevărat, nimeni n-ar crede – văzând zvânturarea aeroplanului, nebuneştile întoarceri în loc cu maşina răsturnată cuţit, ţâşnirile pieptişe sau năvala în creştet.

— Că acolo, sus, mână şi stăpâneşte o minte pusă pe ciocanele el.

— Vrea să-ţi arate tot ce poate! Asta-i!, judecă Harle

Chendi. Iar cum e în high spirits ca să zic aşa, nu-i de mirare toată nesăbuinţa asta.

Goga, care priveşte cu inima strânsă, e înduioşat şi e îngrozit. Nesfârşită dragoste – până la lacrimi, faţă de dovada asta de recunoştinţă – şi totuşi o părere de rău crâncenă că poate fi pricină de nenorocire.

— Numai de n-ar păţi ceva! Spune el printre dinţi. Şi doreşte să-l vadă coborât jos cu tot sufletul, cu care doreşte să nu-l mai vadă isprăvind nebunia măreaţă a gândacului zănatec, învolburat pe înalt.

Curând a uitat de toate. Îi dau lacrimile. Ochii mari şi luminoşi, în care cerul se îndoieşte, nu mai cutează să clipească. Timpul stă, gândul stă, inima stă. E doar privire fermecată, asemeni unei urechi vrăjite de un cântec.

Invenţie? Vlaicu? Tehnică? Primejdie? Ce-s fleacurile astea? E frumuseţe. Atâta tot. O frumuseţe înfricoşătoare, pe care n-o primeşte carnea, pentru că e însăşi negarea cărnii; pe care n-o primeşte viaţa, fiindcă e depăşirea vieţii. Dar ce e să nu rămâie depăşit? Doar Dumnezeu, care a ştiut să ia un bulgăr de pământ şi, azvârlindu-l către cer, să-i spuie ciocârlie.

Încă nu s-a isprăvit. Trece şi se înapoiază, coboară şi iarăşi se urcă. Apoi, de zece ori se înşurupează-n loc, de parcă-i frunză suptă de-un vârtej

Iar când e-aproape, jos ori sus, din carlingă îngustă şi alungită ca un piept de lăstun, este un braţ glumeţ, care-şi flutură râsul şi prietenia…

Acum, deodată, când e în creştetul cerului, motorul tace.

— S-a oprit motorul! Spune încet gura strânsă şi albă a poetului. Ochii se întorc, ţipându-şi spaima, către ceata de prieteni.

— Asta nu-i nimic Aşa face el totdeauna când

coboară. Îl linişteşte Chendi. Priveşte acum. Astea-s clipele pe care le iubesc eu mai mult ca toate celelalte din zborul lui. Acum e cu adevărat pasăre!

…În lunecarea ei domoală cu susur de mătase, gâza coboară abia legănată. Nicio clintire în netezimea, clinului. Ai zice că adoarme pe drum treptat, uşor.

Roţile şfichiuiesc iarba, saltă de câteva ori încetinel şi, după zece paşi de alergare pe câmp, totul încremeneşte şi se face lucru: pânză, lemn, fier… iar înăuntru un trup care a rămas frânt, dăulat.

Goga se apropie. Vrea să spuie o vorbă şi nu poate. Îl îneacă lacrimă în gât. Ochii clipesc zadarnic să alunge perdeaua alburie, prin care Vlaicu nu se mai prizăreşte decât asemeni unei umbre. Şi ce umbră! Pete albe şi pete negre, întocmai ca odinioară, sub lampa gălbue şi leşinată a unui vagon de tren.

Mâna lui Goga, tare, grea, cu degete scurte şi puternice, cade pe umărul celui din callingă. Se încleştează ghiară şi-l clatină încet de două ori. Asta-i în loc de vorbe. Apoi, deodată, s-a repezit cu tot trupul mic, i-a cuprins capul între palme şi-i săruta fruntea.

— Doamne! Tremură un gând mărunt şi îndepărtat. Cum poate fi aşa de rece o frunte de om viu!

— Dom Inginer, s-a izicutat! zice, ţăcănindu-şi călcâiele, un soldat, în vreme ce scoate de sub tunică sticla de şampanie.

Vlaicu a ţâşnit în sus, ca din arc. Toată viaţa vine acum la loc. Sare jos, desface sticla, ascultă împuşcătura dopului şi întinde lui Goga:

— Tăvi, frate, om bea de botezul lu’ gândacu meu! Vivat! Crescat! Floreat! Lasta nu se potriveşte bine, făr’ numa tu pricepi ce vreau eu să zic… Am fo’ spus pe latineşte că-i mai fain!

Goga gustă şampania, gustă şi Chendi, gustă toţi soldaţii pe rând – câte puţin, fiindcă lor nu le place sălcietura asta pişcătoare şi dulceagă – pe când, de sub o tunică, mai este o sticlă. Pe asta o pune la gură Vlaicu şi n-o mai lasă până-n a ajuns la un deget de fund. Atunci o zvârle din toată puterea spre mijlocul câmpului, sau poate spre cer… Din gâtul fără dop ţâşnesc stropi… spre pământ… spre cer…

Lămureşte:

— De aceea l-am fo' botezat în şampană, că eu cu gândacu esta, Tăvi frate, pornesc încolo…

— Încotro? Face Goga mai mult din cap decât din grai, neînţelegând unde arată mâna zburătorului.

— Spre munţi, la noi…

— Nu *spre* munţi, Vlaicule, ci *peste* munţi!

— Apăi tot aceea o fi! Că eu de pornesc, înapoi nu mă mai întorc; musai să ajung dincolo… Zâmbeşte şi spune încet, ca în vis, privind departe: Hehei… Ce-ară să fie când oi ajunge dincolo…

Iar acest *dincolo* a sunat în câmpul gol, ca un loc atâta de departe…

Într-adevăr, zborul fusese minunat… totuşi Nicu Costin apucase să zboare înainte.

Venise de vreo săptămână în ţară, adus de Cerchez, care voia de mult să-l angajeze instructor pentru şcoala de piloţi, dar nu s-au putut învoi nici de astă dată, cum nu se învoiseră în anul trecut. Basarabeanul făcuse şcoală chiar la Mourmelon, cu Henry Farman, şi se preţuia mai presus de leafă pe care i-o hărăzise mărimile aerodromului din Chitila, pentru că avea aeroplanul lui, zburase – cum spunea anunţul-înaintea multor feţe luminate şi – mai cu seamă – câştigase bani buni cu zborurile făcute prin toate oraşele mari din Rusia.

Adevărat vorbind, a venit în România ca să facă şi aici un turneu de zboruri, iar nicidecum să-i slujească lui Cerchez. De aceea tocmise cu agenţia artistică Covaci § Comp. Rânduirea turneului, iar serbarea de la Chitila avea rostul să-i slujească de început şi de reclamă.

După ce şi-a montat aeroplanul şi a făcut încercări neînsemnate, a pus pe Cerchez să cheme pe câţiva gazetari din Bucureşti şi a zburat în faţa lor Sâmbătă 19 Februarie. Ridicându-se în aer la ora şase fără cinci minute, a pornit spre Mogoşoaia, urcă până la vreo două sute de metri înălţime, apoi s-a întors, a ocolit de două ori aerodromul, iar la şase şi trei minute coboară. Ar fi vrut să zboare mai mult, dar n-a putut. Cele opt minute i s-au părut foarte lungi din pricina vântului cam aspru, care bătea întins. A făgăduit, în schimb, că va zbura de câteva ori şi în timpul săptămânii; ba avea de gând să vie deasupra Bucureştilor şi chiar să coboare la Cotroceni.

Dar Vlaicu nu ştia nimic din toate acestea. Bibescu nu era în ţară să i le spuie, iar Ciulu, ştiind bine că l-ar amărî pe maisto-raş, dosea gazetele cu veşti neplăcute, sau rupea bucăţile buclucaşe, sub cuvânt că a găsit o alifie pentru careva beteag ori a scos o poză care plăcea unui copil.

Seara, s9 au dus la Teatrul Naţional să vadă Funcţionarul de la Domenii, piesa cea nouă a lui Petre Locusteanu. Le trimisese bilete Liciu, care hotărâse lui Goga un program întreg, pornind fireşte cu Viforul unde avea el rol mare şi urmând cu Apus de Soare, înşir’te mărgărite, ba chiar şi traducerea lui Gârleanu din Maurice Donnay, Păsări Călătoare, piesă în care debutase cu mare vâlvă Ortansa Brăneanu Achaume, actriţă tânără, cu alese însuşiri. Sfârşitul avea să-l facă Taifun, unde Liciu, cu toată teama de rol, se trudea să alcătuiască o compoziţie, cu

care să-şi încheie în chip vrednic seria succeselor din stagiune, când se grămădiseră laolaltă, premiere şi reluări: Viforul, Punctul Negru, Banii, Rivala, Nepoftitul, Lipitorile Satelor şi Nevasta lui Cerceluş.

Într-o pauză, Goga l-a luat pe Vlaicu de braţ şi plimbându-se cu el prin foyerul de sus, l-a mustrat încetişor, blând:

— M'ai înspăimântat astăzi. Îţi mulţumesc că ai vrut să-mi arăţi tot ce ştii!

— Şi ce minunat îţi zboară aeroplanul.

— Dar n ai fost chibzuit.

Vlaicu s-a uitat la dânsul, de parcă nu înţelesese o boabă din ce-i spunea. Apoi a izbucnit:

— D-apăi, frate Tăvi, crede-mă-i o nu, dar eu sus te-am şi fo' uitat. Eu am făcut experiment, măi, că aşa fain fuje gândacu est. de e plăcere să-ţi frânji şi grumazu cu el!

Iosif şi cu Ion Scurtu, care se plimbau alături, au râs, fireşte. Însă adevărul aşa era, cum îl spusese el. Pornise la început în joacă, glumind că zboară. Avea de gând să cerce doar câteva târâturi pe câmp. Dar când, de la cea dintâi pornire şi abia după zece metri, a simţit cum saltă singurel aeroplanul de la pământ, ce straşnic de puternică este tragerea helicelor cu lopeţi înguste, lucrate la Magnani şi a văzut arcurile amortizoarelor ajunse la capăt, de putea în fiece clipă să urce în aer, s-a hotărât să nu mai întârzie. Mâna nu uitase nimic din deprinderea din toamnă. Ba, parcă, în odihna iernii învăţase neştiut înainte.

Aşa dar, nimic nu-i lipsea pentru zbor în ziua asta liniştită şi proaspătă, care încheia luna lui Făurar.

Iar dacă în goană înapoi, către locul unde şedea Goga, a prelungit mersul pe jos, n-a făcut-o decât din glumă. Ştia că se poate azvârli în aer la cea mai mică răsucire a volanului, aşa cum de altfel a şi fost.

Dar în clipa când şi-a speriat prietenii, trecându-le peste cap şi făcându-i să se plece îngroziţi la pământ, i-a uitat că de când lumea. Zborul şi supravegherea aeroplanului l-a furat cu desăvârşire. Într-adevăr, i-a fost ca o biruinţă mare. Toate schimbările, pe care le făcuse, se adevereau acum bine venite şi fără cusur. Încă odată, văzuse bine. Văzuse bine când a scurtat lungimea fusului-inimă, pentru că acum cârmele erau mult mai simţitoare, văzuse bine când schimbase helicele, văzuse bine când îmbrăcase toată carlinga până la coadă, când a mărit capota motorului, când a micşorat roata volanului şi a adâncit scaunul. Dar mai cu seamă, nu se înşelase îmbrăcând aripile în pânză dublă, brăzdată prin şuviţe întăritoare, în chip de nervuri moi. Curbura în zbor, alta la fiecare iuţeală, alta la suit, la coborî t, în viraje şi în viteza cea mai mare, erau de-o fineţe şi de-o sensibilitate minunată. Cât priveşte motorul, căruia îl alcătuise un carburator nou cu două jicloare, ca să-l poată îndopa cu gaze, şi-i pusese o manetă pentru admisiunea amestecului, îi dădea putinţa să-l pune pe maxim la urcuşuri şi la viraje, ceea ce răspundea printr-o stăpânire desăvârşită a tuturor mişcărilor.

Insfârşit, altimetrul adus de la Frankfurt şi micul măsurător de viteză ascuns în carlingă – făurit în mare taină la Magnani – îi clădeau putinţa să ştie, în fiece clipă, ce mai poate cere aparatului. Nimic nu avea să-l mai întâmpine pe neaşteptate. Zborul mecanic începea – să-i fie cu adevărat mecanic. Iar în liniştea asta, plutirea câştiga în frumuseţe, fiindcă sufletul i se putea el a întreg. Ochiul şi mâna lucrau. de la sine, mecanic şi ele, după porunca acelor farmecate, care spuneau tot ce aveau ele spus.

Se simţea crescut, puternic. Peste hopurile rare din aer se legăna zâmbind. Chiotul aeroplanului şi struna

gravă a motorului nu-i mai păreau larmă venită din afară, ci parcă purcedea din el. Se simţea trăind laolaltă, făcând trup cu gângania aceasta zbenguită în văzduh. Vieţuia acum ca o pasăre-om. Era, în sfârşit, o fărâmă din acel *zburător* pe care îl visa.

Astfel, jumătate de ceas, cât i-a ţinut zborul, n-a mai fost el. Aşa de mult şi de adânc se îndepărtase de Vlaicu-omul încât, zvârlindu-şi odată ochii jos, din întâmplare şi zărind ciorchinele negru al privitorilor de pe aerodrom, s-a întrebat:

— No! D-apăi eşti a cine-or fi?

Atât. Şi îndată i-a uitat, făcându-se iarăşi zburător.

Când a tăiat motorul şi a întors aeroplanul cam cu pântecul înainte, să-l frâneze din iuţeală şi-a adus aminte de vorbă lui Bibescu:

— Aripile îţi fac burdufuri grozave, dragul meu. Asta nu-i aterisare. E coborâre în paraşută.

Nu i-a răspuns nimic atunci. Îi răspunse în schimb acum, privind cu coada ochiului hangarul închis.

— No! Vezi-ţi paraşuta, Bibescule. Ş-apăi fă la fel, de puţi, cu şanticleru tău!…

Mândria nu-i era deşartă. Cu paraşuta aceasta, Vlaicu putea să coboare pe un loc de douăzeci de metri, când altora le trebuia cel puţin o sută. Iar cum la maşina asta nouă, maistoraşul pusese şi frână pe rotiţa dindărăt, nădăjduia să nu aibă nevoie a mai fugi pe pământ decât cel mult cincisprezece metri.

Când a înlemnit gândacul pe roţi, mâinile lui Vlaicu au scăpat de pe volan, moarte. Sus i se păruse că se joacă. Jos, şi-a dat seama că toate au izvorât dintr-o încordare neînchipuită. Aşa de departe dusă, încât nu mai putea nici măcar să se ridice din scăunaşul lui. L-a privit pe Goga apropiindu-se, cu simţământul nedesluşit că e o arătare.

Greu şi-a – adus aminte de chipul lui şi de venirea lui.

Pasărea din el se desfăcea anevoie.

Întoarcerea pe pământ, preschimbarea nouă în om vechi, arăta ca o ruptură silnică, dureroasă şi tristă, de care nu se poate să nu-ţi pară rău.

Vezi bine, era o micşorare, o umilire… Insfârşit o detronare.

Casa limpezimilor de sus nu se poate părăsi fără osândă.

*

— ăla e-un ţigan, măă. e. Nu s-a îmbătat odată în viaţa lui! Eu cu asemenea om nu stau de vorbă! Aşa spusese odată Delavrancea lui Alexandru Vlahuţă, vorbind despre Nicolae Fleva. Goga înţelegea cuvântul bardului, dar înţelegea în acelaşi timp că frumuseţea Inimii, arătată prin pofta de băuturi, poate să nu fie tocmai prielnică unui zburător. Mai ales când ştia că Vlaicu, de pe urma scarlatinei lui, rămăsese cu o nefrită, care nu mai avea vindecare. Atunci a încercat să-l sfătuiască. Maistoraşul, la început, n-a înţeles ori s-a făcut a nu înţelege. Însă repede s-a zbârlit:

— Da’ ce drac tot vorbeşti tu, frate? Ăsta pe Steo să-l conziliezi, că eu doar nu-s beutor!

Şi glasul lui îi era aşa de neted, hotărât, că nu mai încăpea crâcnire.

Goga n-a vrut să stăruiască. În schimb, aflând ce rost are Matilda în viaţa lui Aurel, a încercat să aducă vorba pe departe şi să-i arate că sunt anume deosebiri pe lume, de care e bine să ţie seama orice om. Asta a înţeles-o Vlaicu mult mai lesne şi a dat un răspuns în felul lui. Adică a închis gura şi n-a mai zis o vorbă. Rămânea să se afle doar omul care să ştie câţi cum sună asemenea răspuns. Oricum, nu era Goga omul acela. Iar fiindcă poetul a

crezut că muţenia lui Aurel e un fel a-i răspunde să nu se amestece în viaţa lui, a trecut la altele. Iar acelea altele au fost doar zile aşa de bune, de vesele şi frumoase, încât au şters repede două clipe de umbră, stârnite de omul care avea în inima lui Vlaicu un loc de nimeni altul întreçut. Pe Chendi chiar l-a sâcâit tot auzindu-l că spune:

— De când o fo' venit Tăvi esta, apoi e bine!

— Ce-i bine? Şi de ce nu era tot aşa de bine până acum? L-a întrebat criticul.

Răspunsul lui Aurel a căzut neşovăielnic şi limpede cum nu se poate:

— No! Apăi iasta nu ştiu de ce, fără numa că-i bine!

Dreptatea era însă de partea lui Vlaicu, nu de partea lui Chendi. Goga n-avea slujbă la Academie, nici n-avea casă în Bucureşti, să nu poată sta de vorbă decât două trei ceasuri pe seară. Îl purta cu dânsul pe Vlaicu toată ziulica, mâncau împreună, se plimbau împreună, făceau vizite împreună, se duceau la teatru împreună, iar la zboruri veneau tot împreună. Apoi, Goga nici nu amuţea ca Iosif, nici nu înţepa pe toată lumea ca Ilarie Chendi. Din Ţară n-avea pe cine să înjure, iar pe cei din Ardeal, cu care avea de împărţit câte ceva, îi făcea uitaţi. Dar, mai presus de toate, Goga avea în el o caldă omenie apropiată, o frăţietate primitoare, unde încăpeau toţi prietenii, toţi prietenii prietenilor, ba chiar şi duşmanii lor. O răscruce de armistiţiu, unde oamenii uitau că-s vrăjmaşi.

Ce-i pasă lui Goga" că Maiorescu nu se poate suferi cu Spiru Haret, că Iancu Caragiale mârâie la Iorga, Pompiliu Eliade la D avu a sau Delavrancea la Marghiloman? Toţi ţineau la el şi el ţinea la toţi deopotrivă. Pentru asta, în aceeaşi zi în care l-a felicitat pe Nicu Filipescu pentru biruinţa din alegerile generale de la 16 Februar, când s-a ales la Ilfov, l-a felicitat şi pe Iorga

pentru cele trei sute opt zeci şi şase de voturi luate în mână de partidul naţionalist, care se ivea întâia oară la alegeri. Ba, i-a părut rău totodată că n-a ieşit şi Petre Liciu, care candidase ca independent şi luase două sute şi optsprezece voturi.

Tot cam aşa de nepărtinitor era şi Vlaicu în simţămintele lui. Dar la el asta purcedea din sfânta-i neprihănire în ale politicei şi oamenilor din târg, câtă vreme nu-şi cunoştea neprieten pentru maşină. Deci, din alegeri, el n-a ales decât mulţumirea că au ieşit Haret şi Brătianu, alături de nemulţumirea că nu s-a ales şi Pătrăşcanu.

— No! Biet de el, Tor ţâpat afar săracu' de la Cameră! Păcat, că fain om o fo'… Apoi, cu mare părere de rău: el a nu era şanticler!

— Cum? întrebă Goga mirat: Ce-i aceia şanticler?

— D'apoi drac ştie ce-o fi? Făr numa aşa zâc toţi pe aici. Asta-io vorbă nouă.

Într-adevăr, gălăgia mare făcută în preajma piesei lui Edmond Rostand Chanteclair, zvârlise în ţară astă vorbă proaspătă cu sunet urât, şi fiecare o întrebuinţa când şi unde îi venea la îndemână. Vlaicu o învăţase de la Ciulu şi, la rându-i învăţase pe toţi soldaţii de la câmp:

— Frate Şanticler, fugi iute şi adu-mi nişte vipt de la Şanticleru!… Cum se înţelege, şanticleru al doilea era Cantili. Dar putea să fie oricine şi orice. Covrigării de la poarta cazărmilor aveau covrigi şanticler, Petrache Carp era un Prim-Ministru cam şanticler, iar Nicu Filipescu înjura şanticler…

Când a înţeles Goga ce înseamnă şanticler, a priceput chiar şi spusa lui Vlaicu:

— Mă Tăvi, mai bine-i de când eşti tu aici, frate, că Baciu Chendi e om tare, de-i ţin toţi de frică, făr' numa e cam şanticler!

— Oi fi şi eu şanticlier, Vlaicule. A râs Goga.

Iar maistoraşul a lămurit foarte adânc şi din toată inima:

— De bună seamă, frate, dară şanticleru tău, vine altcum…

În stângăcia acestor vorbe domnea înduioşare grea şi adevărată cum e aurul bun. Alături de Goga, Aurel, copilul acesta pe care lumea îl copleşea cu înălţimea unor purtări, a unei ştiinţe necunoscute lui, se simţea ocrotit şi fără nicio grijă de soarta să nu fel de simţire oarbă, primară, de la copil la mamă. De altfel cam aşa era. Pentru Regat, Goga al născuse pe Vlaicu.

Recunoştinţa purtată de Aurel lui Octavian Goga şi-o plătise în de prisos. Zborul pe care îl văzuse – cutezătorul, nebunescul zbor de Joi – i-au fost poetului una din puţinele mângieri şi puţinele mulţumiri, ce-i mai erau îngăduite. Viaţa lui era o lacrimă. Iar viaţa Ardealului, o durere, pe care nici n-o mai putea cânta.

Nu venise în ţară de dragul plimbării sau măcar de dragul lui Vlaicu ori al prietenilor. Căuta ajutor pentru nefericirile care jeleau sub, încruntările de peste munţi.

Acolo dihonia pătrunsese până şi între Români. Se bănuiau de la o vreme unii pe alţii, mai rău decât duşmanii, de când, pe de-o parte Părintele Mangra, cu cei de-o seamă lui, băteau în strună stăpânirii, iar pe de altă parte, doctorul Ion Mihu trimisese lui Khuen-Heclervary, primul ministru, acel memoriu vestit, la care Groful n-a vrut să răspundă, dar l-a pornit în schimb pe Tisza, la cinci Ianuar, să-i facă românului o vizită acasă, ca să zvârle nelimpezime peste tot. Degeaba se zbuciumă Theodor Mihaly în Parlament după dreptate. Cinci sute douăzeci şi una de şcoli româneşti sunt închise. Iar dacă Vasile Goldiş este achitat la Arad, în schimb, Goga e osândit la Cluj.

Adunarea Naţională ţinută la 3 Februar în Arad nu putea să îmblânzească lucrurile. Vorbirile lui Aurel Vlad, Goldiş, Ştefan Ciceo Pop, Părintele Lucaci, Victor Bontescu şi Cornel Iancu, alături de adeziunile pe care le-au trimis Mihaly, Şerban, Aurel Popovici, Sextil Puşcariu, Aurel Vlaicu, Bogdan şi cu Diaconescu şi-au avut, fără îndoială, rostul lor fh osândirea lui Goga, de la Cluj. Nedreptatea şi asprimea stărilor începuseră s-o vadă până şi ungurii. Articolul pe care l-a scris profesorul Gyula în Budapesti-Hirlâp, suna foarte limpede pentru cine voia să priceapă. Găsise acela prilej să mustre ocârmuirea maghiară că-i lipsită de dibăcie osândind pe un poet, care tradusese Tragedia omului de Madach şi versuri din Petöffi. Însemnată era însă mustrarea, nu temeiul pe care se punea. Era limpede doar, cum i-a răspuns şi Goga peste câteva zile, că politica nu trebuie să se ascundă după faldurile poeziei şi că opt zile de prevenţie şi cinci mii de coroane amendă, cât îl costase credinţele lui româneşti, erau o plată măruntă faţă de suferinţele altora. Voi suferi că toţi din neamul meu hotărâse el, încheindu-şi scrisoarea. Iar fiindcă era pregătit să sufere, nu s-a dat îndărăt să facă tot ce-i stă în putinţă, ca şezătoarea scriitorilor români, ţinută la 20 Februar în Sibiu, să fie ca un glas limpede şi tare.

Şezătoarea a durat numai două ceasuri, dar sărbătorirea a fost de două zile. De Vineri dimineaţa, la 19 Februar, când au ajuns, cu trenul în gară, scriitorii, primiţi de întreaga românime a oraşului şi a împrejurimilor, au fost purtaţi rând pe rând la toate aşezările româneşti: la Banca Albină, la tipografia Arhidiecezană şi la Muzeul Asociaţiei. A doua zi s-au dus la Catedrală, unde li s-a făcut slujbă, apoi i-a primit însăşi Vlădică Meţianu, sfântul de optzeci de ani.

La ceasul unsprezece şi-un sfert a început şezătoarea, în sala festivă a Muzeului Asociaţiei. Octav Tăzlăuanu a ţinut cuvântul de deschidere, urmat de Goga, care a recitat poeziile: *De mult*, *Un om* şi *a Prăpastia*. Gârleanu a citit schiţele *Voinicul* şi Trandafirul, Cincinat Pavelescu a spus versuri, Caton Theodorian a făcut lectura schiţei la *masa calicului*, după care Maria Filotti, de la Teatrul Naţional, a declamat poezii de feluriţi autori. I-a urmat Dimitrie Nanu, citind *Rugăciune*, I. Agârbiceanu cu întâlnirea, Corneliu Moldovanu cu Baladă, A. de Herz cu *Răvaş de nuntă* şi Victor Etfimiu, care a recitat din *înşir** *le mărgărite*. După *o scrisoare* versurile citite de A. Mândru şi *Povestea cântecului* spusă de Maria Cuţan, Cincinat Pavelescu a făcut o încheiere veselă cu câteva epigrame de-ale lui.

Înduioşarea ceasurilor acele nu se poate povesti. Tremurau sufletele ascultând. Era ca o trăire neadevărată adunarea aceasta de români, grai românesc şi artă românească, în deplin curaj de mărturisire, sub apăsare vrăjmaşe. Era şi răzvrătire şi biruinţă. Era o Românie-Mare de mai târziu, strânsă acum între zidurile unei săli.

După şezătoare, a urmat banchetul la restaurantul Brotte, unde au făcut onorurile de gazdă doamnele Ortenzia Goga, Brediceanu şi Tullia Bogdan. Masă a ţinut până seara, când s-au dus la Gesellschaftshaus, în care s-a dat balul, iar Horşa, arhivarul comitetului, a cântat cu degete maestre, în tri şea lui, acea vrăjită Horă a fetelor, ale cărei vorbe le strânsese Claudia Goga;

Eu pe deal mândra pe şes că mi-o cunosc după mers Pe mersul picioarelor, Pe pereţitul poalelor. Care mers de granaţir şi n obraz e trandafir.

Bade peana trandafir Lasă-mă să rup un fir. Rupe mândră, cât îi vrea, Trandafir din peana mea. Tu i-i rupe, ei

or creşte. Stai mândro şi mai feteşte, Că şi eu mi-oi mai juni şi tot amândoi om fi!…

Între minunatele straie româneşti, aşa de mândru purtate de Virginia Podoabă, de Nora Semeny, de Claudia Goga şi de Părtenie Cozma, trişcă lui Horşa, cuvintele cântului [ardelean şi acel strop tăinuit, nespus de puternic şi greu, care-i lega pe toţi, se plămădea în frumuseţe şi lacrimă de dor, ceva cum ar fi un vis. Adică frumuseţe pe drum de împlinire…

„Întăririle, după care venise poetul, au fost date fără şovăială. Titu Maiorescu ţinea să nu facă nimic displăcut Celui Mare şi de aceea l-a întârziat câteva zile pe Goga, până ce Regele Carol, care fusese vreo zece zile ţintuit în pat de gripă, a putut să-şi primească iarăşi miniştrii în audienţe de lucru. Dar n-a fost nevoie decât de două vorbe şi bătrânul Vodă a dat din cap. Pricepuse şi încuviinţa. Aici erau răsunete din vizita pe care o făcuse cu doi ani înainte, la Sinaia, moştenitorul tronului împărătesc, Franz Ferdinand. Nu degeaba i se spunea prieten al Românilor.

Deci, plecarea lui Goga înapoi spre Ardealul care-i deschidea acum uşa unei lemniţi, aducea putere de viaţă pentru un număr bun de şcoli româneşti.

Arăta ca o suflare tainică şi întremătoare, alături de scandalurile din Parlamentul Pestei, unde nu era zi lăsată de la Dumnezeu, când să nu se înfigă un jungher nou în inima românilor. Într-o zi, Vaida se ridică să vorbească şi e înăbuşit; în alta, Tisza îi răspunde şi-l apără pe Mihu, dar învinuieşte membrii partidului Naţional că au aţâţat studenţimea împotriva lui Mangra, apoi Cicio Pop răspunde lui Tisza, blestemând pe trădători, pentru că, deodată, să înceapă confiscarea cărţilor româneşti.

Ca o încheiere de tristeţi şi o culme, la 18 Martie moare şi bătrânul Iosif Sterca Şuluţiu din Cărpiniş,

preşedintele Asociaţiei, nepotul Vlădicăi Alexandru Şuluţiu, Mitropolitul din Blaj care, împreună cu binecuvântatul Andrei Şaguna, prezidase la 3 Mai 1848 adunarea din Câmpia Libertăţii.

Sfârşitul lui Iosif Şuluţiu capătă astfel un înţeles înfricoşat…

La asemenea răzmeriţă sufletească se cerea în Ardeal strângere de rânduri mai aspră decât fusese în răzvrătirile cu sânge de odinioară. Partidul Naţional trebuia reorganizat şi întărit, iar conştiinţa românească avea nevoie să fie zguduită adânc, să-şi iasă din amorţirea unde-o înecase, atâta apăsare. Şezătoarea din SIbiiu fusese bine venită… Subvenţia dată de Titu Maiorescu pentru şcoli, de asemeni. Dar prilejul cel mai nimerit avea să fie în serbările Asociaţiei din August, care fuseseră hotărâte să se desfăşoare la Blaj. Acolo, Ardealul trebuia să arate ce este, ce vrea şi ce poate. În triunghiul acesta, Vlaicu îşi avea un rost lămurit. El dovedea românilor până unde merge vrednicia şi duhul norodului lor, mai mult decât al altor neamuri-începând cu Ungurii.

Poetul care, zvârlind deasupra naţiei un pumn de versuri, dăduse trup de basm durerilor, înţelegea de minune câtă întărire poate aduce devălmăşiei româneşti flăcăul de pe valea Murăşului, care dăduse trup de oţel unul basm.

Închipuind un turneu de zboruri prin toate oraşele de peste munţi, Octavian Goga a ştiut că Vlaicu poate ajunge, pentru împrăştlerea românilor, ca firul de aţă care adună toate mărgelele şi le ţine legate pe lungul lui

Zborurile făcute Duminică de Costin, nu i-au arătat lui Aurel nimic deosebit. Basarabeanul nu zbura mai rău ca Molia, dar nici mai bine. Era un om răbdător, cuminte şi

foarte hotărât, cu ochiul aţintit pe cele mai neînsemnate clătinări ale aparatului şi mâna încordată pe comenzi. Nu cerea maşinii mai mult decât ştia că poate să dee, nici n-o lăsa de tot în voia ei. O hăţuia cu potolită chibzuinţă, aşa cum şedea bine şi se potrivea unui; rumân domol ea dânsul, liniştit la înfăţişare, blajin la privire, dar bărbătos, judecându-l după spatele încălat, după mâinile voinice, mustaţa groasă şi arcuirea aspră a sprâncenelor negre. Nu avusese niciun soi de accident de când zbura, şi era hărăzit să nu aibă până la sfârşitul sfârşiturilor, fiindcă nu se urca niciodată în aeroplan fără să-l vadă sârmă cu sârmă şi şurub cu şurub. Trei ceasuri înaintea fiecărei înălţări în aer, nu-şi mai descleşta gura. Meremetisea legăturile maşinii cu o încetineală să-şi înnebunească privitorii. Aşa l-au găsit cei dintâi veniţi la zborul de Duminică, aşa l-a găsit şi Principele Carol, când a coborât din automobil la ceasul patru şi-un sfert, dimpreună cu Moehrlen, preceptorul Său.

Ştiind năravul moldoveanului, Cerchez nici nu şi-a dat dat osteneala să-l prezinte musafirului domnesc. A trimis doar poruncă să înceapă zborul şi a rămas lângă Principe, să-i dea toate lămuririle trebuitoare. Asta însemna: foarte multe şi foarte amănunţite, fiindcă Augustul adolescent avea o sete de aflat nu prea lesne de mulţumit, mai cu seamă într-o pagină nouă cum era această, a zborului mecanic.

De astă dată însă, Principele n-avea nevoie să întrebe. Şi-a aruncat ochii la aeroplan şi a făcut:

— Aha! Farman nouă sute zece! Apoi, în tăcere, a dat de câteva ori din cap, urmărind cu privirea schimbările aduse la cârme şi la amortizoarele roţilor, pentru ca, îndată, să prindă a da singur lămuriri Yvonnei Cămărăşescu, lui Blondei, Ministrul Franţei la Bucureşti şi fiicei sale, sau lui Playno, câţi erau strânşi în preajma lojii

din tribună. În ziua aceea, până şi Cerchez a aflat noutăţi. Anume, venise vorba despre cel dintâi zbor făcut de Henry Farman, la 7 Octomvrie 1907, pe câmpul militar de la Issy les Moulineux, iar Blondei povestea întâmplarea:

— Farman îşi isprăvise de lucrat aparatul la 18 August 1907 şi, între timp, îşi clădise hangarul la câmp, pe o bucată de loc închiriată, hăt în hat cu terenul militar. Ministerul de Război nu-i dăduse decât dreptul să folosească locul armatei în ceasurile când n-au treabă ostaşii acolo. De aceea, nu i-au îngăduit să-şi facă hangarul pe câmpul militar. Ba, nu i-au dat voie nici să dărâme ridicătura de zid – un fel de gard, de vreun metru înalt, făcut din loc în loc, pe margine – nici măcar să facă un pod peste el. Ca să ajungă pe câmp, Farman trebuia să scoată porţile hangarului, să le razime de zid, una de o parte, alta de alta şi să sară pârleazul cu aeroplanul… E uşor de închipuit ce plăcută era trecerea asta zilnică, făcută cu o maşină de cinci sute treizeci şi cinci de kilograme, abia aninată în legături. În sfârşit, noroc că lucrul n-a ţinut prea mult…

— *An* dat voie să se dărâme zidul? Întreabă Principele.

— Nu, Alteţă. S-a mutat Farman la Mourmelon, lângă Chilons. Răspunde Blondei, zâmbind subţire sub mustaţa lui frumoasă. La 22 August, aeroplanul era montat şi trecut întâia oară peste podişcă. Farman se uita cu coada ochiului la Gabriel Voisin şi aştepta. Îi era teamă că nu cumva constructorul să-şi fi pus de gând a zbura el întâia oară, aşa cum ar fi avut şi dreptul, fiindcă aparatul era un Voisin, făcut după formula lui Chanute. Farman şi-a alcătuit aeroplanul său mai târziu.

Î Gabriel Voisin a fost cuminte şi muşchii lui Henry Farman s-au putut păstra pentru mânuirea cârmelor. Cu toate astea, aeroplanul nu s-a dovedit înţelegător. Se

îndărătnicea să alerge pe pământ, unde de altminteri fugea foarte frumos şi cu deplin curaj. Patruzeci şi cinci de zile durează plimbările acestea pe jos – peste două sute şi cincizeci de încercări cu roade la fel. Aeroplanul e desăvârşit, însă nu înţelege să zboare decât aşa cum spune şi omul că zboară: goneşte repede, dar cu bun simţ. Adică pe pământ.

Farman mânuieşte cârmele în toate chipurile. Nicio schimbare. Din când în când alergarea se face mai lină, zguduirile sunt mai mici, mult mai mici. Totuşi nu este zbor. Asta el o vede după fusele roţilor. Acele îi sunt de-a dreapta şi de-a stânga, trecute prin aripi şi lunecă în nişte manşoane cu arcuri, când mai sus când mai jos, după cum e locul.

La 7 Octomvrie, Farman îşi pierde orice nădejde. În timpul unei încercări, zvârle comenzile din mână şi, înnebunit de fusele astea care se tot Iasă şi se ridică scârţâind, dar n ajung odată jos să se astâmpere – ceea ce ar fi însemnat că maşina e în plutire – izbeşte din toată puterea, cu amândoi pumnii, pe capetele lor şi strigă scrâşnind:

— Mais, bon Dieu! Că ne décollera donc jamais! În clipa aceea aeroplanul s-a ridicat…

— Ştiu întâmplarea. Zice atunci Mihail Cerchez Mi-a povestit-o chiar Henry Farman. De altminteri i-a urmat o sumedenie de articole şi scrisori, pentru că un gazetar, Alter, de la Presse, pare-mi-se, pusese zborul pe seama loviturii date cu pumnii în fusele roţilor…

La vorba asta Principele Carol întoarce ochii spre dânsul:

— Şi nu era aşa?

— Doamne, Alteţă! Face zâmbind Cercliez Ce pumni ar fi fost aceia să ridice cu o lovitură cinci sute treizeci şi cinci de kilograme?

— Dar cine poate spune câte kilograme erau?

— Greutatea mă şinei.

— Nu-i aşa, zice Principele, tare. de vreme ce, în zecimea de secundă de după lovitura cu pumnul, cele cinci sute treizeci şi cinci de kilograme au putut să nu mai fie niciun miligram… Adică, planurile având iuţeala de lunecare câtă trebuia plutirii, înseamnă că, în clipa când a dat Farman izbitură, roţile nu purtau mai nimic pe ele. Poate chiar nimic. Iar doi pumni sdraveni înseamnă, cel puţin douăzeci, treizeci ori patruzeci de kilograme. Nu?:

Larma tribunii pline s-a umflat ca o apă şi le-a întrerupt vorba. Costin se suise în aeroplan, iar Adolf Saselim, mecanicul lui, învârtea icnind helicea, să dea drumul motorului. Unealta năzuroasă ascultă cu greu de poruncă. Dar după câteva minute de trudă se înveghe şi prinde a tuşi. La început rar, fără orânduială, până se mai încălzeşte, apoi repede, mai des, mai legat. Curând, e doar ca un ropot de şuvoi, sub năvala căruia aeroplanul întreg se zguduie şi tremură pe roţi.

La ceasul patru şi douăzeci şi două de minute, mâna dreaptă a lui Costin se ridică în sus şi, în tăcerea grea unde s-a stins vânzoala lumii, maşina dezlegată se zvârle înainte. După o sută ori două de metri, s-a desprins din iarbă şi urcă lunecând în clin către Mogoşoaia. Câteva rotogoale deasupra câmpului saltă aeroplanul până la două sute de metri. Apoi, în alte două ocoliri mai largi, suc pieptiş până la patru sute.

Bate vânt ascuţit şi cu toane, de la Miazănoapte. Sub răbufnirile lui, când mai întinse, când mai slabe, aeroplanul e purtat în hopuri adânci, se scufundă greoi sau zvâcneşte tulburat, în goluri nevăzute.

Costin se bate încruntat cu vitregia timpului. Îi pare

rău că trebuie să coboare mai repede decât dorise, dar nestatornicia vântului nu-i place. Îi strică liniştea obişnuită, trebuitoare chiar pe timpul nemişcat. Lasă cârma pentru alunecare spre pământ şi vine jos cu fereală, aşezându-se pe iarbă după zece minute şi jumătate de zbor.

Principele Carol nu înţelege bine rostul acestei coborâri. Sare sprinten, zvârlindu-se peste parmalâcul tribunei, şi se duce la pilot:

— S-a întâmplat ceva?

— Nu, dar zguduie peste măsură de tare. Nu-i vreme bună de zbor! Face basarabeanul, necăjit.

— Cearcă să zbori mai sus. Se poate să dai de un strat de aer mai liniştit.

Decât, Costin nu prea are chef să înfrunte deasurda primejdiile. Dacă nu i-ar fi cerut-o Prinţul, n-ar fi zburat a doua oară. De altminteri a avut dreptate, fiindcă s-a urcat anevoie până la cinci sute de metri, iar acolo l-a întâmpinat un frig, de i-a sleit ţurţuri albi pe vârfurile mustăţilor negre şi lăsate.

I-au trebuit zece minute să suc şi patruzeci şi şapte de secunde să coboare. Ca să poată ajunge mai repede jos, oprise motorul, şi pusese aeroplanul în bot, ceea ce n-ar fi îndrăznit să facă de-ar fi avut helicea în mers.

— A fost vânt tare. Lămureşte el înaltei feţe, scuturându-şi trupul îngheţat. Altfel zburam mai sus. Apoi repetă: Vânt şi frig sus…

Principele nu mai stărue. Îl felicită, strângându-i mâna voiniceşte, apoi îşi ia rămas bun de la cei de faţă, se urcă în automobil cu Moehrlen şi pleacă.

Când ieşeau pe poarta aerodromului, spune preceptorului:

— E ora cinci. Avem vreme să mergem la Cotroceni

să vedem şi un zbor bun. Poate că Vlaicu e acolo.

În vremea asta, maistoraşul, care se furişase prin mulţime şi rămăsese ascuns cu Goga într-un colţ din susul tribunei, să nu-l vadă Prinţul sau cunoscuţii, îşi muşca zăbalele… Era straşnic de amărât că nu putuse veni cu gândacul lui, să taie aspru şi pe Costin, cum îl tăiase pe Molia. Şi iarăşi era amărât că nu are un automobil să alerge acum cu Octavian Goga la Cotroceni, să-i arate că el poate zbura mai mult şi mai sus, ciliar pe asemenea vânt, chiar pe asemenea frig, şi chiar pe un aeroplan nou, abia zburat de câteva ori.

Ci Goga n-avea nevoie de asemenea dovezi. Le avea în inimă, în toată neştiinţa lui asupra tehnicii şi zborului, fiindcă „acelora le ţinea locul simţul umbrit şi straniu care-i poruncise cândva, nu demult, să se amestece în ogorul cel mai îndepărtat priceperii sale de poet şi să hotărască:

— Mergem la Bucureşti! Ceea ce va însemna de-a pururi în istoria aviaţiei tuturor noroadelor că, naţia românească a prins locul al treilea datorită unui poet.

Văzând zborurile lui Costin pe aeroplanul aşa de renumit al – lui Farman, Goga n-a mai avut nevoie de nicio lămurire. Se alăturau de la sine şi se măsurau nemilos cu zborurile făcute de Vlaicu, Joi şi Vineri, la Cotroceni. De aceea, poetul, în loc de alt cuvânt, l-a apucat pe maistoraş de mână, l-a privit adânc şi drept câteva clipe, apoi a dat uşor din cap, ca şi când ar fi zis:

— Am priceput!

Apoi au plecat spre gară, vorbind de altele. Au început de la osândirea lui Aurel Cristea, tipograful român din Pesta, căruia juraţii i-au dat trei luni de temniţă pentru un articol în care înjura pe grofi şi au ajuns la doctorul Rakovski, care venise în ţară, trecând Dunărea la Ruskiuc într-o barcă, iar acum nu-i mai adulmeca nimeni urma. Au pomenit despre reprezentaţiile lui Feraudy de la Comedia

Franceză, aşteptat să joace la Teatrul Naţional Tartuffe, despre opera Italiană sosită la Bucureşti, care avea să-şi înceapă reprezentaţiile a doua zi, Luni, la Teatrul Leon Popescu, cântând Lucia cu Diva Galvany, de cele trei baluri de la Palatul Regal şi, în sfârşit, de Concertul pe care îl dăduse cu vreo trei săptămâni înainte Veturia Triteanu, privighetoarea Ardealului, la Cotroceni, chemată fiind de Principii Moştenitori… Ardealul, vezi bine, cântă la urechi împărăteşti. E şi acesta un semn între celelalte toate…

Vor fi vorbit poate şi de multe altele, fiindcă au aşteptat vreme îndelungată un tren în gara Chitila. Cine să mai ţină minte? Era în ei o neîndemânare, o tristeţe, care bântuia aşa de neîndurată printre vorbe, încât uneori se trezeau vorbind despre lucruri cu totul deosebite de cele unde se purtau cu gândul.

Vlaicu lămurea în Goga nişte dureri care, şedeau dincolo de vorbe, iar Goga simţea. În Vlaicu un fel de stare sălcie, un fel de gol, care se cerea împlinit. Îndurau amândoi osânda oamenilor singurateci, hărăzirea să fie de folos numai altora, să fie trişti după orice biruinţă, fiindcă biruinţa înseamnă un trecut şi o poliţă iscălită în alb pentru viitor.

Pe la jumătatea lunii Martie, Goga a plecat peste munţi, făgăduindu-i lui Vlaicu să se întoarcă în vară şi să alcătuiască atunci toată orânduirea turneului în Ardeal, aşa cum îl gândise el. Deocamdată, urma să ţie înţelegere cu Asociaţia, pentru serbările din Blaj, cu Cazma Braşoveană, cu Arădanii de pe lângă Tribună şi cu prietenii Sibieni

6/III

Dimineaţa şi seara, în fiecare zi, Vlaicu zbura pe aeroplanul cel nou, crescându-şi înălţimea, timpul şi

depărtările. Zbura însă mai mult spre Dunăre, să nu-i prindă de veste gazetarii şi, mai cu seamă, cei de la Chitila, fiindcă voia să iasă deodată la iveală cu izbânzi neaşteptate. Iar asta începuse a fi tot mai greu faţă de înaintarea uluitoare a puterii de zbor pe care o vesteau gazetele, istorisind încercările şi biruinţele aviatorilor din Apus. Al zecelea salon de automobilism, motocicletă şi aviaţie, care fusese deschis în tot lungul lunii Ianuarie la Bruxelles, în Palais du cinquantenaire, a pus în vază peste două zeci de aeroplane proaspăt inventate, care zburaseră toate, de la cele dintâi încercări. Acum aşteptau să se dreagă vremea pentru ca să-şi purceadă marea lor bătălie. Unde avea să ducă, o mărturisea telegrama venită din Paris pe la şaseprezece Martie, care dădea de ştire că, la Douai, Bréguet izbutise să urce, cu aeroplanul făcut de el, zece călători deodată, în vreme ce alţi piloţi francezi se pregătesc să zboare de la Paris la Roma, la Madrid, la Londra sau să înconjure Franţa. Până şi nemţii începuseră a se mişca. Au hotărât un circuit al Germaniei, eu premii. de patru sute de mii de mărci şi au înscris douăzeci şi cinci de zburători.

Dar nici în România nu şedeau lucrurile mai rău. Şcolile lui Cerchez şi Bibescu erau încuviinţate şi peste puţină vreme urmau să se deschidă. Goliescu avea aparatul aproape gata, Brumărescu, din toată sărăcia lui, plecase la Jouvissy să înveţe pilotajul şi peste câteva săptămâni trebuia să se întoarcă în ţară, aducând şi motorul pentru aeroplanul său, care era isprăvit încă din toamnă, iar Mircea Zorileanu, Locotenentul, nelipsit de pe câmpul de zbor în vara trecută, căpătase o punere în disponibilitate pentru caz de boală şi ajunsese la Reims, în hangarele lui Sommer, unde se târguia amarnic să scadă preţul şcolii de pilotaj de la o mie cinci sute de franci, cât

era taxa, la trei sute, cât putea să-i îngăduc punga lui de cavalerist.

Prin urmare, deodată, se arătau încă două aeroplane româneşti lângă cele străine, folosite şi vreo zece piloţi.

Negreşit, izbânzile pe care le urmărea Aurel Vlaicu, erau cu totul altele decât acele dorite şi pricepute de lumea obişnuită. – Nici chiar zburătorii n-ar fi înţeles tot şi deplin, ceea ce urmărea maistoraşul. El ştia că marile biruinţi, gălăgioase, recordurile, câştigurile de bani şi de cupe, sunt fapte stinghere, cum e, îndeobşte, orice eroism. El căuta însă acea siguranţă a zborului, care singură poate face din aeroplan o adevărată unealtă omenească. Adică, spre folosul tuturora. Zburând atâta cât zbura, urmărind tresărirea fiecărei bucăţele de pânză din aripi, printre curenţii pe unde le strecura, zborul era o cetire, O cetire încordată, necontenită, menită să desghioace dintre toate tainele văzduhului, forma limpede care, purcească din pământ, să nu se mai duşmănească decât cu aerul.

Din nefericire, n-ar ea putinţa să facă toate experienţele pe care le visa. I-ar fi trebuit o fabrică, i-ar fi trebuit bani şi i-ar fi trebuit câţiva oameni ţie măsura lui. Minţi care să îl aibă de plătit niciun bir obişnuinţii şi celor apucate din trecut. Să fie aşa, ca şi când n-ar şti aceia, că omul are picioare să meargă pe jos şi că a născocit roata şi căruţa să meargă pe drumuri. În sfârşit, să purceadă lumea cu ei, dar o lume rămasă cu o singură cale: aceea de sus, aşa cum, neîndoios, va ajunge odată şi odată această omenire, când înmulţirea noroadelor nu le-o mai îngădui să risipească milioane de iugăre.

Iar mintea feciorului de plugar se înspăimântă socotind cele opt sute de mii de jugăre prinse de şosele şi drumuri ferate – pe care, mintea înţelegătorului de mecanică le vedea în chip fantastic înlocuite cu funiculare – ce lasă dedesubt banul slobod pentru arătură – sau

tuneluri, pe sub pământ şi aeroplane în văzduh. Are încredere în icoana aceasta tulburătoare a lumii de mâine, lumea care va trăi în fundul pământului, unde va avea căldura fără bani şi apa fără bani, lumea care se va plimba prin văzduh şi pe sub ogoare, lumea care va strânge electricitatea norilor, căldura soarelui, puterea valurilor de mare şi râurilor… Crede în ea, cum a crezut în aeroplan şi cum a crezut odinioară în submarin… Astăzi el zboară, iar nemţii, la Kiel, au dovedit la 4 Ianuarie că, submarinul nu-i mai primejdios decât oricare alt soi de vas plutitor. Uşurinţa cu care au salvat submarinul lor U. 3, căzut la fund în raza portului, i-a fost lui Vlaicu răsplată târzie pentru neînţelegerea şi râsetele, cu care fusese primit în 1903 la Pola, când a adus mărimilor marinăreşti, modelul în mic al submarinului inventat de dânsul.

Fireşte, vremea înaintase. De când o parte de lume începuse a căta căi de văzduh, nevoia de cumpănire împingea pe alţii., să caute căile din, fund. Şi astfel, în 1906, când fabricile Krupp au scos cel dintâi submarin, oficial pus în serviciu.

— Vestitul U!, – Aurel Vlaicu a fost deplin răzbunat. Şi mai mult decât el, a fost atunci răzbunat unul pe care Vlaicu iju-l cunoştea şi de care nu auzise; un moşneguţ cam nebun, care a născocit o unealtă semuitoare. Dar submarinul făcut de „Wilhelm Bauer în 1849 nu era o jucărie ca modelul „dus la Pola de Aurel. Era submarin în stare să poarte vieţi de om… Şi totuşi n-a fost înţeles. Şi totuşi a fost luat în glumă. Doar un amiral rus apărut să desprindă ceva din năzdrăvănia asta, de vreme ce i-a comandat lui Bauer un submarin pentru flota rusească şi chiar l-a. Primit, l-a plătit şi l-a pus în slujba, în 1855, când a fost gata. Dar asta nu însemna nimic… Se ştie că ruşii au uneori năzăreli ciudate… Altfel, submarinul a rămas

socotit unealtă bună pentru poveştile lui Jules Verne… Poveşti pentru copii. Deci şi pentru Vlaicu. Adică poveşti pentru minţile libere.

— Negreşit, prietenii înţeleg astăzi aeroplanul. Nu-i înţeleg rostul, nu-l înţeleg până unde poate ajunge, ba nici măcar nu cred că va ajunge să fie vreodată altceva decât o jucărie primejdioasă, totuşi s-au deprins cu născocirea aceasta şi au primit-o. Mai departe însă, nu sunt în stare să urmărească desfăşurarea lumii. Aceea li se pare doar subiect potrivit pentru creionul lui Caran d'ache. Totuşi, când e vorba ele aeroplan, pricepe fiecare că, Vlaicu. Trebuie. Să întreacă pe toţi ceilalţi zburători, dacă vrea să dovedească pentru ce aeroplanul lui e mai bun. Şi, din păcate, aşa înţeleg, şi asta cer chiar cei care s-ar cuveni să priceapă altminteri. Prin urmare i se cer recorduri…

Iată de ce Vlaicu nu mai vorbeşte nimic. Şi-a întocmit un plan de lucru şi se ţine de el. Trebuie negreşit să ajungă stăpân pe o fabrică. Asta înseamnă că trebuie să aibă bani, sau să-şi găsească o tovărăşie. Ca să aibă bani, trebuie să zboare şi să-i câştige. Ca să-şi găsească tovărăşie, trebuie să arate că aeroplanul lui e mai folositor şi mai puţin primejdios decât altele. Va să zică, până la urmă, tot trebuie să stea la întrecere cu ceilalţi, să umble pe calea lor. Prin urmare tipul Nr. 3 va fi tot un aeroplan, dar va fi de două locuri, ca să se îngăduie învăţarea cârmuirii cu profesorul alături. Va avea un motor mai puternic şi un rezervor de benzină mai mare. Atunci va putea să-şi facă elevi câţi va vrea. Întâiul elev va fi Ion fra-te-său, al doilea Miron, vărul lor. Poate şi Ion Ciulu. Tustrei i-a credincioşi, dibaci, cu mână uşoară. El va rămâne să privegheze de jos, aşa cum a făcut odinioară la Bin-ţinţi…

…Şi totuşi, la gândul acesta inima se strânge. Va fi

tristă zi aceea când pe aeroplanul lui va zbura un altul, fie el chiar o făptură scumpă şi de încredere, ca Ion… Ce or să mai facă mâinile lui, când n-or mai simţi că poartă în tăria lor toată zvânturarea maşinii?

Îşi aduce aminte ce-i spusese odată lelea Ana, maică-sa:

— Orei mamă, cu de aceea tot de copil te ţiu, că te simţ mereu micuţ în braţe…

Iar Aurel s-a întrebat dacă nu cumva şi el cu gândacul lui e un fel ele mamă, cu urma copilului pecetluită în mâini…

La 20 Martie, Duminică, după ce s-a întors Costin din turneul orânduit prin ţară, s-a făcut alt rând de zboruri la

Chitila, Vremea era bună, însorită, fără vânt. Lume înţesată în tribună şi lojile tivite de protipendadă. Pasămite se vestiseră Principii Moştenitori, Ferdinand şi Maria, dimpreună cu Principele Carol, Principesa Elizabeta, şi cu oaspeţii Casei Regale, de curând sosiţi de peste graniţă, Principesa Iosefina şi Principele Anton de Hohenzollern.

La ceasul patru şi douăzeci şi şase de minute, Costin s-a ridicat în aer, zburând paisprezece minute, cam la trei, patru sute de metri înălţime, spre Buftea şi înapoi. Al doilea zbor a fost mai scurt. S-a urcat la ora cinci şi unsprezece. Minute şi a coborât peste şase minute şi jumătate, după un ocol dat pe deasupra câmpului.

În saltul ah treilea a luat pasager pe Colonelul Greceanu, aghiotantul Principilor Moştenitori, l-a purtat opt minute pe sus, iar la cinci treizeci şi cinci l-a adus înapoi, foarte vesel, foarte aprins la faţă şi grozav de însufleţit la vorbă.

În sfârşit, cel din urmă zbor a ţinut douăzeci şi două de minute. Pornit la şase fără două minute, Costin s-a îndreptat spre Copăceni, urcând întruna, apoi s-a întors

deasupra aerodromului, rotindu-se de două ori, sus de tot, în creasta cerului.

— Să aibă o mie de metri, Vlaicule? A întrebat încet Magnani.

Dar maistoraşul, care privea pălit şi trist rotirea domoală a pânzelor din slavă, a ridicat încet din umăr şi a făcut: – încă şi asta se poate. Apoi a scos din buzunar un tubuleţ cât degetul, a privit prin el şi a hotărât: Şapte sute, frate. Dară şi aceea e mult, de bună seamă.

Zborurilé lui Costin îl înneguraseră. Nu prin cine ştie ce virtuţi deosebite. Dar prin vântul care îl simţea el lămurit că bate acum prielnic lui Cerchez şi protivnic sie. Lumea cea multă din tribune, feţele luminate care cinsteau zborurile basarabeanului, i s-au părut că au înţeles aspru, ca şi dragostea deosebită a lui Nicolae Filipescu pentru Cerchez şi pentru Valentin Bibescu. Pe Vlaicu nu-l mângâiau lămuririle uşuratice date de unul sau altul. De pildă, îi spusese Pătrăşcanu:

— Cerchez, măcar că-i bârlădean de obârşie, stă în Brăila şi are prietenii temeinice printre grecii brăileni – adică tocmai acolo unde îşi duce Filipescu politica. Gândeşte-te şi tu – cine-s oamenii care au dat banii pentru aerodromul din Chitila?, De ăl de: Panaş, Drăcos, Petcu, arhitectul Arta Cerchez sau Mavrodi. Vasăzică mai mult greci şi mai mult brăileni.

La asta, maistoraşul a răspuns după firea şi judecata lui:

— Apăi, frate, atunci eu ce-oi începe? Să mă mut la Brăila şi să mă botez pe grecie?

— Nu a zis Pătrăşcanu, să ai oleacă de răbdare, până or cădea iştia de la putere. Petrachi Carp nu-şi schimbă năravul, nici mai drag Regelui nu ştii să se facă. Maiorescu îl sapă, Filipescu s-o mâniat că nu i-au dat Internili, să-l

poată aduci pe Mişu Deşliu al său la Primăria Capitalii, aşa că Marghiloman l-o numit pl Matachi Dobrescu. Vasăzică ari el Bucureştii în mână, iar Tachi Ionescu luptă alături di noi”… În sfârşit, ci mai? Nu ţi uita tu că au ieşit în alegiri. Numai să se isprăvească discuţia la Mesaj şi om vorbi noi!

Ce să priceapă Vlaicu din toate acestea? Pentru dânsul e de-o mie de ori mai însemnat că Directorul Serviciului Maritim Român, Comandorul Popovăţ, a făgăduit un ajutor de o mie cinci sute de lei lui Ioan Paulat, mecanic şef la S.M.R. care lucrează un hidroplan. Ba, a numit chiar comisie de ofiţeri marinari să-şi dea părerea, când o fi maşina gata, pentru că are de gând să ceară şi Ministerului de Războiu un ajutor de cinci mii de lei pentru cele două motoare, care trebuie aduse de la Düsseldorf…

Noroc că Vlaicu nu ştie prea bine ce aproape e târgul Galaţilor de Brăila lui Filipescu. Altminteri ar fi în stare să uimească şi aici vreo socoteală de politică…

Dar, vrând să-l mângâie, prietenii îi făceau un rău neasemuit. Destul îi era firea bănuielnică de la lăsata ei. Aceste adaosuri, primite cu toată nevinovăţia şi nepriceperea stărilor, îl mânau să creadă că trăieşte numai între umbre viclene, că nimic nu-i făcut fără un ţel străin şi duşmănos lui, chiar când pare pe dinafară altminteri. Cam aşa cum fusese întâmplarea cu prietenul, care îi pusese poprire pe banii de la Minister.

Purces pe îndoială, a ajuns să nu se mai bizuie pe ajutorul nimănui şi pe cuvântul de laudă al nimănui.

— D-apăi esta ce drac pofteşte, de-mi gratulează aşa tare? Iată cum gândea de la o vreme, când începuse a bănui până şi pe unul ca Pătrăşcanu:

— Fain om, frate. Făr numa s-o fo’ dedat şi el un picuţ la oarecare politică şi alte d’estea cu gândacu meu… Dară cu iasta mer je pe bizantin, dragul de el!

Bănuiala creştea pustietate nesfârşită în jurul lui. Pustietate în jur şi asprime în suflet. Iar veştile care tot veneau din străinătate despre progresele aviatorilor francezi ori englezi, adăugau otravă peste înveninarea singurătăţii lui.

Nici zborurile nu-i mai erau dragi. Avea zile când socotea că toată truda îi este zadarnică. Şi atunci neîndemnarea îl făcea să-şi omoare timpul stând ceasuri întregi de vorbă cu

Magnani şi cu Silişteanu, sau odihnindu-se în ungherul hangarului de la Cotroceni. Nu-i vorbă, nici n-avea pe nimeni să-l îmboldească. Pe nimeni şi nimic. Valentin Bibescu era în Franţa, iar şcoala de la Chitila nu se ştia bine când începe. Astfel, lui Aurel Vlaicu îi lipsea nu numai îndemnul din inimă sa, dar şi acea biciuire din afară, care-i priise cu un an înainte, aşa cum singur mărturisea.

O lună de zile n-a făcut mai nimic. Cel puţin după ultimele zboruri ale lui Costin. N-a mai zburat de fel. Umbla pe la concerte, s-a dus şi el la Compania Grigoriu s-o vadă pe fata Mariei Ciucurescu, Marioara Ciński, care debutase cu mare succes la îl Februar, l-a ascultat de vreo trei ori pe Liciu în doctorul Tokeramo din Taifun, apoi, dând s-a închis stagiunea Teatrului National, i s-a părut că Bucureştii s-au golit cu totul şi l-a înjunghiat dorul de ducă.

Nu-i vorbă, nici nu se simţea prea bine cu sănătatea. Tristeţea care. Îl copleşea, era în mare măsură rodul neliniştii lui trupeşti. Umbla prea subţire îmbrăcat, răcea uşor, iar rinichii lui zdruncinaţi îi aduceau tot mai des aminte că poartă în el o racilă veche şi greu de tămăduit. Câteva nopţi albe, trecute la un pahar de vin cu Iosif, au

zorit ascuţirea suferinţei.

Iar fiindcă împrejurările vieţii lui Steo erau prea chinuite şi fiindcă inima înlăcrimată a lui Vlaicu nu putea să-şi părăsească prietenul cel mai duios în mijlocul durerilor lui cele mai mari, maistoraşul a depăşit marginea îngăduită.

Nici nu s-ar fi putut altfel. Iosif era sfărmat. Ros şi el de luesul lui, viaţa de amar dezmăţ cu care îl deprinsese Anghel, purtându-l la băutură noapte de noapte, îşi dădea roadele-i cumplite. Inegalitatea pupilară creştea. Şi odată cu însemnarea asta de prăpăd, bunul şi blajinul Iosif, căpătase un fel de încâinare arţăgoasă, tot mai nestăpânită. Drăcesc de deştept, cu socoteli netede şi crâncene, Anghel părea că aşteaptă destrămarea. O voia de mult, fiindcă înţelesese că-i era singura cale să dizolve dragostea deznădăjduită a Nataliei pentru nevolnicul ei de poet. Fireşte, Iosif nu-şi dădea seama ce iţe înveninate se urzesc în preajma lui. Avea prea mare admiraţie şi prea mare dragoste pentru Anghel, să-şi îngăduiască a crede că acele lungi nopţi de petreceri sunt născocite numai că el să fie

Întors acasă în zorii zilei, duhnind a băutură, a tutun şi a femeie ieftin plătită pe cheiul Gârlei. Iar la cel mai mic semn de nemulţumire, de neplăcere sau de dojana, vorbele crâşneau ca nişte cuţite neîndurătoare.

Într-o noapte însă, atunci când, pe semne.

— Anghel a socotit că drumul este neted înaintea lui, a privit tare în ochii lui Iosif şi i-a spus:

— Steo, tu ştii că mi-i dragă Lia ta?

Negura din celălalt s-a răvăşit o clipă, apoi s-a întors „îndoit mai grea. S-a ridicat de pe scaun şi-a pus pălăria în cap şi a plecat întins acasă. *.

— Să alegi între mine şi el!

— Eşti nebun! A şoptit uluită, femeia. Dar cum poţi

să-mi spui mie asemenea vorbe?

— Nu ştiu! I-a tăiat vorba Iosif. Să alegi între mine şi el! apoi a plecat din nou la băutură, ca şi când nu se întâmplase nimic.

A doua zi, Anghel îi lămurea Nataliei:

— Nu-i nimic de mirare. Uite-te mai bine în ochii lui, să-i vezi inegalitatea pupilară…

Sudoarea rece de pe fruntea femeii, răspundea tocmai după dorul şi vechea aşteptare a brăzdatului chip de Satan. Ca să întregească, a şi adăugat:

— De altminteri, ştii prea bine de când te iubesc şi cum te iubesc. De vreme ce tu n ai vrut să mă înţelegi, trebuia să caut pe altul care să mă înţeleagă. Steo, cum vezi, în a înţeles…

Pe drept cuvânt, Natalia putea să creadă că pluteşte într-un vis rău. Toată năvala de ură din sufletul ei era o glumă pe lângă vrerea aceasta de iad., care nu cunoştea margini.

De altminteri, nici el nu era vinovat. Era o victimă, un nefericit de obsedat, atâta tot.

5 Putrezimea lui rafinată, prea rafinată, se agăţase cu bolnavă deznădejde de femeia aceasta voinică, proaspătă şi crăpând de sănătate ca o jivină puternică, vie şi vânjoasă, cu nările larg deschise în vânt de iarbă şi pădure. Simţea bine ce scump are să plătească descreerata lui de patimă, dar nu era în stare să dea înapoi de la nimic. Nici de la suferinţa lui, nici de la suferinţa altora.

— Tot a mea ai să fii, pricepe!

— A oricui, numai a ta nu! Răspundea Natalia, spăimântată. Iar încheierea cădea ca un jungher:

— Sunt în stare să te desfigurez…

Prăbuşirea lui Iosif era fără scăpare. Prietenii

apropiaţi, care de câţiva ani de zile tot aşteptau cu groază dezlănţuirea dramei, fiindcă ei o înţeleseseră de mult, au luptat doar să-l ferească de-o faptă necugetată. Dar bietul Steo era cu mult dedesubtul acestei puteri. O visă, fireşte, pentru că gândul îşi are vitejiile lui. Durerea însă i se mistuia toată în lacrimi şi în puţinele versuri câte le-a mai putut scrie după asta – şi ele doar un soi de plâns rimat:

…Şi floarea cea mai mândră tu erai! Dar ceasul rău veni ’într-o zi de Mai, Veni năprasnic şi te smulse-un zmeu, şi mort de-atunci rămase parcul meu…

Toate astea aveau să se petreacă însă mai târziu, după Paşti, când Vlaicu nu mai era în Bucureşti. În săptămâna mare primise o scrisoare de la Boca, prin care orăşteanul îi cerea veşti.

Era îngrijorat şi el, nevăzând nimic prin gazete despre Aurel, şi citind în schimb laudele lui Costin, pentru cele două rânduri de zboruri. Apoi îşi arată părerea de rău că nu s-au întâlnit la Viena, pe iarnă, când trecuse Aurel spre Paris.

Maistoraşul i-a răspuns chiar în Sâmbăta Paştilor:

Bucureşti 9 April 1911
Frate Boca!

A fost Goga aici vreo 2 săptămâni, zice că va veni să aranjăm un zbor teribil de mare. Aici nu mi-e frică de nime că mă bate că eu” mă pricep mai bine. Apoi eu să fi ştiut că tu erai în Viena te apucam la chef, dar nu am ştiut că unde eşti aşa că poate vin de Paşti acas şi o să te văd. Servus

Vlaicu.

De îndată ce a pus scrisoarea la cutie, gândul plecării nu i-a mai dat pace. Era bolnav, iar Iosif îl chinuia purtându-l prin toate cârciumile, ceea ce la urma urmei, încă n-ar fi fost aşa de greu de îndurat, dacă tovărăşia asta

nu era ea însăşi o tortură. E spăimântor să ştii că, în fiecare noapte, ceasuri întregi, un om îţi va plânge, povestindu-ţi acelaşi şi acelaşi lucru. Sau, când vinul i-a mistuit toată judecata, ore întregi nu-ţi îngaimă decât aceleaşi vorbe:

— S-a aa dus Liaa… S-a aa dus Liaaa…

Vlaicu era nesimţitor pentru multe şi încă pentru mai multe nu avea niciun strop de înţelegere. Dar erau unele, faţă de care inima lui tresărea zbuciumată ca o pasăre încolţită de spaimă. Sunau în ele aşa de adânc şi aşa de greu anume suferinţi, încât îl zdruncinau dincolo de orice măsură. Când mai era însă vorba de suferinţa unui biet suflet de om osândit neapărării, ca Iosif. Maistoraşul începea să gândească fapte cumplite.

— Eu, frate, de loc mi-ţi gât cu el a!

Şi pumnul mare, ciolănos, îşi încleşta degetele ca pe un gât subţiratic.

Noroc de Chendi, care i-a dovedit că toate sunt zadarnice şi că moartea lui Anghel n-ar putea să mai îndrepte nimic.

Când a mai auzit şi asta, Vlaicu n-a mai pregetat o clipă. S-ar putea spune cu drept cuvânt că a fugit.

Gonea cu trenul spre Ardeal, spre liniştea vieţii mărunte şi simple din Binţinţii lui, că spre singura nădejde de odihnă ce-o mai avea. Capitala ţării, unde pornise cu atâtea visuri şi atâta soare în ochi, îi dădea de acum drumul bolnav, înfrânt şi sângerând în tot ce avea el mai scump: prietenia.

Câteva zile după ce-a ajuns acasă, a căzut la pat. Dar fiindcă n-a vrut s-o sperie pe lelea Ana, maică-sa, pe care o ştia bolnavă de inimă, s-a încăpăţânat să nu spuie ce anume îl roade, şi să im cheme vreun doctor din Oră ştie. Aşa cum ar fi fost prea firesc să facă. Nici măcar lui Boca

nu i-a trimis veste. Simţea o tulbure plăcere otrăvită să se cufunde în tristeţe şi singurătate. În sfârşit, să se simtă murind fără prieteni, ca un nedreptăţit.

Hotărât lucru, în viaţa lui se făcuse-un gol. Ajunsese la una din acele răspântii, care înecă ades cele mai puternice vieţi. Cumpănă. Aşa se zice. Dar o cumpănă mai neîndurată decât toate celelalte, pentru că punea în taler, nu numai îndoielile asupra oamenilor, şi nu numai îndoielile asupra puterilor lui de biruinţă pentru mai târziu, dar începuse a-i şovăi până şi vrerea de luptă.

ŞCOALA DE LA CHITILA

Îl: „;

À patra zi de Paşti, adică Miercuri 13 April, cei şase ofiţeri de geniu, cărora Ministerul de Război le dăduse încuviinţarea să înveţe pilotajul de aeroplan, intrau pe poarta aerodromului Chitila unde, ştiindu-Îi-se sosirea, erau aşteptaţi chiar de Mi-hail Cerchez.

— Domnilor, fiţi bineveniţi. Şi acum, fiindcă trebuie să începem într-un fel, cred că ar fi bine să ştim, cine suntem. Eu sunt avocat care nu pledez, aviator care nu zboară şi mă cheamă Mihail Cerchez. Acestea zicând cu mare veselie, a scuturat zdravăn mâna celui dintâi dintre ofiţeri, un maior voinic, bine rotunjit în centură şi care-şi mângâia mustaţa scurtă, privindu-l mic pe sub cozorocul pus pe sprânceană:

— Maior Macri Ion. se prezintă el.

— Căpitan Fotache Ionescu se prezintă al doilea. – Cel de la baloane? Întreabă atunci Cerchez.

— Cel de la baloane întăreşte-ofiţerul.

— Mi se pare că dumneata ai venit la mine fiindcă te-

a dat xifară Vlaicu din hangarul dumitale. Spune drept, nu-i aşa?

— Cam! îi întoarce căpitanul. E şi simbolic dacă vreţi. Maşina mai grea ca aerul a dat afară maşina mai uşoară. Parcă aşa e rezultatul luptei, nu?

— Adevărat! Face atunci Cerchez. Apoi urmează: Şi crede-mă. N-o să-ţi pară rău după beşicile galbene de la Cotroceni. Cel mult lor al putea să le pară rău după dumneata.

— Nu cred. A râs Fotache Ionescu.

— Atunci cu atât mai bine! L-a întovărăşit în veselie Cerchez şi a întins mâna locotenentului de-alături, care s-a prezentat:

— Locotenent Boiangiu. După care au urmat cei trei sublocotenenţi:

— Sublocotenent Protopopescu!

— Sublocotenent Druţu.

— Sublocotenent Negrescu Gheorghe din Batalionul de Căi Ferate.

— Căi ferate? A făcut Cerchez, râzând, S-a terminat cu ele. Voinicule Sublocotenent. Zii de-acum, căi aeriene, măcar că, înalt cum eşti, dumneata totdeauna ai umblat pe sus…

Într-adevăr, Sublocotenentul era un zdrahon de român cu două palme mai ridicat decât tovarăşii lui. A primit glumă lui Cerchez cu voia bună cu care au primit-o toţi, fiindcă nici nu era de supărare, dar nici nu era aceea zi să te superi de ceva. Era o dimineaţă proaspătă de primăvară, cu aer curat şi neted ca smalţul bun şi cu nişte blestemate de rândunele care se hârjoneau chiţăind, de-ţi venea să laşi toate baltă şi să te uiţi numai în slăvi.

Deci Negrescu, fiind – vorbă lui Cerchez – mai aproape de ele, la vedea şi mai bine, se bucură şi mai mult

de privelilştea săgetării lor vântiş arcuite. Doar vlăjganul acesta de moldovean nu era altul decât sublocotenentul care uitase să-şi mai adune soldaţii după zborurile lui Blériot, în toamna anului 1909.

Îi păruse rău atunci că s-a isprăvit… Şi-i păruse că nu s-a isprăvit. Azi însă, şi în locul acesta, pricepea că abia începuse. Se ştie doar de când lumea că rândunicile se năpustesc pizmăreţe mai ales pe lângă creţi. Zarva lor şi năpusta, prindea astfel un înţeles ceva mai mare.

— Acum, domnilor, zice Mihail Cerchez să începem şcoala de pilotaj. Dar s-o începem metodic! Poftiţi după mine!

Urmat de ceata ofiţerilor, se duce de-a dreptul către o clădire micuţă, aşezată ferit. Deschide uşa, face loc celor şase, apoi o închide la loc

Ofiţerii nu prea înţeleg. E o odăiţă curată, albă, cu un dulapi or plin de unelte medicale, o canapea învelită în muşama, iar într-un colţ, două tărgi noi nouţe.

Insfârşit o infirmerie. Cerchez se uită la ofiţeri, pe rând, şi cu degetul întins către brancarde, zice pe jumătate glumeţ, pe jumătate înadins:

— Iată, vedeţi că am cu ce să vă ridic în caz de accident.

Ochii ofiţerilor s-au făcut cam lungi, privirile au colindat de la unul la altul şi nimeni n-a găsit o vorbă de răspuns.

Li se părea cam ciudată şa ga asta. Dar cum fiecare a simţit că, totuşi, lipsa de gust din ea nu le îngăduie s-o afle chiar fără de rost, au privit stânjeniţi care pe unde apucă. Unul pe geam, altul în colţul zidului cu tavanul, unul la mânerul sabiei. Sublocotenenţii, ca mai tineri – deci şi mai curagioşi – s-au uitat în schimb cu coada ochiului la cele două tărgi şi au înghiţit cu oarecare greutate, ca să mai

stâmpere cât de cât uscăciunea neplăcută de sub omuşor.

Sub mustaţa deasă a lui Cerchez linia buzelor s-a ascuţit o clipă, iar ochii subţiaţi au licărit uşor, dar numai decât s-au stins şi au prins pojghiţă de nepăsare.

— Vasăzică tot vreţi să zburaţi… a murmurat el.

Bine. Primul examen l-aţi trecut onorabil, fiindcă niciunul nu s-a retras. Apoi râde: Nu-i vorbă. E şi cel mai uşor…

Purtaţi la tribune, după aceea în atelierele pline de roiul meşterilor, care lucrau aeroplanele poruncite de minister, în sfârşit în hangarele unde se adăposteau avioplanul lui Goliescu, aparatul lui Wright şi Demoiselle-a lui Santos Dumont, ofiţerii au ajuns şi la mormanul de aşchii, sârme încâlcite şi flenduri de pânză, care fusese cândva o maşină de zbor: cea sfărmata de Guillemin.

— Am început arătându-vă brancardele, fiindcă vă privesc personal, şi voi sfârşi arătându-vă asta, fiindcă mă priveşte personal. Geea ce înseamnă că prima lecţie de pilotaj e făcută. Ea se rezumă aşa: Nu *vă* consumaţi – vezi brancardeleşi nu *mă* consumaţi – vezi aeroplanul rupt.

Şi-acum, fiindcă trebuie să dovedim că am muncit, hai să facem pârjol la bufet!

În uşa bufetului le-a ieşit înainte un tânăr mărunt şi subţiratic Ai fi zis, un copil s-a prezentat singur:

— Poli Vacas.

— Coleg cu dumneavoastră la şcoală. A lămurit Cerchez. Apoi a strigat spre ateliere Rusule! Ia pofteşte încoace! Şi luând de spate omul slăbuţ, bălan, cu ochi albaştri, care venise alergând, l-a arătat ofiţerilor: Mecanicul nostru, Nikita.

Aeroplanul de şcoală nu era gata. Mai aveau de lucru la el câteva săptămâni. Poate trei. Dar dacă întârzierea

aceasta avea cusurul să amărască pe elevi, pentru Cerchez era bine venită, deoarece îi îngăduia să aştepte pilotul-instructor, care trebuia să sosească din Franţa şi să-şi desfăşure în voie, fără zor, programul de şcoală, aşa cum îl avea închipuit.

Mai întâi, ofiţerii trebuiau să urmărească lucrul celor patru aparate poruncite de minister, pentru ca să deprindă construcţia de aeroplane. Apoi, intra în rânduială să înveţe mersul cu motocicletă şi conducerea automobilului. Asta avea să fie prilej bun a se apropia de toate tainele motorului cu explozie, dar, mai ales, îi învăţa cu viteza şi cumpănirea. În sfârşit, după împlinirea tuturor celor înşiruite, trebuiau să facă lecţii lungi de zbor, pe loc, în hangar, la postul de pilotaj al aeroplanului Wright, ca să – deprindă cu ochii închişi mânuirea cârmelor, sau, cum spunea Cerchez, să-şi facă reflexele…

După câteva zile de lecţii urmate astfel, toţi cei şapte elevi erau piloţi deplini. Învârteau aeroplanul pe loc în chip desăvârşit. De altminteri era aşa de uşor, aşa de limpede… aşa de lesne… Tragi manivela: urci; împingi manivela: cobori. O apleci, se apleacă şi aeroplanul după ea, 1 Insfârşit, cum spunea unul dintre ei:

— E la mintea omului! Mult mai greu este să conduci automobilul…

Şi toţi au fost de aceeaşi părere.

Luni, două Mai, când au venit ofiţerii la câmp, Cerchez le-a ieşit înainte, vesel, ducând de spate, un omuleţ subţire, tânăr, cu o mutrică roşcovană, cumplit de cârnă şi de vie:

— Domnilor, iată-l! A venit ieri. Dumnealui este instructorul dumneavoastră. Charles Viallard, pilot de mâna întâi pe Farman.

Ajuns lângă potca de om care ca orice vrednic profesor, avea – pretenţia să-l aibă supus fără crâcnire, Negrescu s-a răşchirat în văzduh pe adevărata măsură a oaselor lui – ieşite din dimensiunile curente – şi a mârâit cu indignată glumă; i Bimbirica ista *în* fie profesor? I

Hohotul de râs.

— Care a zvârlit aer de familie peste solemnitatea prezentării-l-a pecetluit şi pe Viallard cu porecla dată de Sublocotenent. Iar Bimbirică, băietan vesel şi care ştia de glumă, a început să caute un răspuns pe aceeaşi măsură, căsnindu-se să afle dacă e mai potrivit să-i spuie: Chère Tour-Eiffel sau Sous-lieutenent la Cathédrale!

Aeroplanul de şcoală era gata. Charles Viallard, ajutat de mecanici, de meşteri şi mai cu seamă de ofiţeri, îl montase în trei zile cu straşnică migală, dar cu o grijă ce a fost pentru elevi deopotrivă învăţământ. hun şi chezăşie. Doar un lucru îi stingherea în faţa hărăbăii uriaşe, care-şi întindea cele două rânduri de aripi pe roţi înalte şi subţiri: înfăţişarea pirpirie a pilotului.

— Cum are să ducă Bimbirică ăsta atâta hardughie de maşină, frate dragă?

Şi într-adevăr, franţuzul se mistuia cu totul prin încâlciturile de sârme, în stiva fuselor şi a stinghiilor. Un pui de vrabie cocoţat pe o straşină de casă, aşa părea în clipa când s-a urcat pentru zborul de încercare, înconjurat de tăcerea înfiorată a lumii de pe câmp.

Nichita, răsuceşte de câteva ori helieea îndărăt, să-i facă obişnuita compresiune. Apoi se agaţă de pala ei de sus, o leagănă uşor pe loc, odată, de două ori, şi-o repede cu putere spre pământ. Încă odată şi încă odată – şi de alte multe ori – până ce se îndură motoriu să pornească. Detunetele exploziilor, mai desluşite la început, se îndeasă

şi se unesc Curând, au ajuns ca o răpăială puternică, legată. Vântul fluieră ca dintr-un piept plin, iar şandramauna nouă nouţă dârdie din toate încheieturile? Tremurând pe roţi şi pâlpâind din pâri e.

Bimbirică, după ce a ascultat câteva clipe împlinirea motorului, face un semn oamenilor, care ţineau aeroplanul de coadă, să dea drumul. Maşina, scăpătată din priponul viu, se zvârle înainte şi goneşte. După vreo sută cincizeci de metri lunecaţi pe câmp, roţile se desprind de iarbă, se îndepărtează, urcă până ajung cu mult mai sus decât marginea gardului şi Farmanul trece pe deasupra ogoarelor, îndreptându-se către miazănoapte în suiş necontenit. Departe, în zarea dinspre Buftea, ocoleşte uşor şi larg, să se întoarcă. Apoi se întinde la drum, înapoi, crescând odată cu larma motorului.

Dar deodată, când ajunge în dreptul văii care alungea aerodromul spre partea din sus, aeroplanul se apleacă scurt pe-o aripă, face o răsucitură ciudată şi strânsă pe dreapta, şi rapăgă spre pământ, costiş.

— Gâde! strigă cei de pe câmp cu glasul gâtuit. Într-adevăr, lunecarea într-o rână şi în bot îl prăbuşea de-a dreptul în mâl.

Dar aripile se îndreptară, maşina rade faţa pământului cu roatele şi urcă iarăşi, întorcându-se din nou cu botul înspre

Buftea.

— Ne-a tăiat răsuflarea domnul Bimbirică ăsta! spuse maiorul Macri, muşcându-şi mustaţa. A scăpat ca prin urechile acului!

— A scăpat? Face Cerchez râzând. Cum adică a scăpat? Bimbirică e pilot de mâna întâi, maiorule. Nu-i purta dumneata grija lui!

— Păi, atunci, de ce o luase la vale?

— Aşa a vrut el, pesemne.

Glasul lui Cerchez era şovăielnic, dar se îndărătnicea să-şi grate încrederea fără seamăn, fiindcă se temea cumplit să nu mai îndure o pagubă, cum fusese cea de pe urma lui Guillemin.

Ş-apoi o cădere de la început, şi tocmai acum, când avea o şcoală de piloţi militari, putea să-i nimicească. Şi aşa, de când răsuflase prin lume şi vestea despre căderea lui Bibescu, mergea buhul că aerodromul Chitila poartă nenoroc.

Acum aeroplanul se întorcea înapoi în zbor liniştit. Inimile veniseră la loc, încrederea era întreagă.

Dar ajuns tot asupra văii, iarăşi se învârte în loc, iarăşi se pleacă, iarăşi lunecă… Ofiţerii râd şi unul din ei glumeşte:

— Bimbirică-i bimbirică şi pace… îi arde de joacă…

Un detunet groaznic îi frânge vorba. Cinci sute de kilograme de lemn, fier şi pânză, au trăsnit de mai, făcând ţăndări maşina şi pilotul de sub ea.

Dezmetici au luat-o la goană spre locul prăbuşirii. Nu şi-au mai dat seama cum au ajuns şi pe unde au ajuns, de au scos pe Viallard dintre aşchii şi dintre sârme, leşinat, cu piciorul drept frânt de sub genunchiu.

…De la cel dintâi zbor, tărgile lui Cerchez intraseră în trista lor slujbă. Şi acum, ca şi în vara trecută…

Iar pe când bietul Bimbirică era suit cu targa în tren, să fie dus la spitalul Filantropia din Bucureşti, sus, în creasta cerului, la trei sute de metri, un vindereu se învârtea agale, rămas stăpânitor peste întinderi.

…Era Joi 5 Mai, ceasul opt şi zece minute dimineaţa…

Cerchez fusese lovit greu. Aparatul nu era atât de

rău sfărâmat, cum s-a crezut, aşa că se putea drege. Dar acum trebuia adus în grabă alt pilot din Franţa, fiindcă învoirea cu ministerul era limpede şi nu suferea ejintire. La ruptnevrşje regale din toamnă, armata se bizuia pe cele patru aeroplane ostăşeşti.

Schimbul de telegrame cu Farman n-a întors răspunsul dorit. Piloţii care meritau să fie tocmiţi ca instructori, fie că-n au vrut să primească, fie că au cerut plăţi nebuneşti, iar cei care ar fi primit nu erau de încredere. Farman a făgăduit totuşi să caute unul, fiindcă era la mijloc şi numele aeroplanului său.

Numai că, asta însemna o întârziere şi încă fără soroc limpezit. De aceea Cerchez a făcut sfat mare cu elevii şi cu Nichita, hotărând să se înceapă totuşi lecţiile de zbor.

Cuvântul curajos l-au spus de astă dată tocmai elevii.

Nenorocirea lui Viallard le dăduse o învăţătură, pe care n-aveau s-o mai uite. Au înţeles că, începând singuri, bizuindu-se doar pe sfaturile teoretice ale lui Cerchez şi ale lui Nichita.

— Care, la o nevoie ca asta, puteau spune cam în ce fel trebuie făcut pentru că să fie oarecum bine făcut.

— Vor putea să deprindă zborul, dacă nu s-or grăbi, nu s-or avânta fără măsură şi mai ales, dacă or ţine minte lecţia cutremurătoare a prăbuşirii din vâlcea. Adică, oricât de încrezător ai avea dreptul să ajungi, fă-te că uiţi jumătate din încredere pe pământ şi ia cu tine numai jumătatea cealaltă. Cum încheiase maiorul Macri:

— Fii aşa de curajos, încât să ai până şi curajul să-ţi tai curajul în două!

Fusese sfat mare între elevi, a doua zi după căderea lui Bimbirică. Au venit la câmp traşi la faţă, cu cearcăne vinete sub pleoape şi ochi roşii. Unii se căzniseră toată noaptea să-şi vadă soarta scrisă pe negura tavanului

afundat în beznă, iar alţii, socotind pe semne că nu mai este nevoie s-o vadă, de vreme ce-i scrisă de la sine prin prefaţa lui Viallard, au jeluit de mai înainte pierderea scumpei lor tinereţi.

De bună seamă, astea nu-s lucruri de spovedit altora, nici nu-s lucruri de întrebat. Când te simţi şi tu cu ochii roşii, nu-ţi mai dă mâna să-l întrebi pe altul de ce-i la fel cu tine. Totuşi înţelegi straşnic de limpede ce înseamnă când te cheamă într-un colţ şi-ţi spune:

— Ce naiba facem noi, omule?

Adică aşa cum l-a întrebat Protopopescu pe ceilalţi doi sublocotenenţi şi pe Poli Vacas, după ce i-a tras într-un ungher al hangarului, dosindu-se de căpitan şi de Boiangiu, locotenentul.

De altfel n-avea nevoie să se ferească prea mult, fiindcă şi ceilalţi erau strânşi într-un colţ apărat şi-şi puneau întrebări semuitoare.

— Ce vrei să facem? A răspuns Druţu, dând din umeri foarte sâcâit. Eu unul tot nu mă las de şcoală. Cum se pricepe lesne, răspunsul mărturisea tot ce-l chinul se pe bietul sublocotenent toată noaptea.

Protopopescu a dat şi el din umeri.

— Eu nu înţeleg şi pace, pentru că totuşi e foarte simplu de zburat!

— Da. Face Negrescu, morocănos, mângâindu-şi mustaţa la bine simţită lui înălţime, de unde privea pieziş în fundul chipiului lui Druţu. Simplu, bre, dar din când în când e şi complicat. Văzând însă că ceilalţi caută la el cam năcăjiţi, prezând pe semne că nu pricepe greutatea lucrurilor, adaugă;

Nu zău, nu-i de şagă. Eu zic s-o luăm moldoveneşte: încet şi cu socoteală.

— Hotărât. Trebuie să fim prudenţi 1 face

Protopopescu, iar Druţu sare:

— Fără îndoială. La urma urmei prudenţa nu exclude curajul.

Cu alte cuvinte, cam aceeaşi încheiere adusă şi de maiorul Macri. Deosebirea era doar că, între cei trei cu grade mai mari, nu vorbise decât el. El, dar nu pentru el, ci pentru mai tinerii decât el, pe care îi ştia că îi rămân lui de mânuit.

Îl zguduise căderea lui Viallard, fără îndoială. Dar stând şi gândind sub păcura nopţii, a înţeles că prăbuşirea de la Chitila nu-l zguduise atât pentru ea însuşi – căci la urma urmei francezul scăpase cu viaţă – ci pentru că dăduse trup viu, sânge adevărat şi miros de moarte văzută aievea, tuturor celor douăzeci şi opt de prăbuşiri cu aeroplanul, pe care le citise în primăvara aceasta vestite de jurnale. Auzea acum de douăzeci şi opt de ori detunetul groaznic al sfărâmării din malul vâlcelei şi de douăzeci şi opt de ori vedea imulţită icoana lui Viallard făcut zdreanţă de ceară, cu gura podidită de sânge şi oasele frânte. Dar un Viallard care nu se va mai trezi niciodată.

Ştiindu-se hărăzit comandant al celei dintâi unităţi de aeroplane, are de ce fi cutremurat.

— Domnilor, începe Cerchez Farman îmi telegrafiază că mi-a găsit pilot. Îl cheamă Louis Martinez-Rex. Dar…

— Dar?…

— Dar, din nefericire, nu poate fi aici decât cel mai devreme peste două săptămâni. I

— Asta înseamnă să stăm două săptămâni degeaba? Se oţăreşte maiorul Macri.

— Tocmai asta mă întreb şi eu. Vorba e însă ce putem face ca să nu stăm degeaba?

Se lasă tăcere. Toţi ochii privesc ţintă în câte un

smoc de iarbă de pe câmp, afară de ochii lui Cerchez, care cată pe rând la elevi, aşteptând un îndemn oarecare din partea lor.

Poli Vacas, ca unul ce a stat tot timpul verei trecute pe aerodrom şi a văzut cum au urmat lecţiile pe Farman, date de Molia lui Şerban Cantacuzino, inginerului Gheorghiu şi lui Titi Eftimiu, ba l-a văzut şi pe Robert Catargi-Rudi, cum îi ziceau prietenii – învăţând singur pilotajul pe aeroplanul Wright, cutează:

— Adică, de ce n-am începe şi singuri? Doar Rudi Catargi n-a avut profesor şi, slava Domnului, a ieşit mai bun pilot ca toţi.

— Da, adevărat!, face viclean, Cerchez. Se poate începe şi fără profesor, pentru că la urma urmei eu nu zbor, Nichita nu zboară, dar amândoi ştim foarte bine cam cum trebuie făcut… Aşa încât, la nevoie, ar avea cine să vă ajute cu un sfat.

Numai că, deh! Asta – cum să spun eu?

— E chestie de curaj…

La vorbă lui, şase capete se înalţă peste umeri, foarte dârze, foarte demne, privind pe Cerchez cu şase perechi de ochi foarte plini de ceva care seamănă a jignire.

Cerchez înţelege că a lovit bine. Zâmbeşte subţire şi aşteaptă. Într-adevăr, maiorul Macri, în numele tuturor, începe, tuşind de câteva ori, apoi vorbind rupt:

— Da… De ce nu? Dacă o luăm aşa… prudent…

— Tocmai: prudent. La urma urmei prudenţa nu exclude curajul! spuse repede Druţu.

— T Fără îndoială! Hotărăşte Cerchez. Prudent şi treptat, începem cu rulări în linie dreaptă, apoi salturi mici înăuntrul aerodromului… Pe urmă…

— Pe urmă salturi mai mari… face Druţu.

— Aşa! După aceea…

— …şi mai mari… mustăceşte Negrescu. Şi încheie, fâlfâindu-şi mâna cu degetele în chip de pene, ca o aripă care s-ar ridica până la înălţimea lui – adică foarte suseţetera, eţetera…

Dar la vorbele astea, căpitanul Fotache Ionescu îşi repede mâna pe musteţile groase, când pe una, când pe alta, întinzându-le cam tare şi face îmbufnat:

— Păi da… Numai să fie eţetera în sus, iar nu viceversa, că pe urmă e cam şanticler!

— Bine, domnule căpitan, sare atunci Protopopescu tocmai dumneavoastră să ne tăiaţi curajul, care sunteţi de la baloane şi ştiţi ce-i aceea să te sui sus?

— (Tocmai, băiete, fiindcă eu ştiu că tot suişul îşi are coborâşul lui. Şi mai ştiu că urcuşul e totdeauna după voie, iar coborâşul, cele mai multe ori, de nevoie. Cum s-ar zice, urci greu şi coborî repede!

Căpitanul era cam înfricoşat. Nu-i vorbă, avea şi câţiva ani mai mult decât ceilalţi, dar drept e că fusese cel mai zguduit de nefericirea lui Viallard.

Mai în glumă, mai înadins, hotărârea s-a luat totuşi. Aveau să purceadă singuri la drum, cu multul ori puţinul cât puteau să li-l dee Cerchez şi Nichita.

Aeroplanul, reparat foarte repede, a fost tras pe câmp iar ofiţerii au început alergările pe jos. Adică: linia dreaptă – cum se zice. După câteva zile de linii drepte, Negrescu a încercat să-i dea o definiţie, dar neizbutind, a încheiat:

— Măi frate-mio, linia dreaptă e cea mai grea figură din geometrie! Ceea ce, de altfel, seamănă cu părerea tuturor.

Dar râvna le era mişcătoare. Au izbutit foarte curând să aibă destulă stăpânire asupra hardughiei nărăvaşe, încât s-o poată mâna destul de întins pe iarba câmpului.

Atunci au început a zgândări cârma de adâncime, rugându-se de aeroplan să mai salte de pe iarbă şi rugând pe Dumnezeu să nu-i dea voie ca să salte prea mult. Dar, fie că uneori n auzea aeroplanul, fie că alte ori nu auzea Dumnezeu, barabaftă tuşea cumplit, strănuta năzuroasă şi avea năvârlii. Ba şedea încăpăţânată pe pământ, ba îşi ridica de-odată zgaibele în sus, ceea ce îi silea pe elevi să repeadă numai decât cârma în jos şi astfel să ajungă nu numai aeroplanul cu roatele în ţărână, dar uneori chiar pilotul cu picioarele lui…

— Salată de montanţi! Strigau atunci fericiţii care nu erau în aparat. Şi îndată aeroplanul era întors în ateliere, ca să se bucure de fericirea că sunt la îndemână maiştrii, materiale şi uneltele trebuitoare… Insfârşit, cum a zis odată Negrescu, plesnind din buze plin de admiraţie:

— Măi bădie, minunat lucru e să ai pe aerodrom şi fabrică de avioane!

Cu hazuri şi cu necazuri, dar cu aceeaşi necontenită încordare şi cuminţenie, în mai puţin de două săptămâni, cei dintâi zburători-ostaşi, singuri-singurei, au izbutit să stăpânească aşa de bine cârmele aeroplanului, încât, pe curmezişul de cinci sute de metri al aerodromului, îşi îngăduiau să decoleze, să facă salturi până la zece doisprezece metri înălţime, apoi să aterizeze la loc.

Pe la mijlocul lunii Mai, într-o după masă de zi caldă, liniştită şi senină, un automobil a răpăit zdravăn, intrând pe poarta câmpului de zbor. Era Principele Carol.

— Ei, ce aţi mai făcut? Asta a fost întrebarea cu care se apropia de ofiţeri mai în fiecare după amiază, când venea să le urmărească munca şi progresele.

Prietenia Vlăstarului regesc era un îndemn neasemuit pentru zăbăucii aceştia, care se încăpăţânau să-

şi rupă picioarele, gâturile şi, în orice caz, aeroplanele, în acea vreme când toate neamurile şi toţi prietenii se alcătuiau de la sine într-un soi de mare asociaţie, cu un singur scop: îndepărtarea cu orice preţ a vinovatului de arma păcatului său: aeroplanul.

— Citeşte te rog colea!, iar degetul bătos săgeta titlul de-o şchioapă din gazetă:

Prăbuşirea aviatorului german Roser la Strassburg…

Sau

Italianul Marra cade cu aeroplanul…

Bău

Wynmaler a murit la Paris… ori în sfârşit:

Groaznica nenorocire de la Jouvissy.

Aviatorul Traian a căzut cu aeroplanul său peste tribunele înţesate de lume, pe când zbura la marele Meeting de aviaţie…

Cu ce puteau să răspundă patimii, decât tot cu patimă? Deci şi ei, fluturau gazetele şi le vârau în ochii altora, să citească:

Védrines a zburat de la Paris la Madrid în ziua de 14 Mai…

Sau

Roland Garros a făcut un raid Paris-Turin-Roma.

8/1II

Şi aşa, pe când inimoşii de-acasă aflau numai moartea lui

Gobert la Versailles sau a lui Lucea, prăbuşit la Toulon cu pasagerul său, încăpăţânaţii de la Chitila ţineau minte numai pe locotenentul Canneau din marină, care zburase mai repede decât Garros, de la Paris la Roma, sau pe sublocotenentul Ménard, pornit să facă ocolul Franţei, ceea ce însemna 3200 kilometri de zbor…

Louis Martinez-Rex, pilotul trimis de Farman, era o gânganie de om încă mai pirpiriu decât Viallard. Nimeni din tot aerodromul n-a fost prea încântat văzându-l, măcar că omul venise mai devreme decât se credea. Vineri 20 Mai, a coborât din tren şi de cum a zvârlit haina de pe dânsul, s-a aşezat la lucru. Fiind gata unul din aeroplanele comandate de minister, Martinez n-a vrut să piardă vremea. A dat zor cu montatul, aşa încât peste două zile, Duminică, aparatul era gata de zbor.

— Se cam grăbeşte!... a mârâit unul dintre ofiţeri şi nu erau bucuroşi de presimţirile lor. Dar franţuzul îşi cunoştea bine meseria. S-a urcat în aeroplan, a făcut câteva hopuri pe aerodrom, apoi, la ceasul şase după masă, a săltat peste gard şi s-a tot dus spre răsărit, ridicându-se până la patru sute de metri înălţime.

Când a dat de şoseaua Ploeştilor, a cârmit la dreapta şi s-a ţinut peste ea, până ce a ajuns deasupra şoselei Kisselef. În urmă, alungind calea Victoriei, până la capătul ei din malul Dâmboviţei, a ocolit Palatul de Justiţie, a dat o raită peste câmpul Cotrocenilor, de unde s-a întors pe deasupra Cişmigiului, tăind de-a dreptul pân' la Mogoşoaia. După patruzeci şi patru de minute cobora liniştit la Chitila.

Câteva zboruri mai mici, făcute în aceeaşi seară şi alte câteva a doua zi, Luni, dis-de-dimineaţă, i-au întors toate privirile spre el.

După amiază, când a hotărât ofiţerilor să poftească pe rând lângă dânsul, ca să zboare cu fiecare, niciunul nu s-a dat îndărăt. Nici măcar n-a stat în cumpănă.

Zborurile au urmat liniştite, fără nicio întâmplare neplăcută. Singurul care n-a avut norocul să zboare, prea mult, a fost Maiorul Macri. Voinic şi greu cum era, atârna cam mult pentru puterea aeroplanului. Martinez, simţind

că maşina gâfie, iar comenzile cam. Stau la îndoială, a coborât repede în mijlocul câmpului, ne vrând [să cuteze un viraj. L-a lăsat pe Maior. Jos, apoi s-a ridicat singur şi s-a întors pe v aerodrom.

La Binţinţi, Vlaicu ridicat de pe boală, încă nu se întremase bine. Când însă a primit scrisoarea lui Magnani, prin care îi vestea cele urmate la Chitila, dar mai ales zborul lui Martinez-Rex, deasupra Bucureştilor, şi-a zvârlit boarfele clae peste grămadă în geamantan, s-a suit în tren şi a venit în ţară.

Biciuirea aceasta era bine venită. Dar şi mai bine venită a fost priveliştea podişului Cotroceni, unde a găsit Isprăvite nu numai hangarele militare, dar pe deasupra încă un hangar, pe care nu-l cunoştea şi de care nu auzise.

— D-apăi cine drac o mai fi şi esta, Ioane? L-a întrebat pe Ciulu.

— Domnul Brumărescu. – No! Dară maşina şi-o f01 adus?

Adus. Cu motor?

— Cu motor.

— 0J fo’ făcut oareşce experiment?

Nu. Începe săptămâna asta.

N’ä mai întrebat, n-a mai spus nimic. Dar toată ziua aceea nu s-a clintit de la câmp, muşluind de jur-împrejurul hangarului lui Brumărescu, să-i vadă aeroplanul. N’a putut, pentru că inventatorul n-a călcat pe la câmp, iar baratca era încuiată. Ciulu, care văzuse maşina, i-a dat câteva lămuriri, dar Vlaicu n-a înţeles mare lucru din ele. Zărise şi el în toamnă, la Parcul Carol, aeroplanul expus, dar bănuia că Brumărescu îi va fi adus oarecari schimbări, mai ales acum, când învăţase pilotajul la Jouvissy şi văzuse atâtea alte feluri de aparate.

A doua zi a înţeles şi s-a liniştit. Nu era schimbat nimic, Un biplan obişnuit, după formula lui Chanute şi destul de greoi, deşi mai uşor decât maşina lui Farman. Nu crede că poate să zboare. Iar când gândeşte asta, socoate un zbor mare şi desfăşurat, nicidecum câteva salturi…

Numai că, iată. Dacă maşina nu-i place, îi place în schimb omul. Brumărescu e o fire simţitoare, molcuţă, apropiată. E o făptură fără carte, fără vedere lungă. Decât, e o minte ageră, care veşnic se aruncă unde-i umbră mai mare, unde-i apă mai adâncă. Are sumedenie de invenţii. Cea mai mare parte din ele sunt mărunţişuri fără nicio însemnătate, fleacuri cum le numeşte singur. Dar înfăţişarea lui de mirat, e înainte de toate dovada unei minţi mereu în neastâmpăr, mereu în mers. Şi apoi e aşa de blajin, aşa de cumplit de sărac, şi aşa de puţin în ceea ce a făcut, încât Vlaicu se simte el dator să-i ia apărarea.

În câteva ceasuri, maistoraşul cel bănuielnic faţă de toată lumea, se simte legat de omul acesta. Şi, prin el, se simte legat chiar de aeroplanul lui.

— D-apăi eşti a în loc să dea criţari lu’ Cerchezu, de ce nu ţi-or dat miatale? Doară Farmanu nu-i mai de dai Doamne, ca esta…!

— *A* Dumneata eşti prea bun, domnule Vlaicu. Dar eu nu mă gândesc aşa de sus…

— Zău de Dumnezeu dacă nu-i aşa! îi întoarce maisto-raşul. Şi încet încet, ochii cei răi se mistuiesc, lăsând locul unei priviri şi unei judecăţi deplin prieteneşti, care se poate înşela cu toată neprihănirea cuvenită, iar. În acelaşi timp poate vedea – adică poate primi – aceea ce sparge formele.

Ar fi” chiar bucuros să poată zbura bine acest Biet Brumărescu, pe care nimeni nu l-a ajutat cu nimic şi care, la urma urmei, nu-i Blériot sub niciun fel.

Aproape o săptămână, cât au ţinut încercările aeroplanului, Vlaicu a fost nelipsit de la câmp. Ba, de cele mai multe ori, îl aducea şi pe Magnani, să-i fie lui Brumărescu în ajutor.

Vineri la 28 Mai, aparatul părea pus la punct. Câteva linii drepte alergate pe câmp le-au dat deplină încredere să încerce ridicarea. Într-adevăr, maşina a părăsit destul de uşor pământul, s-a urcat la doi metri, apoi la patru. Pe măsură ce se ridica mai sus, căpăta însă o înclinare pe dreapta, ca şi când s-ar fi pregătit de viraj. Brumărescu taie motorul, coboară şi aterisează fără cusur, destul de aproape de salcâmii din marginea de răsărit a câmpului.

Trage aeroplanul îndărăt la locul de pornire şi pleacă din nou. De astă dată merge mai bine şi pare că va trece peste salcâmi. Deodată însă, începe iarăşi aplecarea pe dreapta. Atunci Brumărescu cârmeşte cu totul spre dreapta şi vrea să aterizeze. Uită totuşi să stingă motorul şi aparatul se izbeşte cu aripa stângă de un salcâm. Aripa se rupe, helicea sare în bucăţi. O creangă loveşte pilotul peste pulpă, sfâşiindu-i carnea şi-i frânge fluierul piciorului stâng, cam la o şchioapă sub genunchi.

— No! Izbucneşte Vlaicu îndurerat, răsucindu-se şurub în loc şi astupându-şi ochii să nu vadă: Esta o f05 adus sânge şi la Cotroceni…

Iar gândul amar l-a urmărit cu atâta putere, încât el, care venise hotărât să zboare şi să se ia la harţă cu amândouă şcolile de pilotaj, a lăsat aeroplanul în hangar, încuiat cu cheia şi nu s-a mai întors pe câmp până la jumătatea lui Iulie. A plecat să-şi vadă de sănătate.

Auzise el cândva de la Goga, că Alexandru Vlahuţă, plimbându-se odată cu Iancu Caragiale, s-a oprit la o dugheană de portocale. Ia fiecare câte una şi începe s-o descojească. A lui Vlahuţă era miezoasă şi bună, a lui

Caragiale uscată. Nenea Iancu oftează, dă din cap şi o zvârle. Negustorul se grăbeşte să-i dea alta. Dar Caragiale se scutură:

— Nu… că şi aceea are să fie seacă… îmi ştiu eu norocul meu. Pe ce pun mâna, se usucă…

Vorba asta i se înfipsese lui Vlaicu în créer, ca un cui. Totdeauna gândise şi despre el însuşi, aşa cum gândise Caragiale. N'a purtat nimănui noroc în zilele sale. Până şi peste Goga au început să dea fel de fel de năpaste, de când i s-a apropiat. Ce să mai spuie atunci de Ionel Brătianu, de scandalurile din Sinod şi din Universitate, care au otrăvit viaţa lui Haret, – începute chiar în ziua când venise să-i vadă cele dintâi experimente la Parcul Carol.

— De Ion, frate-său şi, acum în urmă, de bietul Iosif şi de Brumărescu.

Asemenea gânduri bolnave pot învenina chiar un om a cărui viaţă curge în chip firesc. Adică, nu-i este primejduită decât în măsura unor întâmplări neprevăzute, ceea ce, poate, s-ar spune mai bine socotind că moartea este o biruinţă asupra vieţii. Dar, la Vlaicu, viaţa era o biruinţă asupra morţii care-i pândea în fiecare clipă. Atunci credinţele acestea putrede, care macină – şi cea din urmă rămăşiţă a vieţii-vieaţă, trăiesc şi cresc ca în văzduhul lor.

Ce îndemn de muncă mai poate avea un om în asemenea stare sufletească? Şi ce îndemn ar mai fi avut Vlaicu?

S-ar putea spune că i-a fost o nespusă uşurare în zilele acele, chinul rărunchilor lui, care îl silea să plece undeva la băi.

Nici nu ştia prea bine unde. Să se ducă, pentru că nu întrebase pe niciun doctor. A văzut într-o gazetă o reclamă:

Dr. Alex. Vaida Voievoci

Karlsbad Casa Zawojki Marktplatz fosta locuinţa a doctorului liera.

— No! D-apăi la el oi mer je, de bună seamă, că-i Vaida nost*! Şi s-a hotărât să se ducă la Karlsbad. Dar când, peste câteva zile, a primit vestea că Octavian Goga pleacă la 15 Iunie la Călimăneşti şi stă acolo până la 15 Iulie, şi-a schimbat gândul:

— Călimăneşti? Haida, naţie, unde în ei je şi Tăvi, că ela-i fain ficior. Cunoaşte el unde-i mai de haznă… Ş-apăi el a ştie vorbi. Nu i s-o urî cu mine…

Astfel, după ce s-a încredinţat că sănătatea lui Brumărescu nu-i în primejdie şi s-a bucurat că Prinţul Ferdinand.

— Înainte de a pleca la Londra, cu Principesa Maria, pentru neoronarea Regelui George al V-lea – i-a făcut şi El cinstea bietului inventator să întrebe de starea în care se află după accident, Vlaicu a plecat la Călimăneşti.

Cele dintâi zile, cât a stat singur, i-au fost amărâte. Jurnalele nu-i aduceau nici măcar o singură veste bună, cum ar fi yriiţ-o el. Tot nenorociri, sau zboruri foarte mari. Wieseiibacâi căzuse la Viena. Iar în circuitul aerian german, unde se dădeau patru sute de mii de mărci premii, se înscriseseră douăzeci şi cinci de concurenţi. N-au plecat decât şapte din ei, şi numai Lindpeitner izbutise să facă drumul întreg între Berlin şi Magdeburg.

— Lindpeitner, care căzuse odinioară în ochii lui, la München! Thelen, în schimb, a picat lângă Magdeburg, iar Vollmöller, Teichardt, Schauenburg, Müller şi Koenig şi-au presărat aeroplanele de-a lungul drumului.

Peste o zi, Trey, care zbura de la Roma la Turin, piere în munţi şi e găsit în nesimţire de câţiva ciobani, pe când la 10 Iunie, austriacul Umlauf, într-un aeroplan Inventat de el, cu motor Feull, pleacă la patru dimineaţa din Viena, face două ore şi treizeci şi opt de minute până la Budă

Pesta, zburând la şase sute de metri înălţime şi aterizează pe aerodromul Racoczi. Bate astfel, pe Bier, care s-a oprit în drum şi dovedeşte că maşina lui e cu mult mai bună decât biplanul lui Warho-lowscky, construit la Pesta, pe banii Ministerului de Război-Venirea lui Goga n-a uşurat prea mult negura purcească în inima lui Vlaicu. Poetul era intrat în lupte grele şi, din nefericire, nu numai cu stăpânirea, dar chiar cu unii dintre români. Nu era vorba de cei daţi în partea ungurilor, ci de alţii. Între Tribună şi Românul se iviseră neînţelegeri. Apăsarea era într-adevăr prea mare, ca să se poată păstra acea linişte cuvenită împrejurărilor. Iar tribuniştii cam prea tineri cum păreau să spuie ceilalţi, mai ales cu privire la Sever Bocu şi la Iosif Sceopul, amândoi foarte avântaţi, foarte slobozi la condei şi foarte iuţi la fire. Neînţelegerea aceasta avea înfăţişarea obişnuitei lupte dintre bătrâni şi tineri, deşi cei din preajmă Românului nu erau nici ei cu mult mai vârstnici.

Stăruiau totuşi pe o anume tărăgănare în fapte, prelungită prin adunări şi comitete consultate.

— Care pentru tribunişti şi pentru aprinderea lor, nu era cale potrivită de apărare într-o vreme când oblăduirea din Pesta grămădea una peste alta măsurile de înăbuşire a românismului. Ungurii, bucuroşi peste măsură de astă mică dihonie intrată între români, au făcut tot ce le şedea în putere să-i ajute desăvârşirea. Iar fiindcă ţineau să se ştie că ei sunt în afară de orice amestec, au încuviinţat aproape tot ce li s-a Cerut: şezători literare cu scriitori din Regat, turneu de teatru întocmit de Zaharia Bârsan cu actori de la Teatrul Naţional din Bucureşti, întruniri ale partidului naţional, şi tot programul serbărilor Asociaţiunii care trebuiau să se desfăşoare în August, la Blaj. Ba încă, pentru aceste festivităţi au încuviinţat venirea celor mai deocheaţi oaspeţi care se puteau vesti: Neculai Iorga,

secretarul general al Ligii Culturale, Petre Liciu, vice-preşedintele şi Simion Mehedinţi, alături de câţiva ofiţeri activi ai armatei române. Puţin lipsea să se încuviinţeze şi purtarea tricolorului românesc. Oricum, Iosif Szas, fişpanul comitatului, a dovedit mai târziu că primise ordin să închidă ochii dacă l-o vedea şi să-şi astupe urechile dacă, de pildă, românii s-or încăpăţâna să câulc: Deşteaptă-te române – ceea ce era cam obişnuit.

Oricât de tânăr şi oricât de poet, Octavian Goga căuta cu tristeţe şi bănuială firească desfăşurarea iţelor care-şi aşteptau urzeala. Luna de la Călimăneşti nu-l îndepărta de loc din amărăciunile Ardealului, dar îl apropia în schimb de suferinţele celor din ţară. A primit cu dinţii încleştaţi veştile prăbuşirii lui Ştefan Iosif. Îi scrisese Ilarie Chendi tot, cu de-amănuntul, fără să învinuiască pe nimeni, fără să apere pe nimeni, dar spăimântat de semnele cumplite, care i se arătau.

…Abia am înfiinţat nenorocita noastră de Societate a Scriitorilor Români, iar prăpădul i-a şi bătut la uşă: a ars Sediul, precum ai aflat, când cu focul de la Luvru. Urmează deznădejdea bietului Steo – Dumnezeu ştie unde-l duce!

— Şi se încheie cu moartea lui Ion Adam, care şi-a sfărâmat ţeasta în ospiciul Socola de lângă Iaşi, izbindu-se singur cu capul de pereţi, într-o criză de nebunie… Sau poate – de c*e nu?*

— O criză de limpezime, când şi-o fi dat seama căror înfricoşate neguri le este osândit! Ce ne mai aşteaptă? Şi mai ales cui îi vine rândul? Iată ce mă întreb. În viaţa nesăbuită pe care suntem siliţi s-o ducem, nimeni dintre noi nu se poate şti scutit de acel vermoulu despre care vorbeşte Oswald Alving din Strigoii lui Ibsen. Eu, unul, nu mă mai pot uita în ochii lui Iosif de când ştiu ce însemnare

groaznică este inegalitatea lui pupilară. Fug de el, ca şi când numai privindu-i ochii în ar trage şi pe mine în soartă lui… Iar mai dureros ca toate, e că nimeni nu-l poate hotărî să se îngrijească, să scape ce mai este de scăpat…

Drept vorbind însă, nu mai era nimic de scăpat. Tratamentul Erlich-Hatta – acel vestit 606 – care făcuse atâta vâlvă în omenire cu un an înainte, când a fost dat în vileag, părea un leac peste măsură de primejdios. La Ploeşti murise un bolnav în timpul injecţiei, iar vestea, odată răspândită în ţară, a aruncat spaimă şi a rărit cu totul rândurile celor care îşi căutau vindecarea. Iosif s-a lăsat în voia sorţii, din deopotrivă teamă de leac, lipsă de bani şi silă de sine. De altminteri, zilele vieţii lui începuseră a i se părea prea multe şi prea greu de îndurat… Noaptea în care îl afundă băutura era singura amorţire ce-o mai putea nădăjdui. Versurile de chemare şi plânset. Câte la m*m* n*im*erea atunci – etru t*oa*te bântuite de

Aceste nelimpezimi, în care cuvântul îşi minţea înţelesul şi frumuseţea. Astfel, Iosif era sterp în durere, pe când Anghel biruitor, descătuşat de colaborare, scotea volumul Fantome şi lua parte la şezătoarea literară dată în faţa Reginei Elisa-beta, la Constanţa, în ziua de 22 Mai de către Alexandru Da-villa, Cincinat Pavelescu, Gârleanu şi A. de Hertz – care au citit din operele lor – pe când Alice Cocea şi cu Tudor Călin au jucat o scenă din Gringoire.:

— Dureri, dureri, dureri… oftă gândul lui Goga. Are dreptate Ilarie să se întrebe: Ce ne mei aşteaptă? Şi mai ales, cui îi vine rândul?… Asta judecând, ochiul lunecape furiş, alături, la făptura Vlaicu, iar mintea gonea departe, în Bucureşti, unde îl ştia pe Nicolae Iorga, bolnav greu – o aprindere de plămâni, pare-se – trântit la pat, câteva zile după ce-şi ţinuse discursul de intrare, la Academia

Română, vorbind despre Tocilescu.

Scurtă vreme după venirea lui Octavian Goga, Vlaicu a început să simtă iarăşi apăsarea singurătăţii. Poetul n-avea nici răgaz, nici îndemn să stea la taifas toată ziua, iar maistoraşul nu era în largul lui între femeile nebune care i se ţineau de urmă şi între domnişorii de neam bun care hohoteau la toată vorbă lui. Două trei vârtejuri parfumate, năvălite buzna în odaie, fără să le cheme şi fără să le aştepte, l-au scârbit cu totul de o lume altfel închipuită în mintea lui. Drept este că, el nu-i ştia metehnele acestei lumi, în care femeia îşi vrea uneori drepturi de bărbat. Doreşte, îşi ia, pleacă şi uită pe loc, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic şi nici când. Erau capricii de femei singure şi învăţate rău, dar poate că era şi ceva mai mult. Vlaicu nu era pregătit pentru această răsturna re de părţi. O judeca cu gânduri *lm*tă din bardă şi se purtă pe măsură. Adică mai dezgustat şi mal grosolan decât şi-ar fi îngăduit faţă de cea din urmă nefericită, care-şi rumenea chipul zdravăn sulemenit printre perdeluţele îndoielnice ale aleii Marcovici.

După o săptămână, Vlaicu dădea o telegramă Matildei şi o chema să vie la Călimăneşti.

Erau amândoi la frizerie, pe scaune spate la spate. Ţăcănitul foarfecilor suna uscat în părul lui Goga, iar Vlaicu, asculta cu ochii închişi plăcuta hârşcâială a briciului în barbă. O semuia cu pârâitul pepenului tăiat…

Poetul îi citea, dintr-o gazetă, vestea dată de ziarul francez Le Matin despre căpitanul român Ion Păun, care venise călare de la Bucureşti, călcând cale de trei mii cinci sute cincizeci de kilometri până la Paris, în cincizeci şi opt de zile.

— Ce spui, frate! S-a uimit Vlaicu, încercând să vadă

în oglinda lui chipul lui Goga răsfrânt de oglinda pe care o avea poetul înainte. Cum oglinzile erau drept faţă în faţă, maistoraşul nu izbutea să-şi vadă decât obrazul său şi cel mult, când se dădea de tot în lături, îi zărea ceafa.

— A bătut toate recordurile lumii de distanţă şi durată. Drumul l-a făcut însoţit de un cal tânăr, care purta bagajele şi s-a dus de-a dreptul în Piue de la Boétie Nr. 2, unde era Legaţia României. Atunci a zis:

— Iată-mă-s ajuns! Şi a descălecat.

Căpitanul Păun este un bărbat oacheş, frumos, voinic, şi nu părea de fel obosit când s-a coborât din şea. De altfel, a doua zi, a ieşit să se plimbe călare la Bois de Boulogne…

Dar Vlaicu nu mai auzise toate acestea. El îşi oprise bărbierul din lucru, se răsucise cu scaunul spre Goga şi, cu

Jumătate de obraz ras, iar eu cealaltă jumătate plină de clăbuci, şedea încruntat, mestecând ceva în gând.

— No! Apăi vezi, mă Tăvi. Şaptezeci de kilometri la zi şi aceea-i record. Eu, cu gândacu meu, la douăzile-s în Paris… Ba de-mi succede a maeştri oareşce perfectare la el şi la motor, cum gândesc, iau cava la Bucureşti, prânzul la Viena şi cinez, frate, la Paris. Atunci să vezi tu: Servus Blériotule!…

Cum nu era cea dintâi năzbâtie, pe care o auzea de la Vlaicu, poetul a râs şi a dat din cap:

— Mai ştii?… Tot ce se poate… Numai că, nu cred eu să trăim până la ziua aceea…

Dar zburătorul i-a răspuns foarte încredinţat:

— Ba eu, măi, trebuie negreşit să trăiesc. Altfel cum?. În clipa aceea intră pe uşă un chelner de la Hotel.

„— Domnule inginer, a venit domnişoara.

— Care domnişoară? Face Vlaicu, nedumerit.

— Domnişoara de la Bucureşti, pe care aţi chemat-o

dumneavoastră. Aşa mi-a spus dumneaei să vă spun: că-i aici şi v aşteaptă sus…

La vorbele astea Goga şi-a întors o clipă capul spre Aurel. Apoi şi-a aşezat jurnalul pe muşamaua măsuţei pline de sticluţe şi unelte frizereşti, fără să mai spuie o vorbă/S-a prins atunci în odaie un fel de tăcere sleită, neprielnică şi neplăcută. Goga era foarte nemulţumit de venirea Matildei şi oarecum jignit că însuşi Vlaicu o chemase. Dovedea că, pentru zburător, sfatul lui şi apropierea lui nu înseamnă mare lucru. Iar maisto-raşul înţelegea bine ce anume a putut stârni în inima poetului. Doar despre Matilda mai vorbiseră cândva. Au plecat tăcuţi spre Hotel, încordaţi şi la fel de amărâţi. Deodată Aurel s-a oprit:

— Mal Ta vi, nu fi supărat pe mine… Apoi, trecându-şi palma pe după ureche şi cuprinzându-şi grumazul, a ridicat fruntea şi ochii mai sus. Privind îndepărtat spre munţi şi a murmurat: Că eu… şi aşa… tot mi-oi franje grumajii într-o bună zi…

De i-ar fi spus adevărul, negreşit că Goga n-ar fi avut nicio pricină să fie supărat.

De la Bucureşti, Matilda nu prea aducea noutăţi mari. Doar mărunţişuri din viaţa Hotelului: supărările lui Carol că n-a avut odăi frumoase, să tragă la el Mareşalul Noghi, japonezul, biruitorul de la Port-Arthur, care venise în Capitală, asprimea curăţeniei de teama holerei şi scandalul făcut în faţa Teatrului Naţional de nişte domni unei femei, care cutezase să iasă pe stradă în fustă-pantaloni – marea năzbâtie a modei!…

Iar fiindcă a venit vorba de asta, Matilda i-a povestit ce straşnic a petrecut şi cât a mai râs la Blanduzia, la grădină, unde tocmai se juca o comedie Fuste-pantaloni scrisă de un poznaş de băiat, Constantin Râuleţ…

De bună seamă, Vlaicu aştepta altfel de veşti. S-a mirat că nu i-a scris nimic Ciulu şi-i părea rău că Magnani, ori Silişteanu, nu-şi aduc aminte de dânsul.

Bănuia că şcoala de la Chitila trebuie să fi înaintat mai mult decât fusese dat prin gazete şi era încredinţat că şi Bibescu va fi început lecţiile cu Capsa şi cu Zorileanu, care-i spuseseră, că vor învăţa pilotajul. Mai cu seamă asta ar fi vrut să afle. Dar Matilda nu ştia nimic. Mecanicul îi vestise doar că Principele Carol a venit într-o zi la hangar, a întrebat de Vlaicu, i-a părut rău că nu l-a găsit, dar auzind că e plecat la Călimăneşti să-şi îngrijească sănătatea, ar fi zis cam aşa:

1 i Foarte bine! Bravo! Iată şi eu am să plec cu Niky la băi în Anglia şi-o să stăm vreo două luni. Iar Luni. După zi ntâi, s-a şi scris la gazete că Principii Carol şi Niculae au plecat de la Sinaia spre Viena.

A doua zi după venirea Matildei, adică Joi 7 Iulie, în toate gazetele se vorbea de cel dintâi zbor făcut la Chitila de un ofiţer român, un sublocotenent pe care-l chema Protopopescu. S-a urcat cu un aeroplan nou, proaspăt ieşit din atelierele lui Cerchez – pe semne încă unul din cele patru comandate la Minister – montat de locotenentul Boiangiu Stoian cu ajutorul elevilor şcolii de pilotaj. Protopopescu l-a pus la punct, lăsând cu regularea motorului un soldat, Pogorie, din Batalionul I de Căi Ferate, ca unul ce era de meserie.

Zborul începuse la ceasul şase şi un sfert după amiază şi durase douăzeci şi cinci de minute, dând roata de câteva ori, la optzeci de metri înălţime, între Chitila şi Bufet.

Gazetele venind a doua zi şi mai târziu, vesteau apoi că sublocotenentul Protopopescu a zburat şi Joi 7 Iulie, tot

pe acelaşi aeroplan, urcându-se în aer tot la şase şi un sfert după amiază. De astă dată însă a mers de la Chitila la Cotroceni, suit între cincizeci şi o sută de metri şi a coborât pe poligonul de tragere, între hangare. În vremea asta, cei de la Chitila trebuiau să înceapă şcoala. Văzând că Protopopescu nu mai vine, maiorul Macri i-a suit pe toţi în camionete, cu câţiva mecanici pe deasupra, să afle ce s-a întâmplat şi să dea ajutor. În chipul acesta, sublocotenentul a putut să-şi ia zborul iarăşi, s-a ridicat la două sute cincizeci de metri, a ocolit şi s-a întors la Chitila, unde l-au primit prietenii în urale, iar generalul Boteanu l-a felicitat din toată inima, hotărând totodată să cheme a doua zi, Vineri, o comisie de la Minister, care să vadă zborurile.

Comisia a venit. Era alcătuită din secretarul general al Ministerului, generalul Popovici, generalul Boteanu şi încă vreo câţiva ofiţeri mari în grad. Protopopescu a făcut atunci două zboruri. zburat la început vreun sfert de oră, ridicându-se până la trei sute de metri, apoi, după „câteva rotiri peste câmp, s-a coborî t pe aerodrom, de unde a pornit a doua oară, plutind mai puţin şi ceva mai jos. Poate să nu fi suit nici două sute de metri. À făcut însă o aterisare frumoasă, oprind motorul sus, şi coborând până jos cu helicea încremenită.

Sâmbătă, la 9 Iulie, a fost vreme rea şi nu s-a putut face niciun fel de zbor, iar Duminică se pare „că a fost zi de odihnă… Poate unde-şi deschisese Mlrcea, cu mare alai, o bodegă nouă pe Bulevardul Academiei, cam în faţa Carpaţilor…

Sau, poate, unde scriau gazetele că în raidul Petersburg-Moscova, a zburat şi Neculai Costin, basarabeanul care trecuse pe la Chitila. A zburat şi a străbătut toată calea, pornind la trei şi un sfert dimineaţa şi ajungând ţinta la opt fără nouăsprezece minute, aproape

ca şi von Lerche, Iankowski şi Wassilieff. De altfel numai doi aviatori căzuseră pe drum: Utotşkin şi Masslenicoff, ceea ce dovedea că a fost întrecere bine pregătită.

Luni s-a zburat iarăşi la Chitila. Ziua începe totuşi cu îngrijorare. Copilul de Poli Vacas, care s-a suit cel dintâi pe aeroplan, la şapte dimineaţa, după ce a gonit câtva pe iarbă, trage cârma cam mult şi urcă maşina pieptiş câţiva metri, apoi – părându-i-se că nu merge cum trebuie – taie motorul, şi coboară în cap… Ce-a făcut şi ce-a dres, lunecă de pe scaun, cade sub trenul de aterisaj şi îşi scrânteşte piciorul stâng. Nici aeroplanul n-a scăpat neatins, dar paguba era mică şi uşor de îndreptat, aşa că, peste două ceasuri, au putut zbura şi toţi ceilalţi, pe rând. Doar Protopopescu nu s-a mai suit. În schimb Druţu a luat şi pasager, pe un prieten de-al lui – un alt sublocotenent. Fireşte, n-a făcut decât un salt înăuntrul aerodromului, căci el nu sărise încă gardul decât o singură, dată şi numai din spaimă; îi ieşise zăplazul în faţă fără să-l aştepte, ceea ce l-a silit să tragă cârma, să treacă peste el, cu toate sudorile reci de-odată, şi să aterizeze numaidecât între sfeclele din câmp…

— Ca să vezi clacă-i locul tot aşa de bine nivelat ca şi aerodromul, Druţule? L-a întrebat în râs vlăjganul de Negrescu. Ba nu zău, spune-ne să ştim şi noi: E bine nivelat?

— Bine… i-a răspuns Druţu în acelaşi ton. Şi dacă ar fi şi sfeclele nivelate, ar fi perfect!

Din toate acestea, câte le-a citit, Vlaicu înţelegea că are încuibată în el o boală mult mai neiertătoare. Cine a învăţat odată meseria de pasăre – cum spusese aşa de frumos cândva Mouillard şi Chanute – trebuie să asculte de poruncile care călăuzesc devălmăşia zburătoarelor. Iar cea dintâi poruncă se pare că este: Adună-te îndată unde afli un stol.

De altminteri, din ce spicuise prin gazete, nu era greu de înţeles că Ministerul de Război, pune tot mai mari nădejdi pe aviaţie, în vreme ce Autoclubul a hotărât să înceapă o sumedenie de întreceri între zburători şi să dea biruitorilor premii însemnate. Ministerul înscrisese în buget cincisprezece mii de lei pentru aceste răsplăţi şi socotea că va fi în măsură să dea premii de peste cincizeci de mii, adunând la suma înscrisă, banii ce s-ar strânge prin serbări. Se gândeau la raiduri de tot felul: Bucureşti-Dadilov, Bucureşti – ploieşti, Bucureşti-Constanţa şi chiar Bucureşti-Turnu-Severin. Răsufla apoi din jurnale că, se duce lupta pentru cumpărat şi câteva aeroplane Nieuport, alături de altele din tipul Blériot.

Armata ţinea să aibă putinţa a face apropiere între feluritele maşini de zbor, deoarece voia să aleagă aparatul cel mai bun. Şi ca să dovedească, arăta că, la toate întrecerile de zbor, va pofti să ia negreşit parte şi zburători nemilitari, cum erau Vlaicu, Bibescu sau Brumărescu.

Astfel, lupta se înteţea ca şi îngrijorarea pentru ziua de mâine. Iar pentru maistoraş, cumpăna era cu atât mai grea, cu cât luna de zile petrecută în Călimăneştideparte de hangar, de aeroplan şi de zboruri – îi luminase o sumedenie de gânduri noi şi de schimbări, care I se păreau cu totul şi cu totul trebuitoare. Nici nu zburase bine cu tipul II şi aparatul următor se desenă desluşit. De-ar fi avut bani, începea construcţia de îndată, ca să poată zbura încă înainte de toamnă cu două persoane, cu motor de optzeci ori chiar o sută de cai.

Fiindcă punea nădejdi necumpătate în zborurile ce avea să le facă în Ardeal, s-a gândit la un împrumut de vreo treizeci, patruzeci de mii de coroane la Albină, rămânând să-l plătească în toamnă, după încasări. Într-o bună zi, a fugit pe furiş la Sibiu, să nu-i prindă Goga de ştire şi a făcut întrebările cuvenite. Dar acolo erau oameni

cuminţi, cu creionul în mână şi registre sub coate. Pentru ei nu însemna nimic formulă:

Vlaicu = Bibescu + 100 de metri.

De vreme ce Bibescu nu era şi el o cifră lămurită, neschimbătoare. Ei ţineau negreşit ea două şi cu două să facă patru, aşa cum zicea un mare englez că vor franţuzii în politică. Deci, foarte fericiţi că l-au cunoscut, încă mai fericiţi că un om aşa de ilustru le cere ajutorul şi în culmea fericirii la nădejdea că ar putea să slujească un geniu al naţiei, domnii de la bancă i-au făgăduit numaidecât banii, dacă aduce niscaiva chezaşi buni, cu avere mare, bine înţeles. Sau amanet pe pământ de preţ semuitor… În sfârşit, să iscălească poliţa vreun mare bogătaş cum ar fi Mocsony de la Arad, vreunul din fraţii Popovici de la Braşov, Pocol, Vlad din Orăştie, sau poate chiar Vlădică Meţianu din Sibiu.

Vlaicu a plecat măcinându-şi măselele. Dar din toată încercarea îi rămăsese în créer o înşiruire de nume şi de oraşe: Mocsony-Arad, Popovici-Braşov, Vlad-Orăştie, Vlădica-Sibiu…

De aceea, vorbind cu Goga despre orânduirea unor zboruri în Transilvania, după ce va fi luat parte la serbările Asociaţiei din Blaj, a hotărât:

— „No! Apăi, Tăvi frate, fie aşa: Arad, Orăştie, Sibiu şi Braşov!

Şi pe când scrisorile lui Goga călătoreau peste munţi, Vlaicu pornea la drum spre Bucureşti, nu atât cu grabă să zboare, cât să încerce de n-o găsi cumva acolo oameni mai înţelegători pentru năzbâtiile unui om, care vrea să-şi frângă grumazul cu un aeroplan mai perfecţionat. Pasămite se gândea, la grecii lui Cerchez…

După Titu, până la Chitila, nu s-a mai clintit de la geamul vagonului. Din huruitul fierăriei ţăcănite amăsurat

pe şine, mereu i se năzărea că desluşeşte răpăială de motor. Ochii se întăreau în acele clipe, ascuţiţi şi aprinşi, cercetând zările depărtate şi cerul până în fund. De la Ciocăneşti încolo, a început chiar să-i pară că şi vede.

Totuşi când de cea parte s-a arătat apropiindu-se înşiruirea stâlpilor de telegraf de pe linia Ploeştilor, iar gheburile hangarelor lui Cerchez s-au iţiit cam spre miazăzi, a văzut de-al binelea un aeroplan, umblându-şi potolit calea rotundă, deasupra aerodromului, la vreo cincizeci de metri înălţime. Până a ajuns trenul să bată în primele macazuri ale Chitilei, Farmanul a şi coborât, mistuindu-se cu hangare cu tot, în dosul vagoanelor şi copacilor.

Vlaicu a sărit de pe scară înainte de oprire, şi-a alergat cu capul gol, cum era, să se amestece cu ceata grămădită în dreptul gheretei acarului şi să caşte gura la zboruri.

Câteva minute după ce-a ajuns a şi văzut aeroplanul ridicându-se din nou. Pe la patruzeci cincizeci de metri, a ocolit larg, cuminte, spre stânga, înconjurând hangarele, apoi s-a lăsat între împrejurimile câmpului. Peste o bucată de vreme, când a aşteptat zadarnic un zbor nou, a văzut pe deasupra gardului maşina pornită spre hangar, iar pe poartă, ieşind un automobil al Ministerului, cu toţi cei şase ofiţeri în el. Asta însemna că zborurile se isprăviseră.

Atunci inima, care bătuse tot timpul înfundat şi puternic, a fost liniştită de-o răsuflare adâncă, răcoritoare. Faţa chinuită i s-a întins şi un zâmbet bun, îngăduitor, i-a luminat ochii:

— No! Săracii… a gândit el… fac şi ei ce pot…!

Şi s-a întors în gară, cu pas liniştit şi rar, să se urce în tren…

Abia atunci şi-a dat seama că trenul plecase de un sfert de ceas… Noroc că era Matilda cu bagajele…

Dimineaţa a aflat din gazete că zborul dintâi îl făcuse sublocotenentul Protopopescu, iar pe al doilea sublocotenentul Negrescu Gheorghe, care dăduse de veste că a doua zi zboară spre Ploeşti. Cum era Sâmbătă şi tot n-avea de gând să facă nimic, a luat cel dintâi tren şi a pornit la Chitila, de unde nu s-a mai mişcat până seara. Dar pe aerodromul lui Cerchez nu era niciun senin de zbor, deşi ofiţerii au venit dis de dimineaţă şi nu s-au. Clintit din câmp până la căderea nopţii

— Săracii… şi-a zis Vlaicu, întocmai ca în ziua trecută: Or văz't că tremură oareşce adiere de vânt şi n-or cutezat…

Apoi, încheie, la fel de bun, înţelegător şi îngeresc: No! Apăi încă şi iasta-i bine. Doară Far mă nu lu' Cerchezii nu-i gândacii meu, să zboare pe toată vremea…

În noaptea aceea a dormit zdravăn. Şi nu numai din pricină că era rupt de oboseală, după o zi întreagă de umblat pe câmpuri. Dimineaţa, a doua zi, s-a trezit odată cu mijitul zorilor şi i s-a părut o vecie până la plecarea celui dintâi tren din Gara de Nord.

Bine înţeles, se ducea iarăşi la Chitila.

Cu alte cuvinte, făcea şi Vlaicu la fel cum făcuse Henri Farman cu trei ani înainte, când venea pe căi cotite din Paris şi se ascundea în pădurile de lângă Auvours, la Mans, ca să poată vedea nestânjenit zborurile glorioase cu care Wilbur Wright câştigase toate recordurile lumii…

Deosebirea era doar că totul se petrecea puţin mai spre răsărit, puţin mai târziu şi că locul lui Lazăre Weiller, financiarul americanului, îl luase Mihail Cerchez, iar al aeroplanului Wright îl ţinea de astă dată tocmai aparatul lui Farman… O lunecare cu tâlcul ei, căci aducea o făgăduială…

Era o zi minunat de bună Duminica aceea din şaptesprezece Iulie. Un cer proaspăt şi curat străjuia peste întinderi vârstate de şuviţe gălbui: ogoare în miez de seceriş. Pic de nor în slăvi, pic de vânt în frunze. Doar o urmă de pâclă viorie dormea în zarişte străvezii, de unde când şi când creştea, bulbucindu-se în care mai albe, ori mai vinete, duhnetul de abur şi fum al vreunui tren care cânta pe şine. Încolo, numai largă încremenire Duminicală, ruptă doar de sporovăitul uşor şi vesel, abia auzit, al sătenilor porniţi la târg. Şi păsările, bine înţeles. Ici cârstei, sfârâind ca un ceasornic pe care-l întorci, colo o zvârlitură chitcăită de rândunică şi poate, câte o harţă de vrăbii dolofane, ce se clatină ca n leagăn, pe arcuirea largă a unei sârme de telegraf.

Vreme bună să cânţi şi să fii vesel fără să ştii pentru ce…

Vlaicu, ieşit departe din gară, s-a lăsat jos pe taluzul şinelor. Rupe un fir de iarbă şi-l macină în dinţi fărâmă cu fărâmă. Îi e plăcut gustul acrişor, răcorit şi oarecum aspru, care-i strânge gura ca o poamă nici coaptă nici crudă. Ochii însă caută întins spre taina mută a hardughiilor lui Cerchez, care stau mă-tăhăloase, cenuşii, la rând, dincolo de zăplazul aerodromului. O poartă s-a dat în lături, căscând o gură întunecată, unde se limpezesc câteva liniuţi alburii. Apoi un aeroplan se trage afară.

Cum nu-i vezi oamenii, ai zice că vine singur.

Adus-la un cap al locului, s-a oprit. Un om se urcă pe el. Pare a fi mecanic. Altul se agaţă de helice şi o învârteşte. De bună seamă, încearcă motorul. Unealtă a pornit curând şi bate în plin. Apoi se opreşte în scurt. Helicea stă. Şi toate se întorc în tăcerea de mai înainte, până ce trâmbiţa unui automobil cere intrare la poartă şi

varsă pe câmp cele şase pete albe ale chipiilor ofiţereşti de vară.

În scurtă vreme motorul dudue din nou, Iar în scaunul pilotului urcă un bărbat şui, care-şi încearcă prelung cârmele. După un timp ridică mâna stângă în sus şi aeroplanul se smuceşte din loc.

Era ora şapte şi zece minute.

Peste câteva clipe maşina pluteşte, se ridică, trece peste gard şi o ia drept spre turlele de cărămidă ale bisericii, într-un urcuş din ce în ce mai drept, din ce în ce mai ameninţător.

Inima lui Vlaicu îngheaţă. El ştie bine ce poate aduce ridicarea asta nesăbuit de pieptişă, care omoară toată puterea de susţinere a maşinii.

— D-apăi esta o fi rumân de-a nost … şi nu mai poate gândi, închide ochii de-i intră pleoapele una în alta şi îl dor, răsuceşte capul trăgându-l între umerii groaznic de încordaţi. Nu vrea să vadă… Nu vrea să audă… Aşteaptă cu spaimă sfârşitul…

Dar motorul sună la fel de neted, la fel de sănătos. Doar ceva mai încet, tot mai încet, îndepărtându-se.

Când a deschis ochii iarăşi, maistoraşul n-a mai găsit aeroplanul. I-a trebuit timp, până să-l afle, departe în stânga, spre Buftea şi spre pădurea Ciocăneşti.

Răsuflă uşurat:

— Dumnezeu te aldească, frate, că n ai fo’ căzut şi tu!

Asta şoptind, se simte recunoscător omului care pluteşte sus şi I-a scutit un nou prilej să creadă că-i aducător numai de nenorocire…

„… Şi cu toate astea, nenorocirea fusese la un pas. Oricât de liniştit era de felul său sublocotenentul Negrescu, astăzi n-ar fi putut spune că a venit la câmp în

toate apele lui. De vreo două săptămâni, de când se hotărâse, dimpreună cu Proto-popescu, să treacă peste gardul aerodromului, pentru că se socoteau amândoi bine pregătiţi, somnul îi era un fel de repetare tristă şi istovitoare a orelor de şcoală. Avea, cum s-ar zice, vise rele de zburător. Dar nici măcar vis nu se putea numi această trecere de-a dreptul din chinul gândului limpede la tortură unor imagini de spaimă, pe care nu le putea alunga. Se vedea în aeroplan, cu mâna pe cârmă, cu picioarele în bară de direcţie, împingându-le fără rost, zburând anapoda.

— Dar neputând cu niciun chip să mai coboare. Zbura mereu peste goluri care-l ispiteau în ele şi care-l îndemnau să nu se mai agate zadarnic de maşină… Era de neîndurat!

Protopopescu avusese norocul să poată înfrunta mai repede zborul cel mare. Se vede că l-a împins la asta chiar deznădejdea visurilor lui. Altminteri nu s-ar putea lămuri de ce, după întâiul său zbor, prima vorbă a fost:

— În sfârşit, de acum pot şi eu să dorm!

Şi a dormit într-adevăr. A dormit neîntors, spre marea amărăciune a lui Negrescu, care lipsise de la zbor şi ardea de nerăbdare să afle cum au urmat toate şi cum a fost la viraj un cu efectul giroscopic al helicei. Mai ales asta voia s-o afle, fiindcă mai ales asta le era o spaimă, de când se încredinţaseră că, atât Guillemin cât şi Viallard, căzuseră numai din pricina îndrăznelii lor să facă virajuri pe dreapta.

Deci, Negrescu, coborând astăzi din automobilul ministerului, care-i aducea de la Bucureşti, păşise spre aeroplan cu acea linişte tristă, pe care o dau hotărârile mari şi marile desnădejdi. Îi era somn şi voia să capete şi el odată drept la adormire liniştită. Negreşit, prietenii toţi, de la Cerchez şi de la maiorul Macri, până la potca de Poli

Vacas şi la Nichita, mecanicul, erau surâzători şi-l copleşeau cu sfaturi.

Dar glasurile lor tremurau ca strunele şi dădeau zâmbetelor o înfăţişare foarte ciudată, mai cu seamă pentru privirea galeşă a omului nedormit, căruia, din pricina oboselii, toate îi păreau că plutesc şi că-s neadevărate.

De altminteri, gândul lui era în altă parte. Acolo unde

— Din întâmplare, fireşte!

— Nu cuteza nimeni să poarte vorba; efectul giroscopic. Fuseseră toţi de faţă când îl întrebase pe Protopopescu:

— …Dar cu efectul giroscopic cum a fost?

— Bine. Îi răspunsese prietenul.

— N’ai simţit că te răstoarnă?

— Nu!

— Păi, atunci înseamnă că nu este! A răspuns Negrescu, prea bucuros.

— Nu ştiu…

— Cum nu ştii, odată ce ai făcut viraj urî?

— Făcut…

— Apăi?

— Apăi, am fost deştept…

— Fireşte! A râs Negrescu… cine ştie să ocolească e deştept. Asta-i de când lumea!

— Tocmai. Şi eu am ştiut cum să ocolesc.

— Adică?

— Adică pe stânga… Pricepi? Negrescu a dat din cap, nespus de amărât:

— Pricep. Şi mai pricep ceva, anume că m-ai liniştit, dar nu de tot. Văd eu că-s osândit să fac cu aeroplanul, cum fac unii la vals: se învârt numai într-o parte. La urma urmei, fie şi aşa decât de loc…

Totuşi gluma cu care întâmpina de obicei amarurile vieţii şi greutăţile, nu scutura şi din fundul inimii lui anume îngrijorări sau dureri. Suit sus, în scăunaşul aparatului şi ascultând cum bate motorul în spatele lui, îşi dădea seama că-i cu neputinţă să zboare fără să vireze la dreapta. În acele câteva clipe cât şi-a încercat comenzile, parcă a fost un făcut. Numai piciorul drept apăsa în piciorul de direcţie, ca pentru rotire spre dreapta, I se încăpăţânase trupul să facă pe dos de cum îi poruncea judecata, întocmai cum se întâmplă când fereşti un loc beteag din carnea ta; numai acolo te loveşti.

Cu gândurile împrăştiate la urgia asta de efect giroscopic, la zâmbetele ciudate ale prietenilor şi la chipul nefiresc în care i-au scuturat mâna, urându-i zbor bun, Negrescu a ridicat braţul.

— Semn să se dea drumul aeroplanului – numai pe jumătate pregătit. Astfel, când maşina, care nu ştia de glumă, a luat-o razna pe câmp, năpustindu-se către răsărit, gardul a crescut în faţa aeroplanului mult mai repede decât s-ar fi cuvenit. În inima pilotului trecu un junghiu scurt, peste créer văl de ceaţă şi gândul că soarta i-i pecetluită iar sfărâmarea în ulucă, de neocolit. A tras manivela mai mult fără voie. Oricum, fără. Să-şi dea seama dacă, atât cât atras, era destul să facă saltul peste gard ori nu. De aceea, când s-a pomenit în aer şi a văzut scândurile zăplazului intrându-i vijelos sub aparat, a uitat cu totul că e vremea pentru alte griji mai mari. El căuta cu ochii gardul în toate părţile.

Dar în estimp, mâna încremenită pe comenzi ţinea cârma mereu în ridicare. Aeroplanul, în loc să taie lin suiş întins, îşi arcuia urcuşul tot mai mult, tot mai în piept.

Negrescu nu şi-a dat seama de primejdie decât în clipa când, în loc de gard, a zărit ivindu-se dedesubtul lui turla neterminată a bisericii. Atunci şi-a lămurit pe loc şi

pricina pentru care anume nu mai şedea în scaun, ci doar pe muchia lui. A fost aceea o clipă scurtă de spaimă, dar de spaimă zdravănă şi care nu se mai uită. A avut totuşi marele noroc să nu-şi piardă firea şi să ştie că trebuie să împingă cârma până la capătul ei de mers.

Iar totodată, a avut şi mai marele noroc că, pe de o parte încă nu pierduse iuţeala întreagă, şi pe de altă că Farmanul acesta molâu se gândea mult până să răspundă la poruncă. Ba, răspundea alene, domol. Deci hărţuirea mânioasă a cârmei, care la alte maşini ar fi pus aparatul în bot, aici a adus doar îndreptarea zborului şi aşezarea plutirii fireşti, întinse.

Totuşi, nebăgarea de seamă, ridicarea repede, l-a suit la o înălţime de peste patru sute de metri, ceea ce era grozav de mult după salturile de câţiva metri dintre împrejmuirile aerodromului. De bună seamă, i se pare minunată priveliştea de nesfârşit covor învârstat, ce i-o arată lui, de sus, câmpul zăbrelit de ogoare tot altfel colorate. Parcă ar fi lăicerele frumoase, simple şi nobile, pe care le ţes răzeşiţele din Vălenii lui moldoveneşti. Cu toate astea îl prinde un soi de urât. Nu-i deprins în singurătatea fără conţinut. E prea departe de lume şi prea dintr-odată.

Dar maşina zboară înainte, neştiutoare de întrebările lui. Fără păs de dorinţele lui. Pluteşte neted, ca o barcă pe apă de untdelemn, depanând sub ea lanuri după lanuri, firişoare de şleahuri albe, întreţesute pe câmp şi ghemuri verzi de copaci, culcaţi lângă o umbră cu mult mai mare ca ei”.

Acum se pomeneşte peste Buftea. Va să zică a zburat şapte kilometri. E destul. Trebuie să se întoarcă.

Să se întoarcă? Dar asta înseamnă să vireze. Să vireze el, care n-a mai făcut niciodată mişcarea asta. Emoţia îşi strecoară fiorii de-a lungul trupului, până sub omuşor. S-a uscat deodată ceva acolo şi-l face să sufle

greu…

Aşa dar trebuie să facă acum cel dintâi viraj.

Dumnezeule! Virajul la stânga! Pricepi? *La stânga*, nu la dreapta. Şi atât de tare ţine să-l facă la stânga şi atât de puternic o gândeşte încât nu mai ştie care-i stânga şi care-i dreapta.

Îi trebuie o sforţare să-şi aducă aminte, cum îl învăţase odinioară Domnul în clasele primare: Dreapta-i în partea mânii cu care-ţi faci cruce…! Gândeşte:

— Ce lucru ciudat. Mâna cu care-ţi faci cruce şi totuşi n ai voie s-o apuci în partea ei…

Piciorul stâng încearcă temător să împingă în bară de direcţie. Apoi încă puţin… şi încă…

Pădurea Ciocăneşti, care se arată în stânga, se mută lin şi vine în faţă. Drept în faţă. Asta ar însemna că aeroplanul a făcut un mic viraj. Îl întregeşte, până îl licăresc în ochi pietricelele curate ale Bucureştilor şi zboară de-a lungul drumului de fier, înapoi, spre Chitila.

Curând, aerodromul se iveşte în stânga. Îi pare o jucărie de copil şi-i zâmbeşte îngăduitor câmpului, dar şi gangă-niilor care stau risipite acolo jos şi se cred oameni în toată firea… Se uită aşa de ţintă şi aşa de mult spre stânga, încât se vede că mâna dreaptă se crede fără stăpân. Trage singură manivela de înălţime şi urcă aeroplanul din nou cu botul în sus.

Dezmeticit, îl îndreaptă, ocoleşte larg pe stânga, mai zboară încă odată până la Buftea, de unde apucă iar spre Ciocăneşti şi, în sfârşit, se hotărăşte să coboare.

Când ajunge aproape de Chitila, bagă însă de seamă că aerodromul este cam la dreapta faţă de direcţia lui de zbor. Prin urmare ar trebui să cârmească puţintel spre dreapta…

Spre dreapta?… Dar efectul giroscopic?…

Nu. Niciodată… Văiuga unde a căzut Viallard stă colea sub ochi şi băzmeşte prea trist.

Deci viraj larg tot la stânga, drum din nou până la Buftea şi până la Ciocăneşti. Iar de acolo, vine pe departe, ocolind chibzuit, doar câte un deget, până prinde tocmai direcţia aerodromului. Apoi se ţine numai de ea, fără greş, până ce coboară într-un aterisaj desăvârşit.

După ce trage aeroplanul lângă hangar, stinge motorul şi sare jos, se îndreaptă spre camarazi, fericit, zâmbitor, strigându-le:

— Măi bădie, de-acu am să pot dormi şi eu ca Pro… Dar vorba următoare i-a îngheţat pe buze. Micul pâlc de oameni e răvăşit de-o emoţie cumplită. Unul nu-şi poate des-cleşta gura să spuie o vorbă. Îl sărută pe rând, palizi, cu ochii plini de spaimă, tremurând. Ba, Druţu şi cu mânzul de Poli Vacas au privirea năclăită de lacrimi.

— Nici nu credeam să mai scapi!, spune Cerchez. Eu unul am luat-o goana la hangar şi nu m-a în mai oprit până în fundul lui, să nu mai văd încă o nenorocire.

— Şi eu… face Druţu…

— Parcă eu ce cusur am? Bolmojeşte Boiangiu. Încalţe Poli Vacas nici n-a mai putut fugi. I s-au tăiat picioarele şi a căzut pe iarbă…

Negrescu, care râsese la primele vorbe, a început să pălească la faţă. Abia acum îşi dădea seama cu adevărat de primejdia în care fusese. Sângele i s-a tras deodată înăuntru, apoi a năpădit la faţa pielii cu o înfierbântare puhavă, bolnăvicioasă, care-l înăbuşea. I-a pierit şi urma de zâmbet care-i mai rămăsese. Noroc că Mihail Cerchez îşi pregătise din vreme obişnuitele sticle de şampanie, care aveau puterea să dea şi răcoare şi căldură, după cum e trebuinţa şi nevoia.

…La ceasul două după amiază, Negrescu era în pat. În pat şi fulgerător în somn… Dar de astă dată chiar în somn. Adică undeva unde nu-i nimic, nici şampanie, dar nici aeroplan. În sfârşit undeva unde-i odihnă bună şi lungă de douăsprezece ore în şir, bine legate între ele. Cum s-ar zice, pe măsura lui Negrescu.

Cineva, din vecini, ar fi putut jura că totuşi zburătorul n-a avut un somn cu totul şi cu totul lipsit de aeroplan. Zicea acela, drept dovadă, ca tot timpul celor douăsprezece ceasuri, în odaia ofiţerului ar fi auzit mergând un motor

Dar povestea asta n-a crezut-o Negrescu niciodată, fiind că el nu l-a auzit…

După ce s-a isprăvit zborul, Vlaicu s-a furişat spre poarta aerodromului, ca să nu fie văzut de cineva cunoscut, şi a întrebat portarul cine-i acel care mânuise aeroplanul. Nu-i venea să creadă auzind că e un român. Şi încă un ofiţer aşa de tânăr, după şcoală atât de scurtă.

— O fo’ zburat fain a drac de el, oficeru esta! Atât a rostit. Apoi a plecat la gară, să afle tren pentru Bucureşti, biciuit amarnic peste ambiţia lui şi hotărât să înceapă şi el zborurile chiar a doua zi.

Ca să-i treacă mai repede vremea, după amiaza şi-a mâncat-o într-un cinematograf prost de pe Strada Doamnei: Cinema Venus unde rula un film şi mai prost: Nevasta lui Putifar. Aşa de mult îi era gândul în altă parte, încât a ieşit de acolo, neştiind nici măcar cine-i Putifar şi ce-i cu nevasta lui. Seara a primit cu bucurie îndemnul lui Chendi să meargă împreună la Blanduzia, unde Gheorghe Cârje, actorul de la Iaşi, juca în Manasse, rolul pe care îl crease tot el înainte vreme.

Ic Vlaicu va trece Carpaţii în zbor.

Vlaicu nu se lasă biruit, ci cugetă la zbor*uri*

îndrăzneţe. Noul său monoplan. De vorbă cu Vlaicu.

Ce-i cu Vlaicu?

Ei, bine, toată lumea va şti astăzi ce-i cu Vlaicu, căci l-am întâlnit ieri şi am stat de vorbă aproape o oră cu el.

Vlaicu a fost mult timp bolnav în Transilvania, a revenit apoi în ţară, unde şi-a construit noul aparat cu care face de câtva timp experienţe la Cotroceni. Chiar ieri a zburat pe un vânt destul de puternic. Dar tocmai în asta constă superioritatea noului său monoplan; zboară şi pe furtună;

Am stat de vorbă cu Vlaicu şi mi-a spus că noul său monoplan cu pasageri e un aparat de cursă cu mult mai solid ca cel dintâi, având pânza gumată aşa că nu permite aerului să se strecoare prin ea. Helicele sunt de lemn, lucrate în Bucureşti după ultimul sistem, iar motorul Gnome e de 50 cai putere şi e sistem cu totul nou.

Greutatea aparatului e de 190 kgr.; el are cârma înainte şi dublă helice, iar tracţiunea lui e de 160 kgr. pe când cel dintâi avea o tracţiune de 150 kgr. Aeroplanul lui Bréguet are o tracţiune de 190 kgr. cu 70 cai putere, iar Farman de 140

Kgr. cu motor de 50 cai. Viteza noului monoplan Vlaicu e uimitoare…

Aviatorul îmi mai spune că virajele sunt posibile în ambele părţi şi sunt foarte repezi având o rază de aproape 20 m.

Noul monoplan nu e definitiv decât ca concepţie; sub raportul construcţiei va suferi însă cu vremea schimbări. Cha-ssi-ul e ca la automobile.

e Vlaicu e puţin deprimat şi se plânge de indiferenţa oficială.

Îl întreb:

— Vei mai face o cursă la Chitila?

— Chitila? Moft! Voi face un zbor de la Cotroceni pe linia forturilor, înconjurând Capitala, pe o distanţă de 84 km. drum ce sper să-l parcurg în cel mult un ceas!

— Când aceasta?

— Poate chiar în cursul acestei săptămâni, dacă timpul va fi priincios.

— Păi spui că zbori pe orice vreme?

— Da. Dar acum experimentez. Eri şi alatăeri am zburat între 60 şi 100 metri înălţime.

— Ceva surprize n ai să ne faci?

— Asta… la toamnă… Voi face o cursă Bucureşti-Sibiiu, trecând Carpaţii în zbor la o înălţime de 1500 m.

— Şi în cât timp speri să faci această cursă?

— În trei ore, cel mult. Voi face apoi zboruri în mai multe localităţi din Transilvania.

Inginerul Vlaicu îmi mai spune că monoplanele nemţeşti vor întrece pe cele franceze. Astfel e aparatul Ettrich, care a făcut de curând cursă între Viena şi Budapesta şi care ar fi superior monoplanului Blériot.

Şi Vlaicu încheie convorbirea: – Cred că azi sau mâine voi face o vizită aeriană oficerilor de la Chitila.

Leontin Iliescu.

Cum este prea uşor de înţeles, Vlaicu îi spusese mult mai multe lui Iliescu, în ceasul cât au stat de vorbă într-un ungher posomorât de la Carul cu Bere. Mult mai multe şi mai aspre, fiindcă maistoraşul era înverşunat şi chinuit. Se încuibase în el o destrămare ce-i părea purcească din afară şi se răzbuna pe toată lumea deodată, începând cu ofiţerii din Chitila şi sfârşind cu Blériot şi Guvernul României.

De altminteri avea şi anume pricini. Luni dimineaţa, când s-a dus la Cotroceni, a găsit cu uimire-aeroplanul lui Bibescu aduspe câmp şi pregătit de zbor. Alături de Prinţ

erau cei trei elevi ai săi: Locotenenţii Capsa şi Mircea Zorileanu din Cavalerie – pe care Vlaicu îi cunoştea încă din vara trecută, când erau toată ziulica pe câmp, de-şi aduseseră Colonelul la desnă-dejde – şi un ofiţer de marină, Locotenentul Istrati. Şcoala începuse către sfârşitul lunii Iunie, când s-a întors Valentin Bibescu din Paris, unde zburase cu cel dintâi amfibiu izbutit, aşa numitul Le Canard, aeroplan în stare să se aşeze şi pe apă dar şi pe pământ. Se urcase cu maşina de pe câmpul militar de la Issy Ies Moulineaux şi coborâse pe Sena, apoi s-a ridicat de pe apă şi s-a întors cu aparatul la locul de plecare, ceea ce era record pentru asemenea soi de aeroplane. Ca să-şi sărbătorească victoria aşa cum trebuie, Bibescu dăduse o masă scumpă, la care oaspeţii şi-au dovedit bucuria şi dragostea pentru biruitor mâncând zdravăn şi sfătuindu-l să cumpere aparatul lui Voisin. Ceea ce Principele a şi făcut de altfel, plătind bani buni şi dând poruncă să-i fie trimisă maşina la Bucureşti, odată cu un aeroplan Blériot tip 14, unealtă mult perfecţionată faţă de tipurile celelalte mai vechi.

La Cotroceni, Bibescu urmaşe cu elevii lui o învăţătură foarte tacticoasă, aspră şi cuminte orânduită. Înainta grozav de încet, dar fiece pas câştigat era un pas bun şi temeinic. Nu-i vorbă, era silit la încetineala asta şi de altele. Altele, adică altul, care se numea Locotenent Istrati, pentru că inimosul marinar nu avea o mână prea dibace, nici prea fericită. Muncea cu o râvnă înduioşătoare să-şi câştige deprinderea zborului. Totuşi răbufneau în el spaime subite, ori goluri de hotărâre, din pricina cărora tot mai des aeroplanul se înverşuna împotriva pământului.

Rupturile, oricât de mici se întâmplau să fie uneori, însemnau însă pierdere de timp, pentru că Bibescu nu avea decât un singur aeroplan la îndemână. Şi astfel, oricât de ager mânuitor al cârmelor se arăta Capsa, oricât de stăpân

pe zbor s-a dovedit Zorileanu, chiar din început, Istrati stampară toate dorurile arzătoare de plutire mai sus şi mai prelung, atât prin zilele multe de reparaţii pricinuite de el, cât şi prin tristele lui pilde.

De bună seamă, Vlaicu ar fi putut să se bucure, văzând că zborurile cele mai mari, făcute la Cotrocent. de Capsa, abia ajung, la cinci zeci de metri înălţime şi un viraj temător, însoţit de coborârea grăbită. Maistoraşul avea însă un créer bine legat sub scăfârlia lui tunsă mărunt ca a recruţilor proaspeţi din cazarmă. Ştia să vadă, să priceapă unde-i. Cusurul şi să cântărească limpede omul. Capsa şi Zorileanu nu erau oameni care învaţă să mânuiască mai bine ori mai rău o maşină de zbor. Erau păsări. Ochii ascuţiţi ai lui Vlaicu – prea

Muie ştiutori ce înseamnă zborul – desluşeau până şi firea fiecăruia. Zborul ţinteş, măsurat, precis al lui Capsa, semăna cu rotirea desăvârşită a eretului, pe când Zorileanu se îmbăta de aer, se legăna pe el, în sfârşit, trăia în joacă, întocmai ca o zbenguială de lăstun. Îi simţea de jos cât le place şi cum le place zborul lor de sus. Iar asta îi era maistoraşului de-o-potrivă frumuseţe şi de-o-potrivă durere, pentru că i-a prins dragi pe amândoi, şi pentru că amândoi, cei care îl întreceau ca zburător, – pe el, omul ce luptase greu şi cu aspră cheltuială de voinţă să înveţe a zbura – nu-i iubeau gândacul lui, ci se dăduseră trup şi suflet lui Blériot.

Cel puţin Zorileanu a avut cruzimea să i-o spună pe şleau;

— Dacă eşti încredinţat că aeroplanul tău e mai bun ca toate, dă-mi voie să mă sui în el eu, care am zburat şi cu Blériot. Pe mine nu mă tragi pe sfoară cu cinci kilometri mai mult pe ceas ori cu zece metri mai mult în înălţime. Dacă pui un motor zdravăn şi o helice unui pietroi, poate

să se urce mai mult şi mai repede decât toate aeroplanele din lume, dar asta nu înseamnă că zboară. Iar eu îţi mărturisesc acum; Blériot *zboară*!

Cu alte cuvinte, Zorileanu spunea aproape vorbă cu vorbă aceea ce gândise şi Vlaicu. Ba el o spunea după ce zburase şi pe Farmanul lui Sommer la Reims, acel aparat cu care franţuzul dărâmase în câteva luni atâta sumedenie de recorduri, încât uluise lumea zburătorilor. Prin urinare, când spunea că aeroplanul lui Blériot zboară, era între firea lui şi maşină o potrivire de strună nevăzută – cântec la fel… Cum să-i dea pe mână gândacul, care era clădit pe principii aşa de îndepărtate? Pe nădejdea neîntemeiată că Zorileanu se amăgeşte?

Dar dacă…

— Ei da!

— La urma urmei de ce n-ar fi şi aşa?

— Dacă într-adevăr aeroplanul lui nu este aşa de bun ca Blériot? E dureros gândul, însă chibzuinţă cea mai nestăpânită nu poate cere lui Vlaicu Nr. Îl să fie mai bun decât Blériot 10, 11 sau 14.

Inţăncuşat de atâtea întrebări şi atâtea îndoieli, Vlaicu se strânge ghem ca un arici şi puţin îi pasă cine-şi sfârtecă pielea în ţepii lui.

De altminteri, nu mai are pe nimeni să-l potolească, să-l îmbuneze şi să-i dea vreo nădejde. Iosif e aproape neom, Pătrăşcanu şi Lupu sunt plecaţi prin alte coclauri, Gârleanu-i la Craiova, iar Zaharia Bârsan face turneu în Ardeal. Până şi Principele Carol e dus în Anglia şi se aude că nu se întoarce decât la jumătatea lunii Septembrie. Cine dar să-i stâmpere pustiul şi să-i mai subţieze negurile? Chendi? Omul acesta s-a făcut de câtva timp neîndurat.

Vlaicu nu ştie să limpezească în vorbe toată sfâşierea din inima lui. Nu ştie să-şi spuse şi să-şi lămurească

deznădejdea. El se trânteşte jos pe scânduri, şade ceasuri întregi cu ochii în tavanul înalt şi pustiu al hangarului, apoi deodată geme înfundat şi spune cu scrâşnet şi cu lacrimi:

— Mi s-o fo' făcut urât, Ioane, măi! Ciulu se întoarce încet, domol şi întreabă blajin:

— De ce Dom Inginer?

— Pentru aceea, frate, că tăt o mu cată să-i succeadă oareşce înaintare. Dar eu pentru mine alta nu văd, făr' numa să mor…

Ion tace. Strânge puţintel din umeri, suceşte capul, încreţind o clipă sprâncenele, apoi rămâne cu privirea la Vlaicu. E aşa de palid, aşa de încercănat, încât, privindu-l cum stă întins sub aripile aeroplanului, ar zice că a murit într-adevăr.

Dar de acolo de unde e, mâna zburătorului flutură atunci prin aer, roteşte şi se agaţă, de cauciucul unei roţi. Zguduie din toată puterea:

— Măi, gândacu9 tatii, măi! Tu musai să asculţi de mine, că doar eu ţi-s tată, pricepi? Apăi aceea ţi-o resta: să ne faci prav pe amândoi!

Maşina se zguduie sub smuciturile manei mari. Parcă zice: nu… Dar totodată parcă tremură…

— Scoate aeroplanul afar Ioane. Vreau să zbor! Glasul i-i aprins, înverşunat. Aproape duşmănos. Ai zice că vrea să-şi facă seamă, să grăbească împlinirea pe care o aşteaptă.

Ion, zguduit, se împotriveşte:

— E târziu, dom Inginer, lăsaţi pe mâine Ci Vlaicu scurtează.

— Apăi eu nu las pe mâine ce pot face azi! Şi deschide larg porţile hangarului, să iasă cu maşina în câmp.

Acolo Capsa se pregăteşte de zbor şi ascultă sfaturile lui „Bibescu…

Ion trage aeroplanul alături de Blériot, pune motorul în mişcare odată eu Capsa, apoi se dă deoparte.

Aeroplanul ofiţerului o rupe din loc şi urcă. Zece metri, douăzeci, patruzeci… La cincizeci ajunge greu, cu teamă, parcă.

Atunci Vlaicu sare în carlingă, deschide robinetele gazelor la plin, până ce toată alcătuirea gingaşă a maşinii tremură în duduitul năprasnic de motor. Soldaţii abia izbutesc să-l mai ţie. Răsuflă uşuraţi când văd semnul să dea drumul.

După zece metri, maistoraşul suceşte scurt cârma, şi ţâşneşte pieptiş, urcând aşa de in loc, încât e de mirare că se mai poate sui. În câteva clipe trece pe lângă Blériot şi urcă… şi urcă… 70… 90… 130… 180… 200… De acolo de sus flutură cu mâna spre Capsa, spre Bibescu, spre Ion… Poate spre tot pământiii acesta care, pentru el, n-a rodit decât lacrimă şi singurătate.

Când vede pe ofiţer coborând în faţa hangarelor, se mai învârteşte cinci minute în văzduh, apoi se lasă şi el jos.

Priveşte zâmbind pregătirile de zbor ale lui Istrate. Zâmbind şi totodată încruntat, cu o privire mică, dospită şi rea. Istrate porneşte. Aeroplanul aleargă mult pe câmp, se ridică vreo câţiva metri, apoi brusc, vine în cap şi pe-o latură, rupându-şi aripa stângă.

Izbit cu fruntea de trapezul de susţinere al planurilor, marinarul sângerează. Nu-i rană grea, din fericire. Grea este ruptura aripii… Tot din fericire, gândeşte Vlaicu…

Şi îndată porneşte din nou motorul lui, luând o vijelie spre naltul cerului, ca şi adineauri şi cârmind scurt spre Chitila, pe deasupra Crângaşilor.

Când ajunge însă prin dreptul Ţigăni ei de lângă Ciuleşti, şi a dat drumul în jumătate, nu mai vede spre

Chitila decât o pâclă vânătă. Seara a căzut repede, fără să bage de seamă, iar fumul s-a lăsat pe câmp şi-l acopere întreg.

De i-ar sta acum motorul peste râpile pe care le ştie pe aci, ar trebui să aterizeze orbeşte. Dar de s-ar duce la Chitila s-ar putea să n-o mai vadă de sub pâclă. Tot gândind nehotărât, ajunge peste un limpeziş unde vede o cale ferată. O fi drumul de fier al forturilor, sau celălalt, dinspre Ploeşti? Habar n-are şi nici nu zăreşte vreun semn să-l lămurească, până ce nu bagă de seamă spre dreapta, fruntea albă şi hornurile înalte ale fabricii de zahăr din Chitila. Aerodromul însă nu se vede deloc. Atunci întoarce calea spre Cotroceni, unde coboară după. Douăzeci de minute de zbor.

— Ce s-a întâmplat, dom inginer? Întreabă Ciulu îngrijorat.

Iar Vlaicu răspunde tare, să-l audă tot câmpul.

— Apăi, am fo' făcut şcoală. Făr numa am făcut o şcoală proastă, de bună seamă, că mie nu mi-o succes să rup aripile!…

Lui Ion îi venea să chiuie de bucurie. Pasămite, după plecarea lui Vlaicu, avusese un strop de cioandănă cu Bibescu. Principele se uita după aeroplanul care se legăna ca un pendul, încetinel, din pricina virajului făcut prea aspru.

— N-are stabilitate! A judecat el atunci către Capsa.

La vorba asta. Ion n-a mai putut răbda. I-a sărit ţandăra şi a uitat toate cu venirile, întorcându-i:

— Ce stabilitate Domâe? Mneaţa nu te uiţi că nu se mai vede?

Bibescu a întors capul spre el, foarte mirat. Omul îşi depăşea toate drepturile din lume, chiar dacă Vlaicu i le-ar fi dat şi pe ale lui. L-a măsurat cam de sus:

— Dumneata să nu te amesteci în vorba noastră,

băieţaş!

— Eh! Asta-i! A făcut Ion fără nicio măsură. Ceea ce l-a îndreptăţit pe Principe să-i reteze vorba:

— Nu ţi se pare că eşti cam obraznic? Dar Ciulu l-a înfruntat, scurt:

— Fă şi mneaţa aeroplane ca Dom Inginer şi pe urmă ai drept să te între ei cu dânsul, nu aşa cu de cele cumpărate de la alţii!

După ce a auzit întâmplarea, maistoraşul a râs:

— No! Fain ficior eşti tu, Ioane. Dară pentru aceea câte palmi ţi-o f o dat?

— Cum să dee? A făcut mecanicul, indignat.

— Cu pălmile, frate, de bună seamă, că numa aşa s-or dat elea de câtu-ţi-i lumea.

— Nu îndrăzneşte el să dea în mine…! S-a fălit Ciulu.

— Aşa? Apăi mare noroc ai avut, frate…

— Noroc? De ce noroc?

— Că n-am f 05 cu el a…

— Şi mneaţa ai fi dat?

— Uiu, frate! Încă aşa palmi ţi-aş fi dat, să te simţi satisfăcut pe un an de zile!

— EE! Râde Ion, crezând că Vlaicu glumeşte. Dar el urmează zâmbind:

— Ba zău de Dumnezeu, de nu-i adevărat că aşa palmi iuţi am frate, că te-or frije ca ştauba când se însuce repede, Ş-apoi, spunea-ţi-oi una Ioane. Elea tot le-i vedea, de mai faci Bibescului oareşce măiestrie la fel…

Se pare că mecanicul n-a făcut cine ştie ce haz de glumă stăpânului său. Dar maistoraşul a fost foarte încredinţat că Ciulu n-are să mai înfrunte pe vecinii de pe câmp.

Asta se petrecea în seara zilei de Miercuri, douăzeci

Iulie.

A doua zi, Joi, a fost vreme cam urâta. Ş-apoi era nunta lui Leontin Iliescu, care se însura cu o ziaristă ca şi el, Théry Nicolescu. Vlaicu s-a dus să spuie două vorbe a urare de bine, ceea ce era o împlinire de obişnuită datorie prietenească, dar până la urmă s-a pomenit întristat. În starea lui de suflet nu se bucura de fericirea altora. O pizmuia. A fost mulţumit când i s-a îngăduit să plece. De altfel şi-a dat întâlnire cu Leontin Iliescu pe-a doua zi după masă, la Cotroceni, unde avea să vie generalul Popovici, secretarul general al Ministerului de Război, să vadă zborurile pe care le făceau elevii lui Bibescu. Vlaicu rumega o nouă răzbunare şi ţinea să aibă martori. De altminteri avea teamă cumplită de noul aeroplan Blériot, tipul 14, care ajunsese în vamă şi urma să fie montat în câteva zile. Principele Bibescu îl aştepta cu nerăbdare, fiindcă voia se pune în mâna lui Capsa un aparat nou şi pe măsura vredniciei elevului pilot. Iar Vlaicu, ştiind ce zboruri s-au făcut în Franţa cu acest Blériot 14, îşi vedea primejduită, în chip neîndoios, toată bruma lui de biruinţă aşa de greu căpătată. Se grăbea deci să mai învingă atâta vreme cât mai putea învinge, cu nădejdea deşartă că mărimile Ministerului vor putea înţelege odată şi odată ce ar fi în stare să dovedească un aeroplan Vlaicu Nr. 3, faţă de Blériot 14, dacă Vlaicu Nr. 2, întrece aşa de uşor pe Blériot Nr. 11-acel vestit tip Trecerea Canalului Mânecii.

Vremea era frumoasă când a sosit generalul pe câmp. Alignea totuşi un firişor de vânt, iar Bibescu] şedea la îndoială dacă trebuie să se încumete sau nu a-şi pune elevii la încercare. Mai ales pe Istrati. Când Vlaicu a înţeles despre ce e vorba, a dat poruncă lui Ion să scoată aeroplanul numaidecât. I-a învârtit vijelios motorul şi la

ceasul şapte a purces o năvală spre Domneşti, cam. la o sută de metri înălţime. Deasupra fortului, a făcut un viraj scurt pe dreapta, s-a urcat încă o sută de metri peste suta dintâi şi a gonit întins spre Militari, unde s-a zbenguit vreo zece minute deasupra satului. Apoi, întoarce înapoi, la

Domneşti, se mai abate odată peste câmpul Cotrocenilor, să-i arate generalului Popovici, câte nebunii primejdioase poate face un om amărât, mai dă o roată pe la Domneşti, se întoarce la hangare, le ocoleşte, bate din nou calea până la fort şi, în sfârşit, după douăzeci de minute, coboară liniştit, într-o hăuială de nedescris a celor câtorva sute de privitori veniţi, ca în fiecare zi, din oraş.

Când a coborât din carlingă, a dat de ochii furioşi ai lui Ion Ciulu.

— Ce-i Ioane? Nu ţi-o f09 plăcut zboru? Dar mecanicul se zbârleşte:

— Acu nu-mi mai place nimic, dom’le inginer. Pentru că asta nu-i drept! Dumneata zbori ca rândunica, şi dumnealui felicitează pe celălalt. Apoi asta nu-i drept!

Într-adevăr, la cinci minute după ce urcase Vlaicu în aer, Bibescu, biciuit se vede de îndrăzneala maistoraşului, a dat poruncă să i se scoată aeroplanul din hangar şi i-a îngăduit lui Capsa să zboare. Urcase uşor o sută de metri, gonind tot spre Domneşti, virase la stânga pe Cotroceni, a luat o apoi la dreapta către Militari, de unde, ocolind la stânga, a coborât în faţa hangarului, după zece minute de zbor. Generalul Popovici l-a felicitat din toată inima.

Va fi uitat să-i spuie şi maistoraşului vreo vorbă bună peste câteva minute, când a coborât şi el, sau a crezut că nu-i nevoie, de vreme ce Vlaicu era zburător vechi faţă de locotenentul acesta tânăr care zbura abia de-o lună, Dumnezeu ştie! Oricum, potriveala era tristă şi a fost băgată de seamă mai mult decât trebuia. Mai ales la Vlaicu

a fost băgată de seamă, aflând cele întâmplate pe când era sus. El nu văzuse zborul lui Capsa.

De aceea, peste zece minute, când a auzit că motorul Blériotului porneşte iarăşi, ca să urce şi locotenentul Istrati, maistoraşul a strigat lui Ion, ca la vânătoare:

— Puşcă-l şi tu, frate, să-i stupcim Blériot-u n coadă!

Şi a dat drumul aeroplanului în zbor, odată cu Istrati. Dar pe când marinarul urca greoi, cu teamă, ajungând târziu la douăzeci de metri înălţime, Vlaicu s-a ridicat în câteva clipe peste o sută de metri, ocolind pe deasupra celuilalt, învârtejit, răsucindu-se în loc spre Militari, cu viraj la dreapta, ridicându-se în viteză mare, cu motorul în plin şi în coborâre pe deasupra generalului, să-l sperie puţintel, apoi aterisând târziu, după ce a băgat de seamă că bietul Istrati, de la cei 20 de metri ai lui iarăşi s-a speriat de ceva şi iarăşi a repezit aeroplanul în bot, făcând ţăndări trenul de aterisaj şi rupând helicea. Din fericire, el a scăpat neatins”.

Generalul Popovici şi-a adus aminte atunci şi de Vlaicu. S-a îndreptat spre el. Dar maistoraşul, îneâinat, s-a făcut că nu-l vede. I-a întors spatele şi a plecat repede la hangar.

A doua zi, dimineaţa, gazetele vesteau că Zaharia Bârsan fusese arestat la graniţă. Actorul făcea un turneu în Transilvania şi rânduise, între altele, două reprezentaţii la San Giorgiul român, în zilele de douăzeci şi douăzeci şi una Iulie. După întâia reprezentare, Solgăbirăul îi spune că, pe a doua nu i-o poate încuviinţa decât tocmai la 18 August. Atunci Bârsan, ca să nu-şi piardă vremea zadarnic, a plecat la Vatră Dornei. În drum a fost arestat. Solgăbiroul îl învinuise că a jucat Carmen Saeculare.

Ce a trecut prin mintea lui Vlaicu, văzând trista

întâmplare a prietenului său, e greu de ştiut. Destul că, în aceeaşi seară, cu trenul de Ardeal a plecat la Arad, de unde era trimisă telegrama. Când a ajuns la redacţia Tribunei n-a înţeles mai nimic din lămuririle pe care i le-a dat Iosif Şchiopul. Doar că, între timp, datorită avocatului Gheorghe Trifon, Zaharia Bârsan fusese liberat şi silit să plece numai decât din Ungaria.

Când a intrat pe uşa casei părinteşti din Binţinţi – fiindcă nu se îndurase să fie aşa de aproape şi să nu se abată – neică Dumitru l-a primit vesel:

— Ce-i Orei, feciorule? Ai venit şi tu să-ţi dai pipa îndărăpt ca Moţu nost?

— Eu n-o dau, tată, făr9 numai o arăt! A răspuns râzând Aurel, care auzise povestea de haz, a celor şaizeci de rumâni din munţi, supăraţi amarnic de scumpirea tutunului. Se strânseseră la olaltă, iar după lung taifas, când s-au legat să nu mai fumeze, au trimis cele şaizeci de pipe la Pesta, ministrului de finanţe, Lukács.

— De aceea am şi venit să te poftesc la Blaj, când or urma serbările Asociaţiei. Să aduci şi pe mama. Iar Ion, negreşit să vină, că mi-i de lipsă mai mult ca toţi, şi să aducă ficiorii cu el…

A scos punga, a pus în mâna lui neică Dumitru banii de trebuinţă pentru drumul tuturor, apoi a plecat de-a dreptul la Bucureşti.

Marţi, la 2 August, aparatul Blériot 14 era montat şi gata de zbor. Bibescu a venit la câmp din zorii zilei, dimpreună cu

Capsa şi cu locotenentul mecanic Popovici, din marină, să facă încercarea aeroplanului. Vlaicu urmărise de aproape montarea şi câteva zile trecuse prin ceasuri grele, Maşina cea nouă era bine gândită, bine făcută,

puternică. Iar pe deasupra, Blériot îi schimbase motorul, punându-i tot un Gnome de cincizeci de cai.

— No! Văzuşi Prinţule! A zis maistoraşul şi acru, dar şi răzbunător; Bleriot-u vost o fo' ajuns şi el la Gnômu meu!

E drept că, în astă privinţă, lucrul suna ca o înfrângere a părtaşilor lui Blériot. Ei apăraseră cu îndârjire motorul fix, fie el *H* Anttoinete, fie Anzani. Trădarea de altfel trecătoare – îi dădea dreptate lui Vlaicu. Dreptate şi cumplite temeri totodată, fiindcă el avea o încredere oarbă în motorul Séguin.

Limpede lucru şi hotărât, aeroplanul cel nou, adus de Bibescu putea să însemne apunerea desăvârşită a stelei lui Aurel Vlaicu. Cel puţin zburătorii de pe câmp aşa judecau, în frunte chiar cu maistoraşul.

Marţi dimineaţă, a fost la câmp înaintea tuturor. Era pământiu la faţă, chinuit, cu cearcăne vinete sub ochi, de vedeai cât de colo că n-a dat geana de geană toată nopticica. De altfel arăta aşa de obosit, încât nu era tocmai de mirare că nu poate dormi. Două zile încheiate trudise din nou la motor, singur, încordat. Îşi meremetisea iarăşi carburatorul, fiindcă nu se putea deprinde cu gândul înfrângerii.

Bibescu a făcut câteva salturi micuţe pe câmp apoi, văzând că aeroplanul este bine pus la punct, iar motorul sfârie fără greş, s-a ridicat până la o sută cincizeci de metri, a dat roată de câteva ori şi s-a coborât, hotărând urmarea zborurilor pe seară, la ceasul şapte.

Înainte de plecare nu s-a îndurat totuşi să nu vâre în inima lui Vlaicu un ghimpe veninos.

— Zburăm împreună, diseară, nu?

Peste fruntea ardeleanului a trecut o înnegurare de gheaţă. În faţa ochilor a fluturat câteva clipe o pânză deasă, prin care n-a mai văzut nimic. À simţit că se clatină. Dar îndată s-a încordat şi privindu-şi protivnicul drept în ochi, a răspuns încet:

— De bună seamă că zburăm. Dar împreună nu. Că eu ştiu mai bine.

Seara, la şapte, când era hotărâtă întrecerea, Vlaicu îşi aşezase prietenii răspândiţi pe câmp, la colţuri, cu cronometrele în mână. Era prea îngrijorat de iuţeala frumoasă, pe care o simţise dimineaţă la încercările lui Bibescu şi nu cuteza cu niciun preţ să se ridice alături de el, până nu ştie bine de-l poate întrece sau nu.

Dar Prinţul se părea că a simţit. Oricum, a lăsat deodată obişnuita cale de zbor şi, deplin încredinţat de aeroplan, a virat spre oraş, urcându-se la o sută de metri înălţime şi gonind până la şoseaua Kisseleff. De acolo s-a întors, a alungit Calea Victoriei până la Palatul Regal şi cârmind uşor pe deasupra Cişmigiului, a coborât la Cotroceni, după douăzeci şi cinci de minute de zbor. Inima lui Vlaicu a prins plumb. Curajul lui Bibescu şi întinderea acestui zbor neaşteptat, care a făcut să dudue câmpul de laude fără măsură pentru zburător, sfărâma în maistoraş şi cea din urmă picătură de încredere. Nu mai era în stare să lupte. A crescut în el un soi de amorţire amară, unde nimic nu mai poate tresări viu şi vrednic. În alte împrejurări poate că ar fi făcut nebunia să se avânte şi el deasupra oraşului, pe urma celuilalt. Doar mai făcuse odată nechibzuinţa asta. De altfel motorul îi mergea fără cusur, iar până la şosea şi înapoi avea cale de cel mult cincisprezece sau douăzeci de minute.

Acum însă nu era în stare. Şi nu numai pentru asemenea zbor, dar nu era în stare nici măcar să salte o

palmă de la pământ. Era destrămat.

Atunci, cu cea din urmă rezervă de putere sufletească pe care o mai avea, a găsit o viclenie măruntă, copilăroasă şi tristă. A răsucit pe ascuns trei şuruburi la motor şi câteva minute a jucat teatru. Dar un teatru în care actorul abia se ţine să nu hohotească în plâns de mila lui însăşi.

Căci, cum e uşor de înţeles, motorul, care până acum un sfert de ceas mergea dumneezeieşte, acum păcănea şleampăt, ca o rablă hlebuită.

Din fericire, Bibescu era prea încântat de biruinţa lui, să aibă vreme a se întreba ce întâmplare ciudată face că, tocmai azi, să nu meargă motorul lui Vlaicu. Adică motorul celui mai desăvârşit cunoscător de motoare.

Sufletul mulţimii privitorilor a avut totuşi de ce se agăţa.

— Dacă-i mergea motorul lui Vlaicu, îl bătea şi acum pe Bibescu! Aşa ziceau toţi. Ceea ce înseamnă că viclenia lui Vlaicu, tot avusese un bun. Nu ştirbise mitul.

Ziua de Miercuri, a potolit oarecum durerile din ajun. Intrase Capsa să zboare pe aparatul cel nou, iar Vlaicu a putut face oarecare măsurători de viteză, chiar deasupra câmpului. Prea limpezi rezultate nu avea. Totuşi, într-un zbor urmărit pe departe şi paralel, a scos încheierea că nu are a se teme chiar aşa de nemăsurat, cum se temuse până atunci. Cel puţin lui

Ciulu aşa i-a spus. Cu toate astea… trebuie să fi avut arătări limpezi că poate bate pe Capsa de vreme ce, a hotărât dimpreună cu locotenentul, să facă zboruri de întrecere Joi după masă. Vlaicu nu obişnuia să meargă pe dibuite în împrejurări aşa de primejdioase.

Joi însă a fost vreme rea. Toată ziua, norii veniţi şi

lăsaţi jos, s-au scuturat peste întinderi. Sub seară ploaia a stat, dar s-a purces vânt şi tot nu. S-a putut zbura. De amânat pe a doua zi nu era chip. Ziua de Vineri 5 August era hărăzită unui zbor mare, hotărât de Bibescu să-l facă de la Bucureşti la Turnu-Mă-gurele, unde trebuia să ducă un plic confidenţial de la Ministerul de război, colonelului Străinescu.

La ora cinci dimineaţa, când a venit Principele pe câmp, Vlaicu se afla de multă vreme acolo.

Vremea era bună, răcorită, motorul trăgea zdravăn. La ora cinci şi zece minute, Bibescu a părăsit câmpul, dând direcţia Alexandriei, pe deasupra şoselei, urmărit de un automobil în care se aflau Maiorul Nelica, locotenentul Capsa şi sublocotenentul Miulescu. La şapte şi jumătate, când cei trei au ajuns pe platoul de Nord al Măgurelelor, Bibescu era acolo de un ceas încheiat. Făcuse o oră şi douăzeci de minute, zburând la înălţimi deosebite, când la douăzeci, când ridicându-se până la cinci sute, cu o viteză de aproape o sută de kilometri pe ceas.

La o jumătate de ceas după plecarea lui Bibescu, Vlaicu s-a dus la Poşta Centrală să aştepte chemarea lui Magnani, pe care el îl trimisese înainte la Alexandria, să pândească trecerea lui Bibescu. Era chipul cel mai prielnic să-i măsoare viteza.

De cum a primit telefonul cu vestea, maistoraşul s-a întors la câmp, a dat drumul aeroplanului şi a purces spre Alexandria.

Avea de gând să facă aceeaşi cale cu Bibescu şi să ateriseze în acelaşi loc.

Dar după douăzeci de kilometri abia, văzduhul s-a făcut neliniştit. Soarele, ridicat sus, înfierbântase pământul şi aerul era plin de bulboane.

Aeroplanul uşor, sălta cumplit. Un sfert de oră de asemenea hărţuială a făcut zborul de neîndurat. Atunci a răsucit maşina în loc şi s-a întors la Bucureşti.

Tristeţea neizbânzii lui avea să i-o potolească peste două ceasuri chiar Principele Bibescu. Purces şi el înapoi de la Măgurele-fiindcă-l ademenise timpul frumos-a intrat în atmosfera frământată a câmpului şi a trebuit să aterizeze pe la Mihăileşti, de unde l-a luat automobilul care venea în urmă.

Aeroplanul l-a adus abia după amiază, pe la ceasul patru, când se domolise căldura.

Dar la această întoarcere, Bibescu a găsit aeroplanul lui Vlaicu demontat. Maistoraşul se pregătea de plecare în Ardeal, la Blaj. Încotro avea şase ducă mai târziu, nici el singur nu ştia prea bine. Poate Sibiu, Braşov, Arad, şi Seghedin.

Oricum, voia să se întoarcă înapoi zburând peste munţi.

Voia…

Duminică, la 7 August, după ce a văzut plecat vagonul unde era aeroplanul şi s-a suit în trenul de Arad, a pornit dimpreună cu Ion Ciulu spre Ardeal, în vreme ce Nicolae Şaru îşi aducea aeroplanul la Cotroceni, să-i înceapă zborurile, iar Poli Vacas făcea o vizită şcolii lui Bibescu, venind în zbor pe Farmanul lui de la Chitila.

O lume.

— Lumea de mâine.

— Tânără, aprinsă şi zorită, se împrăştia pe ţară, brăzdând-o cruciş cu unelte vântişe, hărăzite veacului în creştere. Iar în vremea asta, o lume veche, de credinţă tare, ca a vechilor Apostoli, făcea însemnări pe drum.

Aurel Vlaicu, trecând în sus, pe valea Prahovei, să

calce peste munţi, şi să ducă Ardealului o carte de credinţă şi un nou hrisov de nobleţe, n-a ştiut cât de aproape trece în ziua aceea pe lângă un altul, Ardelean ca şi el, colindător pe largul lumii ca şi el. Îi însemna calea, aşa s-ar putea zice.

Căci oricât n-am crede în potrivirile întâmplărilor, tot nu vom ajunge să desluşim într-un singur chip, hărăzirea tulburătoare, carea. scris în cărţile cele mari ca, moşneagul bun şi cu ochi de apostol. Badea Cârţan vestitul, colindător al meleagului românesc întreg, din Hotin la Banat şi dincolo, până în Roma leagănului nostru, să închidă ochii pe drum de trecătoare peste munţi, în aşezarea Domnească a Sinăli. Adică acolo unde sunau toate clopotele tuturor închinărilor româneşti, şi unde aveau să sune cândva altele încă, mai înalte şi mai hotărâtoare. Între acelea, clopotul bătut în dungă la înmormântarea moşneagului adunător şi împărţitor de cărţi era cel dintâi.

A bătut acela în ziua de 7 August 1911. Adică tocmai potrivit să-l audă un alt colindător peste lumi româneşti: Aurel Vlaicu.

BLAJ

Serbările Asociaţiunii, orânduite să fie la Blaj, au răscolit toate cotloanele cele triste şi apăsate ale Transilvaniei româneşti. Zeci de mii de suflete, de la Vlădici până lanatul de rând, veşmântat în straie albe şi curate, au podidit pe uliţele mici ale oraşului şi în casele tihnite, ne în stare să cuprindă atâta omenire.

În ziua de 14 August, după stilul vechi, trenurile au început să verse românime.

La ceasul şase de după amiază, cu cel dintâi „tren, au sosit Vlădicii Ignatie Papp din Arad şi Miron Cristea din

Caransebeş. Peste o oră, adică la şapte, cobora în gară, venind cu al doilea tren, Mitropolitul Meţianu, înconjurat de tot Comitetul Central din Sibiu. Atunci clopotele Blajului au început să cânte prelung şi laolaltă, asemenea cu serile de denii. Întovărăşit de canonicul Marcu, de ceilalţi clerici şi arhierei ai locului, Sibienii au tăiat în strălucit alai oraşul, până la Castelul Metropolitan, unde-i aştepta Mitropolitul dr. Victor Mihaly de Apşa, gazdă curtenitoare şi cucernică.

Între timp, soseşte Eplscopul. de Lugoj, Dr. Vasile Hossul, venit cu automobilul, în tovărăşia fraţilor Mocsony. Iar la ceasul nouă, trenul dinspre Cluj, aduce şi pe Vlădică Orşidipî larl? Di\De metru Radu.

După cină, hotelul Univers geme de lume, Cele trei săli mari sunt neîndestulătoare pentru seara aceasta de cunoştinţă, în care se întâlnesc, ţin sfat şi îşi dau mâna, cei peste două sute de oaspeţi veniţi de peste munţi, din Ţară, cu toată marea dârză a cărturărimii şi clerului din Ardeal.

Într-un colţ. Badea Gheorghe Pop de Băsăşti stă de vorbă cu Simion Mehedinţi, cu Părintele Vasile Lucaci şi cu Vlădică Miron Cristea. Lângă o fereastră larg deschisă către seară liniştită şi jilavă, unde rourează încetişor, subţirimea măruntă şi vie a lui Petre Liciu stă alături de chipul tăcut şi cărunt al lui Gheorghe Coşbuc... Sfătuiesc laolaltă cu Alexandru Vaida Voievod şi cu Mitropolitul Victor. Liciu, care-i Vice-Preşedinte al Ligii Culturale din Ţară, vesteşte venirea lui Neculai Iorga peste două zile. Octavian Goga, Vasile Goldiş, Sever Bocu, Iosif Sceopul, se împart între cetele de ardeleni, purtând la cunoştinţă pe Nenea Iancu Caragiale, pe Ştefan Iosif, Gheorghe Ranetti şi Zaharia Bârsan, pe când Veturia Triteanu râde cu toată lumina ochilor vii, ţinând de-a dreapta pe Aristizza Romanescu, iar de-a stânga pe Olimpia Bârsan.

Nu lipseşte, de bună seamă, nici Fişpanul comitatului, Iosif Szas. Urmează orânduirile lui, dar ştie ţine cuminte cumpăna între datorie şi inimă. De pildă, stă de vorbă cu Iuliu Maniu, cu canonicul Suciu şi cu Iosif Popovici, fără să bage de seamă ce cântece zice maestrul Ghiuţ, care plânge moţeşte, ca la el acasă, în Munţii Apuseni, sau să vadă înfăţişarea neobişnuită a grupului alcătuit din Generalul Şandru, chipeş în uniforma lui austro-ungară şi cei cincisprezece ofiţeri ai armatei române, veniţi din Ţară peste zi şi strălucind ciudat cu uniforma lor de paradă, aici, în miezul Crăiei ungureşti.

— Vezi, frate, l şopteşte Goga lui Branisce, arătându-i ofiţerii români seara asta trebuie ţinută minte, pentru că a intrat armata română în Ardeal… E 14 August spre 15, iar mâine e sfânta Maria.

Doamne I Ce înfricoşate profeţii se puteau face în anul nouă sute unsprezece!…

A doua zi dimineaţă, la opt fără un sfert, începe slujba mare la Catedrală. Oficiază Vlădică Victor, asistat de Episcopii Radu. Şi Hossu. Murăşanu dă răspunsurile, cu minunatul său cor, apoi mulţimea, purtând în frunte lungi flamuri albastre în locul celor tricolore, pe care stăpânirea nu le-a îngăduit, pleacă în alai la mormintele Mitropolitului Alexandru Sterea Şuluţiu şi al tribunului Axente Sever, unde Vlădică Victor face un parastas pentru membri răposaţii ai Asociaţiei.

La ceasul zece începe şedinţa Societăţii pentru fondul de teatru. Vorbesc Vasile Goldiş şi Episcopul Miron Cristea. După ei, doctorul Gheţan face o dare de seamă despre mişcarea teatrală românească în Ungaria, urmată de încheierea lui Valeriu Branişce, directorul foii Drapelul l din Lugoj.

La ceasul 1 începe şedinţa secţiilor literare. O prezidează chiar Andrei Bârseanul, sosit de la Braşov în cursul dimineţii. Vorbeşte Iosif Popovici despre Ion Maiorescu şi Octa vi an Goga despre starea literaturii româneşti în veacul al nouăsprezecelea.

Seara, se desfăşură concertul alcătuit din producţiile corului pe care îl conduce Murăşanu, profesor la Liceul din Blaj şi din cântecele Veturiei Triteanu.

Frământul zilei Ardelene adoarme aşa cum este cyvenireş; *tu* trilul privighetoarei eţ.

Aşa au adormit puţinii care au avut un pat, aşa au adormit şi mulţii care au zgriburit cu capetele pe mesele grădinii lui Veza – cum au fost câţiva actori de la Teatrul Naţional din Bucureşti, Vezi bine, ei n-au norocul să le spuie Simion Mehedinţi, cum anume se poate dormi zdravăn când eşti călător, ai entuziasm, dar nu ai pat. Profesorul de geografie, colindătorul pe toate căile pământului şi-a descoperit atunci un pat pe măsura lui: o birjă ele piaţă…

A doua zi, Marţea de la 16 August, era închinată lui Vlaicu. Adică acelei alcătuiri ciudate de om care zboară.

— Deci neagă înălţimile şi depărtările de tărâm-care a născocit cea mai nouă „şi mai uluitoare unealtă – deci neagă deosebirile de cin – de ardelean care şi-a făcut maşina în Ţară – deci neagă trecătoarele hotărnicii…

Era tulburător de tot acest amestec, pentru anul 1911… Iar pentru ca faţa să-i fie desăvârşită, i s-a hărăzit locul cel mai prielnic: Câmpia Libertăţii…

Zburătorul venise de două zile, dar nu se arătase nicăieri. Muncea de zor la câmp, montând aeroplanul în hangarul clădit, cu toată priceperea şi dragostea, de

vechiul lui prieten de odinioară, inginerul Negruţiu, pe care îl cunoscuse la Politehnicul din Pesta.

De altfel, tot locul era minunat de bine ales şi orânduit. Bara tea de scânduri, cu spatele spre târg şi gura către câmpie, avea în faţa ei lăsat loc larg pentru pornirea maşinei. De-a dreapta şi de-a stânga ei, ca două picioare de potcoavă, un gărducean de două scânduri puse în lat pe stâlpi mărunţi de un metru înălţime, ţinea barieră pentru public.

Negruţiu i-a dat o mână de ajutor şi la montarea aeroplanului, dimpreună cu Ion Ciulu, adus de Vlaicu din Bucureşti şi alături de Ion, frate-său, venit de la Binţinţi cu toată ceata gălăgioasă şi veselă a flăcăilor, care au tras odinioară, pe malul Mureşului, aeroplanul fără motor. Li se cădea voinicilor să vie şi să vadă ce minune a ieşit din joacă lor.

Şi astfel, pe când neică Dumitru îşi fuma tăcut ţigara şi – rezemat de uşorul hangarului – privea cu ochi subţiri, duşi pe gânduri, întreţeserea ciudată de fuse, de sârme şi de rotiţe 5 iarlelea Ana, cinchită jos, cu spatele sprijinit de perete, o legăna încetişor în braţe pe Valerica – întâia zburătoare de pe pământul românesc – se reîntocmise aici tot Binţinţul de altă dată. Cruce de căi care veneau din sus şi din jos, din Apus şi din Răsărit. Cruce de căi şi cruce de zodii…

Când şi-a isprăvit Vlaicu de montat aeroplanul – în ziua de 14 August spre*15, la miezul nopţii – a bătut din palme vesel, de parcă ar fi tras cu pistolul.

— Gata?

— Gata! Au răspuns flăcăii din hangar. Iar Aurel a hotărât:

— No! Haidam!…

Peste patru zile, Vineri, când a fost chemat şi el la prânzul dat la Palatul Metropolitan în cinstea lui Caragiale, Coşbuc şi a celorlalţi scriitori, Vlaicu povestea Mitropolitului Victor, spre nesfârşita Sa desfătare:

— …apăi, atunci mama spune: Tu, Orei dragă, acum aceea rămâne, să faci feştanie la maşină… Dară eu îndată i-am f05 zis: Feri Doamne, mamă! Eu nu cutez a face feştanie la maşină că atunci de loc iasă dracu' din ea şi pe urmă nu mai pot să zbor.

Luni, toată lumea câtă era venită în Blaj, s-a cârduit prin uliţa Pe-sub-hurubi, să vie la hangar şi să privească maşina.

A venit şi Caragiale, cu tot stolul de scriitori după dânsul. Dar, spre deosebire de ceilalţi, el n-a întrebat nimic. O jumătate de ceas a stat proptit de un stâlp al şandramalei, privind, ca în gol, libelula uriaşă, care întindea spre cer aripi de pânză şi gât de oţel.

— Nu vrei s-o vezi mai de aproape, nene Iancule? Întreabă Petre Liciul.

— O văd a răspuns scriitorul.

— …să-ţi dea Vlaicu explicaţii… Dar Caragiale a scuturat din cap:

— Asta trece dincolo de explicaţii…

Într-un târziu, se dezlipeşte de stâlpul de lângă care şedea. Cei de faţă îi lasă cărarea spre aeroplan, iar Vlaicu, îndemnat de semnele câtorva, se îndreaptă gata să dea lămuriri.

Bătrânul se uită lung la scaunul pilotului din nacelă. Parcă ar fi în cumpănă. Arată cu capul:

— Îmi dai voie să mă sui şi eu?

Vlaicu pare că nu înţelege, aşa cum de altminteri nimeni nu înţelege. Face totuşi:

— Pofteşte!

În liniştea care s-a prăvălit deodată fără să priceapă careva de ce, Caragiale îşi face cruce, apoi încalecă bordul carlingei, intră în ea, se aşază tăcut pe scaunul mic. Şi-a adunat braţele petrecându-le pe mijloc, a rezemat capul de stâlpişorul care-i la spate iar ochii i-a închis.

Faţa i s-a întins şi e transfigurat. Ai zice că visează…

Dar ce mai poate visa bătrânul acesta de şaizeci de ani, în născocirea cea cu jumătate de veac mai tânără ça dânsul?

E mişcător.

Tăcerea de adineauri a ajuns acum asemenea încremenire, de auzi până şi lunecarea adierii de vânt pe creasta acoperişului…

— Spune să mă împingă vreo câţiva paşi înainte. Zice Caragiale. Şi iarăşi închide ochii, să soarbă, cu toată fiinţa, închipuitul zbor de patru metri.

Când l-au adus la loc, deschide ochii, se dă jos din carlingă şi scoate pălăria din cap.

Apoi îşi face cruce şi sărută lemnul rece, ca pe scoarţa unei Evanghelii…

Până la Ciura acasă, unde erau poftiţi, n-a mai spus un cuvânt. Nici el, nici alţii…

În zorii zilei de zbor, o trăsnitură cumplită zguduie toate ferestrele lui Ciura. Toţi ai casei sar speriaţi din aşternut şi prin fumul răspândit în curte, zăresc dinţii albi ai lui Vlaicu. Râde de ei:

— V-aţi fo’ speriat, naţie? No! Apăi chiar aceea am şi vrut. Ce drac tot durmiţi la asemenea zi festivă?… Doară azi zbor eu, frate, şi-i aşa fainã vreme, de mi ţi-l – tai aspru pe Bibescu… Apoi lămureşte: Am încercat nişte benzin să văd cum explodează dacă dau foc unui cvant mai mărişor.

Dar a sunat mă, ca un treasc, a dracu’ de ea… şi acu îmi ţiue urechile… Bună benzină… Nici n-aş fi crezut!…

Dar pe când gura spunea aşa, ochii căutau cu jind la fereastra cealaltă. Acolo, aburea, ferit după perdele, chipul cel frumos al gazdei – aşa de frumos!

— Încât, cum gândea Vlaicu: – (O fo’ greşit-o Dumnezeu… Ş-apăi o fo’ necesitat Sfântu să facă zece slute la linie… No! Doară aceea nu-i drept. Şi nici nu-i drept să aibă fratele Ciura singur atâta cvant de frumuseţe… I

Peste un sfert de ceas, când a ajuns cu motocicleta la hangar, unde voia să-şi încerce motorul, i-a şi povestit lui Ion frate-său:

— Apăi, măi Ioane, măcar pe un ceas şi tat i-am fo’ despărţit, că mi-i năcaz, a dracuă de el… Uiu, frate! Cu-aşa muiere fainâ şi mândră, nu-i de lipsă să mai faci ferestre. Eşti necesitat tot noapte să ţii…

— Ş-apăi nici altul să n-o vadă, că nu ţi-i de haznă… I

— Tocmai-tocmai…

…În odăiţa ei, departe, frumoasa doamnă Ciura zâmbea. Zâmbise de la început. Ar fi greu să se spuie că auzea vorbele lui Vlaicu. Dar frumuseţea ei deplină nu era numai un înveliş fără înţeles. Îmbrăca o femeie. Poate mai deplină chiar decât frumuseţea ei.

Iar femeia aceea auzea uneori anumite gânduri. Astfel, ştiuse citi lămurit şi de la întâia privire, ce anume scrie în ochii mici, vii şi aprinşi ai bărbatului care suferea de singurătate sub învelişul zburătorului glorios.

Atunci, cu acea putere ciudată a femeilor, pentru care, îndeobşte, adevărata fericire e să fericească, frumoasei doamne Ciura îi părea rău că n-are o soră pe o măsură cu ea.

Iar totodată, se bucura că maistoraşul pleacă peste

câteva zile. Asta le dădea tuturor prilej să se mulţumească doar cu amintirea blajină şi puţintel cam tristă a unei fotografii făcute jur-împrejurul lui Caragiale – Goga Iosif şi Ciura în spatele lui nenea Iancu, iar în stânga, mănunchiu de trei doamne! Cu, Vlaicu în mijloc t. f

Ciura a venit şi el la hangar, să audă motorul duduind, apoi s-a întors la şedinţă. Dar când a isprăvit şi s-a aşezat la o bere, a văzut cu spaimă că ora e abia zece şi jumătate.

Abia zece şi jumătate, negreşit, totuşi câmpia Libertăţii gemea de lume. Începuseră a veni oamenii dis-de-dimineaţă lângă ştiobor.

La patru jumătate, după amiază, târgul Blajului se revărsase cu totul pe câmp. Dealurile învecinate sunt negre de lume, la fel cu ogoarele de dincolo de Târnavele, până departe, spre Mânărade.

Feciorii din Binţinţi fac strajă hangarului. Acolo stă doar pasărea *lor*...

La ceasul cinci, Ion Vlaicu, trage zăvoarele porţilor mari.

Zarva lumii creşte ca o cutremurare. Din golul bărătcii, iese acum, e în lumină, zveltă şi subţiratică, maşina minunată. Iureşul lumii se dezlănţuieşte. E ca un bunget de zăpadă bântuit de vânt...

Vlaicu intră în hangar, apoi iese curând cu haină de muşama pe dânsul şi cu casca de piele în mână.

Salută lumea de departe, fluturându-şi braţul sus.

Iar miile de glasuri îi răspund şi iarăşi îi răspund, neobosite. Apoi larma se potoleşte încetişor. Lumea stă să vadă pregătirile de zbor, parte cu parte, de la petrecerea frânghiei prin inelul din coada aeroplanului, până la suirea

lui Vlaicu în carlingă şi la învârtirea helicei pentru pornitul motorului.

La ceasul cinci şi jumătate, când a detunat motorul, umflându-şi larma rotundă şi plină, frământul lumii a crescut deodată vifor, cu vălmăşag şi grămădeală către bariera de scânduri. Apoi zarva s-a astâmpărat ca o apă care scade.

Tăcere cuvioasă şi solemnă pogorâse de undeva de sus, peste acea înfiorată şi de douăzeci de ori înmiită inimă ce tremura în blânda frică a unei privelişti de veac nou.

Omul ghemuit în carlinga micuţă, unde încleştase mâini aspre pe volanul subţire, tremura. Şi el. Privea înainte, ţintă, peste învelitoarea motorului. Ascultă încordat bătaia sănătoasă, vâjâitul întins al helicelor, cântecul sârmelor şi aştepta.

Acum, peste toată Câmpia Libertăţii, peste toată lumea, cântă numai creşterea de vânt.

Privirea lui Vlaicu se aruncă pieziş la ochiul rotund al măsurătorului de învârtit un 500… 525… 550…

O mână se strecură la maneta de gaze şi adaugă putere.

…625… 650… La şapte sute porneşte.

675… încă o clipă, două

Deodată, în coada ochilor pâlpâie ca un abur. Tresare speriat în faţa priveliştei îmbujorate, care a trecut nesocotită pe lângă cuţitul rotiş al helicei. Vede doar ochii albaştri, drepţi, luminoşi, tari… Şi un maldăr de flori viorii se abat peste dânsul, peste volan, peste braţe, de-i umplu carlinga şi poala de muşama

Apoi totul se mistuie, de parcă n-ar fi fost. Doar ochii albaştri stăruiesc înaintea vederii, aici, aproape, ca şi când femeia ar fi uitat să şi-i ia.

Îi trebuie o scuturare aspră să pe poată întoarce la stă* pânirea lui.

Privirea se zvârle pe cadran. 700… 700… 700…

O căldură ciudată s-a lăsat în piept. E ca o mângiere de mână caldă, pusă de-a dreptul pe inimă. Cu motorul care-şi creşte bătaia voinicită, creşte şi în el dorinţa aşa de mare să se întreacă, încât e ca o încredere în biruinţă.

Scurt ridică mâna sus…

Flăcăii dau drumul de funie şi gândacul ţâşneşte săgeată, năpustindu-se deodată spre Mânărade, zvâcnind în salt, de parcă-i fugise din început pământul de sub roţi.

Lumea se descleştează. De la cap la cap, până la depărtări, huhură prelung peste câmpuri şi coline. După câteva clipe zbârnâitul aeroplanului nu se mai lămureşte din huietul devăl-maş. Iar crucea liniilor de pe cer se subţiază şi se tot duce încotro va către zări… Cât un vultur, cât un lăstun, cât o gâză…

În ceaţa actorilor de la Teatrul Naţional din Bucureşti, între Aristizza Romanescu, Liciu şi soţii Bârsan, Caragiale, cu mâna făcută ghiară, înşfacă umărul unuia, la întâmplare şi abia mai suflă. E zguduit. Buzele i-a albe ca de friguri sub mustaţa sură, ochii clipesc năclăiţi de lacrimi după ochelari. Îngăimă repezit, fără nicio stăpânire.

— Maica ta Cristoase. Apără-l Prea Curato şi păzeşte-l! maica Domnului, nu-l lăsa. Măi băieţi, rugaţi-vă lui Dumnezeu, măi. Asta-i minune mare, măi. Minunea lui Dumnezeu. Rugaţi-vă măi…

Petre Liciu de alături, întoarce privirea către dânsul, gata de râs, dar buzele groase încremenesc cu zâmbetul uitat pe ele.

Ochii bulbucaţi s-au întristat şi caută uimiţi la chipul brăzdat şi pălit al meşterului cel mare.

Lui Caragiale îi tremură gura şi plânge. De sub ochelari şuruiesc pe lungul obrazului şi picură adunate pe sub bărbie, lacrimi una câte una, repezi, tot mai repezi.

— Ce s-a întâmplat, nene Iancule?

Caragiale se reazemă atunci de el, apucându-l tare de braţ şi îl zguduie:

— L Măă… Petrache, mă, ăsta moare, măă…

— Doamne fereşte! Face mustrător şi scurt, actorul. Cum îţi veni să spui aşa, nene Iancule?

— Pentru că simţesc eu că trebuie să moară… Şi are să moară curând, ascultă-mă pe mine, Petrache… Dacă păcătoasa asta de naţie a fost în stare să dea asemenea om, apoi nu l-a dat ca să huzurească el, nefericitul. Nu! L-a dat că se pune glorie pe numele de român. Iar gloria asta, Petrache, se plăteşte scump şi se plăteşte repede…

Intiţide mâna şi arată urmă ciudată a maşinii plutitoare:

— Uită-te şi tu. Acum nu se mai vede ce-i. Nu se mai vede om, nu se mai vede aeroplan. Cruce pe cer, Petrache, atâta tot… Ţine minte ce-ţi spun: Cruce pe cer!

Acum Vlaicu se întoarce. Roteşte de trei ori, larg, asupra mulţimii care se vântură amestecată şi pestriţă, ca lanul răvăşit de furtună. Apoi, după ce-a ocolit deasupra mănăstirii Sfintei Treimi, trece spre oraş, drept la turnurile Catedralei. Le înconjură cu aripa înclinată, de parcă se roagă, pe urmă întoarce botul spre Apus şi se tot duce către apele de purpură din asfinţit. O clipă, câteva sârmuliţe fulgeră ca de aur în bătaia soarelui.

— Cruce pe cer… Cruce pe aur… repetă şoptit Caragiale la urechea înfiorată a lui Petre Liciu. Apoi încleştează dinţii şi tace.

Aeroplanul nu se mai vede, Crucea de Aur s-a înecat

în slăvi…

Lumea aşteaptă. Pândeşte caierele norilor însângeraţi şi limpezimile dintre el. Dar zgomotul motorului creşte iar, aproape, tot mai aproape, fără ca nimeni să vadă de unde a răsărit. Vlaicu ocolise pe dreapta şi venea acum întins către câmp.

Trece peste omenire la douăzeci de metri şi răspunde, fluturând cu mâna, chiotelor şi vânzoalei de braţe care urează dedesubt. Apoi o ia în susul Târnavei mari, către Veza şi către Spătaie şi urcă spre muntele Crăiţa…

Ochii lui Petre Liciu se întorc la Caragiale. Îi vine şi lui de astă dată să spuie: – Cruce pe cer…

Mai mic, tot mai mic, aeroplanul goneşte către miazăzi… către Ţară…

— Să ştii că are de gând să treacă munţii! zice careva. La vorba asta zeci de chipuri se întorc speriate şi strălucind de lumină. A. şuierat în tot cercul o nădejde copilăroasă:

— Într-adevăr, ce-ar fi să treacă munţii?…

— No! Apăi ce drac ar fi să-i las pe eşti a cu Riaju* lor cu tot şi să trec acu munţii… tremură poznaş gândul lui Vlaicu, după ce-a săltat peste vârful Crăiţei şi priveşte zimţuirea Carpaţilor în zarişte. Spre dreapta, munţii Sebeşului, în fund, Parângul, în stânga crestele Făgăraşilor cu Negoiul lor, iar la mijloc despicătura moale a trecătoarei de la Turnu Roş, pe unde şupureşte Oltul către ţară…

12/111

Ce-ar fi să treacă?… Socoteşte până la Sibiu vreo

patru zeci de kilometri în zbor drept, iar deacolp încă şaizeci până în valea Lotrului, la Brezoi, unde ochise de cu vară, când a fost la Călimăneşti, loc nimerit pentru aterisare... Cu vremea asta potolită şi cu vântişorul care-l împinge spre munţi, înseamnă cel mult o oră de zbor... E groaznică ispită... Dacă n-ar şti că are benzină tocmai pentru um ceas de drum. Doamne!

— Cum s-ar mai încumeta...

Tremură, bănuindu-şi că nu se poate împotrivi îndemnului.

À urcat sus. Gândacul saltă moale, legănat pe valuri largi şi line. Altimetrul mută uşor acul 450... 500... 550...

Peste sate mărunte, pitite în creţuri de văi, risipirea albă şi cenuşie a Sibiiului creşte peticită între neguri subţiri. O fâşie albicioasă licăreşte undeva departe. Lacul din Dumbravă sau poate Oltul. Iar în dreapta, dedesubt, Alba Iulia şi dunga de argint a Mureşului.

— Murăşu meu, drag de el... oftează, privindu-i apele călătoare spre Binţinţi...

Şi aşa se duce şi tot se duce legănat, fără să ştie de ce şi fără să-şi mai aducă aminte miile de oameni care-l aşteaptă încremeniţi în Câmpia Libertăţii.

550... 600...

I s-a făcut frig. Bătută de vântul tare, o floare albastră i se zbuciumă pe braţe ca o vietate. Se clatină o clipă pe loc, apoi furată de curent, saltă şi zboară trecându-i pe lângă ochi...

...Ochii drepţi şi tari răsar, ca o aducere, aminte prin vârtejul helicii. Cârmeşte scurt la dreapta, spre apa Târnavei şi coboară. Dar când ajunge în dreptul râului, simte aeroplanul umflat puternic pe dedesubt şi suit cu cincizeci de metri la loc...; Ese din firul apei şi se întoarce

iar. Din nou aparatul e săltat în sus… Odată, de două ori… de trei ori… 550… 600… 650… 700… Aşa dar cât Nicolae Costin, mai mult decât Bibescu şi decât Capsa…

A uitat de frig şi a uitat de munţi, cum uitase de lumea adunată pe Câmpia Libertăţii.

Când a ajuns din nou deasupra mulţimii şi-şi aduce aminte care-i rostul zborului său, pluteşte la opt sute de metri înălţime. Pluteşte aparatul şi pluteşte mai cu seamă inima lui. Nu crezuse niciodată că asemenea curenţi ridicători puteau să aibă tărie până la asemenea înălţimi. Descoperirea l-a tulburat neînchipuit, mai ales că, până astăzi, nu se ridicase niciodată până la opt sute de metri. Îşi dă seama că ar putea să se mai urce încă pe atâta dacă ar vrea. Dar trupul nu-i mai îngăduie. Răvăşeala din el îi pune tremur în braţe. Tremur în inimă. Mai ocoleşte de şase ori câmpul, ca un vindereu cârdul de pui şi coboară şerpuit, cu motorul stins…

O bufnitură domoală a roţilor taie şuierul lunecării. Arcurile zvâcnesc în legături, potolind izbirea… Un salt mărunt, apoi altă lovitură mai slabă…

Şi aparatul se opreşte pe malul Târnavei, în vreme ce puhoiul negru şi alb al privitorilor s-o ia după Sextil Puşcariu, după preotul Lupaş din Sălişte, care au rupt cordoanele de jandarmi, dărâmă ştioborul mărunt, ca o revărsare furioasă de apă şi se năpusteşte către zburător.

Bietul Ion şi flăcăii lui din Binţinţi abia mai izbutesc să apere gândacul de năvala mulţimii. Pe Aurel nu-l mai pot feri. Prietenii l-au smuls din carlingă, ca un iureş nebun, l-au ghemuit în braţe înfierbântate, l-au ridicat pe umeri şi-l poartă chiuind… E de nedescris emoţia care s-a descleştat acum, după atâta încordare. Vin cladără unii peste alţii, copii şi bătrâni, preoţi şi mireni, uitându-şi de cin, de ani şi de stare.

Palid, clătinat pe deasupra capetelor în jeţul improvizat şi nesigur al umerilor omeneşti, Vlaicu abia mai poate răspunde entuziasmului, fluturând moale casca de piele, pe care şi-a scos o din cap. E şi el copleşit de atâtea simţăminte ciudate, aspre, noi. Se doreşte singur şi luptă să scape din strânsoarea braţelor. Văzându-l, ai zice mai degrabă că se bate cu lumea, decât că-i primeşte uralele şi-i mulţumit.

Cum prinde o clipă prielnică, se fură dintre mâninile care-l ţin, lunecă jos şi ajutat de Inginerul Negruţiu, de Alexandru Ciura şi de Zaharia Bârsan, se furişează în hangar, unde bin-ţintenii, sub porunca lui Ion, au tras aeroplanul şi-au închis îndată porţile mari.

Dar aici aşteaptă altă ceată de prieteni, în frunte cu Octa-vian Goga, cu Onisifor Ghibu, Părintele asesor Lucian Triteanu din Sibiiu, Vasile Popovici, Tulbure tenorul, Vasile Gohlis… Nu-i mai poţi înţelege. Plâng sau râd? Dau năvală înaintea lui Vlaicu şi îl dărâmă sub sărutări.

El se apără cu amândouă mâinile:

— D-apăi lăsaţi-mă dracu’ să mă spăl măcar… Nu vedeţi că mi-s plin de benzin pe obraji?…

Dar lupta i-i zadarnică. Nu se mai poate împotrivi. Se lasă în voia lor. Apoi, deodată, îşi aduce aminte. Fruntea i se luminează, trupul se înalţă peste toţi şi strigă, astupând până şi urletele mulţimii de afară:

— L-am fo’ bătut pe Bibescu!

Hue şandramaua înfiorător în zarva pe care o face lumea de afară.

— Vlaicuuu! Să vină Vlaicu afară! Şi mii de pumni du-due în scândură, clătinând hardughia.

— No! Apăi acum eşti a nu m-or lăsa…

— Trebuie să ieşi afară, să te vadă îl sfătuieşte Goga.

— Fain, frate. Făr numa de loc mi-or sfârtica şi mie

straiele, ca lu’ fratele Ciura. Vezi-l colea…

Într-adevăr, înfăţişarea lui Alexandru Ciura nu era de loc ispititoare. Gonind să ajungă mai repede la hangar, venise de câteva ori de-a berbelacul pe câmp, îşi rupsese pantalonii în genunchi şi era tot una de praf. Când a aflat pricina, Vlaicu i-a vârât un deget nemilos în gaura care albea la genunchi şi a râs:

— No! Apăi, frate, văzuşi? Tu ai fo’ zis că e primejdios să zbori. Dară acu priveşte. Eu în cer şi tu pe jos. Făr numa tot tu ai căzut… Acum îi crede când povestesc că cu gândacuă mea umblu pe sus mai sigur că voi cu piciorul…

Dar bătăile în pereţi şi strigătele de afară ou mai conteneau. Nimeni nu se clintea de pe câmp, de la cel din urmă ţărănuş din Mânărade, până la Cuviosul sfat al Vlădicilor, unde se strânseseră, în preajma Mitropoliilor Meţianu din Sibiu şi Victor Mihaly de Ap şa, de la Blaj, Loti episcopii ţinuturilor româneşti de la Dr. Radu Démet ru. Vlădică Oradei, până la Aiiron Cristea, Episcopul din Caransebeş, Ignat ic Papp din Arad. Ori Vasile llossu din Lugoş.

Un singur om se îndepărta de mulţime. Întoarseso spatele şi se ducea pe câmp, fără lei… Era Caragiale. A ajuns la apa Târnavei, s-a aşezat pe mal şi a rămas pe gânduri, plivind undele galbene care se tot duceau! C

Târziu, când lumea a înţeles că Vlaicu eu mai zboară şi a început a se împrăştia, câţiva şi-au adus aminte şi de nenea Iancu. Ştefan Iosif, care-l văzuse şi a înţeles că nu se cade să-i tulbure singurătatea ce şi-o căutase, l-a arătat. S-au dus pe malul Târnavei să-i aducă aminte că se face seară şi-i ceas de întoarcere spre oraş.

— Da, Să ne întorcem băieţi, cât putem să ne mai

întoarcem! A zis uşor bătrânul. Apoi a întrebat: Dar Vlaicu?

— L-au dus la odihnă cu sila.

— Cu sila? De ce?

— Când a văzut că lumea îl tot cheamă, a vrut să mai zboare odată. Chiar poruncise lui frate-său, Ion, să aducă benzina…

Caragiale s-a oprit în loc, privindu-l pieziş. Apoi, după ce şi-a potrivit nervos ochelarii pe nas, a întrebat:

— Şi de ce nu l-au lăsat?

— Era sleit, maestre. Faţa îi era complet ciorvazată.

— Ei şi?

— Doctor Hâncu, Medicul arhidiacezan de aici, din Blaj, a opinat că nu mai poate să zboare.

— Păi se putea?

— Face Caragiale – Vlaicu da şi Hâncu ba… Asta-i poveste veche în neamul nostru. Dar mă rog dumitale, de unde ştie doctorul că Vlaicu nu poate zbura?

— Asta nu era mare lucru de ştiut. E la mintea omului că pentru asemenea sforţare trebuie să fie omul stăpân pe nervii lui… Că trebuie să…

Caragiale îl apucă de mână şi începea râde:

— Ascultă colea, nene să-ţi spun eu ceva cu: ce nu-i mare lucru de ştiut. Mi-a povestit-o ticălosul ăla de Alecu Daviila.

*, T…

I s-a întâmplat lui acu câţiva ani, când era încă director la Teatrul Naţional.

3 Se dusese omul pe vară la Constanţa, unde venise şi Vodă Carol, pentru odihnă de câteva săptămâni. Şi cum cred că ştiţi, Davilla are uşa deschisă oricând la Rege. Vasăzică era şi el la o masă cu Vodă, unde mai erau fel de fel de ofiţeri. Acum, ce se întâmplase? Comandantul crucişătorului Elizabeta, pare-mi-se, îşi dăduse dimisia şi-

Regele întrebă ofiţerii, pe care-i avea la prânz, să-i spuie pe cine ar crede ei potrivit în locul marinarului plecat. Oamenii de colo: cât, mât ... că: poate... că: parcă... că: oricum... Dar că mai bine-i cum crede Maria să... Vodă ascultă, pricepe şi tace... Pe urmă zice: îmi pare rău că nu puteţi să-mi recomandaţi pe careva. Dacă nu ştiţi om potrivit în meseria dumneavoastră, cum s-ar zice, apoi nici a atât n-o să ştiţi în altă meserie. Şi eu tocmai voiam să vă mai cer părerea într-o privinţă. Anume, uite, şi-a dat demisia Domnul Davilla de la Direcţia Teatrului şi nu ştiu pe cine să pun în loc

Când aude Alceu vorba asta, îl bate un fel de răcoare. Nici prin gând nu-i trecuse lui să-şi dea dimisia. Pricepeţi? Aşa că, vorbă lui Vodă putea să însemne: vezi-ţi de drum... Dar uitându-se el la Rege, a simţit că nu-i tocmai asta şi a aşteptat. Într-adevăr, măi băieţi, abia a isprăvit Vodă spusa Lui şi au început să plouă recomandările. Fiecare ofiţer, care nu ştiuse să recomande pe nimeni în meseria lui, avea cel puţin pe câte unul de recomandat la Direcţia Teatrului. Ai priceput? Eh! apoi dacă ai priceput, nu-mi mai spune cum trebuie să fie omul când zboară.

Ceata strânsă lângă nenea Iancu a râs din toată inima. Totuşi a dat dovadă că nu i-a înţeles prea bine cuvântul. Din astă pricină un altul a stăruit;

— *A* Adevărul e însă. Maestre, că Vlaicu se consumă colosal când zboară. Şi n-ar fi nimic de aceea, că-i normal. Dar noi am fost aflat de la Doctor Hâncu, că inventatorul nostru are oareşce suferinţe interne, nefrită, dureri şi alte de aceste, care pot să-l răpună lesne, dacă nu curează din bună vreme şi se oboseşte prea mult.

Caragiale a întors capul spre el cu o mişcare scurtă şi a mârâit:

— Zău?

— Da; chiar am discutat întrolaltă, că ar fi bine să aflăm pe oarecine să-i dea câteva mii de lei, ca să poată mer je la un sanatoriu în străinătate, unde să rămână până se va tămădui pe deplin…

Acum nenea Iancu şi-a pierdut sărita. I-a întors în râs şi sâcâit:

— Ce spui, nene! De ce vrei să-l tămăduieşti? Ţi-e poftă acum să-l şi exploatezi, ori ce? Ţi-a făcut maşină? Ţi-a zburat cu cu ea? Ce mai vrei acuşi? Dă-i pace, frate, şi lasă-l să moară, clacă lui aşa-i place. Măăă… dar nostimi mai sunteţi voi, publicul!… Adică cum? Eu, bunăoară, am să scriu cât îţi place matale? Ţi-am scris teatru, ţi-a în dat schiţe şi nuvele… Ei, acum lasă-mă în plata domnului să beau, să petrec, ori chiar să mor dacă-mi place!… Apoi, se înfurie de-albine-Jca şi-şi dă drumul, fulgerându-i din ochi: Măăă… că răi mai sunteţi, nene… Numai la socotelile voastre gândiţi… Dar mai gândiţi-vă oleacă şi la amarurile mele… Nu faceţi, nene, ca prietenul meu Drăgoi…

Liniştit o clipă, glasul scade şi prinde a povesti:

— Aveam eu un prieten vechi nedespărţit, Drăgoescu, viorist în orchestră la Teatrul Naţional. Sărăcie el, sărăcie eu.

Ne împăcăm de minime. Dar dă Dumnezeu şi-mi cade plocon o moştenire, care mă scoate la lumină. Ei, ce credeţi că face Drăgoi, – cum îi. Ziceam cu – bunul meu prieten Drăgoi? Cioc-eioc în uşă, de mă ia din pal. Hi, în loc de bună dimineaţa, îmi cere trei sute de lei împrumui. Eu? Să-mi fac cruce, nu alta. Bine măi Drăgoi, t. tocmai în? Tu, pe care te credeam prieten adevărat? apoi ce fel de prieten mi-eşti tu, dacă de cum ai văzut că am scăpat de sărăcie, vii să-mi ceri bani cu împrumut? Tu nu pricepi că de-oi împrumuta pe toţii prietenii pe care-i am, în şase luni rămân calic?

Nu-i ăsta răspuns chibzuit? Este. Dar crezi că Drăgoi a înţeles? N'a înţeles. S-a Plâns la tot Bucureştiul, marţafoiul, că nu i-a prieten. Auzi? *Eu* nu eram prieten… El era… Apoi dacă nu i-a prieten, am stricat prietenia şi am isprăvit… Acum voi faceţi tocmai ca Drăgoi. Îmi îngăduc Dumnezeu un strop de linişte şi voi vreţi să v-o dau şi pe asta? Dar lăsaţi-mă, nene, să răsuflu şi eu, că destul m-am chinuit pentru dumneavoastră. Matale stai colea frumuşel în jilţ, cu buşmachii în picioare şi după ce ai mâncat şi ai băut, ei revista ori cartea, citeşti, te bucuri şi zici – Măi, al dracului şi nenea Iancu ăsta, bine le învârteşte!

Pe urmă iar mai mănânci. Şi iar bei, aşteptând să-ţi mai scriu eu o bucată. Uşor nu? apoi uşurinţa asta-i numai la dumneata, nu-i şi la mine.

Ci la mine scrisu-i tortură, nene. Întrebaţi-l voi pe Goga să vă spuie cum în a găsit el odată la Arad…

Stă o clipă pe gânduri, dă mărunt din cap şi începe;

— Veneam de la Berlin. Tot drumul în tren mă frământase un afurisit de subiect. La mine în cap, când încep personagiile să – vorbească, apoi nu-i chip să le mai opresc. Cer să le scriu cuvintele pe hârtie. Ce era să fac? În tren eu nu pot seri. M-am dat jos la Arad, m-am înfundat într-o odăiţă la Crucea Albă, la hotel, şi scrie Iancule! O zi, două, trei… Dumnezeu ştie cât o fi trecut, că eu habar n-aveam. N-am ieşit din odaie. Sunam, chelnerul aducea tava cu tainul şi udătura… pe urmă îşi vedea de socoteli.

Se nimereşte de vine şi Goga la Arad şi cere odaie în hotel. Portarul îi spune: Mai avem un român aici. Unul Caragiale.

— Caragiale? se miră Goga. Şi goana la mine sus. Cioc-cioc… Cine-i? Zic eu. Eu, nene Iancule, Goga! zice el. Bravo! Fac eu. Vino pestre trei zile. Dar el stă cât stă şi iar: Cioc-cioc… Nene Iancule, eu ar trebui să plec mâine, aşa că… Dar eu întorc scurt: Pestre trei zile, nene!…

Ce să vă mai spun? Peste trei zile, vine omul, cum îi hotărâsem – căci a rămas, bineînţeles. Dorea să mă vadă. Când a intrat la mine în odaie, toată duşumeaua era plină de tăvi cu halbe goale şi urme de mâncare. Iar eu, am tras o linie pe subscris şi am răsuflat:

— Eh! În sfârşit, e gata… Acu, s-o mai copiez de şapte ori şi am isprăvit-o. Când aude asta, Goga face ochii mari. Cum, nene Iancule? zice, aşa de greu munceşti dumneata? Măi băiete, răspund, este o vorbă românească: Ieftin dai, ieftin porţi. Dar în privinţa scrisului eu am făcut altă, pe care-o cred mai nimerită. Zice aşa: cât munceşti, atâta ţine…

Întoarce ochii roată, către toţi de faţă şi încheie:

— Asta-i! Ce înghiţi matale în cinci minute şi te gâdilă plăcut în créer, pe mine mă costă o săptămână de viaţă, Ori două, ori trei… Iată, de aceea zic: Nu-mi mai cere, nene, că UU mai pot; milos tiveşte-te şi iarţă-mă. Iar fiindcă vorbeam de Vlaicu., să ne milostivim le el şi să-l iertăm. Să nu fim răi. E un geniu, ştiu. Şi dacă-i geniu, nu mai trăieşte numai pentru el. E al nostru tuturora. Dar, vezi matale, dacă-i al nostru al tuturor a şi-l împărţim pe de-a-ntregul între noi, ce Dumnezeu îi mai rămâne lui? 11 împărţim şi am isprăvit repede cu el. Vasăzică tot acolo ajungem! La urma urmei nu-i de supărare. Aşa i-i ursita. Să-i fie de bine. De vreme ce l-a făcut Dumnezeu geniu, trebuie să urmeze soarta geniilor. Dau lumină mai multă, dar tocmai de aceea se mistuiesc mai repede. Sunt – cum să spun eu?

— Nişte lumânări cu tot atâta ceară câtă au şi celelalte, numai că Dumnezeu, în loc se pune în ele tot câte o singură feştilă, pune două, ori trei, ori zece, după cum i socoteală şi după cum le ştie număra Mihalache Dragomirescu…

Geniul e o osândă, măă. Vine Dumnezeu, îţi trânteşte

un benghiu în frunte şi zice: Tu, băiete, să faci aeroplanul, ca să nu-şi mai ostenească mintea pentru asta alte douăzeci, ori o sută de milioane de oameni. Iar eu, când l-am văzut întâi colo, în şandramaua lui, am pufnit pe nări: Ia te uită, nene. Păi aşa ştiam şi eu să fac. Cum dracu' de n-am făcut-o eu întâi?... Mă rog, tocmai cum cred că zici matale, când vezi Scrisoarea pierdută: ăştia-s oameni pe care-i cunosc şi eu, frate. Chiar ieri statui de vorbă cu Trahanache şi cu Caţavencu.

Vasăzică ţi-a în economisit creierul dumitale, şi al dumitale, şi al dumnealui, şi al altor câteva milioane de zevzeci ca mneavoastră

Apoi dacă-i aşa, fii mulţumit şi lasă-mă în pace. Dă-mi voie şi mie să trăiesc ca o buruiană fără folos. Că m-am săturat să mă pască toate tamazlâcurile. Nu mai am putere în rădăcină să mai cresc şi să mai pun paguba la loc *, într-un cuvânt, îngădue-mi să urmez pe voia mea, nu pe voia ta şi nu te mai face – că-mi porţi mie dragoste şi grijă. – Dar cui i-o port, nene Iancule?

— Ţie, băiete, pentru că mai vrei o nuvelă de la mine şi mai vrei un aeroplan de la Vlaicu. Iar asta-i nemilă... E suflet rău...

— Suflet rău?... a întrebat tânărul, cu vădită indignare.

Dar Caragiale s-a oprit din mers, s-a restrânt din mijloc pe spate şi l-a măsurat de sus până jos. Apoi l-a cercetat liniştit:

— I'ascultă, nene. Tu ai citit bucata lui Brătescu-Voineşti: Un reghiment de artilerie?

— Aceea cu negustorul care luptă să aducă un reghiment în târg?

— Aşa... Iar până la urmă are noroc şi vine împrejurarea că reghimentul e adus de-albinelea... Târgul câştigă bani de pe urma asta, capătă viaţă... Insfârşit toată

lumea e fericită. Iar cel mai fericit e Niţă Antileristul – cum i-a rămas porecla negustorului – fiindcă a izbândit.

— D’apoi nici Mită, nevastă-sa nu-i mai puţin fericită. Face zâmbind celălalt.

— Tocmai! Întăreşte Caragiale. E fericită că s-a îndrăgostit de un ofiţer. Va să zică toată lumea e fericită. Acum, ia spune matale, îţi place cum şi-a isprăvit Brătescu-Voineşti bucata?

— Păi… deh!… de ce nu?…

— De ce nu? Se înfurie nenea Iancu. Apoi uite de ce nu. Fiindcă el l-a făcut pe nenorocitul de Niţă să afle că nevastă-sa se ţine cu ofiţerul…

„E un sfârşit…

— Da. *M*: *no*. *I* Dar e un sfârşit de om rău. Şi când zic râu, apoi e *râu*. L-am spus-o de când l-am auzit citind bucata întâia oară, la Maiorescu acasă – îl întâlnisem întâmplător la gară, că venea de la Târgovişte, şi aflând ce-l aduce m-am ţinut de el, I-am spus o, zic: – Eşti rău! Dar ce ţi-a făcut săracul Niţă să-l nenoroceşti? Un om aşa de bun, aşa de inimos… îmi dăduseră lacrimile de durere, iar dumnealui de colo, domnul Brătescu-Voineşti, blândul şi blajinul, în a întrebat întocmai ca şi dumneata: Asta e răutate, nene Iancule?… Apoi te cred că e răutate, zic. Păi bine nene Iancule – îmi întoarce alunei Brătescu-Voineşti – ce să fac? Să nu se mai îndrăgostească Mită de ofiţer? Eu sar în sus: – Ba ferească Dumnezeu! I-a uzi, nene, ce-i trece prin gând! Cum să nu se îndrăgostească, dacă-i tânără, are lipici, şi-i place omul? Ba să se îndrăgostească cât o pofti, dar să nu afle bietul Niţă, nene! Pricepi? Să nu afle, iar Mita să facă un copil şi să i-l boteze regimentul, ca să fie toată lumea în nori de fericire… Asta-i…

Vedeţi voi ce sfârşit plin de omenie i-am dat? Dar ce folos? L-a lăsat tot cum îl făcuse el, Fiindcă e rău la inimă,

aşa cum sunteţi şi voi, care râdeţi acum, crezând că eu glumesc. Ceea ce înseamnă că n-aţi priceput o boabă din ce am spus.

— De ce să nu pricepem, maestre, că doar e foarte simplu…

Nenea Iancu a pufnit în râs.

— Mda! Adevărat. E simplu! Numai că, vedeţi voi, am văzut eu odată în tren un grec, cofetar de meserie, care se lăuda grozav că ştie să facă fel de fel de rahat: cu fistic, cu alune, în sfârşit tot soiul de combinaţii straşnice.

Şi ca să dee o pildă povestea:

— Să vezi… a venitu udata la mine o cucona sa cumande rahatu. Eu a zisu undată. Cucona sa faţem rahatu cu feştica. Amu una combinaciaaa grozavă… Mă cucona n-a vrut. A ţeruto rahatu şemplu… Eu a stăruit: cucona, să faţem rahatu cu aluna… Amu una combinaciaaa… grozavă… Mă cucona tot n-a vrut-o. A ţeruto rahato şemplu…

Ei bine, a făcut-o rahatu şemplu… ama a ieştu una combinaciaaa…

În gura lui Caragiale, care trăia fiecare cuvânt, gluma asta măruntă, colorată cu accentul şi verva îndrăcită a povestitorului, căpăta o viaţă şi un haz neînchipuit.

Râdeau în hohote tinerii adunaţi pe lângă scriitor. Râdeau cu lacrimi şi multă vreme n-au băgat de seamă cu ce ochi trişti îi privea bătrânul din dosul ochelarilor cu lumini jucăuşe, într-un târziu, când hazul s-a potolit, iar oboseala lăsată în inimi de prea multă veselie, a cernut în suflete ceva din umbrele care împăenjenau întinderile, privirea meşterului rămăsese pierdută, departe, undeva pe cer. Că ta poate o cruce de aur… A oftat:

— Unde-o fi Vlaicu?…

— La Ciura o fi, de bună seamă, că acele e în gazdă…

După ce venise de la câmp, Vlaicu gustase ceva din bunătăţile aduse de frumoasa doamnă Ciura, apoi s-a întins pe o otomană să se odihnească. Aţipise chinuit. Îi părea că tot se scufundă şi se leagănă lumea cu el. Iar ochii albaştri stăruiau limpezi şi puternici printre neguri, până s-au stins luminile toate.

Acum se trezise. Îl durea capul şi se gândea fără plăcere că trebuie să se ducă diseară la concertul lui Murăşan, unde avea să se cânte pentru întâia oară Mănăstirea de la Argeş.

Se aşezase la masă. Îşi bucura ochii de frumuseţea netedă şi sănătoasă a obrajilor doamnei Ciura şi sorbea încet, silnic, o cafea cu rom. S-a ridicat în picioare când s-a apropiat Caragiale şi a rămas nemişcat. Nenea Iancu I s-a oprit la doi paşi în faţă şi s-a uitat lung la el, în ochii lui, pe fruntea lui… Apoi, după ce l-a măsurat prelung în tăcerea grea, a dat din cap încet şi a şoptit:

— Mă… eşti cel mai mare geniu pe care l-a născut naţia asta. Dumnezeu a luat un boţ de lut, a suflat în el şi i-a poruncit: Fii om. Dar tu l-ai mai lipit o bucată de fier, i-al dat o sfârlă şi i-ai zis: Fii pasăre… Ştii tu ce-i asta?… Nu ştii. Asta-i a opta zi din facerea lumii… Iar pe aceea n-o mai face Dumnezeu. O faci tu, care eşti ucenicul lui… Maistoraşul Aurel, ucenicul lui Dumnezeu… Frumos nume ai!…

Îl bate pe umăr încet, apăsat, apoi se aşază pe un scaun şi-şi adânceşte obrazul în palmă. Urmează:

— Eu sunt un geniu, fără îndoială – ce râdeţi, nene? Nu credeţi, hai? Lasă-că-ţi vedea voi, după ce-oi muri!

— Sunt un geniu zic, dar până azi îmi părea rău că este unul mai mare geniu ca mine: Eminescu. ăla, vezi bine, a murit tânăr, aşa cum se cade… Decât, astăzi îţi

mulţumesc Ţie Doamne, că m-ai făcut oleacă mai tâmpit, să apuc şi eu a vedea minunea: început de altă săptămână în facerea lumii şi un geniu care să-l treacă şi pe Eminescu lângă mine…

Apoi acum nu mai am de ce întârzia. Am veste bună pentru Bădia Mihai… suntem trei… Care-i Tatăl şi care-i Fiul, rămâne de văzut. Dar Sfântul Duh e lămurit, că numai acela are chip de porumbel…

A luat paharul, pe care i-l întinsese încetinel Alexandru Ciura şi l-a ridicat să ciocnească:

— Fii bine venit între noi, Vlaicule!

Caragiale glumea, vezi bine. Şi toţi zâmbeau. Dar de atâta glumă tremura inima – în ei.

SIBIU

Pentru Duminică. 4 Septembrie, se hotărâse zborul la şi-biiu, pe câmpul de instrucţie militară. Aeroplanul, adus de la Blaj, a fost montat în sala mare de la Gesellschaftshaus, ca să poată fi vizitat de lume, pe când, la câmp, se lucra de zor să se isprăvească mai repede hangarul şi îngrăditura pentru privitori.

Vlaicu era tot mai neliniştit. Zguduirea adâncă, pe care simţea limpede că a pricinuit-o cu zborul lui din Blaj în toată suflarea românească, îi creştea răspunderea până la suferinţă. Dar „nu era vorba de o răspundere firească – faţă de născocirea lui sau de perfectarea ei – ci despre alta, de fel cu totul deosebit, pentru care n-avea pricepere şi de pe urma căreia nu vedea folosul visat, chezăşia bănească pentru un aeroplan nou. I s-a lipit pe frunte pecetea de geniu al naţiei, ceea ce înseamnă că e totuna dacă-i potcovar, poet, croitor, muzicant, ori născocitorul unei umbrele, pe când el năzuieşte limpede şi neted despărţit.

— Un aeroplan nou.

La Bucureşti lumea îl împinge la recorduri. Adică să bată pe alţii din aceeaşi meserie. Aici, lumea îl îndeamnă să înfrângă munţii. Cei din Ţară uită că el nu-i pilot – sau: numai pilot – aceştia din Ardeal uită tot, în afară de dorinţa lor să aibă încă un prilej de proclamat puterea norodului românesc şi, mai ales, puterea lui să dărâme Carpaţii.

Toate zecile de articole clocotitoare de entuziasm, care s-au tipărit după zborul de la Blaj în foile transilvănene, fac din aeroplanul său mai multă politică decât cei din Regat. În schimb, n-a văzut un singur director de bancă, un singur bogătaş, să vie cu pungă plină şi să făgăduiască un ajutor cât de mic, sau măcar să gândească la înfiinţarea unei societăţi, ori a unei Fabrici de aeroplane.

Iar astea toate se întâmplă când Graham Wite vrea să zboare patru zeci şi opt de ore, de la Londra la Gibraltar, iar din Franţa vine vestea uluitoare că Rénaux a câştigat cupa Michelin, mânuind un aparat Maurice Farman unsprezece ore în şir, vreme în care a străbătut şase sute cincizeci şi şase de kilometri între Saint Cyr şi Chartres. Dar chiar în Ţară, aviaţia calcă paşi mari. Bibescu şi-a adus din Franţa amfibiul Voisin Le Canard şi l-a montat la Constanţa, dimpreună cu Locotenentul Istrati, în hangarul anume clădit.

Apoi, la Congresul Ligii Culturale, care s-a ţinut în Parcul Carol, Marţi 30 August, toţi aviatorii din Bucureşti au zburat deasupra Arenelor Romane. Ba, de când piloţii ieşiţi de la Chitila au trecut la Cotroceni, urcă pasageri mai în fiecare zi şi se pregătesc să ia parte la manevrele din Moldova, pornind pe sus până acolo chiar de la Bucureşti.

În faţa acestei privelişti de înaintare, Vlaicu se simte – tot mai îndepărtat din calea sa. Cum însă îşi dă prea bine

seama ce folos aduce jertfă lui, nu se plânge, dar sufere. Ar vrea să împlinească voia ardelenilor cât mai curând şi să salte măcar odată peste. Carp aţi Dar în astă vreme, timpul care s-a închis şi s-a învrăjmăşit, brăzdează toate văile cu neguri şi taie munţii în fâşii.

Aurel se plimba cu Goga de braţ, se face tăcut şi priveşte departe: „

— Pe-acolo, vezi, s-ar putea trece Carpaţii. Mă tot cujet, frate, care o fi mai bună: Valea Oltului o a Prahovei? Tu ce zici?

Ce ştie poetul să răspundă? îl lasă pe maistoraş în socotelile lui amănunţite, unde judecă toate bunurile şi toate cusururile, maşina şi timpul, zborul şi locurile.

Aşa de mult stăruieşte uneori încât, auzindu-l, ai zice că vrea să stârnească neapărat în cineva, şi mai ales în Goga, teama de munţi şi o vorbă de cuminţenie.

Dar vorba aceia nu vine. Ardeleanul anului 1911 urăşte Carpaţii. Îi vrea dărâmaţi. E chinuit de zisa: Apele unesc, munţii despart! Şi Vlaicu îi este marea, neţărmurita nădejde că s-a născut ceva pe astă lume, care poate lega pe deasupra munţilor.

— Ce zici? Vine iarăşi întrebarea, ca un ecou. Iar răspunsul este acelaşi:

— Tu, negreşit, trebuie să treci munţii!

Şi astfel, gândul şi dorul, care-i flutura înainte vreme ca o poezie frumoasă şi îndepărtată, ajunge un soi de vis aspru, întunecat, o poruncire neiertătoare. Se înverşunează pe zborul acesta şi nu se mai poate scutura de el. Ca o dovadă e că, de la Blaj încoace, nu mai are alt gând. Cât de cât să-i fie vremea bună şi zboară de la Sibiu, încolo, peste Turnul Roş. Iar dacă nu va putea aici, va zbura dincolo, de la Braşov, unde e depărtarea şi mai mică…

Mestecă în el gândul, până se face dulce, ca pâinea îndelung măcinată între măsele. Închipuie câmpul negru de oameni aşteptându-l zadarnic să se mai întoarcă. Visează te adusă în goană şi-l vede pe Goga citind-o mulţimii dezlănţuite ca un ocean… Şi se simte pe sine liberat în sfârşit din cătuşa unde naţia i-a pus mâinile lui de muncitor.

În preziua zborului, pe când Sibiul se tixea de români veniţi din toate vecinătăţile, din Sălişte şi Răşinari, din Roita şi Tălmaci, de la Orlatul Părintelui Agârbiceanul, din Şura Mare, Şălimbăr ori Cisnădie, încât revărsau ca nişte valuri albe şi negre peste promenadă, după coborârea din tramvaele cenuşii, care îi aduceau din gară, Aurel Vlaicu purta pe drumuri dosite, spre locul de zbor, câteva bidoane de benzină şi ulei, deasupra celor trebuitoare.

Le-a mistuit în pântecul afund al carlingei, să nu le prindă de veste nici Ion Ciulu, apoi a ieşit să privească mai limpede spre zările de miază zi şi, bine înţeles, să întrebe, cu prefăcută nepăsare, cât de înalt exact este vârful Prejba, vârful Boului, Sau Cetatea Bâlciului din dreptul pasului Turnul Roşu. Avea numai cincizeci şi cinci de kilometri pe şosea până la Valea Lotrului. O jucărie de zbor pe vreme bună…

Pe la ceasul şase seara, soseşte pe câmpul de zbor comandantul Corpului al doisprezecelea de Armată, generalul Köves de Koveshâza, însoţit de un adjutant şi un ofiţer de Stat-Major.

Emil Borcia, care-i ieşise înainte, ea unul ce era preşedintele Comitetului Aeronautic – cum îl râdeau Sibiienii.

— Schimbă câteva cuvinte cu Generalul şi aleargă după Vlaicu.

— Frate, zice, Excelenţa Sa regretă că trebuie să plece la Viena, aşa că nu poate asista la experimentul de mâine? Şi ar dori să vadă o probă de zbor, f.

— D-apăi ce drac mai pofteşte şi esta? Se înfurie maistoraşul. În judecata lui, dezlipirea de pământul Sibiiului a căpătat un rost pecetluit, pe care nu se poate să-l mai schimbe. Ca să zboare acum, i se pare că însemnă a-şi răsuci toate chibzuelile. De aceea se încăpăţânează: Eu zbor când vreau eu, nu când alţii au poftă!

Dar bieţii oameni din Comitet erau într-o încurcătură neînchipuită. Generalul ţinea morţiş să vadă un zbor şi nu înţelegea: să plece altminteri de pe câmp.

Au trebuit să se ducă după inventator, să-l năucească cu vorbele şi să-i spuie poveşti, ca la copii:

— Tu, gândeşte, frate, că Excelenţa Sa se duce chiar la împăratul la Viena şi sigur are să-i spuie despre avântul norodului nost … Şi că a văzut chiar un român, de-l cheamă Vlaicu, care-a fost în stare să se urce la înălţimi ameţitoare, cu toată atmosfera grea ce apasă sufletele celor trei milioane de iobagi din Ungaria…

Cum se înţelege, Emil Borgia, nu dezminţea pe Haralamb Călămar, pseudonimul lui de scriitor…

Numai că, pe Aurel, vorbele astea învârtite şi umflate l-au făcut să râdă din toată inima.

S-a înduplecat doar de lehamite.

Dar când s-a ridicat cu aeroplanul deasupra câmpului şi a văzut cum fuge de netedă sub el valea Cibinului şi a Hârti-baciului, până în şuşăniţă albă a Oltului, l-a muşcat de inimă dorinţa să-i lese pe toţi în plata Domnului şi să se tot ducă…

Cerul înnourat l-a cuminţit însă numai decât. Câteva picături i-au plesnit în obraz şi pe mâini, ca alicele de puşcă, aducându-i aminte că, mai este cineva, care poate

să aibă o vorbă de spus în trecerea aceasta peste munţi.

Atunci s-a întors şi a coborât să asculte cuvintele de mare laudă ale Generalului. Apoi, după plecarea Excelenţei Sale”, să întrebe pe Emil Borcia, ce anume a spus ofiţerul de nu mai isprăvea…

A doua zi, vremea” arăta îmbufnată, dar liniştită. Cu un ceas înaintea amiezii, a purces însă o ploaie măruntă şi domoală, cum sunt cele prelung dăinuitoare de toamnă.

Maistoraşul, care de cum deschisese pleoapele era cu ochii la barometru, s-a încuiat în camera lui la Römischer Kaiser şi s-a culcat, fără se pune nimic în gură.

— Dacă s-o fi limpezit vremea, treziţi-mă pe la trei oare. Dară eu încă aceea zic, să nu vă mai trudiţi dejaba, că ploaia iasta mer je o veşnicie, cum o fo’ pornit cu înceţi – nelul…

Comitetul aeronautic nu mai stărue. Se grămădeşte tăcut într-un ungher al cafenelii şi caută cu ochiu’ adumbrit la ploaia tot mai stăruitoare, ce aburea geamurile, pe cândtram-vaele nu mai contenesc aducând lume românească venită pentru zbor.

Într-un târziu, ploaia se mai subţiază. Cei din Comitet pornesc spre câmp, măcar că-şi dădeau seama de zădărnicia ostenelii. Umblau prin băltoace să le treacă de necaz…

Când a început a însera, l-au trezit pe Vlaicu şi l-au luat la o bere. Cereau să-l mângie:

— Mână o fi bine şi zbori de bună seamă!… Dar lui Aurel nu-i mai era de alinare nici nădejdea asta. Îl durea venirea zadarnică a atâtor oameni, de parcă numai el singur ar fi fost vinovat.

De-odată, Goga îl zmânceşte de braţ:

— Uite Vlaicule, ironia divină! Iar palma scurtă arată deasupra, în nalt, un vultur uriaş, care plutea lin, abia tremurând din aripi.

Maistoraşul măsură îndelung aripile largi. Apoi murmură trist, abătut, dând din cap:

— ((Da… ironia divină…

La bere s-a mai înviorat. Într-un târziu, a prins între degete-o libelulă verzue, din câte se îngrămădeau în preajma lampionului şi i-a arătat-o lui Goga:

— No! Frate-o… Vezi-o?… Apăi iasta şt*ie bi*ne zbura… şi a încheiat: Mare Măiestru-i Dumnezeu Bunu …

O săptămână întreagă, cerul s-a tot scuturat. Norii se învârteau pe loc. Duminica următoare, la 11 Septembrie, din pricina vremii înnegurate şi a vântului, a venit lume puţină. Abia vreo cinci mii de oameni, faţă de cele douăzeci de mii de mai înainte.

Zborul a fost primejdios de la plecare şi până la coborâre. Răbufnelile tot mai ţări ale vântului, când zvârleau maşina în sus, când o sugeau în hopuri adânci. Câteva încercări sfioase să facă un viraj, nu i-au izbutit. Nu mai avea nici prea mare curaj, nici atâta îndemânare. Zburase peste măsură de puţin în decursul acestei veri şi-şi simţea greu lipsa deprinderii, mai cu seamă pe un timp neprielnic, aşa cum era acesta. După câteva încercări zadarnice să afle un strat de aer mai liniştit, a coborât unde era, fără să se mai întoarcă, aterisând la vreo patru kilometri departe de hangar.

— Apăi nu mer je! E aspră treaba! A lămurit el printre dinţi celor veniţi cu automobilul să-l ia de unde coborâge. A.

Pus subsuoara coroana de argint pe care i-au dat-o şi a plecat că zeul izgonit de stihii…

Se simţea tot mai hăituit de neprielnicie. Şi mai dureros ca toate, era vrăjmaşul încuibat chiar în inima lui, neîndemnul care copleşea mai fiecare pas. Nu mai avea nici vrere, nici vlagă. Se lăsa dus de alţii. De n-ar fi avut din când în când încăpăţânări aspre, răsărite din senin, fără măsură şi fără alt înţeles decât oarba împotrivire instinctivă faţă de puterile străine ce-l copleşeau, poate că n-ar mai fi găsit într-însul nici tăria să mai înfrunte un zbor.

Atunci, într-o sară, strecurat din ceata prietenilor, a rătăcit îndelung şi singur pe uliţele de mucegai ale Sibiiului bătrân. primit în suflet tăcerea tristă, putrezită şi cu duh de moarte a zidurilor vechi. S-a împrăştiat peste toată piatra sură şi rece, peste toată încremenirea jilavă, ameninţătoare, rămasă din leaturi uitate, şi s-a mistuit cu durere cu tot. Ca o împăcare cu soarta a pogorât pe încercări. Era ca şi când l-ar fi descoperit întâia oară pe Dumnezeu.

În biserica hăuitoare şi înaltă în care a intrat apoi şovăielnic, nesigur, înfricat, pustietăţile slăvite şi crunte ale bolţilor l-au cuprins întreg în înseninarea lor tristă, bună şi închinată.

Nu ştia să se roage. Se întâlnise rar cu Dumnezeu şi era stângaciu. Nu se îndemna să ceară o milostenie de la Poruncitorul Tăriilor în care el, omul mărunt, cerca să aducă orânduire nouă. Gândul i-a amuţit şi n-a găsit vorba. Dar aceea s-a spus totuşi, undeva în adânc, sub ceţuri. Iar liniştea s-a întins ca o apă necesită.

— Unde ai fost, frate, că noi toţi te-am căutat... i-a zis Ciura, bucuros că-l vede intrând la Brotte, în Restaurant. Departe?

— Departe... a oftat el uşurel, cu un glas care parcă

nu era al său.

A doua zi, pe când vizita cu Octavian Goga şcoala de industrie ţărănească, trage deoparte poetul din valul de lume, care-i înconjura şi-l strânge de braţ.

— Uite ce m-am fo' cujetat, Tăvi, frate. Văd colo oareşce stofă de odăjdii; apăi, spune-le te rog, să facă un rând.

— Şpezez eu criţarii ce-or necesita – şi le trimit în sat la popa nost.

Era, cum se vede, o rugăciune fără cuvinte.

Slujea la Brotte, în birt, o chelnăriţă bălană şi voinică. Din cea dintâi zi când a văzut-o, privirea lui Vlaicu s-a pironit pe înfăţişarea profesional de veselă şi de rece totodată, ca pe-o veche aducere aminte. O Freya îndepărtată şi tristă, renăscută într-un meleag valah.

Meştiind să se prefacă, sau măcar se pune cât de cât surdină amintirilor dintr-însul, maistoraşul îşi jignea neîndurător vecinele de masă, urmărind, cu ochi de tot stăruitori, nemţoaica plăvie cu şorţ alb şi mână roşii, vorbindu-i nemţeşte ca la München – ceea ce înseamnă îndulcit şi cu zâmbet – dar, mai ales, vorbind de ea când nu era de faţă, sau dându-i bacşişuri catastrofale.

Toţi credeau că au înţeles. Iar în noaptea când Vlaicu a aşteptat închiderea restaurantului şi a pornit-o spre Târgul-de-jos, să întovărăşească până acasă fata cea bălae, prietenii au dat din umeri şi au surâs.

— Aşa neveste faine i-or făcut ochi dulci şi el… Şi el?

El a mers domol lângă femeia tulburată. I-a cerut să lungească drumul, bătând uliţi pustii, în care pasul răsuna muzical ca o bătaie pe gol, iar în pragul ei, la căsuţa săsască, mohorâtă, ţuguiată, cu ochi posomorâţi de geamuri mici şi poartă cruntă, duşmănoasă, n-a vrut să

asculte mofturile împotrivirii mărunte ci a intrat în casă.

— Calcă încet, te rog, că aude mama…

— Ştiu. A răspuns firesc Vlaicu. Şi era cinstit spunând-o. Mirosea a jilav, a mucegai şi a mobilă bătrână, întocmai ca la München…

După ce-a aprins lumina, chelneriţa i-a zâmbit. Aştepta.

Dar Aurel, cu mâinile înfundate în buzunarele pardesiului, cu gulerul ridicat şi pălăria în cap, privea mai departe de dânsa. Odaia era foarte puţin altfel decât dincolo…

Şi s-a simţit deodată mai trist şi mai singur – Dumnezeu ştie ştie pentru care pricină anume. Un surâs stingherit i-a fluturat o clipă pe gură, când a întins mâna:

— No! Apăi acu visează plăcut, fătucă!

Şi-a plecat, lăsând-o nedumerită.

A doua zi, la masă, prietenii au văzut venindu-le un Vlaicu obosit, cu ochi traşi. Atunci toate privirile s-au întors spre chelneriţa şi *au băgat de seamă* că femeia are cearcăne vinete şi *nu mai catâ* în ochii zburătorului.

Atunci bărbaţii şi-au zâmbit. Pricepuseră, vezi bine.

După masă, când i-a lămurit nevestei sale ce-i şi cum, frumoasa Doamnă Ciura aşa de tare s-a răzvrătit, încât nu i-a mai părut rău de nimic. Nici chiar că nu mai are o soră.

Pricepuse şi ea, vezi bine…

Într-acestea, la Braşov se făceau pregătiri mari. Doctorul Nicolae Vecerdea, prezidentul Casinei Române, luase înţelegere cu Nicolae Bogdan, directorul despărţământului Asociaţiei Ăstra şi au alcătuit un mare Comitet Executiv de 36 de membri, rumâni de vază ai locului, dintre care nu lipsea nici Doctor V. Glăjar, nici Doctor Traian Pop, Iugă, Ciurcu sau Steriu.

Petre Popovici a fost numit prezident al Biroului

central, având pe Doctorul V. Niţescu Vice-prezident, iar de secretari pe Doctor Moga şi V. Branişte.

Încă de la douăzeci şi nouă August venise în Braşov Inginerul Negruţiu să ia legătură cu cei de la Casină. Îl rugase Vlaicu să vadă de locul zborului şi să purceadă lucrul hangarului.

Chiar în dimineaţa când a ajuns, Negruţiu a vorbit cu Profesorul Nicolae Bogdan, apoi s-au dus împreună la Căpitanul de poliţie Farkas, pentru limpezirea îndatoririlor de trebuinţă, hotărând pentru zbor ziua de unsprezece Septembrie.

După amiază, întovărăşit de Petre Popovici şi Branişte, au plecat la Stupina lui Mandiu Steriu, locul de acolo fiind aflat cel mai prielnic, iar stăpânul lui primind bucuros a-l da pentru zboruri.

Seara, Inginerul s-a întors la Sibiiu, să spuie lui Aurel cele văzute, ca să trimită vorbă de îndată lui Popovici că poate porni lucrările.

Amânarea pe o săptămână a zborului din Sibiiu a tras după ea şi schimbul zilei hotărâte pentru Braşov. În loc de unsprezece, s-a hotărât deci pentru Duminica din optsprezece Septembrie, la ceasul patru după amiază.

Braşovenii s-au aşezat la lucru cu temei. În câteva zile, împânziseră oraşul şi satele învecinate de afişe cu reclamă şi gazetele cu articole. Până şi foile ungureşti ori săseşti erau pline de vestiri şi dări de seamă asupra lui Vlaicu, a zborului său din trecut şi asupra lucrărilor din Stupina lui S teriu, sau asupra măsurilor luate de Comitetul organizator, în privinţa trenurilor hotărâte pentru transportul privitorilor la locul zborului.

Marţi, la treisprezece Septembrie, pe seară, a sosit vagonul cu aeroplanul, întovărăşit de Ion Ciulu şi de Ion Vlaicu, fratele lui Aurel. L-au despachetat în grabă şi l-au dus să-l monteze în sala cea mare de la Hotelul Europa, din

stradă Vămii.

Au muncit toată noaptea, zoriţi să-l aibă gata chiar de a doua zi, ca să dea drumul publicului să-l vadă. Mai grăbit ca toţi era Ion Vlaicu, fiindcă învăţase la Sibiiu o dibăcie mare. Anume, biletul pentru intrarea în hangar plătindu-se cu o coroană, el dădea voie unora fără bilet, numai pe-o jumătate de coroană. Şi astfel:

— Fratele Orei rămâne cu biletu – drag de el!

— Şi eu capet oareşce criţari. Cum se vede, Ion voia să arate că nimeni nu păgubeşte. Ba, dimpotrivă. Dar adevărul este că făcea straşnic caz gândindu-se cum îl trage pe sfoară pe fra-te-său, mai ales de când Aurel avusese năstruşnica idee să-l sileascâ pe Ion la Blaj, în ziua zborului, să se îmbrace pe domnie, cu pălăriuţă de paie în cap, şi – Dumnezeule!

— Cu guler şi cravată la gât. Astfel, bietul Ion s-a canonit şi la Blaj şi la Sibiiu, câteva zile întregi, gâtuindu-se şi răsuflând greu în gulerul de-o şchioapă al maistoraşului.

Ion Ciulu, om de credinţă, încercase să-l împiedice pe Ion, la Sibiiu, de la şufăreala cu intrările fără bilet. Dar când a văzut că nu-i chip, s-a dus de-a dreptul la maistoraş de i-a spus, crezând că prin asta pune capăt unei pagube pentru stăpână-său.

Vlaicu l-a ascultat foarte crunt. Apoi când Ciulu a sfârşit cu pârâtul, i-a întors:

— No! Ioane… Tu n ai fo’ crezut, dar acu vezi că ela-i mai deştept ficior ca mine!…

Joi seara, la ceasul zece, cu acceleratul de Sibiiu, a venit şi Vlaicu, dimpreună cu Octavian Goga. Tot Comitetul i-a întâmpinat în gară, de unde au purces apoi, de-a dreptul la restaurantul hotelului Europa, căci aveau masă

mare împreună. A doua zi, maistoraşul s-a dus să vadă hangarul din Stupina lui Steriu, tribunele, orânduirea locului pentru ridicarea aeroplanului şi pentru privitori. Apoi s-a mistuit. O după amiază întreagă nu l-a văzut nimeni, nici i-a dat de urmă. A venit la cină foarte târziu şi foarte obosit, ca de la drum lung. Dar de spus n-a spus nimănui unde a fost.

Urcase pe Tâmpa.

...Pe Tâmpa şi încă mai sus. Pentru că în steiul cenuşiu de piatră, printre fâşii de negură şi răscoliri de fum, îl întâlnise faţă în faţă pe Dumnezeu.

Suâse anevoie tălăzuirea pieptişe a celor paisprezece serpentine. Când a ajuns în vârf, era ostenit şi fără îndemn. Iar ceţurile toamnei reci, abureala mocnită şi grea de sub copaci, îl făceau să se simtă stingher şi fără rost. Văzându-l cum stă înghemuit în sine însuşi, cu pumnii încleştaţi în fundul buzunarelor pantalonului, cu gulerul ridicat şi pălăria înfiptă pe frunte, al şi zis că se măsura cu încleştarea stihiilor, că le-a ieşit înainte, că le aşteaptă.

De-acolo sus, de pe clonţanul înalt, întocmitca o ce tate de Dumnezeu făcută, de unde priveşti drept în creştetul

Braşovului cenuşiu şi de unde ungurii au ridicat încă mai sus coloana statuei lui Arpad, ca o trufaşă slăvire de piatră, Aurel caută cu ochii calea spre miazăzi, pe deasupra periilor verzi din creşte şi din văi.

Până la Predeal drumul e doar cât o aruncătură de piatră. Vreo cinci kilometri până la linia Dârstelor, de acolo doisprezece până la Timişul-de-sus şi, în sfârşit, încă şapte până la Predeal. Aşa dar, numai douăzeci şi patru până să treacă piatra de hotar. De acolo, spre vale, nu mai avea nicio însemnătate cât poate zbura. El *piatra graniţei* vrea

s-o treacă.

Înălţimea munţilor nu l-ar fi împiedicat. Era de ajuns să se urce în timpul zborului doar atât ca să poată pluti deasupra Tâmpei, care-i măsurată în vârf la nouă sute cincizeci şi şapte de metri. De aci încolo n-avea nevoie să mai suc. Tot drept mergând, ajungea tocmai la înălţimea Predealului. I se cerea doar o cotitură mică în dreptul Timişului, unde se gâtue valea, înghesuită de-o parte prin înălţarea Postăvarului, iar de alta, de Piatră mare, cei doi munţi care cresc peste o mie opt sute de metri în piscurile lor şi şi-au lăbărţat poalele mai departe.

Numai vreme bună să fie!

Numai vreme bună…

Şi Vlaicu priveşte lung şi încruntat în cerul neguros şi mocnit, care se adunase acum peste întinderi, după câteva zile senine. Dorm aburi prin toate văile, iar pădurile fumegă încetişor. Toamna s-a revărsat şi aici peste tot, cu domoala ei îmbufnare vânătă şi pufoasă, pe sub care viaţa pare ciudată când mai dă un chiot vesel. Îi stau bine doar tălăngile, care bat când şi când, hăuind de departe, peste plai, sau dangătul adânc al câte unui clopot, cum este cel care cântă acum, la ăst ceas de seară. Întovărăşind sclipirea măruntă din vitrourile Bisericii Negre…

…Un om singur, încremenit, pe-un vârf de munte. Şi Dumnezeu care răsuflă peste cuprinsuri…

Tresare. I se păruse că e singur şi-l prinsese urâtul Acum, când bagă de seamă cele două făpturi, ghemuite peste piatra parapetului şi privind în vale, e sâcâit.

Măreţia solemnă a întinderilor s-a micşorat deodată şi s-a urâţit. L-a făcut din nou om ca toţi oamenii.

Dezgustat, dă să întoarcă spatele şi să plece.

Scrâşnetul pietrelor sub picior a tăiat ascuţit. Cele două femei au întors capul, iar Vlaicu le-a văzut. Mai ales

pe una.

Părea micuţă şi urâtă, stând agăţată de parapet, cu obrazul învineţit de frig, brăzdat de încordare şi de suflet gol.

Acum, când a dat cu ochii de Vlaicu, faţa s-a întins, s-a înseninat şi a prins lumină de frumuseţe. Un zâmbet straniu s-a simţit fluturând pe buzele nemişcate, iar ochii albaştrii-cenuşii au lucit drepţi şi tari.

— Vlaicu… a şoptit atunci gura fetei. Apoi, capul s-a plecat uşor, salutând zburătorul ca pe o cunoştinţă veche, de la care nu mai aştepţi împlinirea formelor de curtenie.

Neînchipuit de încurcat, maistoraşul a dus mâna la pălărie şi a răspuns.

— Cine drac o fi astă 1 atu că, frate? A zorit întrebarea în el. Dar fata nu i-a dat răgaz s-o afle. S-a apropiat domol, cu o înceată unduire de mers:

— Nu mă mai cunoşti, Domnule Vlaicu?

— D-apăi aceia n-oi zace. Făr mima cujet: de unde?

Iar ochii albăstrui şi tari. Care-l ţinteau liniştit în faţă. Îi pluteau ca o privelişte tulburătoare şi veche, străbătută din toate ungherele amintitrii.

— No! Fi-vă muier ea cea fainâ cu florile albastre, de la Blaj? Aşa s-a întrebat. Dar fata îi citea sub frunte şi l-a lămurit:

— Eu sunt Mărioara Bărbulescu.

— No! Aşa-aşa! A făcut zburătorul, cu o neînsemnată întârziere. Nu-i era la îndemână să mărturisească fără înconjur, că numele acesta nu-i dezleagă ferecarea neştiinţii.

— …fiica lui Gheorghe Bărbulescu din Ploeşti… a adăugat uşor Mărioara.

Atunci în Vlaicu a săgetat ca o aprindere scurtă de lumină şi de viaţă, care i-a zguduit şi i-a scuturat toate

negurile ce-l înăbuşeau. Era ca uluit:

— D-apăi cum se poate aceia? Că doar eu te-am fo' cunoscut bine la Cotroceni…

— Fireşte – i-a răspuns potolit fata. Numai că, eram în uniformă de şcoală, cu cozile pe spinare şi ghete fără toc…

Decât, asemenea deosebiri nu le putea face omul nostru.

El vedea acum altă făptură. Mai limpede spus: abia acum o vedea.

Din restaurantul în care se aciuase cu Coana Steliana, neva-stă-sa, Gheorghe Bărbulescu privea nedumerit spre vârful muntelui, unde Mărioara intrase în vorbă cu un om străin. Apoi, deodată, l-a cunoscut:

— I Ästa-i Vlaicu, nevastă…

— Vlaicu? A întrebat femeia, ridicându-se să-i vadă mai bine.

Dar în clipa aceea o fumegare de negură s-a prelins din fund peste vârf, a lunecat uşor pe lângă treptele de piatră ale statuei lui Arpad, şi a mistuit totul: munte, copaci, oameni…

Era toamnă…

MĂRIOARA

— Să trăiască Ardealul nostă! Aşa strigase omuleţul sprinten-şi iute la mişcări, care-i întindea amândouă mâinile înainte, ca şi cum ar fi vrut să-l strângă la piept.

Deprins de mult să vadă braţe fluturându-i în ochi, mână repezite să-l apuce şi să-l ureze, Vlaicu n-ar fi deosebit romă-naşul împlântat sub ochii săi, dacă, pe podişul Cotrocenilor, vorba aceluia n-ar fi adus aşa de

puternică mireasmă transilvăneană. L-a întrebat pe loc;

— (De dincolo eşti, frate?

— Tocmai cum spui, viteazule!

Iar mâinile s-au strâns prieteneşte, scuturate cu deplină voinicie şi inimă, ca la două făpturi care de mult se căutau.

— Eu sunt Gheorghe Bărbulescu, din Dârşte de loc. a lămurit apoi, omul. Dar stăm la Ploeşti, cu familia – că-s trecut de micuţ în ţară, la negoţ – şi avem toate aşezările întocmite aici. Când vii odată pe-acolo, abate-te şi pe la fabrica noastră. Avem fabrică mare de tâmplărie, aşa că nici noi nu facem de ruşine Ardealul nost …

Sporovăială asta veselă şi vântişă, care altuia i-ar fi sunat poate ciudată şi nelalocul ei, i-a plăcut lui Aurel. Era o spusă dreaptă şi făţişă, ca o deschidere de inimă nefăţarnică. De altfel.

Venea clela un transilvănean de-al său, iar asta, între mărunţişurile amare ale hărţuclilor din Bucureşti, adia a frăţie şi” a împărtăşire.

I-a răspuns aşa cum a crezut că se cuvine:

— Fain! Şi-acu venit ai să-mi vezi gândacu, cum ştie zbura?

— Fireşte!

— Şi l-ai văz’t?

— Văzut!

— Şi ţi-o fo’ plăcut?

— Ne-a plăcut!

— Apăi, să vini şi mână, bade, că atunci deloc aranjăm un zbor fain, teribel de mare, să punem în respect pe domni şi pe Blériot…

Gheorghe Bărbulescu n-a înţeles prea bine. A clipit de câteva ori mărunţel în ochii mici, apoi a întors:

— Mână nu putem, că avem altele… Dar vino dumneata la noi, la Ploeşti.

— Cuvântul i-a izbit neplăcut în urechea lui Vlaicu. Glasul prietenos de până acum, îi sunase ciudat, sec şi neprietenos. I-a aruncat o privire piezişe, de bănuială, ca şi când ar fi gândit că negustorul pune anume înţelesuri dedesubtul vorbelor lui.

— De bună seamă încă şi aceea o fi. Făr numa un picuţ mai târziu, că mi-s necesitat de experiment. Aşa. I-a răspuns. Şi repede şi-a făcut de lucru, lăsându-l pe Bărbulescu în urmă.

Aşa le-a fost cea dintâi întâlnire.

Peste vreo săptămână, fabricantul din Ploieşti i-a: ieşit iarăşi în faţă…

— Am venit să te mai vedem odată 1

Vorbea şi acum la plural, cum vorbise întâia oară. Ceea ce îi arăta lui Aurel că Gheorghe Bărbulescu, ori îşi are toată familia cu dânsul, risipită în mulţime, ori vorbeşte cu obişnuinţa negustorească a celui care reprezintă o firmă.

I-a cerut lămuriri.

— Tot te-aud că vorbeşti pentru, doi, bade. Aşa ţi-i cuvântul, ori te afli aici cu onorata familie?

— Tocmai. Aici e fata mea cea mai mare, Mărioara. Şi i-a arătat, alături, o domnişoară mărunţică, mistuită cu totul într-o largă pelerină şcolărească şi cu faţa acoperită de cuvenita pălăriuţă pleoştită şi urâtă. Şedea neînsemnată şi neclintită lângă tatăl său, cătând cu privire domoală, fără păs, zburătorul din faţa ei.

Uitătura de-o clipă zvârlită spre dânsa, nu i-a dat îndemn lui Vlaicu s-o vadă mai bine. A clătinat capul în chip de salutare, murmurând:

— Aşa… aşa… dar nimic nu l-a îmboldit să-i întindă

mâna.

Fata a băgat de seamă. În treacăt, ochii calmi au licărit într-un chip ciudat. Dar brusc, luminiţa lor s-a stins la loc şi înfăţişarea a rămas la fel de ştearsă, la fel de nepăsătoare cum era de totdeauna. A

S-au mai văzut de multe ori pe câmp, la Cotroceni, în vara celor dintâi zboruri. Şi totdeauna maistoraşul a auzit o vorbă prietenoasă. Şi totdeauna a văzut, lângă omul din Dârşte, netulburata înfăţişare a fetei modest îmbrăcate. De la un timp s-a deprins cu priveliştea lor, cum te deprinzi cu forma1 copacului din geamul casei.

— Ajungi să nu-l mai vezi.

Şi poate că viaţa toată şi-ar fi urmat calea ei fără spor şi searbădă, dacă, în astăzi de toamnă şi de neguri, la ăst ceas apăsat şi gol, bântuirea tristeţelor mari nu, s-ar fi curmat deodată, straniu şi miraculos, pe stânca sură a Tâmpei braşovene.

Încuietoarea greu zăvorâta a inimei s-a făcut ţăndări. Meleagul cel pustiu şi trist a tresărit ca în primăvară. Şi toate s-au făcut iarăşi bune şi uşor de îndurat, pentru că sufletul cel singur îşi găsise sprijinul în ochii drepţi şi liniştiţi ai Mărioarei, ochii senini şi limpezi, pe care-i cunoştea de mult, pe care-i aştepta de mult. Nu i-i dăduse nici Freya, nici Friede, nici miile de necunoscute cu care îşi încrucişase cărările. Plutiseră doar sus, deasupra Blajului cu el, arătându-i calea către Ţară.

Acum, ochii cei sortiţi lui îşi găsiseră stăpâna. Şi-o găsise şi maistoraşul totodată.

Astfel cel urcat sărac şi fără nădejdi pe încâlcirea serpentinelor Tâmpei, a coborât cântând drumul înapoi.

— Ce ai, frate, de te-ai făcut deodată aşa de vesel şi

tainic? L-a întrebat a doua zi oarecine. Într-una zâmbeşti şi mereu fugi de noi şi de soţietatea celor care te admiră…

— Apăi, naţie, am a cujeta pe mai departe! Pricepi? îi răspunse Aurel, bătându-l pe umeri şi s-a mistuit numai decât printre uliţele cenuşii, cu căutături de geamuri mititele. Gonea amarnic să ajungă mai repede la Stupină, unde, după orânduirea făcută pe Tâmpa, Trebuiau să vie şi Bărbuleştii.

I-a găsit pe câmp, sosiţi de mult. Mărioara cerceta aeroplanul subţirel şi syelt, ça pe o cunoştinţă veciţe Privind-Qbine, cu faţa luminată şi dusă pe gânduri, ai fi zis că-i zâmbea ca peste depărtări.

— Aş vrea să zbor şi eu odată. A murmurat fata, într-un târziu.

— Aceea-i uşor. Lămuri Vlaicu. Aşteaptă să măiestresc gândacu meu cel nou, care-i pentru doi. Sau, dacă te grăbeşti, încă şi-atunci se poate, cu şura lu' Farmanu …

— Nu. Aştept. A făcut simplu Mărioara.

Ochii lui Aurel s-au pironit calzi pe obrazul smead şi catifelat. Ce linişte Dumnezeiască aducea în inima lui înfăţişarea aceasta fragedă şi potolită.

— Armonie! Aşa a gândit. Făr că numa armonia cea mai perfectă poate linişti astfel… Şi se simţea întărit în toate puterile lui, ajuns tot mai încrezător în zilele de mâine. Chiar prea încrezător. A şi arătat-o:

— D-apăi şi cu gândacu esta încă poţi zbura. Scaunul e micuţ, dar noi doi încăpem numa bine.

Fata a ridicat privirea senină şi curată, străbătându-i până în zmoală fierbinte a ochilor. A răspuns fără stingherire, fără ocol, fără ascunziş:

— Da.

Şi pentru Aurel a fost limpede, că se vor urca

împreună la cel dintâi zbor…

Cel dintâi?

Dar, la urma urmei, de ce acest întâi zbor n-ar fi totodată şi peste Carpaţi. Cumplit şi copilăresc i se înfige în inimă ghimpele ambiţiei nesăbuite: s-o ducă pe Mărioara până la Ploeşti. Acum toate i se par cu putinţă, de vreme ce simte aşa de puternic şi de limpede, că Dumnezeu dintre bolţile sure şi umede ale bisericii sibiene a venit după dânsul şi I-a întâmpinat pe Tâmpa, sus.

— No! Apăi acum chiar ştiu ce-i aceea înjer, frate Ioane, că am fo' văzut. E-aşa, că tot ce spune crezi, şi nu mai crezi nimic până ce nu mai grăieşte ea…

Ş-apăi, frate, când ţi-o fo' ieşit în cale, toate elea s-or şters cu buretele, câte or fo' până azi!

Ion Vlaicu a mustăcit viclean şi n-a răspuns. Cunoştea bine şi el povestea asta. Ş-apoi, la Stupinl, când o văzuse pe Mărioara venind, a înţeles aşa de repede tot ce era de înţeles, încât năvala de arşiţă din Aurel i se părea de la sine poruneire. A gândit fără şovăire:

— 'No! Apăi acu, fratele Orei, lucră negreşit gândacu el a să poarte doi!…

După amiază, Vlaicu s-a repezit cu trenul până la Timişul-de-sus, şi de acolo, până la Predeal, să-şi aleagă locurile prielnice de coborât la nevoie. A găsit destule şi bune pentru gândacul lui cuminte, care ştie se opri în câţiva paşi, de când i-a mai adăugat şi frână la roata din spate.

Numai vreme bună să fie…

Numai vreme bună…

Doar în nădejdea asta l-a târât şi pe Goga după dânsul. Stăruise aşa de mult să vie, încât poetul s-a lăsat înduplecării şi l-a întovărăşit. Acum, pe Aurel, după ce le-a

văzut pe toate şi înţelege că nu-i mai stă în cale nicio piedică, îl scurmă inima să-şi mărturisească ispită. Vineri seara nu s-a putut stăpâni şi a spus între câţiva prieteni. N'a spus tot, fireşte. A spus numai *o parte* din dorinţa lui. Dar, mărturisindu-le că va zbura peste Tâmpa, s-au găsit destui să înalţe capetele în cutremurarea aceluiaşi. Gând. N-au avut însă curaj să-i pune întrebarea cea fără seamăn. Visul era copleşitor, ca să cuteze cineva a-i cere cu dinadinsul împlinirea…

Doar Goga pare că aşteaptă de mult astă spovedanie. Prietenia lui a întins antene mari în inima netedă a meşterului de păsări minunate şi simte, cu o limpezime neîndurată, tremurul care se prelungeşte în ea.

Îi spune înainte:

— Iată, Vlaicule, de *aici* ar trebui să treci munţii. Dacă te ridici peste Tâmpa, e-o jucărie să zbori până la Predeal – mai cât drumul de la Cotroceni la Chitila.

Maistoraşul încleştează gura şi face ochii pe jumătate. I-i aproape dureros simţământul ce-l are, auzind gândurile din el spuse de alţii. Iar Goga urmează şi încheie:

— Păcat că Regele este dus la manevre… Altminteri, ai putea coborî pe pajiştea din faţa Castelului Peleş, să i te dai în dar, cu tot cerul Ardealului adus pe aripi…

— Plouă mărunt. Începuse strecur ele picături încă de la întoarcerea din Predeal iar până la ăst ceas târziu de noapte tot n-a contenit.

— E binecuvântarea lui Dumnezeu, în ajunul zborului de mâine, spune cineva lui Victor Branişte, care caută îngrijorat spre cer.

— Să-ţi fie gura de aur! Răspunde, abătut, gazetarul. Dar mă cuget cu groază la vremea urâtă, care l-a urmărit pe Vlaicu două săptămâni, la Sibiiu…

Tot la cele două săptămâni se gândea şi maistoraşul acum, ghemuit în fereastra deschisă a camerei lui şi privind cerul negru, de unde cădeau picurii mici, ca nişte firişoare de fulger. Mărunt.

222 MAISTORAŞUL AUREL, UCENICUL LUI DUMNEZEU

Până la miezul nopţii nu s-a clintit de acolo. Dar un vânt subţire, ridicat încetişor din afund, a purces să sune prin copacii dealurilor. Atunci ploaia s-a rărit, s-a uşurat şi a pornit-o spre alte coclauri, dezvelind deasupra Braşovului o stea, două, o mie… Apoi cerul întreg, din capăt în capăt.

Tremurând sub învelitoarea umedă şi rece, Vlaicu a adormit dintr-odată, ca o cămăruţă în care ai stins lumina…

Când s-a trezit, bătea soare alb în toată lumina perdelei. Văzduhul era curat şi rece ca sticla. Iar crestele, până în depărtare, se dinţau aspre în limpezimi. Vlaicu a tras aer până în fundul pieptului, ochii i-au licărit a foc şi a fericire.

— No! Endlich! Fi-vă bine! Aşa a şoptit. Şi fără să mai caute de ceas, s-a îmbrăcat cu zorul şi a pornit-o într-o birjă pe Blumăna mare, către gară şi către San Petru, ca să cârmească apoi la stânga, spre Stupină. Furat de gândurile şi dorurile lui, n-a luat în seamă vântişorul, care se îndemna şi tot mai tare se îndemna din sus, din căile Oltului.

După două ceasuri, l-a auzit şi l-a înţeles. Crescuse încet, dar necurmat. Acum plesnea în scândurile hangarului şi fluiera prin crăpături, ca o jivină care n-avea de gând să se potolească uşor.

Dar Vlaicu era vesel. Eşea din când în când afară şi punea batista în vânt, apoi intră din nou la adăpost.

— Suflă, a dracu', cu opt metri la secundă! No! Frate Ioane, fă tu deloc o calculaţie fainã: Dacă vântu esta urcă zece kilo per meter quadrat, apoi câtă putere se consumă dejaba pe zi?

Nu ştii? Nici eu nu ştiu, frate, şi nimeni nu ştie. Făr numa că puterea tot se consumă şi aceea-i mai mare pagubă ca tate* elea... Oamenii or ajunge odată şi-or plânje c'or tăiat pădurile şi-or strâcat tot petrolul, când or avut vânt şi l-or lăsat cur je fără rost.

Ion Vlaicu nu prea înţelegea mult din veselia fratelui său. Celălalt Ion, adică Ciulu, mecanicul, îl văzuse de atâtea ori pe inginer zburând pe vânt, încât nu era înfricat peste măsură. Totuşi nici el n-a înţeles prea mult, când maistoraşul, la întrebarea lui Ion dacă se încumetă să zboare pe asemenea timp, i-a răspuns:

— Acu n-oi zbura, frate, făr' numa oi fuji! Că vântu esta merje n Ţară, drag de el, şi mă suc, măi, de băţ trei Bibeşti puşi unu peste alt ...

N'a trecut însă multă vreme şi veselia lui Vlaicu a început să scapete. Avea pricini temeinice. Şi nu atât din creşterea necontenită a vântului, cât din chipul cum bătea acum, neorânduit, cu toane aprige de şuier topite scurt în scăderi repezi. Batista, din mână pusă în bătaie, fâlfâia uneori ca o pleată trasă, iar alteori, cădea bleaga peste mână, nesusţinută de pic de suflare.

— Apăi aceea nu-i bine a murmurat Vlaicu. Şi prin răbufnelile neregulate, el se vedea – lămuritrob acestei vrăjmăşii năvârlioase, care-i în stare să te zvârlă o sută de metri în sus, dintr-o singură năpustire, pentru ca, îndată, să te turtească pe pământ, ca pe-un boţ de clisă moale.

Noroc că zările munţilor îi zâmbeau vesele şi însorite către miazăzi. Se uita la creştetul rotund al Postăvarului şi

se simţea pe el. Sau ca şi când ar fi fost la înălţimea lui. Şi atunci, dedesubt, dévale, i se desfăşura o închipuită privelişte dumnezeiască, unde se vede tot: apa Prahovei, Castelul Peleş, sondele Câmpinei., v

Mai ales sondele Câmpinei. Adică hotarul statornic dintre munte şi câmp.

Cătră ceasul două de după amiază, lumea a început să se adune pe câmp. Parte venise pe jos de la Braşov, parte cu trenul dinspre Teiuş şi Sighişoara, prin Mékeskert, staţia de la un kilometru depărtare de Stupină. Aproape de ceasul trei, trenul mixt, purces din Braşov la ora două şi douăzeci şi şapte de minute, a vărsat în gara Brasso Kulvâros pe toţi cei opt sute de oameni din vagoanele înadins adăugate cu prilejul zborurilor.

Dar vântul înteţit peste măsură a întors multă lume din drum. Al doilea tren dinspre Braşov, pregătit să plece între ceasul trei şi trei jumătate, a rămas pe loc. Astfel, ceasul patru, hărăzit începutului de zbor, a aflat doar vreo două mii de oameni pe câmp. Drept este că, de jur-împrejur, pe lanuri, pe căi, pe case, şi până sus, în creştetul Tâmpei, se ţesuse o lume amestecată, aşteptând să vadă fără cheltuială maşina cea zburătoare. Fusese, poate, şi greşeala. Gazetelor, care au scris Sâmbătă că, Vlaicu zboară peste oraş şi pe deasupra Tâmpei. Dar, mai presus, a fost urmarea firească la chipul în care Gazeta Transilvaniei a făcut reclamă pentru zborul lui Aurel. Adică, înjurând cumplit şi pe unguri şi pe saşi, apoi scoţându-le ochii cu aceea ce a dat geniul românesc.

Cum a spus cineva atunci, reclama se putea strânge în aste câteva vorbe:

— Daţi-ne bani, să vă arătăm ce nerozi sunteţi!

Căci românimea acelor părţi era îndeobşte foarte

săracă, iar prin satele vecine se purtase veste, fără prea multă inimă.

Timpul dă după ceasul patru i-a fost un chin bietului Aurel. Mai întâi. Îl torturau prietenii, sfătuindu-l să nu zboare. Apoi, îl torturau răbufnelile vântului, amenințându-l. Şi, în sfârşit, îl torturau zările cele limpezi şi înalte din miazăzi.

Mereu ieşea afară din hangar, mereu se întorcea îndărăt. Iar nădejdea că vântul s-o mai potoli, odată cu fumegarea serii, se topeşte şi ea, pe măsură ce minutarul se apropie neîndurător de semnul împlinirii ceasului cinci. O rămăşiță – foarte îndoită şi aceea.

— Mai stărue totuşi în el. A văzut câteva păsări zburând foarte sus şi i s-a părut că zborul le era liniştit. Aşa dar, trăgea nădejde să afle o pătură de aer mai potolit.

Toate astea n-ar fi însemnat mare lucru. Era însă nedumerit că nu vede pe Mărioara venind. O căuta cu ochii peste mulțime şi n-o zărea nicăieri.

Dar fata sosise de mult. Pierdută între miile de privitori de lângă ştioborul mărginaş, nu-şi lăsase părinții să se apropie de hangar. Înțelesese înfrigurarea care bântuia acolo şi n-ar fi vrut să mai adauge un strop pe deasupra, iscat din îngrijorarea cam zgomotoasă a tatălui ei.

— Nu trebuie să-l lăsăm să zboare pe asemenea vânt. E nebunie curată! spunea cu durere de inimă bunul om. N-avem mulți ca el. Se cuvine să-l apărăm…

Dar Mărioara a hotărât:

— Lasă-l, tată, să vadă singur ce are de făcut. La mers pe jos ne pricepem toți. Ce se petrece mai sus, asta numai el ştie…

Judecând astfel, fata dovedea că înțelege bine cât

rost ar fi putut să aibă o vorbă a ei, ori măcar o singură privire, i5/iir în hotărârea ce ar fi luat-o Vlaicu. S-ar fi zis că i-i teamă să nu-l îndemne la faptă fără cuminţenie. De aceea şi-a ţinut părinţii lângă ea, amestecaţi în mulţime, şi nu le-a îngăduit nici măcar să iasă la faţă lângă bară, unde zburătorul i-ar fi putut vedea.

Ion a priceput zbuciumul lui Aurel, fără să ajungă a măsura totuşi întreaga lui întindere. A pornit-o de-a lungul lumii privitoare şi a găsit fata. Îndată s-a întors la frate-său şi i-a şoptit:

— O f05 venit Orei. Poţi zbura.

— Şi unde-i? A întrebat de-a dreptul maistoraşul.

— Colo! I-a zis Ion, arătându-i locul.

Atunci a văzut-o şi Vlaicu, prizărită printre oameni. Iar numai s-a strâns în chip ciudat. I s-a părut totul ca o părăsire.

— No! Bine! Apăi, frate, Ioane, scoate maşina afar! Şi vânăt la faţă, înăsprit şi rău, îşi înfundă casca pe cap, pune mănuşile în mână şi pleacă încet în urma aeroplanului care înainta legănat pe câmp.

Peste zece minute după ceasul cinci, motorul dudue vijelios. Gândacul saltă în scurt, ca un ciocârlan săgetat de pe brazdă. Hăţuindu-şi fără milă cârmele, zburătorul luptă amarnic şi furios cu vântul, în salturile şi prăbuşirile care-l întâmpină. Umflat de un şuier, gândacul zvâcneşte, ţâşnind până la o sută de metri în sus. Apoi, într-o clipă, e iarăşi la treizeci de metri de pământ, legănat totodată şi de la dreapta la stânga, în Marele pendul al maşinii, care-şi caută cumpănire.

Îi trebuie lui Vlaicu toată puterea să se încleşteze cu mâinile de volan. Altminteri l-ar scuipa din carlingă aceste cumplite căderi în gol şi aceste legănări, pe care nu le-a mai întâmpinat nici când.

Cearcă să urce mai sus. Maşina nu înţelege. Suceşte aspru roata. E zadarnic. Doar câteva clipe a izbutit să se facă ascultat. N-are nici măcar norocul să-l plesnească vreo câteva răbufneli mai tari, ca să-l suc peste o sută de metri şi să-l scoată din pătura asta atât de frământată. Cel puţin să-l urce mai sus, ca să aibă destulă înălţime, încât să nu se mai teamă, la fiece scufundare, că poate intra în pământ.

Îndrăzneşte un viraj, fără să gândească prea bine la urmări. Dar abia răsucit din linia vântului, se simte aruncat în aer, apoi îşi vede carlinga repezită tocmai în partea protivnică de unde s-ar fi cerut după rostul ocolirii şi, în sfârşit, bagă de seamă că e prăvălit ca un bolovan.

Se lasă păgubaş de viraj şi se lasă păgubaş de zbor. Va zbura din nou peste un ceas, sau mâine. I-a rămas destulă cuminţenie să nu mai înfrunte o primejdie nouă şi fără niciun folos. Nu taie motorul, ca de obicei. Pândeşte clipele când poate stăpâni cârma şi încet, încet, se apropie de iarbă. Dar, când e doar la câţiva metri, o pală de aer îl smulge iar spre văzduh, apoi, deodată, se taie, dându-i drumul să trăsnească în pământ.

O roată a sărit cât colo, făcută bucăţi. Şi aeroplanul a rămas şoldiu pe iarba câmpului, la doi kilometri depărtare de hangar…

Un aeroplan şi-un vis. Pentru că ruptura nu se putea drege bine decât la Bucureşti. Pentru că Mărioara stă înainte, acolo, în mulţime, îngheţată şi nepăsătoare

— Goana! strigase înfricoşat glasul copilei, către birjarul morocănos şi spelb. Iar Gheorghe Bărbulescu s-a îngrozit auzind ce asprime de cuvânt poate ţâşni din blândeţea feţei sale.

Galopul înnebunit peste câmp i-a dus lângă aeroplanul lui Vlaicu tocmai la timp. Adică, prietenii zburătorului, veniţi cu automobilul, nu-l urcaseră încă în maşina lor să-l întoarcă la hangar.

— No! Văz t-ai? I-a făcut Aurel cu o lacrimă de ciudă în ochi şi în glas, S-o fo' betejit, nărodu meu.

Dar şi cuvânt şi inimă i se îmblânzeau. Rostind. Privirea fetei, ţintită la dânsul, îi mărturisea o spaimă pe care n-o citise niciodată în ochii cuiva. Nici chiar în el însuşi, la clipele celor mai primejdioase întâmplări de zbor.

— Ţi-o fo' aşa tare frică?

— …

— Pentru *mine*?

— …

În aceiaşi seară, împachetează maşina, o suc în trenul care urcă-la Predeal şi dă o telegramă lui Romulus Boca în Orăştie, vestindu-l că nu mai poate veni să zboare acolo, aşa cum fusese rugat, din pricină că vremea e nestatornică şi nu-i învoeşte sboruri bune.

Nu-şi mai îngăduia să zboare în chipul acesta. Iar la Orăştie mai ales, hotărât nu!

Joi, la douăzeci şi două Septembrie, când a sosit Vlaicu în Bucureşti, avea să afle multe şi felurite noutăţi, dar toate la fel de dureroase pentru dânsul.

Mai întâi, auzi cum Ministerul de Războiu' are de gând, după manevre, să-l trimită pe Sublocotenentul Protopopescu în Franţa, la concursul de aviaţie, ca să vadă aeroplanele nou ieşite, să recomande pe cel mai bun, să înveţe pilotajul pe el şi să comande câteva pentru armata românească.

Apoi, cei de la Minister l-au chemat pe Bibescu de la

Viena, unde se dusese să grăbească venirea unui aeroplan Blériot, împotmolit pe drum, şi l-au cerut să intre în armată, ca locotenent, la compania de aviaţie, nou înfiinţată pe lângă batalionul de geniu.

Pentru manevrele din Moldova Prinţul fusese dat la Partidul de Nord, alcătuit din Corpul al patrulea de armată şi Divizia două de roşiori. Comanda Partidei era în mâna Generalului Lambrino. Bibescu trebuia să se ducă la Paşcani cu tustrele aeroplanele pe care le avea acum şi cu piloţii ieşiţi din şcoala lui: Capsa, Istrati şi Zorileanu.

La partida de Sud – alcătuită din Corpul al treilea de armată şi Divizia întâia de roşiori – i s-au dat Generalului Hâr-jeu aeroplanele Farman, conduse de Maiorul Macri. Adică, avea piloţi pe Negrescu, Boiangiu şi Protopopescu. În ziua de şaptesprezece Septembrie, aceştia din urmă ajunseseră la Bacău, împreună cu vagoanele unde erau aeroplanele şi începuseră montarea, aşa încât peste două zile puteau să zboare.

Totuşi cea mai dureroasă suferinţă i-a pricinuit-o lui Vlaicu cel mai tânăr dintre piloţii români, Poli Vacas. Cu o zi înainte, adică Miercuri douăzeci şi unu Septembrie, ciracul credincios al lui Cerchez plecase în zbor de la Chitila şi ajunsese până la Roman.

Asta însemna trei sute cinci zeci de kilometri… Şi mai însemna: trecerea printr-o furtună…

…Şi câte nu mai putea să însemne zborul acesta, pentru maistoraşul care nu făcuse încă nicio călătorie mai lungă, iar în vântul de la Braşov a trebuit să coboare după două minute de zbor. Câte ar fi putut să însemne, dacă Vlaicu ar fi ştiut în ce; chip a urmat zborul flăcăiandrului, de la Chitila!

Poli Vacas n-avea, la vremea de-atunci, decât optsprezece ani. Micuţ şi pirpiriu la trup, nu-i părea nici pe

aceia. Dar diavolul, care de mic copil îl îndemna să-şi îngrozească părinţii, cocoţându-se în vârful casei şi stând ceasuri întregi ca să privească lumea de sus, nu putea să-i dee pace când a văzut balonul sferic al Căpitanului Tomek şi mai cu seamă aruncările aceluia cu paraşuta. Era tocmai ce putea să împlinească visurile unui hăbăuc de şaisprezece ani, cât avea el în primăvara anului o mie nouă sute zece. Adică, atunci când Mihai Cerchez, bun prieten cu familia lui Vacas, începuse lucrările la Chitila.

Când însă a mai zburat şi Osmont la Cotroceni, iar Cerchez a pornit a-şi aduce din Franţa aeroplanele. Poli nu s-a mai mişcat de la Chitila. Ţinea morţiş să înveţe a zbura şi nu l-a dezbărat de asemenea gând năstruşnic nici căderea lui Guille-min, nici acea de peste un an a lui Viallard. Iar fiindcă Mihail Cerchez îl socotea prea tânăr, Poli Vacas a hotărât să aştepte. Dar nu acasă. I se părea prea departe lui, care era atât de grăbit. Ci chiar pe aerodrom, unde s-a făcut tot ce vrei şi a făcut tot ce voiau alţii. Se zice că omul care stă mereu în cafenea e I stâlp de cafenea. Lui Poli Vacas i s-ar fi potrivit spune iarbă de aerodrom. Căci, pe un câmp de zbor, numai aceia tace, nu cere nimic, în schimb leagă bine pământul sub roţile aeroplanului, dă prospeţime şi e odihnitoare ochiului. Când a împlinit optsprezece ani, Vacas şi-a cerut dreptul făgăduit, „– Adică dreptul să-şi rupă gâtul în chip ales. Ceea ce se zice patetic; Pentru progresul omenii, dar în fapt e, o boală ca toate boalele, şi poate mai rea decât altele, fiindcă ştiinţa nu s-a ocupat încă să vadă, dacă aceşti năuci n-or fi cumva nişte bieţi bolnavi, molipsiţi de-un microb care s-ar putea numi de-o pildă; microbul progresului. Doar progresul începe a se arăta tot mai mult ca o artă de murit mai repede şi mai sigur. Şi progresul e o distrugere de forme şi orânduieli, o răzvrătire, care totdeauna iscă arşiţă, suferinţă, sânge, moarte. Aşa dar,

întocmai ca oricare altă boală…

Şolticăria asta răsucită, pe care o tot proclamase cândva alt năuc de aceiaşi teapă, Rudi Catargi, şi care avea să întărească el însuşi mai târziu cu sânge şi cu moarte, microbul progresului ce-l molipsise, i se potrivea bine lui Poli Vacas. I se potrivise în seninătatea cu care s-a încumetat să înveţe singur a zbura şi i se potrivea mai ales acum, când s-a folosit. De-o întârziere în lucrul atelierelor de la Chitila şi a cerut să i se dea voie ca Farmanul Nr. 7, care nu putuse fi livrat la timp Ministerului pentru manevre, să-l ducă el, în zbor, până la Roman.

— Microb, microb, dar cam prea mult microb, copilule! I-a zis Cerchez, spăimântat de cei trei sute cincizeci de kilometri depărtare.

Dar Poli Vacas împlinise optsprezece ani tocmai. Şi acei microbi prea mulţi de care se plângea patronul acum, el însuşi îi ajutase, de vreme ce, văzându-l pe băietan ce mână ageră dovedeşte, când se cocoaţă sus, în hardughie, l-a tocmit şef-pilot al aerodromului şi-i dăduse să prezinte Ministerului aeroplane în zbor.

— Dumneata ce păgubeşti? Unde au mers doi, merge şi-al treilea I a făcut Poli Vacas, cu marea lui înţelepciune de optsprezece ani. Şi aşa de tare l-a zguduit pe Cerchez această autocruzime, încât l-a lăsat în bună pace şi a zis cum zicea el. Atâta i-a adăugat:

— Fie! Dar două lucruri îţi cer şi eu. Primul: să te întovărăşesc pe jos cu automobilul, ca să te pot culege, sau – în cazul cel mai fericit – să te pot bandaja şi duce mai repede la Spitalul cel mai apropiat. Şi, al doilea, să zbori numai pe calea ferată şi să studiezi bine drumul pe hartă.

— Drumul e studiat de mult! A răspuns stăpân pe sine, aproape dispreţuitor, băietanul. Uite colea… şi a bătut cu palma o carte poştală îndoită, pe care scrisese numele gărilor de la Bucureşti până la Roman, unde voia

să se oprească.

Cerchez a strâns din umeri odată, de două ori, a dat din mână a lehamite, în neştire şi i-a întors spatele, lăsându-l în plata Domnului. A înţeles omul că e ursit să îl aibă noroc…

Miercuri, la douăzeci şi unu Septembrie a înţeles şi mai bine, privind găteala pe care şi-o făcuse Poli Vacas pentru acest mare raid, hărăzit să rămâie scris în istoria aviaţiei româneşti. Băietanul se înfundase într-un fel de cojo", tăcut din tr o blană de capră cu laţele pe dinafară, îşi mistuise capul într o chivără cu ochelari, mâinile în mănuşi cu un singur deget, Iar picioarele împărţite ciudat. Unul, purta p gheaţă civilizată, pe când celălalt se umfla în cogeamite şoşon de pâslă.

— Aha! A făcut Cerchez Te-ai încălţat aşa, ca să ţii minte unde-i dreapta şi unde-i stânga… Bine-ai făcut. Slujeşte la orientare…

Apoi a plecat cu mecanicii înainte, ţinând în braţe geamăndanul plin de doctorii şi bandaje, mai încredinţat ca oricând de trebuinţa lor.

La ceasul şase, când Vacas a socotit că automobilul cu Cerchez goneşte dincolo de Ploeşti, s-a suit în aeroplan şi a plecat, ţinând cu o mână manşa, iar în cealaltă, cartea poştală cu numele gărilor. Ceea ce i-a slujit de minune. Chiar de la a treia gară le-a încurcat. Astfel Ploeştii, priviţi de sus, n-au mai semănat cu ceea ce erau pe jos. Din Farman s-au arătat a fi cu vreo două gări mal departe…

Dar zborul mergea desăvârşit. Aerul era curat, motorul trăgea bine, văzduhul neted ca un asfalt fără cusur şi gumat.

Pe la Valea Călugărească, Cerchez – care se răsucise în maşină şi stă cu ochii privind îndărăt pe cer – a zărit

aeroplanul venind fără nicio clătinare. L-a văzut apropiindu-se, trecând… depărtându-se…

— Aşa-i totdeauna cu copiii… a pufnit el. A De ei au milă toate animalele şi-i lasă în apele lor… Se vede că, pentru ăştia noi, chiar şi motoarele…

La Buzău, pe câmpul larg de lângă cazărmi, l-a găsit pe Vacas în strălucire. Ofiţerii buzoeni îi făcuseră o primire aşa cum merită cel dintâi om coborât din cer pe pământul lor.

Dar după plecarea din Buzău văzduhul se neliniştise. Aeroplanul a început să cam facă nazuri şi după vreo douăzeci de kilometri, cam pe la gara Zoiţa, s-a prăvălit într-un gol de aer catastrofal. De la şapte sute de metri a ajuns la vreo două sute, fără ca bietul Poli Vacas să mai fie de vreun folos. Îngrozit de întâmplare, băietanul a coborât jos cu o grabă mai mult decât inimoasă – ceea ce şedea tot aşa de bine anilor lui – şi s-a jurat să nu mai zboare mai departe. Putea să fie fericit că a făcut cei o sută şi patruzeci de kilometri…

Din nefericire, în saltul cel de prăpăd îşi pierduse nu numai cumpătul, dar şi orientarea. Adică, vestita lui carte poştală, cu gările pe ea…

Văzând însă cum răsar, din toate lanurile de porumburi, oameni spăimântaţi de dihania neînchipuită care vâjia şi detună ca un zmău din poveste, Vacas a coborât din aeroplan şi a dat să strige către dânşii.

Atunci a fost şi mai rău. Bieţii oameni au văzut că din zmău coboară necuratul şchiop, cu blană de ţap pe el, cu ochi în frunte şi cu două picioare fără sămuire între ele…

Vreme de un ceas, i-a fost cu neputinţă lui Poli Vacas să audă glas de om. Patru sate împânziseră porumbiştile. Se adunaseră din Joiţa, din Arzăreanca, Costeni şi Cuculeasca, de erau mai multe capete decât ştiuleţi. Dar când făcea Poli un pas spre ei, pârâiau câmpurile şi

lanurile de fuga lor, ca la cutremur şi la ruperea pământului…

Într-un târziu, o trăsură boierească s-a apropiat, gonind în galop. Vlăjganul de boer tânăr din ea, a sărit jos înainte de oprire şi a întins o palmă lată, prezentându-se:

— Ionel Lupescu, moşier pe-aici! L

Ajutorul venea la vreme. Şi venea singurul ajutor care putea fi de folos. Căci numai tăria cuvântului său de stăpân a putut încredinţa pe câţiva săteni că necuratul e un creştin ca toţi creştinii.

Ba tăria lui Lupescu, s-a arătat chiar asupra lui Vacas, pentru că l-a făcut să cuteze a pleca mai departe, ceea ce era cu mult mai greu după hopul cel neaşteptat.

— Dumnezeule! A izbucnit Lupescu, aflând cele petrecute şi înţelegând că pilotul nu mai vrea să zboare: N-o să spui acum că Ţi s-a făcut frică?

Poli Vacas a dat din umeri şi a răspuns hotărât: – Nu! Fireşte. N-o să spun… apoi, a urmat mai încet… dar frică tot mi s-a făcut!…”.

Atunci Lupescu l-a înşfăcat de-un braţ şi a strâns până ce i-a trecut lui Poli cheful să spuie a doua oară.

— Frică? L-a biciuit boierul. La optsprezece ani, frică? Şi după ce-ai făcut o sută şi patruzeci de kilometri?

— Eee… Dacă ai fi în locul meu…

— Dacă aş fi, aş zbura. Şi dacă vrei să mă ei şi pe mine, poftim! Merg şi eu până la Bacău…

— Cu mine?

— Da!

— Chiar după cele ce ţi-am spus?

— Chiar. Hai să plecăm!

— Ba nu zău, ai merge cu mine?… Iar întrebarea de copii crescut a lui Vacas suna aşa limpede a rugăciune şi a

recunoştinţă, încât Lupescu a priceput cât bine făcea în clipa aceea.

Fireşte, n-a zburat. A zburat doar Vacas singur. Dar nici nu mai era nevoie. Lupescu tot prezent a fost în lungul drumului, după aceea, până la Bacău, unde aeroplanul a trecut peste hangarele în care se montau încă maşinile Ministerului şi, în sfârşit, până la Roman.

Acolo se face iarăşi primire oficială cu zaiafet, cum i se făcuse la Buzău… Iar după asta, I se cere lui Vacas să ia şi el parte la manevre, şi să facă recunoaşteri alături de Negrescu şi de Protopopescu.

În vreme ce vestea biruinţii lui Poli Vacas îi înţăncuşa inima pe deoparte, pe de alta, citea în gazete că la Issy-les-Moulineaux, o fată din oraşul Tulcea, Stela Dima, îşi lua brevetul de pilot, zburând desăvârşit pe un Farman şi trecându-şi toate probele cerute, pe o vreme de scuturături, cu vânt şi ploaie.

— Ei? S-a stropşitlia de Chendi Acum *tu*? *Tu* ce faci?

Şi avea criticul o privire dreaptă şi neîndurată, care străpungea până în buba coaptă a inimii.

— No! Apăi, ce drac să încep? Făr numa să plec şi eu la manevre. Numai rotila s-o direg şi…

Peste două zile, gazetele vesteau că Bibescu a sosit la Paşcani cu piloţii lui, şi-a ridicat hangarul pe podişul din dosul Atelierelor de reparaţii al Căilor Ferate, unde-i moşia Stürza şi că, Vineri dimineaţa, la ora unsprezece fără un sfert, Capsa a făcut un zbor de patruzeci şi cinci de minute, până la Mirceşti şi îndărăt. Seara, înainte de şase, mai tăiase odată acelaşi drum, dar la întoarcere, fiind noapte, s-a încurcat. Hotărâseră înainte să i se aprindă două focuri, printre care să ştie că poate coborî. Când a ajuns însă peste câmp, a văzut o sumedenie de alte focuri –

aprinse de oameni pe mirişti – şi a intrat în nişte băltoace, la vreun kilometru depărtare de hangar.

A doua zi, fiind vânt tare, n-au zburat. Dar Duminică au făcut cu toţii un drum la Mirceşti, din care Bibescu s-a desprins la întoarcere şi a căzut la Hălăuceşti, rupând aparatul. Din fericire, el s-a ales numai cu spaimă.

Totodată, Capsa, e silit să coboare în dosul Corpului al treilea şi e făcut prizonier.

Estimp, zburătorii de la Partida de sud au făcut recunoaşteri bune pe valea Moldovei, ducând veşti însemnate Generalului Aslan. Iar Poli Vacas, cu o nouă carte poştală în mână, s-a repezit prin văzduh până pe deasupra Paşcanilor, să cerceteze vrăjmaşul. La întoarcere, a rămas cu o gară în urmă la numărătoare şi a coborât pe la Simioneşti, în loc să coboare la Roman… Se vede că, scrisese Paşcanii o singură dată şi a greşit virajul pe mai departe, aşa că l-a numărat de două ori…

Hotărât lucru, la optsprezece ani, şi când flăcăul umblă prin nori, e greu să-i pretinzi a ţine socoteli grele şi să meargă până la capăt pe drumul cel bun… Noroc că, romaşcanii n-au băgat prea bine de seamă întâmplarea. Altminteri, n-ar fi lăsat ei să treacă uşor jignirea groaznică pe care le-o făcuse Poli Vacas, confundându-le frumosul lor oraş cu sătucul de cinci case al Simioneştilor.

De altfel nici flăcăul nu era la vârsta şi în măsură să ştie că acesta este tocmai târgul lui Miron Costin. De-ar fi ştiut, ar fi băgat altfel de seamă. S-ar fi temut, poate, de zisa Cronicarului, către Cantemir: … Că-i vrea să-ţi dai Măria Ta sama odată şi n ai putea!…

— Ei? A mai stăruit peste două zile neînduratul Chendi, Acum *tu*? *Tu* ce faci?. Dar Vlaicu nu-i mai răspunse. Nici n-a mai avut ce. Manevrele se isprăviseră între timp, iar el n-avusese nici timp să termine cu dresul

roţii şi să ajungă cu aeroplanul la Bacău, necum să-şi mai monteze din nou maşina şi să facă zboruri cu ea. Altele îl zădărâseră acum. Aflase, din gazete, veşti despre Marile Serbări din Iaşi, unde, cu prilejul prăznuirii a cincizeci de ani de la înfiinţarea Universităţii, avea să se dezvelească statuia lui Mihail Kogălniceanu, iar totodată, să se pună şi piatra de temelie a unor clădiri călugăreşti din cuprinsul Mănăstirii Cetăţuia, pe unde ctitorise odinioară Ducă-Vodă.

Toată Familia Regală se pregătea să plece la Iaşi. Chiar Regele, de cum încheiase manevrele şi primise defilarea, a îndreptat trenul spre Capitala Moldovei.

Vlaicu citise veştile acestea fără interes deosebit. Când însă a văzut ştirea că, Bibescu şi Capsa au zburat la defilarea de încheiere a manevrelor, salutând pe Rege de la o mie două sute de metri înălţime s-a zbârlit şi s-a dus praştie la Poşta Centrală, de unde a trimis o telegramă urgentă Comandantului garnizoanei din Iaşi, vestindu-l că vine să zboare. Vineri treizeci Septembrie, în ultima zi a Sărbărilor.

Asta se petrecea Marţi, la douăzeci şi şapte. După amiază n-a mai avut răbdare ci şi-a împachetat aeroplanul, iar seara a şi pornit-o cu trenul spre Iaşi.

Miercuri, aşteptând pe Ciulu cu vagonul, a colindat pe la Abator, să vadă podişul Hipodromului, pe care i-l aleseseră ieşenii ca loc de zbor. Nu i-a plăcut, pentru că era prea departe de inima oraşului, de piaţa Unirii, de strada Lăpuşneanu şi de strada Carol, unde se afla Universitatea, clădirea Corpului al IV-lea de armată, în care fusese găzduit Regele şi cu Regina şi chiar clădirea cu ieşitură rotundă în drum a Cercului Militar, ce avea cinstea să găzduiască Principii Moştenitori, cu Prinţul Carol şi Principesa Elizabeta.

Mult mai nimerit i s-a părut maistoraşului câmpul de la Copou, deschis în susul cazărmilor şi a spitalului Militar. Cam în urcuş, nu-i vorbă, dar clinul era moale. În schimb, avea la îndemână soldaţi de pază şi de ajutor. Iar mai presus, avea aici înălţime destulă, să nu mai fie nevoit de fel ca să urce. Putea zbura drept, căci Valea Bahluiului se deschidea largă în faţă-i, cu tot coborâşul târgului aninat la ea. Până în dealurile Bârnovei şi în fruntea de piatră a Repedei, nu mai avea de întâlnit nicio piedică.

Aeroplanul a venit însă chiar a doua zi, Joi. Toată graba pusă la montare, n-a izbutit să-l închege în răstimpul dimineţii. După amiază, când să ia lucrul din nou, s-a stârnit vânt.

Totuşi Vlaicu se îndărătnicea să isprăvească montarea mai curând şi să zboare.

Îi era teamă, pesemne, ca, a doua zi, să nu fie vreme încă mai rea, ceea ce de altminteri n-ar fi fost de mirare, socotind după cerul încruntat şi vânăt, care străjuia zările de jur-împrejur.

Atunci, sub straşina unei magazii milităreşti – croite în unghiu – de faţă cu locotenentul Capsa, din Regimentul şapte Roşiori – frate cu zburătorul.

— Un student de la fizico-chimice, Ceza ştiubeiu, şi doi băieţaşi din clasa patra a Liceului Internat din Iaşi – foarte solemni în redingota lor neagră, cu vipuşcă vişinie şi două rânduri de nasturi auriţi – Aurel Vlaicu a încins o mare bătălie cu Ion Ciulu. Pasămite, mecanicul nu-l lăsa în ruptul capului să zboare.

— Lasă-mă, măi Ioane.

— Mţ! A hotărât Ciulu şi i-a întors spatele.

— D-apăi de ce drac nu în ai lăsa?

— Bate vânt, dumneata nu vezi?

— Văd, frate. Făr numa, la Braşov încă mai aspru o

fo’ bătut şi tot am zburat doară. Dar asta nu l-a înduplecat pe Ciulu. El a făcut scurt, drept încheiere:

— Nu se poate, Dom Inginer! Şi pe voia lui a rămas…

A doua zi dimineaţă, vremea era închisă, dar molcuţă şi prielnică. Nicio frunză nu se clătina la nouă şi jumătate, când Ion Ciulu a dat drumul motorului.

Pornind spre deal, unde se vedeau răsărind turlele roşii ale

Şcolii Normale Vasile Lupu şi acoperişul casei din via lui Conu Alecu Bădărău, Vlaicu a ocolit larg spre stânga, intrând la mare înălţime peste şesul afundat al Bahluiului. Apoi, a venit deasupra oraşului, rotindu-se şi tot rotindu-se, ori unde vedea o piaţă şi o îngrămădeală de lume, până ce a scos tot laşul din case.

Se stârnise vânzoleală de neînchipuit. Uliţele s-au îndopat de lume, birjarii au rămas cu biciuştile blegi în mână, vatmanii tramvaielor au coborât din chichineţele lor roşcate. A fost de mirare că, în gară, a mai putut pleca un tren…

Când aeroplanul şi-a isprăvit nebuneştile lui învârtitur pe sus şi a dat a înţelege lumii că se întoarce spre Copou laşul a purces-o în goană la deal, pe strada Carol şi pe Sărărie ca în zilele cele rare, când erau concursurile de oină între şcolile secundare şi se afla că urmează vreo partidă cu Colceag, cu Brăescu de la Seminarul Veniamin, ori cu Stamatiu, care se pregăteşte să mai bată un cuc până dincolo de fundaş…

Peste jumătate de ceas, când a coborât îndărăt la Copou, Vlaicu a avut o clipă de grea îndoială. Puhoiul lumii schimbase faţa câmpului.

La unsprezece şi jumătate, ostaşii aduşi, anevoie mai

păstrau orânduiala. Pârtia liberă, care trebuia aeroplanului să-şi ia zborul, nici nu s-a desfăcut, până ce lumea n-a auzit detunetul motorului şi nu s-a simţit primejduită. Maistoraşul întârziase atâta vreme cel de al doilea zbor, fiindcă aştepta împlinirea ceasului când Regele să fie ajuns la Cetăţue. Atunci a întrebat pe careva, să-i arate încotro vine locul Mănăstirii, s-a uitat bine, să nu-şi zăpăcească drumul şi a purces din nou spre – miazănoapte, legănându-se domol în suiş dulce. Ocolind iarăşi spre stânga, a ţinut valea Bahluiului, întins, până deasupra Cetăţuii. Aici, a coborât până la cincizeci de metri deasupra omenirii, care umpluse curtea largă a mănăstirii. Vedea bine de sus şorţurile albe în care era îmbrăcat Regele, Mitropolitul Pinien şi Miniştrii. Ochiul lui bun a deosebit chiar şi chipurile lui Marghiloman şi Delavrancea. Dar o înfundare uşoară a maşinii, apoi o zvâcnitură mai aspră în sus, l-a făcut să-şi vadă mal întâi de zbor şi abia pe urmă a căuta, în furnicarul de jos, feţe cunoscute şi alese; Nu s-a ales mare lucru din cuvântările rostite atunci. Cine să le mai asculte, când şedeau cu gura deschisă şi inima în spaimă la priveliştea zvânturării lui Vlaicu. Dar chiar să le fi ascultat şi încă era zadarnic, din pricina detunării motorului. *I* S-a zis atunci că Regele, obosit şi prea obosit de zecile de discursuri pe care le tot auzise de trei zile încoace, a fost prea fericit scăpând de alte câteva.

Iar întărirea a şi venit, seara, la plecarea din Iaşi, când Regele i-a spus în gară lui Alexandru Marghiloman, să-i propună pe Vlaicu la decorare cu Coroana României.

Pentru Aurel, zborul de la Iaşi a fost a mare mângâiere, o mare încurajare. Izbutise să ajungă la opt sute de metri înălţime. Şi se ţinuse în aer un ceas încheiat. Vasăzică, acum putea să se ia la harţă, fără teamă, cu Blériot 14, să zboare până la Ploeşti, ba chiar şi până la

Rusciuc, de-a dreptul, ca să-l bată şi aici pe Bibescu, care trecuse doar Dunărea de pe un mai pe altul.

De altfel, de cum a ajuns înapoi în Bucureşti, i-a şi mărturisit lui Capsa;

— No! Apăi acu, Blériot-ule, m-am gătat” de bătaie cu tine… Aşteaptă numa să treacă ziua de Luni…

— Prin urmare, Marţi! A zis Capsa.

— Marţi! încuviinţă Aurel. Şi-a adăugat: Făr numa, după prânz, că dimineaţa mi-s necesitat să dorm…

Asta însemna că Luni seara, la trei Octomvrie, avea îndatoriri care trebuiau să-l ţină până târziu noaptea. Capsa a zâmbit, înţelegând în felul lui. Dar pentru Vlaicu nu era o îndatorire plăcută. În seara aceea, la Teatrul Naţional se juca pentru întâia oară Cometa, piesă în versuri scrisă de Iosif cu Anghel încă de acum doi ani, când fusese chiar şi publicată. Dar în împrejurările de acum prezentarea aceasta arăta cumplit de tristă. Iar Vlaicu ştia bine că, toată noaptea aceea, va avea să-l păzească pe Iosif, umblând cu el din cârciumă în cârciumă, până l-o doborî, spre ziuă, oboseala şi somnul…

Ceea ce s-a petrecut a depăşit orice sfâşiere. Cometa avu un succes rareori pomenit pe scena Teatrului Naţional. Liciu, care nu voise să joace rolul principal din piesă, a primit, bucuros să spuie Prologul şi l-a înfăţişat cu toată deşteptăciunea lui rară, care zâmbea din ochi boboşaţi şi vii.

Rolul principal l-a jucat, în schimb, un băieţaş – tot de Liciu recomandat – Puiu Iancovescu, o zvârlugă de om, deştept foc, cu sânge subţire în vine – boier de Cocora Smăurăt, dragă Doamne!

— Şi rătăcit prin teatru în chip neînţeles. În rolul din Cometa era însă tocmai făptura care trebuia. Ba încă aşa

de mult era cel cuvenit, încât Maria Giurgea a avut de luptat greu cu acest partener nou, proaspăt scos din întunericul tineretului. Şi totuşi, până la urmă, nu a fost ea biruitoarea adevărată, măcar că Anghel aşa a mângâiat-o patetic, înfruntând toate scăpărările din ochii Nataliei…

Pentru Iosif, priveliştea piesei, reamintirea ei – mai mult decât marele succes dobândit.

— A fost prilejul unei mari zguduiri. Pus de-a dreptul faţă în faţă cu publicul, care ştia să râdă în hohote sau să mulţumească, prin aplauze, pentru emoţia simţită, Steo a putut vedea, ca niciodată până atunci, cât de rodnică fusese legătura de lucru dintre el şi Anghel, cât de armonios se întregeau unul pe altul.

I-a şi spus-o lui Chendi, care îşi trăgea mustaţa, sâcâit şi pufnind. Atunci criticul, cu gura numai fiere, l-a înşfăcat de braţ şi l-a zgâlţâit:

— Trezeşte-te, omule! Lasă smiorcăiala asta creştinească, sub care vrei să ascunzi inima ta de cârpă!

— De ce vorbeşti aşa? I-a întors Iosif. Dacă sufăr eu, oare n-am voie să mai văd şi paguba altora?

— Dar eşti nebun de legat! Tocmai tu, păgubitule de toate, să te înduioşezi de pagubă celuilalt, care a strâns toate câştigurile?…

— Câştigurile, spui? N’ai dreptate, Ilaric. Eu unul n-aş vrea să am câştigurile lui Mitif.

Chendi a rămas o clipă, neînţelegând. Apoi a izbucnit:

— Atunci de ce plângi după Natalia?

— După Natalia? Dar negreşit că plâng. Numai că eu plâng după Natalia *mea*, iar nu după Natalia *lui*. Eu am avut o Natalie a *mea* şi mama Corinei *mele*, pe când el o să aibă o Natalie *tot a mea* şi mamă *tot a copilei mele*. Pentru nervii lui Anghel asta are să fie mai de neîndurat decât

este pentru mine pustietatea mea de azi.

După câţiva paşi, făcuţi în tăcere, s-a oprit.

— Ş-apoi, vrei să ştii una? Natalia este tot a mea.

— Ah, măi băiete, lasă-mă cu dulcegăriile astea! S-a zbârlit Chendi. Şi l-a trântit câteva vorbe cumplite, înfăţişându-i, cu o drăceascăplăcere, anume imagini de alcov. Dar Iosif a zâmbit:

— Nu-mi spui nimic nou. Nou e doar simţământul ciudat, că, spuse de tine, crud aşa cum le spui, toate astea n-au niciun strop din veninul pe care l-am dospit altă dată în mine. Vezi, m-am deprins cu gândul că totul mi-i ca un vis rău, pe care trebuie să-l îndur până la deşteptare. Aşa e uneori când visezi de spaimă. Te chinui, deşi îţi dai seama că-i vis şi te rogi lui Dumnezeu să te trezeşti mai repede.

— Numai să ai timp, Iosifel A scrâşnit Chendi, cu desăvârşire neînţelegător faţă de limpezimile îngenuncheate şi triste ale poetului. Pricepea doar că Steo îşi caută o salvare în nădejdi fără temei şi îi era prea milă de el, ca să-l mai poată cruţa.

…Şi totuşi Iosif avea dreptate. El o cunoştea pe Natalia lui şi îl cunoştea bine pe Anghel. În căsuţa albă din via de pe Dealul Tecucelului, chipul de faun torturat al lui Mitif nu putea făgădui statornicie. Râvnind la vlaga unui trup sănătos, unde chiuia viaţa deplină, Anghel îşi căuta un echilibru, care nu-i fusese nici când îngăduit. Iar acest echilibru nu putea să i-Tdee nici fosta nevastă a lui Iosif şi cu atât mai puţin mama, Corinei. Adică acele două făpturi, care desăvârşiseră femeia din Natalia şi pe care, Anghel, a avut nesăbuinţa să creadă că le-ar putea pune în umbră cu deşteptăciunea lui diavolească.

— Sau, poate.

— De ce nu?. – cu dragostea, pe care avea s-o stârnească…

Cum era firesc, s-a întâmplat tocmai dimpotrivă. Deştep-tăciunea a fost îngenuncheată. Inima Nataliei Negru trăia în trecut, lângă bună amintire caldă a celui care fusese cândva Steo al ei. Iar înverşunarea de fiară zădărita din Anghel, – bărbatul veşnic pălmuit de neputinţa să şteargă amintirile din femelă, care-i şedea în braţe.

— Nu izbutise, nici n-avea cum izbuti, decât doar să-l facă pe Iosif încă mai viu, încă mai prezent, încă mai dorit.

De altminteri, despărţirea definitivă dintre dânşii, întorsese pe Steo în vechea lui lumină. Lia nu-i mai vedea urâţeniile şi lacrimile. Nu i se mai întorcea ameţit şi duşmănos în zori de ziuă, duhnind a băutură şi a local prost, nici nu mai avea pricină s-o împroaşte cu vorbe urâte. Era un suflet umil, bietul Iosif. Din clipa despărţirii a înţeles, nu numai că nu mai are drepturi – niciun fel de drepturi.

— Dar a priceput că, Natalia este crescută dincolo de el, ca o tărie ce-l depăşeşte. Se temea de dânsa şi o respecta ca pe un Dumnezeu străin. Astfel, purtările lui căpătaseră o cuviinţă molatecă şi închinată, care răscolea în sufletul. Liei tot ce-i mai femeiesc şi mai bun: simţul de ocrotire, pornirea aceasta şi limpede şi tulbure totodată, fiindcă adună, în căuşul aceleiaşi inimi, dragostea de amantă şi dragostea de mamă. Natalia se simţea tare în faţa omului cel slab şi răspunzătoare în faţa înfrângerii, lui. Într-un cuvânt, se vedea datoare să-l ocrotească.

Ce putea face înverşunarea oarbă a lui Mitif, alături de asemenea dulce venin. Iosif alerga la tipografii, făcea corecturi la volumul de versuri al Liei, îi scria rânduri prietenoase şi de laudă frăţească, ori o aducea pe Corina de mână din uşa şcolii până în pragul casei şi – la nevoie – chiar până pe dealul Tecucelului… Totul, ca şi când n-ar fi sângerat nicio rană între ei…

Iar Anghel, la toate acestea, nu afla alt de spus decât

vorbe tăioase şi nedrepte, sau nechibzuinţe, cum a fost cea cu care l-a întâmpinat odată în poartă, când venea s-o aducă pe Corina la vie:

— Trebuie să pricepi odată, *domnule*, că locul durnitale nu mai este aici!

Iosif I-a privit cu ochi mari şi goi, apoi a răspuns domol, uitându-se la Corina:

— Mi-am adus fetiţa, Atât. Şi-a plecat.

De altminteri nu era nevoie de mai mult.

Celelalte vorbe avea să le spuie Natalia în locul lui. Şi ea se pricepea bine să fie neîndurată. O învăţase – Anghel doar, în lungile lor luni de harţă, când fiecare ceas aducea o jignire sau o brutalitate, fie din nevoia să răzbune pe loc un rău printr-un rău mai mare, fie din voluptatea negrăită să biciuiască suav şi prefăcut, ca să-şi arate subţirimea şi superioritatea. Asta se cheamă tot o răzbunare, negreşit. Dar e o răzbunare principială şi care loveşte pentru tot ce a fost şi vă să fie… Vezi bine, Anghel presimţea mai ales acel va să vie. Îl vedea în ochii, tuturor camarazilor de scris şi, de bună seamă, îl vedea în ochii albaştri şi tari ai Nataliei, unde, ca în sonetul lui Heredia, licăreau puncte de aur şi: O mare fără margini, pe care fug galere…

Succesul cel mare al Cometei ar fi putut fi prilej de liniştire, de împăcare, ca orice biruinţă. N-a fost. Anghel ţinea prea mult să i se vadă partea de merit din el, iar Natalia ştia prea bine unde să atace, ca să i-i ştirbească. Fireşte, Iosif nu adusese mare lucru în piesa aceasta, care mărturisea, la fiece vers, duhul fostului său colaborator. Numai că, între nedibăciile lui Mitif, fusese şi aceea să arate prea vădit cât o preţuieşte pe Maria Giurgea şi, mal ales, cât de sus o socoate el, faţă de o simplă profesoară de limba franceză, cum era Lia. I-a spus-o ascuţit şi dur;

— E o *artistă* – adică desăvârşire femeiască – pe câtă

vreme o *belferiţă* e anularea femeii…

Când Natalia bănuia de multă vreme prietenia lui Mitif pentru Maria Giurgea, se înţelege uşor că, de la vorbele de mai sus, până la iad, nu era decât o jumătate de pas…

Dar, în seara aceea, Iosif n-a ştiut nimic din câte au clocotit pe lângă dânsul. Privise din fundul sălii mai mult profilul rotund al Nataliei decât deschiderea scenei şi, sub mulţumirea pe care i-o bănuise, nu putea să vadă carnea brăzdată de vânătăi – sdravenele vânătăi pe care i le făcuse Anghel peste zi, cu bastonul cel de os, proaspăt cumpărat, ca să-i întoarcă lui Caton Theodorian, bătaia ce i-o dăduse acela la Imperial.

Braţ la braţ cu Vlaicu, Steo a plecat de la Teatrul Naţional fără să spuie un cuvânt şi s-a îndreptat spre casă. În prag, a murmurat o vorbă de mulţumire. Apoi s-a mistuit în bezna intrării.

Aurel a rămas multă vreme pe trotuarul din faţă, pândind geamurile poetului. Dar lampa din odaie nu s-a mai aprins în noaptea aceea…

Nu s-a aprins acolo şi nu s-a aprins nici dincolo, în casa din stradă Sculpturii, unde se mutase atunci zburătorul, că să arate cât de temeinic îi era lui simţământul şi gândul pe care i-l spusese lui Ion în Braşov:

— (… ş-apăi, frate, când ţi-o fo’ ieşit în cale, toate elea s-or şters cu buretele, câte or fo’ până azi…

Şi aşa s-au şters toate, Freya şi Friede, Todora şi Matilda, pentru că venise deodată, să le ia locul tuturor a, o fărâmă de fată cu obraji curaţi şi ochi limpezi… Cuminţia pământului astfel, auzise Aurel de la prietenii lui, scriitori, că-şi intitulase un sculptor tânăr, gorjan de fel, numit Brâncuş, o statuetă ciudată, unde arama se făcuse suflet.

Numele i se potrivea şi Mărioarei.

— No! Apăi tu eşti Cuminţia pământului cea adevărată, măi fătucă, dragă gândea Vlaicu, pândind în bezna odăii să-i apară, vii şi luminoşi, ochii buni descoperiţi pe-un creştet sur de munte.

Şi numai se strânge deodată, în spaimă. Nu-s ochii Mărioarei, cei iviţi înaintea lui, ci alţii. Îi cunoaşte bine şi pe aceia. La fel de albaştri şi de drepţi. Sunt ochii Nataliei lui Iosif… Ochii de cicoare cum le zicea bietul Steo.

Şi maistoraşul se răzvrăteşte. Să-l aştepte oare şi pe dânsul aceeaşi paragină? Să-i vie şi lui destrămarea, ca şi lui Iosif, din înseninatul calm al unei priviri limpezi ca cerul lui Dumnezeu?

Bate greu inima şi-l înăbuşă. Neizbânda zborului din Braşov, zbor în care îşi pusese toate nădejdile – nesăbuitele lui nădejdi – nu i se păruse semn de noroc Dragostea cea/mareea vieţii lui se dovedise uşă înşelător deschisă „spre isbândă.

Sau, poate.

— Cum îi spunea Iosif.

— Dragostea este ea însăşi o biruinţă aşa de mare, încât nu îndură altă biruinţă alături?

Aprinde lumina, scoate scrisoarea împăturită în portofel şi citeşte;

Trebuie să fii liniştit. Trebuie să crezi în steaua dumitale. Mie nu-mi place poezia ieftină a gloriei, cu care uneori-vor să te încunune prietenii, şi pe care cearcă să ţi-o ştirbească vrăjmaşii. De altfel nici dumitale nu-ţi place. Te agăţi de ea numai când te îndoieşti de ceea ce ai făcut. Şi te îndoieşti des, văd bine, tot mai des, pentru că unii au mijloace să-şi ducă mai departe lucrul început, pe când dumneata eşti silit să zbori *singur* pe un *singur* aeroplan,

în vreme ce alţii au zeci de piloţi şi zeci de aeroplane.

Trebuie să ajungi şi dumneata la fel. Trebuie. Şi vei ajunge. Te-a amărât neizbânda de la Braşov? De ce? Judecă. În Septembrie 1909 ai făcut acolo zboruri de încercare cu modelul cel mic şi l-ai turtit în gardul Gimnasticii de la Liceu. În Septembrie 1911 ai zburat cu aparatul mare, pe vânt tare şi i-ai scrântit o roată. În Septembrie 1912 vei zbura fără grijă. Sunt încredinţată… Iar în Septembrie 1913 poţi cuteza să treci şi munţii…

Cu mine… sau fără mine…

— Dar eu tot mai bucuroasă aş fi, să stăm privind trecerea de jos…

Scrisoarea aceasta era o urmare a multor şi multor vorbe încercate între ei”.

Mărioara avea o minte care crescuse şi trăia pe adevăr. Curăţenia şi gingăşia ei feciorelnică se îmbina cu o chibzuinţă nefiresc de temeinică pentru anii săi. Firea asta o dovedise de mult. Şi de mult arătase cât de limpede vede înainte, cât de neted ştie dezburueni o cale, fie aceia pentru ea, fie pentru cei din jurul ei. Pilda era chiar tatăl său.

Gheorghe Bărbulescu crescuse într-o tinereţe amărâtă şi zbuciumată. Venise de la vârsta de opt ani în Ploeşti, trudise credincios şi robotnic la afacerea jupânului său, până ce a izbutit să-şi încropească, din timerice, o neînsemnată negustorie de cherestea.

Dibaci în socoteli, neodihnit la treabă, a înaintat pas cu pas, mărindu-şi depozitul şi trecerea. Apoi, într-o bună zi, când şi-a dat seama că toată chiristigeria nu-i poate fi ajutor de ajuns şi-a pus ochii pe un palmac de vie la Valea Călugărească, a cumpărat-o, a mărit-o şi i-a adăugat un alt depozit de lemnărie pentru satele dimprejur.

Când a împlinit Mărioara cincisprezece ani, Ghiţă Bărbulescu ajunsese destul de înstărit, să-l poată pune deoparte o zestre de o sută de mii de lei, în bani.

Atunci fata a început să-şi arate firea şi înţelegerile:

— Cât poţi progresa, dacă ai să ţii mereu numai cherestele? Eu cred, tată, că dumneata trebuie să mergi mai departe.

— Mai departe? Cum?

— Mal întâi să ajungi a vinde cheresteaua mult mai eftin decât toţi negustorii ceilalţi.

— Asta nu se poate, fetiţo, fiindcă toţi cumpărăm de la aceleaşi fabrici şi de la aceleaşi fierăstrae.

— Ştiu, dar ce te împiedică să-ţi faci un fierăstrău al dumitale?

— De ce să-l fac, odată ce n-am pădure de tăiat?

— Şi de ce să îl ai pădure?

Bărbulescu a stat privind uimit la chipul fraged al fetiţei de cincisprezece ani. Judecata copilei era fără greş, iar el abia acum descoperea că, într-adevăr, aceasta era o cale prielnică de urmat.

Dar Mărioara vedea, ca într-un vis frumos, încă mai departe:

— Eu aşa cred, tată. Tu trebuie să cumperi păduri şi să faci fierăstrae. Să ai depozit de cherestea cu lemnăria tăiată în ele şi să-ţi ridici apoi o fabrică de tâmplărie pentru mobilă şi toate câte se pot lucra din lemn. Astfel, în loc de opt câştiguri – ori zece – împărţite la atâţia negustori, care cumpără unul de la altul, te-ai mulţumi cu mai puţine – ceea ce, pentru tine, ar însemna în orice caz mai mult – ai hrăni mai mulţi oameni şi, totodată, ai vinde de zece ori pe atât, fiindcă ai putea să dai mai ieftin ca oricare…

Socotelile erau fără greş şi veneau la timp potrivit. Păduri de vânzare erau destule, braţe de muncă asemeni. Lipseau doar banii.

— Zestrea mea, tată! Aşa a hotărât Mărioara. Şi, ca să câştige în totul pe Bărbulescu, l-a ademenit să facă împreună o călătorie peste graniţă, să vadă cum anume sunt întocmite marile industrii forestiere din străinătate.

Au colindat atunci o vară întreagă, de-a lungul şi de-a-latul Austriei, Cehiei şi Ungariei. Au văzut zeci de fabrici şi zeci de fierăstrae.

Toamna, când s-au întors, iar Mărioara îmbrăcase iarăşi curatul şi posomorâtul şorţ de şcolăriţă, Gheorghe Bărbulescu începea tăiere de pădure, fierăstrăul duduia în plin, iar în marginea Ploeştilor creşteau zorit zidurile roşii ale fabricii, să n-o pringă îngheţul fără acoperiş.

În câţiva ani, sută de mii de lei, zestrea Mărioarei se făcuse milioane. În calea Câmpinei crescuse casă nouă, la fel cu cele mai frumoase din Ploeşti, iar în via de la Valea Călugărească se înălţase vila Stella, în cinstea coanei Steliana.

Dar ochii Mărioarei au rămas tot aşa de limpezi şi drepţi, glasul tot aşa de bun, mersul tot aşa de cuminte…

Ivirea lui Vlaicu şi amestecul inimii în astă liniştită împletire de judecăţi, biciuise iarăşi mintea scormonitoare a fetei. Năzuinţele creşteau:

— Pădure… fierăstrău… cherestea… fabrică de tâmplărie…

De ce nu încă mai departe? De pildă, o fabrică de aeroplane?…

O vizitare amănunţită la Chitila, în hardughiile lui Cerchez, a lămurit-o lesne pe îndrăzneaţă copilă. Şi pe tatăl ei, de asemeni. Doar fabrica lor era de zeci de ori mai

civilizată şi mai întinsă, decât şandramaua de scânduri, unde se lucrau aeroplanele comandate de către Ministerul de Război.

— Cumpărăm cincizeci de hectare în câmp, lângă fabrică, facem hangare şi aerodrom cu clădirile de trebuinţă. Apoi, începem şcoală de piloţi, unde *deocamdată*, are să dea lecţii *Domnul* Aurel… Pe urmă, cei dintâi piloţi trec instructori şi *dumnealui* rămâne să conducă şi să-şi perfecţioneze aeroplanul…

— Păcat că motoarele trebuie aduse din Franţa. –… rosti, pe gânduri, tatăl.

Deocamdată, tată. După un an, doi, Vedem.

— Ce-o fi. Doar Domnul Aurel vorbeşte mereu de motorul cu praf de Puşcă.

— Da, vine bine, cum zici tu. Dar crezi că s-ar mulţumi el să lucreze în fabrică şi să nu se mai urce în aeroplan, când lumea îl laudă *mai ales* pentru că zboară? Crezi tu că, de-ar trece peste munţi, aeroplanul lui mânat de un altul şi nu de el, ar fi acelaşi lucru?

Fata a rămas o clipă gândind. Apoi a hotărât cu glas liniştit:

— Ai dreptate. Dar nu trebuie. Eu, una, nu l-aş mai lăsa să zboare.

Toată cisla aceasta, domoală şi prietenească, între părinte şi fată, curgea firească, fără nicio surprindere. Şi totuşi niciodată n-a fost între ei vorba de dragoste şi de căsătorie. Erau ca de la sine înţelese, întocmite şi încuviinţate. Vlaicu intrase în casa aceasta ca în casa lui, care îl aştepta de mult…

Ar vrea să-i răspundă la scrisoare şi nu se îndeamnă. Îl râd destul prietenii, mai ales Chendi, când scrie câte

două rânduri cu ortografia lui anapoda, cu ardelenismele lui aşternute drept cum le rosteşte, de la să-mi în loc de să-mi până la fuje, mer je, mă cu jet în loc de fuge, merge şi socotesc.

Îi vine să se îmbrace, să alerge la Iosif şi să-i ceară ajutor pentru alcătuit o epistolă lungă şi îndrăgostită.

— Unde să spuie şi iar să spuie, câte i-a de dag şi câte i-a de teamă… Mai ales:

Măi, fătucă, tu să nu-mi fi ca elea de i-or frânt inima lui Steo, săracu'… Că nici muierea lui n-o fo' vrut să-i fie de rău, făr' numa aşa o ieşit, că aceea-i când te lasă. Toate te lasă. Şi râsul şi durmitu … şi gândacu … ba chiar şi Dumnezeu-Bunu …

Tu nu în ai lăsa oare ca Lia lu' el a?

Pufneşte în râs amar, aducându-şi aminte cui voia să-i ceară ajutor la aşternut pe hârtie asemenea gânduri. Apoi, oftează şi se culcă nedezhrăcat cum era.

La mijitul zorilor tresare speriat şi se trezeşte. Se vede că a visat rău. Atunci îşi aminteşte că astăzi, Marţi, după amiază are întrecere cu Capsa. Inima purcede să-i bată mai tare. Obrajii i-a podidiţi de sânge. Înfrigurat, sare în picioare, clătinându-se ameţit şi obăcăieşte prin puţina străbatere de lumină albăstrue, câtă vine pe geam, până să-şi afle, pălăria zvârlită pe scaun. Apoi pleacă la câmp, cu motocicletă care trăsneşte în golul dimineţiii, ca pe-un pământ golit de prăpăd.

Dar ajuns în hangar îşi uită. Se culcă pe jos şi doarme tun până la amiază. Abia când a ajuns la cantină şi a răsfoit Universul şi-a adus aminte că Principele Carol împlinise optsprezece ani cu o zi înainte, Luni la trei Octomvrie. I se face cumplită ruşine pentru nebăgarea lui în seamă. Bineînţeles, îl blesteamă pe Iosif:

— Numa A ei a, cu muierea lui, m-o fo’ făcut să uit! A dracu’ de femei, frate! Tate elea le conturbă!

Şi fiindcă nu mai are cum trimite o telegramă, dă din umeri răstindu-se la Ciulu:

— Tu numa criţari ştii cere; cât ţi-oi da, nu eşti îndestu-lit. Apăi, frate Ciulule, nici eu nu mi-s îndestulit cu aşa ficior fain ca tine, care nici muiere n-are, nici ţinere. de minte!

Ciulu râde şi dă din umeri. Râde şi Vlaicu mai apoi, când i-a trecut paraponul, şi-şi dă seama că supărarea pe mecanic n-are niciun rost. Atunci se trânteşte pe-o laviţă şi prinde a răsfoi al doilea număr din Flacăra lui Constantin Bănu, revistă proaspăt apărută la douăzeci şi două Octomvrie…

Un motor detuna vijelios pe câmp. Vlaicu zvârle tipăritură din mână şi goneşte afară, crezând că Nicu Capsa a şi pornit.

Dar Locotenentul nu venise încă.

Neculai Ion îşi încerca aeroplanul şi începuse să-l poarte pe jos, de-a lungul şi de-a latul câmpului.

— Oare o să poată zbura ăsta. Domnule Inginer? Întreabă Ciulu. Iar Aurel răspunde:

— Să dea Dumnezeu-Bunu să zboare emininte, frate Ioane. Făr numa să zboare mai bine ca Blériot, şi mai prost ca mine…

Se făcuse ceasul patru şi jumătate, iar Capsa tot nu venise. Atunci maistoraşul dă poruncă de zbor. Scoate aeroplanul, înfierbântă bine motorul şi lacinci fără zece minute, urcă în aer, îndreptându-se spre Domneşti, apoi spre Militari, dincolo de forturi. Să se fi suit cam pe la trei sute de metri. Ocoleşte. După aceea se întoarce şi coboară mulţumit, după unsprezece minute de zbor.

În estimp sosise şi Capsa. La cinci şi douăzeci pleacă şi el în zbor spre Domneşti, ia două sute de metri înălţime şi se lasă repede jos, abia după trei minute. Îşi încercase aparatul.

Acum, stau faţă în faţă, bănuielnici, încordaţi, vrăjmaşi.

— Încotro o ei? Întreabă Locotenentul.

— Spre linia forturilor. Răspunde Vlaicu printre dinţi, mozolind un capăt de ţigară.

— Bine, atunci ai să virezi la stânga şi eu la dreapta, ca să nu ne întâlnim.

— D-apăi că şi eu am să virez tot la dreapta. Crâşneşte maistoraşul, încăpăţânat.

— O să ne întâlnim…

— Feri Doamne! Că eu de loc îţi trec peste cap.

Înfruntarea aceasta îl face pe Capsa să păleascâ puţintel şi îl supără. Mârâie:

— Biiine!

La care, Vlaicu, îi înfige în ochi privirile lui de dihor primejdios şi-i răspunde liniştit, dar încordat;

— Bine!

Motoarele prind glas. Aeroplanele, trase la linie, tremură sub vâjâitul lin, al helicelor. La ceasul cinci şi douăzeci şi cinci, braţul lui Vlaicu se ridică, în semn de plecare. Atunci amândouă păsările rapăgă pe iarbă, în direcţii deosebite.

Capsa e furios şi zorit. Trage manşa cu putere, de urcă în piept, până ajunge repede cu vreo cincizeci de metri deasupra celor o sută cinci zeci, la care plutea Vlaicu.

Curând, amândoi se mistuiesc în zare. Totuşi, după câteva minute, Capsa se întoarce şi aterisează, împlinind abia cinci minute de zbor.

În clipa aceea, sus, sus de tot, la peste cinci sute de metri înălţime, se arată venind neted ardeleanul cu gândacul său. Deasupra câmpului roteşte larg şi graţios, apoi tot mai strâns, tot mai jos, de ameţeşte bietul Ciulu, privindu-l.

— Ei, ce-a fost, dom’le Locotenent?, întreabă mecanicul, uitându-se când la zvânturarea celui de sus, când la aeroplanul îngheţat pe câmp.

Capsa nu răspunde. Întoarce spatele şi pleacă în hangar. După ce a coborât şi Aurel, peste zece minute de la suire, Ion i-a pus şi lui întrebarea:

— Ei, ce-a fost, dom’le Inginer?

— Bătaie grea, frate!: …

— Cum bătaie?

— No! Cum ai fo’ văzut. Mai întâi s-o f05 repezit ca bolându în coada mea, şi aşa tare s-o speriat gândacu, sărac de el, că a luat o la fugă de nu l-o mai ajuns. Pe urmă, frate, Blé-riotu i-a dat una pe dedesubt lu’ gândacu, de-o săltat el a pân’ la cer…

Într-adevăr, gluma ţărănească, primară, a maistoraşului, spunea drept. Capsa era nedumerit şi furios. Blériot-u lui avea îndeobşte viteză mai mare ca Vlaicu şi totuşi, la întreceri ca aceasta, rămânea în urmă… Nu-şi lămurea pricina.

Dar aici era o taină, care trebuia dezlegată prin robinetele şi carburatorul ardeleanului. Îşi râdea de vrăjmaşi, fiindcă ştia ceva mai mult ca ei. Şi fiindcă înţelegea că mai ales aceea n? O pot pricepe unii. Anume, de ce el se sileşte să-şi cruţe motorul şi să nu-l pune maxim decât doar când este nevoie…

Dacă ziua de Marţi i-a fost de bucurie lui Aurel, Joia care a urmat i-a fost o mare suferinţă. Iar pentru Capsa, o

răzbunare mult mai grea decât putea el pricepe. Punerea la cale a fost a lui Zorileanu, ca o urmare la înfrângerea suferită de colegul său. Anume, la ceasurile zece şi zece minute de dimineaţă, pe câmpul de tragere al Infanteriei din Ploeşti – aşa numita tabără Târgşoreanca – au aterisat, venind de-a dreptul de la Bucureşti, două aeroplane Blériot: piloţi erau Capsa şi Zorileanu. Pe câmp, le-au ieşit înainte Principesa Marta Bibescu, dimpreună cu Principele Bibescu şi locotenentul mecanic Popovici.

Zborul ţinuse treizeci şi unu de minute, ceea ce dovedea o viteză de mai o sută de kilomentri pe ceas, atât la dus cât şi după amiază, la întoarcere.

Făgăduiala, pe care au dat o la Cercul Militar Ploeştean – că vor veni iarăşi peste o săptămână, de va fi vreme prielnică – a stârnit în Ylaicu nechibzuinţa să spuie mai mult decât se cuvenea.

Ar fi râvnit să-şi depăşească protivnicii cu orice preţ şi în toate.

— D’apoi nu-i bai de aceea, că eu, frate, am să zbor şi la Ploeşti şi la alte oraşe. Ba chiar peste Carpaţi am să trec. Ş-apoi, spune-ţi-oi una, încă mai de seamă. Pot zbura şi cu călători.

— Îmi dai voie să scriu asta la gazetă? L-a întrebat Leontin Iliescu, căruia îi făcea mărturisirea.

— Negreşit. Şi scrie, Leontinule, că săptămâna viitoare face-oi asemenea zbor!

Leontin Iliescu a fost bucuros să dea informaţia. Iar Aurel Vlaicu a fost şi mai bucuros să vadă pe Zorileanu şi pe Capsa cam sâcâiţi de vestea cea nouă, mai ales că aflaseră şi ei despre unele încercări, pe care ardeleanul le făcea în taină, să ridice cu dânsul, treptat, saci de nisip tot mai mari, până la greutatea unui om.

Dacă ar fi izbutit – şi erau încredinţaţi că Vlaicu se bizuie pe ceva, de vreme ce-a spus-o – aeroplanul Blériot

de tip patrusprezece avea de îndurat o concurenţă grea şi foarte primejdioasă pentru tot viitorul şcolii Principelui Bibescu.

Din fericire pentru dânşii toţi, li s-a ivit un aliat, pe care nu l-au bănuit şi nu l-au ştiut niciodată, iar Vlaicu n-a putut să-l mărturisească.

Era Mario ara Bărbulescu.

Iosif plecase Sâmbătă după amiază la Craiova, cu trenul de la ora cinci, dimpreună cu Corneliu Moldoveanu, Mitică Nanu, Alexandru Stamatiad, A de Hertz şi Victor Eftimiu. Pe-a doua zi, Duminică, la opt Oetomvrie, Gârleanu făcea deschiderea Stagiunii Teatrului Naţional şi voia să aibă o sară strălucita. De aceea îşi invitase prietenii să citească bucăţi scrise de ei, juca actul lui Hertz când ochii plâng cu Agata Bârsescu, Stela Poenaru, Romald Bulfinsehi, Ion Anestin, apoi, Rapsozii lui Victor Eftimiu cu Fanny Rădulescu, Lucia Singurof, Al. Demetrescu Dan şi un actor tânăr, care lepădase de curând haina de Locotenent, Ştefan Braborescu.

După Barbu Lăutarul unde Ion Anestin avea să-şi arate iarăşi creaţia, şi Parcă ea n-a fost ca mine l spusă de Maria Giurgea, festivitatea urma să se încheie cu Văduvele lui Daniil comedia scrisă de Carmen Sylva.

Iosif n-ar fi vrut să se ducă. Chiar aşa răspunsese lui Liviu Rebreanu, secretarul Teatrului, când i-a scris acela din partea lui Emilgar. Dar Bacalbaşa, Directorul Naţionalului din Bucureşti, l-a prins la o reprezentaţie a Cometei şi l-a îndemnat să mai schimbe aerul…

— Merg şi eu, merge şi Conu Costică Arion… Dacă se osteneşte şi Ministrul Instrucţiunii, cu atât mai vârtos suntem datori noi să-i dăm lui Gârleanu o mână de ajutor. Trebuie să câştigăm teatrul pentru scriitori!

Şi Iosif, ascultător, s-a dus.

Vlaicu, din ce în ce mai strâns legat de poet, a căpătat astfel o scurtă învoire pe trei zile. S-a repezit la Ploeşti chiar în dimineaţa aceea şi-a colindat, dimpreună cu Bărbuleştii, toată valea Teleajenului, până sus, în graniţa Bratocii, dormind o noapte în Văleni, alta la Mănăstirea Suzannei, i, ar a treia la Vila Stela de la Valea Călugărească.

Au fost trei zile de mare veselie. Zile de toamnă însorită, cu dealul îmbrăcat în minunata aramă a frunzişului îngălbenit şi învârstat. Păreau că-s laolaltă de când e lumea, într-o întocmire de casă, unde nimic nu se mai poate schimba. Cine ar fi zis, văzându-i, că nu-i nicio lună de când s-au cunoscut cu adevărat, colo, sus, în creasta Tâmpei, între neguri şi tristeţi?

Şi totuşi, bucuria aceasta, cu acele planuri mari pentru ziua de mâine, dospea pe-o temelie nelimpede. S-ar zice: pe-o teamă adâncă şi grea.

Fiecare simţea că e ceva prea mult şi prea frumos. Mai cu seamă Aurel o simţea asta, el, tăcutul, ajuns deodată gureş peste măsură şi aşa de vesel uneori, încât se întrista pe loc, bănuindu-şi, după firea omului:

— Atâta râs, nu-i semn bun…

Marţi, la zece Octomvrie, când s-a tipărit în gazete ştirea că Regele a iscălit decretul de decorare a lui Aurel cu Coroana României, Vila Stela a auzit multe poveşti frumoase, dar şi una tristă.

Aceea a fost spusă încet şi cuminte, între butuci de vie încărcaţi de rod, între culegători, care chiuiau negrijulivi, mustind, în hârdae învineţite, strugurii negri, tăiaţi de pe coarde.

— Nu te lua la întrecere cu ei. Sunt mulţi şi au aeroplane multe. Pot să cadă zece şi o sută. Mai rămân destui să biruiască pentru slava lui Blériot ori a lui

Farman. Ş-apoi ce folos ai, de-ţi primejduieşti zilele şi aeroplanul – singurul – să arăţi doar că poţi ridica încă un călător cu dumneata, când ieri am citit în gazete cum Molia, cel pe care l-ai întrecut de atâtea ori, a zburat de la Reims la Mourmelon şi înapoi, cu cinci pasageri? Poţi dumneata să iei şase? Nu. Atunci aşteaptă să-ţi faci aeroplanul, cu care zici că ai să duci opt oameni.

Insfârşit, de ce să vii la Ploeşti cu aeroplanul? Cine crede în dumneata, crede şi fără dovada asta… Socoti că are nevoie să-i stea inima gheaţă de spaimă, când este aşa de uşor să vii cum ai venit acum?

Vlaicu încremenise. Nu se aştepta la astă mustrare. Rămăsese cu ochii ţintă la fată şi-a ascultat fără să crâcnească. Doar când a isprăvit, şi mai târziu, a oftat uşor, şoptind cu durere:

— Măi, fătucă, măi…

— Cum? întrebă Mărioara, trezindu-se din gândurile ei.

— Nimic… a murmurat el. Făr numa că am venit bogat şi mă întorc sărac…

Deodată, a luat-o aspru de mână şi i-a spus înfundat şi aprig:

— Apoi, dumiata iasta să ştii. Eu am fo’ crezut că eşti corajia mea… Altcum, viu colea cu gândacu* meu şi prav îl fac şi pe el şi pe mine…

Ochii Mărioarei au crescut şi s-au aprins. A simţit că, omul din faţa ei este pecetluit altei sorţi decât îi visase şi s-a spăimântat. O milă fără margini îi podidi în suflet. Flăcăul acesta voinic şi stângaciu, care ştie să altoiască viaţă pe fier şi pe lemn, trebuia îngrijit că un copil bolnav şi osândit.

S-a recules îndată. Apoi, stăpână pe ea, a încheiat:

— Acum înţeleg. Trebuie să te vindec.

— Să mă vindeci? De ce?

— Nu ştiu încă. Dar hotărât lucru, este în dumneata o aşezare greşită, care trebuie îndreptată. Altminteri, nu mi-ai cere să-ţi fiu corajia – cum spui – care să te ducă la prăpăd.

— D-apăi ce drac pofteşti de la mine? Să mor în pat ca toţi bolânzii?. – Nu! A răspuns dârz fata. Dar trebuie ca, în clipa când vei muri să mai fie cel puţin un aeroplan de-al dumitale în stare să zboare fără dumneata!

Nemerise în plin. Vlaicu a primit lovitura cu ochii închişi, palid. Şi-a dat seama că se ciocneşte cu o minte ageră şi o voinţă neînfrântă, bizuită pe înţelegeri limpezi ca lumina. Atunci numai s-a închinat şi s-a dat înfrânt. N-avea să mai zboare la Ploeşti, nici n-avea să mai cerce zbor cu pasageri. De altfel, nu mai avea niciun rost, de vreme ce, în gândul lui, pasagerul acela trebuia să fie Mărioara…

Sâmbătă sub seară, Gheorghe Bărbulescu a intrat vesel pe uşa hangarului. Era şi fata cu dânsul. Mărioara venise pentru câteva zile în Bucureşti, să vadă pe Suzanne Désprès, care juca la Teatrul Leon Popescu în Fedra şi Păpuşile lui Pierre Wölfl Dar Vlaicu a priceput că alta e pricina venirii. În gazetele de dimineaţă se făcuseră dări de seamă asupra zborurilor din ajun. În ele, fata a putut vedea că maistoraşul bate înainte calea lui. Zburase mai sus ca oricând – la peste o mie de metri – trecuse apoi deasupra oraşului, se învârtise peste Cişmigiu şi n-a coborât decât tocmai după patruzeci de minute de plutire. Voise pe semne – şi a izbutit – să întreacă pe Zorileanu şi chiar pe Capsa, care luaseră atunci brevetul de pilot.

— Şi zi! Mi-a spus Mărioara, din gazete, că te-ai bătut ieri cu ciorile pe sus! făcu poznaş Ghiţă Bărbulescu.

— Cu tate elea mă bat, bade. Şi cu ele de sus şi ele de jos. Dar de lăsat nu mă las. Că eu nu mă tuflesc ca

Boiangiu, săracu', care o fo' căzut ieri la Bragadiru, ori ca maioru Mă cri, care şi el a o făcut fabrică de chibrituri din Farmanu lui…

Într-adevăr, ziua de Vineri nu purtase noroc militarilor: două aparate rupte şi un car de spaimă. Mai ales la Boiangiu, care căzuse de la şaizeci de „metri şi-l avea şi pe sublocotenentul Popescu pasager. Noroc că oamenii au scăpat teferi.

— Şi acum nu zbori? A întrebat Mărioara.

— Nu. E Sâmbătă şi aceea nu mi-i de haznă. Dar zboară fratele Negrescu.

Şi-au ieşit în câmp, să privească Farmanul, care se ridică greoi cil sublocotenentul Ursachi ca pasager, pentru ca, să coboare destul de repede şi să ateriseze grăbit în mijlocul câmpului.

— …şi la Ploeşti când zbori? A întrebat Bărbulescu, în vreme ce-i ducea trăsura spre oraş.

— Nu mai zbor la Ploeşti, bade. Nu-mi succede. M-o blăstămat oareşcine, aşa cred. De aceea în a în cujetat să pornesc la Rusciuk, că poate oi mer je mai oblu…

Dar zadarnic se trudea maistoraşul să descleşteze gura Mărioarei. Toate aţâţările lui căDeau în gol, învrăjmăşindu-l şi mai mult, amărându-l şi mai greu.

Fata avea pricinile ei să nu răspundă. Aviaţia îşi înteţise bărbăteşte lucrul. De la Constanţa veneau mereu veşti că Bibescu îşi încearcă Raţa, măcar că n-a izbutit încă s-o ridice de pe apă. Zorileanu şi Capsa zburau în fiecare zi tot mai prelung şi mai sus. Iar militarii vesteau că Duminică, douăzeci şi două Octomvrie, la ceasul nouă de dimineaţă, Negrescu şi cu Protopopescu, pornesc pe două aeroplane Farman să facă un raid până la Turnu-Severin şi înapoi.

Mărioara simţea bine că îndrăzneala acestui plan nu putea să lase nepăsător pe Vivien, Îl simţea suferind, ros de dorinţa să împlinească şi el o faptă, care să-l pune cât de cât în apropierea celorlalţi. De aceea, când l-a auzit pomenind de zborul spre Rusciuk, fata a priceput. Maistora şui nu glumea. Mărturisise doar – şi nu de mult – gândul acesta, unui gazetar.

Într-adevăr, Duminică, după plecarea lui Negrescu şi a lui Protopopescu, a început şi el a se pregăti de zbor. Năzuia să pornească pe la patru după masă, când văzduhul prinde a se aşeza.

Dar vremea i-a fost duşmănoasă. Timpul bun şi molcuţ, care se arătase dimineaţa, s-a schimbat dintr-odată pe la două ceasuri după amiază. La ora patru, când au venit pe câmp Delavrancea şi Vlahuţă, să vadă plecarea, vestită lor de Pătrăşcanu, se iscase un vânt de zece metri pe secundă, care făcea cu neputinţă încercarea.

În acelaşi timp, Negrescu, aterisează din lipsă de benzină la Sfinţeşti, iar Protopopescu, pe undeva lângă Statina. A doua zi, cel dintâi ajunge în Craiova, coborând în coasta cazărmilor de călăraşi, iar al doilea dă în nişte şanţuri la Slatina de-şi farmă helicea. Cam la fel păţeşte şi Negrescu, Marţi, după masă, când vrea să zboare peste oraş. Cam la fel, dar ceva mai rău, fiindcă lovitura în şanţ a fost mai aspră. Pe dânsul l-a zvârlit la zece metri de aparat, iar aeroplanul s-a ales şi cu aripa ruptă.

Ajutoarele zorit trimise din Bucureşti la Slatina, fac îndreptările trebuitoare aşa încât, Joi, douăzeci şi şase, după masă, la ora cinci fără zece, coboară şi Protopopescu în Craiova, pe câmpul Obedenarului, la bariera Severinului, iar a doua zi, Vineri, ajunge în Turnu-Severin, unde-i primit aşa cum me-îita din plin un severinean de teapa lui.

În ziua acestei izbânzi netăgăduite, Vlaicu se îndărătniceşte. Vrea negreşit să zboare la Giurgiu şi să treacă Dunărea la Rusciuk. Sfatul cald şi potolit al Mărioarei, dintr-o scrisoare trimisă cu o zi ori două înainte, n-a mai avut nicio trecere. Maistoraşul era biciuit de toate întâmplările care-l înconjurau şi de toţi oamenii. Mai cu seamă de unii. De pildă, Chendi, cu al său veşnic:

— Ăştia zboară… dar tu? *Tu* ce faci?

Iar cum mai nimerise a veni şi Octavian Goga în Bucureşti, orice stat în cumpănă era primejdios.

Zborul a fost hotărât pe Vineri. Alexandru Vlahuţă şi Goga aveau să-l urmărească în automobil până la Giurgiu, iar Vlaicu, odată trecut peste brâul Dunării, trebuia să trimită Regelui Carol I astă telegramă, întocmită de către cei doi mari poeţi:

De pe pământul glorioaselor amintiri ah Armatei Române, gândul meu zboară spre Marele ei Căpitan.

La ceasul trei, după masă, aeroplanul a săgetat spre miazăzi şi s-a tot dus, înălţându-se neted dincolo de zarişti, topindu-se încetişor în albastrul cerului.

Purceşi în urmă-i, scriitorii din automobil l-au pierdut îndată din vedere. Toată goana maşinii n-a mai putut ajunge gângania duruitoare ce zbârnâia în văzduh.

De la o vreme, Goga s-a neliniştit. Întrebările prin sate şi trecători erau în van. Nimeni nu văzuse, nimeni nu auzise nimic. Cum înţelegerea fusese ca Vlaicu să ţie şoseaua, lucrul părea ciudat şi îngrijorător. Atunci au început să sune telefoanele, prin toate primăriile aşezate de-a lungul drumului dintre Bucureşti şi Giurgiu. Zadarnice au fost şi acestea. Doar către ceasul şase au primit dela aerodromul Cotroçepi vestea că, Vlaicu aterisase cu bine la ora cinci şi jumătate.

— Unde a aterisat?

— Unde voiţi să ateriseze? Aici la Cotroceni.

Greşise drumul de la răspântie. A ţinut apoi şoseaua Olteniţei, până ce-a ajuns la Dunăre. Acolo, spre marea lui uimire, a văzut peste apă, sub coasta bulgărească, un pricăjit de sat turcesc, care n-avea nicio sămuire cu Rusciucul.

Atunci s-a lăsat cu aeroplanul jos de tot, lângă gară orăşelului de pe malul românesc. A citit firma gării: Olteniţa.

Uluirea lui n-ar fi însemnat mare lucru, dacă Vlaicu ar fi ştiut ce-i Olteniţa şi unde anume se află. Cum nu avea niciun fel de hartă cu dânsul şi nici măcar o busolă, a purces-o înapoi, pe unde credea că venise, până ce iarăşi i s-a părut că-i rătăcit.

Atunci, catran de mânie, scrâşni o sudalmă voinicească. A coborât pe cea dintâi palmă de ogor neted, pe care l-a găsit în cale, la câţiva paşi de un sat. Un gospodar de ispravă, şi mai puţin fricos, a venit în goană la dânsul de l-a lămurit cam pe care meleag se află.

Peste o jumătate de ceas era ajuns, în sfârşit, la Bucureşti. Răsucea în mână telegrama pentru Rege, nehotărât, dacă-i mai nimerit s-o rupă sau s-o păstreze de bună la vreo altă încercare. Asta venea de acolo, unde mintea îl mustra necontenit şi fără milă:

— Vezi că era mai bine de-o ascultai pe Mărioara? La care, singur îşi răspundea, ţâfnos şi îndârjit:

— No! Apăi iasta nu vreau! Că eu de la tata aşa am fo’ învăţat: Pe muiere s-o asculţi tot ctpn spune, fără mima să faci tot ce ştii tu, t

Peste două zile a cutezat şi a doua încercare. De astă dată a luat-o pe drumul cel bun. Decât, în valea Călugărenilor a trebuit să coboare iarăşi la pământ. Curenţii erau peste măsură de ţări şi zborul ajunsese de

neîndurat.

La aterisare, roata din spate s-a afundat în nomol şi s-a scrântit. După ce i-a îndreptat stricăciunea, a trebuit să aştepte aproape două ceasuri până să se mai astâmpere mânia văzduhului şi să poată zbura din nou.

Dar acum se păturea noaptea pe meleaguri. Era prea târziu. A trebuit să se întoarcă înapoi…

În noaptea aceea a trimis Mărioarei o carte poştală ilustrată, pe care n-a scris decât:

Ai fo' avut dreptate. Şi *nu* s-a iscălit.

Fusese zi de înfrângeri pentru maistbraşul Aurel. Şi înfrângerile nu erau numai că nu putuse lupta cu vântul, că aterizase rău şi că a trebuit să se întoarcă. Erau mai ales că, în acelaşi timp, Zorileanu şi Capsa au izbutit să ajungă bine la Târgo-vişte, iar Protopopescu, plecat de la Severin, a coborât fără nicio greutate la Craiova, de unde, a doua zi, avea să zboare spre Piteşti.

Şi aşa s-a împlinit întocmai. Peste două zile, Protopopescu aterisa la Cotroceni, biruitor fără greş, alături de Capsa şi de Zorileanu, care se întorceau de la Târgovişte, după ce făcuseră acolo şi alte zboruri de toată frumuseţea, pentru desfătarea privitorilor.

Ca încheiere a nebucuriilor, Miercuri, la două Noembrie, gazetele publică vestea că, Regele a decorat pe ofiţerii aviatori cu Virtutea Militară, iar Joi, după amiază, Principele Ferdinand va veni la Cotroceni, să le împartă singur decoraţiile…

Două zile, Vlaicu n-a mai vrut să zboare. Nici măcar n-a mai dat pe la Cotroceni, A bătut cinematografele, ba la Apollo, să vadă Martirul, ba la Boulevard – în cinema Gaumont Palace – unde se dădea Pa glia cei. Seara, s-a dus la Sidoli, la circ, să vadă luptele Greco-Romane: pe turcul

Hadi-Hali, contra americanului Fitzimons, sau decisivele dintre Pohl şi Raicoviez, Müller şi Hansen, ori Dolgoff – rusul – contra spaniolului Dekanol.

Numai la un cinematograf nu s-a dus, nici nu s-ar fi dus, oricât de ispititor îi păruse filmul Emani… Era cinematograful Blériot de pe Sărindar

Ar avea nevoie de prieteni, iar prietenii n-au timp de el. Nici chiar Iosif. Se duc toţi, buluc, la reprezentaţiile pe care le dă Suzanne Després la Teatrul Leon Popescu, unde joacă Azilul de noapte şi Jertfita. Iar când a plecat şi turneul, se ceartă de la răfueli scriitoriceşti, discută cu aprindere ce ştiu şi ce nu ştiu despre spectacolele de adio, înştiinţate pe curând de Novelli, care se retrage din teatru, sau despre bunătatea ţigărilor Jokey Club, scoase proaspăt de Regie…

Principele Ferdinand n-a fost la Cotroceni, Joi, să împartă decoraţiile, cum se auzea. Le-a împărţit însă Nicu Filipescu, Ministrul de război, venit cu Generalii Boteanu, Popovici, Coandă şi colonelul Teodorescu.

În faţa trupelor strânse în careu, Ministrul a vorbit despre însemnătatea aviaţiei pentru armată, şi-a mulţumit pentru vitejia piloţilor la manevre. I-au răspuns maiorul Macri şi Prinţul Bibescu, după care s-au împărţit decoraţiile. Numai Zorileanu a lipsit. Era bolnav.

Zborurile care s-au desfăşurat, au fost începute de Bibescu şi Capsa. Îndată s-a urcat şi Protopopescu. După coborârealor s-a suit Negrescu.

Atunci Vlaicu a dat şi el drumul gândacului. A luat-o înaintea ofiţerului, i-a trecut deasupra şi a făcut toate nebuniile pe care le ştia, vreme de treizeci şi cinci de minute, în chiotele mulţimii strânse pe câmp şi cântecele, fanfarei batalionului I de pionieri.

A fost singura lui răzbunare faţă de Nicolae Filipescu. Şi cel din urmă zbor făcut în toamna acelui an…

A doua zi a început să fulgue uşor. Apoi ninsoarea s-a înteţit şi s-a tot înteţit. Peste câteva zile ţara toată era albă.

În tristeţea acestui sfârşit se mai amestecau multe alte noutăţi amare. Ziarele vesteau că Molia zburase pe un aeroplan Sommer, tip militar, o sută zece kilometri într-o oră şi douăsprezece minute, de la Reims la Mouzon, ducând cu dânsul patru călători deodată. Iar Deutsch de la Meurthe a construit cel dintâi aeroplan cu cabină de pasageri, în stare să ridice de la patru până la şase oameni. A şi zburat, de altminteri, lângă Paris.

În ţară, zăpada a oprit zborurile. Dar atelierele şi birourile lucrează. Es la iveală doi inventatori noi: Corneliu Marinescu, cu un monoplan căruia îi zice Lăcusta – socotit pentru două persoane – şi M. Oreviţa, ceasornicar bucureştean, cu o maşină ciudată, având patru helici.

În acelaşi timp, la concursul militar de zboruri din Franţa, Weymann bate recordul lumii de viteză, alergând cei trei sute de kilometri dintre Reims, Amiens, Reims, în două ore şi treizeci şi patru de minute.

De altfel, pe cei din Apus, iarna nu-i stinghereşte câtuşi de puţin de la zboruri. Nu-i vorba numai de cei din Miazăzi, de Italieni care zboară acum necontenit în ţara lor, sau în Tripolitania, deasupra câmpului de război. Ei folosesc îndeobşte aeroplane străine. Dar Franţa clocoteşte. Zeci de piloţi noi au crescut pe câmpiile de zbor, şi zeci de aparate. Biruinţele acelora au câştigat până şi pe ruginiţii comandanţi ai marinei din Pola. Pola lui Vlaicu şi a lui Von Stieglitz… Căci în manevrele navale din

astă lună, până şi ei au folosit aeroplane…

Aşa dar lumea merge înainte. Fiecare zi e o nouă treaptă… Numai el a rămas pe loc. Şi fără vina lui.

Vina e în vecinătate. O ştie. Cel puţin crede că o ştie. O vede colo, în hangarul lui Bibescu, de unde pornesc toate câte se fac şi se desfac la Ministerul de Război cu privire la aviaţie. Nicu Filipescu e priceput să înjure la Făurei în gară, să vâre floreta până la mâner într-un trup de om… Dar oricât de mare şi bun român s-a dovedit, nu-l poate sili nimeni să se descurce în problema aeroplanelor sau să ţină morţiş ca să dea ajutor lui Aurel.

— Eu, măi nene, mă duc la firmă mare, unde costă scump, dar sunt bizuit că atunci am ce purta. Vlaicu o fi făcut un aeroplan bun – nu zic nu – decât, maşina lui e bună numai în mâna lui, şi numai când a luat corajie destulă!

Goga A căci lui îi vorbea, a strâns gura şi n-a mai avut îndemn să stăruiască. À plecat de i-a povestit lui Pătrăşcanu.

Peste câteva zile, maistoraşul se pomeni cu o scrisoare de la Ion Bianu, Secretarul General al Academiei Române.

Îl chema.

— Domnule Vlaicu, ştiu că n ai bani să-ţi construieşti alt aeroplan. Academia nu-ţi poate da suma trebuitoare. Poate totuşi să-ţi dea un mic ajutor de cinci mii de lei. Scrie o cărţulie despre invenţia dumitale, tipăreşte-o şi prezint-o la premiul Gheorghe Lazăr. Acela-i ardelean de-al nostru. Poate că ţi-o aduce noroc…

I-a întins mâna şi s-au despărţit.

În poartă, la ieşire, maistoraşul a dat cu ochii de Spiru Haret, care venea agale dinspre Strada Verde.

— Ce cauţi pe la noi, Domnule Vlaicu?

— M-o fo’ chemat esta să scriu o carte, ca să-mi dea oareşce criţari.

— Şi asta te-a amărât aşa de tare?

— D’apoi criţarii mi-s de veselie, de bună seamă, făr* numa nu ştiu ce-oi face cu scrisu, că el a nu-i de mine…

— Pune pe altcineva să scrie după lămuririle dumitale.

— No! Şi ce-o fi dacă eşti a m-or prinde, a drac de ei?

De loc ar cere să le spezez criţarii înapoi şi ei a de la cafană mă râd.

— N’ai nicio grijă! L-a mângâiat Haret, zâmbind cu toată seninătatea feţii albe şi curate. Nu te prinde nimeni.

— Aşa zici mneaţa. Dară eu ştiu, că şi cu Rusu Abrudu am fo’ păţit. e El o scris şi o [zis [că eu, şi aşa or tipărit.

Făr numa, când s-o supărat, m-o pârât la toţi că tot el o scris…

Haret s-a dat pe faţă:

— Iată, domnule Vlaicu, să-ţi mărturisesc un lucru. Cartea dumitale am s-o citesc eu, şi tot eu trebuie să fac raportul. Vezi dar că nu-i nicio pricină de teamă.

Când s-au despărţit, Vlaicu a înţeles. Peste toată această prietenoasă urzeală plutea umbra lui Haret…

După ce s-a sfătuit cu Iosif, căruia îi ceruse zadarnic să-l ajute la scrisul cărţii, a pornit pe Sfântul Ionică, în etajul clădirii restaurantului Enescu, unde şedea Corneliu Moldovanu.

Steo îl trimisese, lămurindu-i:

— El poate să te-ajute… E băiat muncitor şi are grozavă nevoie de bani, mai ales acum, de când şi-a dat demisia de la Secretariatul Conservatorului.

Corneliu Moldovanu, deşi foarte prins, deoarece începuse a lucra la Ţara nouă a lui Nicu Xenopol, a fost bucuros să câştige cinci sute de lei în preajma Crăciunului. Dar cum el nu se pricepea la tehnică, l-au îmbiat la colaborare şi pe tânărul inventator Henry August, care tocmai îşi isprăvea monoplanul. August trebuia să facă prima scriere.

Cam în două săptămâni cărţulia era scrisă, corectată, copiată şi dusă la tipografia Socec de unde, după Crăciun, ieşea frumos tipărită pe hârtie lucioasă şi cu câteva fotografii bine alese. Corneliu şi-a meritat cele cinci bumăşti, tot aşa ca şi Henry August mia de lei făgăduită de Vlaicu la început.

Şi astfel, în ziarele cu data de 1 Ianuarie 1912, la rubrica micuţă a bibliografiei, cea dintâi carte anunţată avea să fie:

Inginer Aurel Vlaicu: *Aeroplanul Vlaicu*, *Bucureşti*, *1911*. *Editura Socec*.

Dar cel dintâi exemplar ieşit de sub teascuri, avea să plece, cu cerneală încă umedă pe el, în Calea Câmpinei la Ploeşti.

…În Calea Câmpinei, la Ploeşti.

Se duceau multe într-acolo. Tot mai multe. Se duceau scrisori şi gânduri. Se duceau bucuriile şi tristeţile. Se duceau nădejdile şi deznădejdile…

Dar, mai ales, se duceau cele de pe deasupra tuturor:

Dorurile.

După răzvrătirea trecătoare, zbucium din urmă al unei fiinţe crescute fără niciun frâu şi care se simţise acum înlănţuita pentru totdeauna, Aurel Vlaicu privea uimit, în fundul cugetului său, liniştea temeinică şi bună, ce creştea fără nicio pricină deasupra tuturor înfrângerilor şi

tristeţilor.

Se socotea că-i nepăsător şi câteodată i se făcea necaz pe sine însuşi.

— Ce drac de mine, frate? Am fo'* uitat să mă mai supăr, o m-am fo'* învăţat cu rău ca muierea des bătută? Şi râdea.

Dar Iosif îl cântărea din ochi, prelung şi serios. Mirosea într-însul femeia şi nu cuteza să i-o spuie, nici să-l întrebe… Ştia ce tainic este uneori maistoraşul, în anume privinţi şi-i respecta cu înduioşare astă ciudăţenie faţă de-un prieten cu totul apropiat. Îi răspundea:

— Asemenea nepăsare nu-i niciodată fără de rost, Vlai-cule dragă. Poate că-i un presimţământ. Oricum, este o odihnă a sufletului, ceea ce – poate – este adevărata chezăşie a unei bucurii viitoare. Odihna de azi nu e altceva decât un adaus de putere, mâine… Şi încheia:

— Am avut şi eu, de multe ori, vremuri de asemenea odihnă… Şi era bine, crede-mă…

Dar Aurel, naiv sau neîndurat ca şi Chendi în astă privinţă, întreabă:

— Fără numa, frate Steo, mult o fo' ţinut binele el a? Şi zicând acestea, privea pieziş o gazetă desfăcută pe masă, unde, cu o clipă înainte, citiseră amândoi darea de seamă despre adunarea generală a Societăţii Scriitorilor Români, care se ţinuse la Liceul Lazăr cu vreo câteva zile în urmă, Duminică, douăzeci Noembrie, la ceasul patru după amiază. O prezidase Anghel adunarea aceea. Iar Comitetul nou ales era alcătuit din Gârleanu, ca preşedinte; Cincinat Pavelescu, vice-preşedinte; Minulescu şi Hertz, secretari, Vasile Pop, casier; Scurtu şi Cazaban, cenzori; iar membri: Mitică Nanu, Mihail Sadoveanu şi *doamna Natalia Anghel*…

Numele Liei apărea pentru întâia oară în înfăţişarea lui cea nouă…

— Asta nu înseamnă nimic! A răspuns Iosif, de-a dreptul şi bărbătos, gândului care scurmă în mintea lui Vlaicu. Văd că te-ai uitat la gazetă şi am înţeles la ce anume te gândeşti. Natalia Negru, Natalia Iosif, Natalia Anghel, Natalia… mai nu ştiu cum, sunt trei, patru, cinci ori şase făpturi deos*ebite. Aş* zice haine pentru ascuns ceva de nimeni ştiut, ca un trup cu desăvârşire gol şi care nu se arată nimănui. Nu mă gândesc la goliciunea obişnuită, cum o înţelegem toţi. E vorba de goliciunea aceea desăvârşit tainică, pe care te stingereşti tu însuţi să ţi-o vezi. Ei bine, află că eu n-am iubit pe doamna Iosif, Am iubit femeia, care mi se ivea în clipele când uitam că mi-i nevastă… Poate că tocmai de aceea iubim mai aprig, mai vădit, când n-avem pecete legiuită, de soţi. Wo avem *în*că, ori n-o mai avem: „Tu nu vezi? Doi oameni, care se iubesc, nu se recunosc mai niciodată în numele pe care le au, ci îşi născocesc altele. Fiecare căsnicie îţi dă alt nume. Asta înseamnă că, fiecare ia din sufletul tău numai aceea ce-i prieşte…

Dovadă, iat-o chiar aici… * şi zicând aşa, Iosif a bătut cu degetul în jurnalul întins pe masă. Lia mea *era* un suflet sfios, simţitor peste măsură, care se făcea mic în faţa deşertăciunilor şi se înroşea auzind o laudă. Sub toată voinicia şi sănătatea ei de răzăşoaică, era o timidă, care-şi scria versurile pe ascuns şi trebuia să i le fur, ca să le pot citi. Anghel n-a preţuit-o niciodată ca scriitoare. Totuşi, Doam*na Angh*e*l a* „ intrat membră în Comitetul Societăţii Scriitorilor, iar Sâmbătă după masă, la ceasurile şase, ia parte şi dumneaei la Şezătoarea de la Palatul Regal. Ia parte şi are să citească în faţa Reginei Elizabeta, în faţa Principesei Elizabeta şi a Principelui Carol, laolaltă cu Da villa, cu Fany Seculici, Bacal-başa, apoi Gârleanu, Cincinat, Sadoveanu şi, în sfârşit, tot Comitetul…

Acum, eu am să-ţi spun ceva mai mult. *Doamna*

Anghel n-are să lipsească de la niciuna din şezătorile astea săptămânale, pe care le-a hotărât Regina să se ţie Sâmbăta la Palat.

— O duce el a?

— Nu ştiu. Poate. Dar iarăşi se poate prea bine ca să-l silească ea s-o ducă…

— No! Apăi atunci muierea-i de Vină!

— Tocmai. *Doamna Anghel!*

Vlaicu a împins buza de jos în cea de sus, a boldit ochii şi i-a făcut mari, în chip de neînţelegere desăvârşită. Subţirimile lui Steo i se păreau ghicitori.

— Frate, i-a zis, tu tot aceea ştii. Cum o însuşi, tot de bună o ţii pe Lia ta. Eu mă cujet că de asta te-o fo' lăsat. O zis: No! Ori oi merje cu el a, o nu, bolându de Steo tot mă iubeşte… Apăi, cu aşa iubire fainã, zău de Dumnezeu, că te dai în păcat!

Biciuit de vorbă-i aspră şi batjocoritoare, Iosif, domolul Iosif, l-a înşfăcat de gulerul hainei şi i-a spus aspru, ochi în ochi, crunt:

— Cum? Şi tu? Tu n ai iubit în viaţa ta niciodată o femeie care, când a ajuns în inima altuia, n-a mai fost nici umbră din aceea ştiută de tine?

Brusc, în mintea lui Aurel au ţâşnit două imagini: Freya lui şi Friede cea din braţele lui. Apoi, lângă ele, alte două: Freya lui Huber, roşie, grosolană şi Friede a lui Ursinus, nobilă şi senină…

A strâns pleoapele şi a scrâşnit:

— Du-te dracu' mă!… Mi-ai stricat chefu!…

Cheful nu i-l stricaseră însă cele două imagini şi cu oglindirea lor. Deasupra tuturor plutiseră deodată doi ochi cuminţi şi calmi, în dosul cărora nu se vedea *încă* nimic…

De aici încolo, nu mai era nepăsător…

Din tăcerea încruntată, în care s-au afundat, i-a trezit veselia zgomotoasă a lui Gârleanu. Era îmbrăcat în redingotă solemnă, ras proaspăt şi bine ferchezuit. Venea de-a dreptul de la Palat, unde-l primise Regina Elizabeta în audienţă. Adunarea generală de Duminică alesese pe Regină şi pe

C. C. Arion ca Preşedinţi de Onoare, iar Gârleanu, în calitate de Preşedinte activ, le înmânase diplomele.

— Steo dragă, am vorbit şi de tine. Regina vrea să-i citeşti câteva din poeziile ei, pe care i le-ai tradus. Pe onoarea mea!

Iosif s-a încruntat:

— Bine, dar eu nu pot merge Sâmbătă…

— Ştiu. I-am şi explicat Mă es taţii Sale, De altminteri, chiar Ea mi-a spus că oportunitatea cere să vii în altă zi decât Comitetul. Pricepi? Aşa că mergem numai noi doi, Vineri dimineaţă, la unsprezece jumătate. De altfel şi Regina vrea să-ţi citească atunci două poezii noi. Dacă ţi-or plăcea, să le traduci.

S-a sculat zorit şi le-a întins mâna:

— Mă iertaţi că plec, dar trebuie să dau pe la Naţional să-l felicit pe Petrache Liciu pentru succesul lui din Banii şi să-l văd şi pe Bacalbaşa. Azi dimineaţă, când am fost de i-am dat diploma Ministrului, Conu Costică mi-a spus că a hotărât să facă nişte schimbări în Legea Teatrelor şi am şi eu câte ceva de propus. E vorba să îmbunătăţim soarta bieţilor stagiari… Ei, la revedere pe Vineri, la unsprezece, aici. Până atunci nu ne mai vedem, că plec la Craiova…

Din uşă s-a întors:

— Uitasem să spun ceva senzaţional. Ştii a cui e ideea cu şezătoarea de la Palat? A Regelui! Pe onoarea mea, dragă! Mi-a spus chiar Regina. Şi ştii pentru ce a

ţinut să se facă? Tot Regina mi-a spus. Vrea ca Principele Carol şi Principesa Elizabeta să ia cunoştinţă de scriitorii români… Pe onoarea mea!… Acum, pricepi tu de unde a pornit şi faptul că Principii se duc în fiecare Sâmbătă la Teatrul Naţional, nu?… fâotărât, Regele ăsta al nostru ştie să crească Regi!

Vorbele lui Gârleanu au despicat o stranie cărare de lumină în creierul lui Vlaicu. I s-a părut că înţelege mult mai mult decât spusese Emilgar şi a şoptit:

— No! D'apoi, frate Steole… Acu stau şi mă cujet, oare n-o fi tot Re jele de I-o trimis pe Prinţu el mare şi Prinţu el mic să vadă de gândacu meu?

— Se prea poate.

— Fiuu!… a fluierat maistoraşul. Acu mi-o fo' venit o idee jenială, naţie.

— Care?

— Vineri, când merji la Rejina, spune-i, frate, de mine şi că eşti a cu Filipescu şi cu Blériotu lor nu mi-or dat niciun criiţar. Şi Rejina să-i grăiască lu' Rejele, să trimită pe Prinţu el mare… O să mă cheme pe mine la Palat, să pâr esc pe Domni…

Apoi, în muţenia încremenită a lui Iosif, care-l privea cu ochi cât pumnul, adaugă:

— Acu, nu-i de lipsă să vorbesc mult. Îi dau cartea şi el cum citeşte acolo, de loc înţelege că gândacu meu lucră mai fain ca Blériotu …

Zadarnic a luptat poetul să-i arate că, n-ar avea niciun folos de pe urma unei audienţe la Palat. Din câte auzise, Iosif era încredinţat că Regele nu pune mare preţ pe aviaţie. Dar mai cu seamă, de la păţania cu subvenţia dată degeaba lui Goliescu, se fereşte să aibă cât de mic amestec în asemenea chestiuni.

N-avea dreptate în totul. Dar nici cu totul greşit n-a fost. Căci Vlaicu, agăţat ţărăneşte de gândul audienţei, a cerut-o chiar în ziua aceea, iar Regele i-a acordat-o fără prea mare întârziere. Totuşi, când a coborât treptele la ieşire, iar voinicul lacheu cu înflorite fireturi şi argintărie lucitoare i-a deschis uşa salutându-l, zburătorul, şi-a dat seama că, toată crâncena lui tremurare de inimă, toată încordarea să spuie frumos şi pe rând păsurile grele şi nevoile prin care trece, n-a avut drept rod vădit decât doar câteva vorbe de încurajare, un zâmbet uşor şi două degete întinse.

Regelui îi plăcuse foarte mult zborul, pe care îl privise la Cetăţuia, în laşi. Decoraţia ce i-a dat-o atunci lui Vlaicu, i-a dat-o cu toată încrederea. Numai că, întors la Bucureşti, când în primă audienţă de lucru cu Filipescu, l-a întrebat ce crede despre aeroplanul ardeleanului, Ministrul de Război' nu s-a ferit să vorbească nici de părerile specialiştilor, nici de corajia pe care maistoraşul ar fi băut-o înainte de fiecare zbor.

Regele a ascultat totul cu o ureche distrată, apoi a schimbat vorba. În cabinetul Său de lucru mai vorbise odată cineva despre Vlaicu. Dar părerile nu se potriveau, cum nu se potriveau nici oamenii. Acel cineva fusese Spiru Haret. Decât, acela, n-ar fi pus Regelui întrebări, ca aceea pe care a lunecat-o Filipescu:

— …ş-apoi, Majestate, putem noi să încurajăm un ardelean, care face să se scrie în toate gazetele că vrea să treacă peste Carpaţi?

Cum aproape acelaşi răspuns îl dăduse şi Delavrancea la Iaşi, pe dealul Cetăţuei, Regele a înţeles că argumentul pornea din acelaşi izvor: Petra che Carp. Şi i-a fost de ajuns nici să nu-l mai discute. Mai ales acum, când din pricina lui, opoziţia s-a retras din Parlament… Şi doar Regele îl sfătuise stăruitor să nu prezinte blestematul

acela de proiect al Societăţii tramvaielor, cu care avea, mai apoi, să stârnească una din cele mai neîndurate campanii de răsturnare, cunoscute pe acele vremuri, campanie de doi ani, unde n-au lipsit nici sute de întruniri la Dacia şi Eforie, nici manifestaţii de stradă cu bătăi crâncene, nici chiar prăpădul cartelului între liberali şi tachişti.

Vremuise amarnic în ţară. Liniile înfundate de troiene făcuseră prizonieri prin gări singuratice şi goale, sute şi sute de călători nefericiţi. Telegraful bătea numai pe câteva direcţii, şi-au trebuit aproape două săptămâni până să se încropească la loc bună forfotă a trenurilor.

Atunci, printre şfichiuri sălbatice de vifor, printre valuri uriaşe de omăt, au răzbătut, până în inima Bucureştilor, fel de fel de strălucite feţe ale Apusului. A venit Jean Richepin să ţie conferinţe şi să fie primit cu mare sărbătoare la Academia Română a acestei Capitale, despre care poetul spunea că-i: Un oraş micuţ într-un sat mare; a venit Novelli să-şi joace marele lui repertoriu: Femeia îndărătnică, Papa Lebonard, Othello, Shylock, Nevastă-mea n-are şic şi să măritǎm soacra; a venit şi Silvain, de la Comedia franceză cu Gringoire şi Electra; opereta germană cu Käthe Herold de la Theater des Westens din Berlin şi Eduard Rosen de la Johann Strauss Theater din Viena; Marthe Régnier, cu Mademoiselle Josette, ma femme, Papa şi La Chocolatière, marea cântăreaţă Beltramo şi în sfârşit, Le Bargy cu L'a-mi des femmes, Cyrano de Bergerac, Le duel, Demi-Monde şi Marquis de Priola.

Toate astea – afară de operetă germană – n-ar fi însemnat nimic pentru Aurel Vlaicu. Dacă multe din reprezentaţiile acestea n-ar fi fost prilej pentru Mărioara să vină în Bucureşti.

Zburătorul îşi părăsise cu totul prietenii scriitori.

Habar n-avea de şedinţele lor festive, prezidate de Ministru, de banchetul lor presărat cu epigramele lui Cincinat, de apariţia volumului la gura sobei al lui Vlahuţă, sau de a doua şezătoare ţinută la Palat – unde s-a dovedit – dacă mai era nevoie – că, scriitorul, poate să ştie cât de bine orânduirile scrisului său, fără să se simtă obligat a şti totodată şi alte orânduiri. Vorbă lui Radu Rosetti;

e Voi, ce-aţi făcut *din* bard un zeu, Copii cu inima curată De vreţi să-l admiraţi mereu, Să nu-l cunoaşteţi niciodată… I.

Şi astfel, şezătoarea din ziua de Sâmbătă, trei Decembrie, a fost şi a doua şi cea din urmă. Cum se vede, bucăţile lui Minulescu şi Corneliu Moldovanu au avut un rost simbolic. Întâiul a citit doar: Glasul morilor… iar al doilea: Din umbră, eu n-am ştiut să cânt…

Trăia acum puţintel ca în vis. Nu-şi mai simţea limpede nici greutatea, nici greutăţile. Grijă de bani – şi o ducea rău cu banii – nu-l mai chinuia. Începuse iarăşi a cere acasă, lui neică Dumitru, azi o mie, peste o săptămână o mie, peste două. Trei mii de coroane. Cerea, primea şi cheltuia cu seninătate şi suflet uşor cum nu avusese niciodată. Ai fi zis că se răsplămăd ea în el o fiinţă nouă, după poruncă tainică şi care nu sufere împotrivire. Ochii Mărioarei Bărbulescu îi îmblânziseră viaţa.

Şi cu toate acestea, nimic nu era lămurit între ei. Niciodată n-au hotărât de unde pleacă şi până unde vor să ajungă. Cel puţin Aurel nu-şi dădea seama. Îi era teamă să se gândească mai departe de pasul unei zile, lui, care ştia să cugete viaţa fierului pentru un veac.

Făcea prostii duioase de licean cu sufletul ameţit în păgânele Ombrei şi ale lui Lamartine. Pleca în toiul nopţii cu motocicleta la Ploeşti, să pândească din întuneric ferestrele casei cu geamuri stinse, se pune o floare, adusă

de la Bucureşti, pe prichiciul ferestrei pentru ca, peste zece minute, să purceadă înapoi, hălăduind ca vai de dânsul prin beznă şi zăpezi.

Alte ori, venea cu trenul pentru zece minute, numai cât să Jdea bună ziua. Iar fiindcă Gheorghe Bărbulescu voia să-l ţină la masă, minţea;

— Sunt în treacăt. M-am fo' dus pân' la Predeal, să studiez locul de trecere…

Apoi, de câteva ori, a venit cu cărţi pentru ca, la plecarea cea zorită, să le uite înadins. Vezi bine, ştia el lămurit că, foile volumului or să fie frunzărite de-o mână dragă. Şi mai ştia că, frunzărind o carte, mai întâi citeşti aceea ce e sublinat cu creionul de cetitorul dinaintea ta…

Mărioara privea toate astea cu o înţelegere netedă, care o tulbura nesfârşit.

— Ce copil bun şi mare! A şoptit ea odată în urmă-i, privindu-l din dosul ceţei de perdea, care-o furase privirii lui, pe când el, viclenind copilăreşte pe celălalt trotuar, se făcea că-şi caută nu ştiu ce prin buzunare, numai şi numai să întârzie cu câteva clipe mai mult în faţa geamului ei.

Copil bun şi mare înseamnă într-o gură de femeie: *a* mare şi bun… dar *cop*il. Iar copil înseamnă, într-o inimă de femeie: să te ţiu aici, în braţe, lângă mine, lipit… să te ocrotesc, să te apăr…

Din faţa casei, de la o sută de metri, de la zece kilometri, ori de la cincizeci, Vlaicu *simţea* apărarea aceasta. Simţea stăruitor şi fără contenire apropierea aceasta.

Mărioara a intrat în toate cutele vieţii lui, ca o mireasmă de bine, care pătrunde în toate ungherele unei odăi. Aceasta, poate, unde nu era chemarea de came, care păstrează contur, nu ispita unei frumuseţi, care de asemeni

se mărgineşte, sau măsurarea unor vrednicii, unde începe socoteală, adică măsură şi mărimi. Mărioara s-a resfirat în el, cât a putut să-l încapă.

Şi-atunci, fiecare mărunţiş al vieţii, de la dânsa purcedea şi printr-însa era văzut:

— No! Fainã cravatã… lăsat ar place Mărioarei!

— Aşa pantof micuţ nime nu ştie purta, făr' numa fătuca!

— De vede ea catrinţa iasta, apăi de loc zice să-şi cumpere.

— Ghete americane! Numai americane… şi marca Ewo… să placă la cine ştiu eu!

— Apăi, tu nu ştii, frate Steo, că furculiţa asta aşa-i mai mândru s-o ţii…

— Frumoasă trăsura iasta? Nime nu face trăsuri frumoase, făr' numa Ioan Pasa, frate!

— D-apăi de bună seamă că Berindei e ciocolată mai fainã ca tăte elea.

— Aşa mândre statui şi d'estea, or afla la Müller, pe Calea Victoriei, Aşa mi-or spus oarecine…

Şi aşa, pe când Mărioara privea în gol pe geam şi-i poruncea în tăcere să vie, Vlaicu îşi pierdea astâmpărul, zvârlea cât colo creioanele şi hârtia de desen, cu rotiţele ei zimţate şi piesele aeroplanului viitor, punea în cap pălăria, lua pe umeri paltonul şi ieşea zorit, îmbrăcându-se pe drum.

— De unde vii? îl ajuta fata cu întrebarea.

— Am fo' un picuţ la Câmpina, să studiez locul. – Şi eşti mulţumit?

— Dracu' o fi… că n-am aflat nimic de haznă. Da oi mai mer je odat, o de două ori şi de bună seamă că aflu…

Mai mult n-a putut prelungi vorba niciodată. Ochii

fetei se ridicau liniştiţi la el, Îl ţinteau luminoşi, drepţi, pătmiizând până dincolo de truda lui, acolo unde tremura adevărul.

Iar gura ei căpăta un puf de zâmbet subţire şi palid, în care buzele curate şi proaspete rămâneau uşor întredeschise, de parcă aveau veşnic un cuvânt pregătit. Vlaicu se oprea:

— Ai fo’ vrut să zaci oarece?

— Nu! Dădea uşor din cap fata. Te ascult. Spune. El scutura din umeri şi se poticnea:

— D’apoi n-am spus? Mai pofteşte şi dumita, că numai eu grăiesc.

— Eu? Ce vrei să spun?

— Ce vrei…

— Ce vreau?… şi glasul ei răsună îndepărtat, ca o oftare. Apoi privirea capătă negură şi alunecă spre geamuri…

Spre cer… spre miazănoapte: Vreau să trăim…

Parcă n-a auzit. Parcă n-a înţeles. Dar privirea lui lunecă şi ea °ătre miazănoapte… spre geam… spre cer…

Şi inima se strânge dintr-odată…

Scrierea cărţii cu Corneliu Moldovanu şi Henry August i-a mai adus un folos. A descoperit deasupra restaurantului Enescu o cameră bună, curată, liniştită şi drept în inima oraşului. S-a mutat acolo. Lucrează acum mai cu spor la desenele modificărilor pe care le socoteşte trebuitoare aeroplanului. Lucrează şi făureşte planuri de câştig. Trage cu creionul, iar totodată se agaţă de câte un gând, pe care rămâne aplecat apoi zile întregi. De pildă, îi spusese cândva Abru-deanu să facă zboruri la Constantinopol, unde Generalul Crăiniceanu are un prieten bun, pe Şefki Pasa, şi i-ar da bucuros recomandări.

Mai pe urmă, Goga îi zvârlise într-o doară întrebarea:

— De ce n ai face tu, Vlaicule, nişte zboruri pe la Atena, Cairo sau la Alexandria? Sunt locuri unde n-a zburat încă niciun aeroplan şi se află destule pungi doldora de bani. Mă gândesc că n-ar fi prea mareminune să găseşti un zăbăuc, care să facă un gest… Democraţiile astea ale noastre, ale europenilor, nu mai ştiu de mult ce înseamnă gloria trainică a mecenatului. Hai să căutăm la primitivi, că acolo, desigur, rafinamentul artei tot se mai găseşte…

Într-adevăr, de ce nu s-ar duce să zboare în Egipt?…

Şi-i mai spusese Goga:

— *A* La începutul lui Noembrie, cincizeci de iobagi de-ai noştri, români din trei comune ale Circumscripţiei Oradea, s-au dus la Pesta, cu rugare către Ministrul de Agricultură, să le dea şi lor o bucată din moşiile Episcopatului catolic. Fireşte, Serény le-a trântit uşa în nas şi le-a strigat:

— Valahilor nu le dau niciodată pământ! Lucrul e limpede. Dar ţie nu-ţi trebuie pământ. Ţie-ţi trebuie cer… Şi poate că cerul nu ţi l-or refuza. Haide, cearcă un turneu bun de zboruri prin toate oraşele Transilvaniei. Şi sunt destule: Arad, Lugoj, Orăştia, Alba Iulia, Elizabetopol, Oradea, Cluj… Timişoara… Adă-ţi aminte ce-a fost la Blaj…

Îşi aducea aminte, fără îndoială. Dar totodată îşi aducea aminte şi ceea ce a fost la Sibiu şi la Braşov.

Atunci, gândindu-se, i se măcina orice nădejde. Şi iarăşi se întorcea în amărăciunile lui, visând în gol, fără temei, minunea să-i iasă înainte omul, care să-i dea ajutorul la cheltuiala unui aeroplan. Căci, hotărât lucru, cu aparatul cel vechi nu mai avea curaj să zboare. Nu-şi temea viaţa. Gândacul era încă sănătos şi în stare să facă alte multe zboruri – dar îşi temea renumele: aeroplanul său rămăsese cu mult în urma celor noi ivite pe continent. Ce putea face cu viteza lui mică, şi mica lui putere de

ridicare?...

Şi astfel, nu ieşea din ameţitorul cerc înveninat. Nu putea să zboare şi să câştige bani, fiindcă nu avea aeroplan. Şi nu putea să aibă, aeroplan, fiindcă nu putea să zboare...

— Ei bravo! Când sunt gata planurile? L-a întrebat vesel Gheorghe Bărbulescu, aflându-l asupra planşetei de lucru.

— D'apoi ştie-le ciorile, că tot dejaba le fac, odată ce eşti a nu mi-or dat criţari?

— Eşti a? Care eşti a? V

— No! Eşti a, frate, domnii şi cu Filipescu şi cu Blériotu ...

— Păi, ce ai dumneata nevoie de ei?

— Dară cine-o şpeza criţarii, că-s necesitat de mulţi la aşa gândac.

Esta trebuie să fie de două persoane şi cu motor de optzeci de cai... Apăi acela singur şi costă la douăsprezece mii de lei...

— Cum? făcu uimit Bărbulescu Dumneata n ai vorbit cu Mărioara nimic?

— Ba, vorbit. Făr numa de altele. Că doar n-oi plan je acu la fătuca miatale că eşti a nu şpezează criţari...

— Bine. Atunci, i-a zis scurt, omul haide, îmbracă-te şi mergi cu mine la Ploeşti!

Zadarnic a cerut Vlaicu lămuriri şi zadarnic s-a împotrivit. Peste trei ceasuri era în casa din Calea Câmpinei, faţă în faţă cu Mărioara.

— Nu ştie nimic, omul ăsta! I s-a jeluit Ghiţă Bărbulescu. Spune-i, fata tatii, ce-ai hotărât!

Aurel se uita când la unul, când la altul, într-o cumplită nedumerire.

— D-apăi ce-aţi f05 hotărât, mă rog? Pofteşte şi ză! zâmbind, Bărbulescu a plecat într-acestea. După ce s-a închis uşa în urma lui, Mărioara a rostit liniştită:

— Facem o fabrică de aeroplane Vlaicu. Şi-atât.

Buza de jos a maistoraşului a început să tremure. Ochii s-au acoperit de-o bură uşoară, un fel de lacrimă stăpânită şi rece. Apoi, deodată, şi-a înşfăcat pălăria şi s-a năpustit pe uşă afară.

Eu nu ştiu cum o fi aceea. Far numa iasta nu se poate că un aeroplan costă mult d-v doară nu se cade să sărăciţi din vina mea. Eu ştiu la ce cujetă d-şoara M. eu să gât planuri şi alţii să zboare. Aceea nu se poate. Ei or tufli gândacu şi alţii plătesc ca Cerchezu săracu' de el că i-or tuflit trei maşini şi el tot plăteşte…

V.

Pusese scrisoarea noaptea, la gară, în cutia vagonului de poştă de la cel din urmă tren care plecă. De zeci de ori a vrut să se întoarcă din drum şi de zeci de ori a pornit-o iar.

Când s-a vârât în patul rece şi umed, s-a prăbuşit într-un somn torturat numai de vedenii. Abia spre ziua a intrat în odihnă.

I s-a părut? îl trezise simţul ciudat că aude bătaie în uşă* Dar la uşă nu mişca nimic.

Foarte târziu, când aţipise iarăşi, o scândură din coridor a scârţâit sub greutate de pas. Atunci Vlaicu s-a sculat şi crăpând uşa, a scos capulsă vadă.

În faţă-i, drept, şedea Mărioara.

Era buimac. S-a ferit cât a putut în dosul uşii şi a îngăimat o cerere de iertare. Dar fata nu i-a dat pas. A vorbit repede, apăsat şi în şoaptă:

— Am venit numai pentru o clipă, să te lămuresc. Un aeroplan de-al dumitale costă treizeci de mii de lei, dacă-i lucrat la Şcoala de Arte şi Meserii. Şi, bine înţeles", dacă e numai unul. Dacă sunt zece, scade costul sub douăzeci, fiindcă şi Séguin face reducere la motoare.

Cu banii pe care-i avem, putem construi câteva sute de aeroplane. Iar dacă facem noi fabrică, ajungem la cel puţin o mie.

Torturat de tot puhoiul acesta neînţeles al întâmplărilor şi socotelilor, Vlaicu a întrebat chinuit:

— D-apăi ce drac de poveşti spui dumita acolo?

— Una singură şi simplă: tata are câteva milioane avere. Şi a încheiat: Ăsta-i răspunsul la scrisoarea dumitale. Şi-acum la revedere, la Ploeşti. Te aşteptăm cu masa. Ai tren peste un ceas.

L-a mai privit o clipă în ochi, apoi s-a mistuit în întunericul coridorului şi a coborât pe scara întunecoasă, fără grabă, fără zgomot, ca o intrare în mormânt.

Mintea lui Vlaicu se răsucea ameţită în loc. Toate i se păreau neadevărate. Şi nimic nu mai păstrase o fărâmă din visul cel frumos de odinioară. Intrase parcă acum într-un haos, unde clocoteau numai urâţenii – socoteli băneşti, avere, fabrici… Iar mai presus de toate, o cumplită bătaie de joc pentru sărăcia lui. Milioane? Dumnezeule! Dar asta nu poate fi o cifră adevărată. Şi apoi ce putea să dovedească, în traiul cumsecade şi cuminte al Bărbuleştilor, asemenea avere?… Şi de ce nu-i auzise niciodată vorbind de ea?

Dar de Este aşa cu adevărat, ce caută *el* în casa lor? L-or fi crezut un vânător de zestre? Sau un om strecurat înadins între dânşii, să capete ajutorul lor.

— O nimica toată faţă de atât prinos de bogăţie? Şi cum? Prin apropierea de fată? Căci mai ales aşa s-ar

lămuri de ce *tocmai* fata a fost pusă de tată-său să-i spuie…

Şi bănuielile otrăvite se învârt şi se tot învârt, înnebunindu-i biata lui minte, sfâşiată de neîncredere în oameni.

În toată zbuciumarea asta, află o singură mare mângiere. Aceea că nu s-a spovedit nimănui nimic. Altminteri, toţi ar fi avut dreptul să-l dispreţuiască ca pe-un caraghios vânător de zestre, care râvneşte la o nebunească depărtare de treapta lui.

Se încordează sălbatic, fără pic de chibzuinţă şi-şi sfâşie sufletul, ca pe o zdreanţă. Ai zice că şi-a smuls inima şi o calcă în picioare.

— Am gătat! Aşa scrâşneşte. Şi-şi dă palme să se desmeticească.

Totuşi, peste un ceas, lua trenul. Trenul spre Ploeşti. Dar de-acolo, a pornit cu tren cu tot, mai departe, în sus, spre graniţă, şi dincolo de ea.

A doua zi, a coborât în Budapesta…

Intrase dihonia între fruntaşii ardeleni. Partidul Naţional, din anume pricini, dăduse o declaraţie în Românul că se desolidarizează de ziarul Tribuna pentru că a ieşit din cadrul disciplinei de partid. Apoi, scurtă vreme după aceea, apare, în acelaşi loc, mărturia lui Alexandru Vaida Voievod, deputat în Camera maghiară şi unul din fruntaşii românilor de peste munţi, o mărturie în care, Octavian Goga era învinuit că trădează cauza neamului şi că a tratat în taină cu guvernul unguresc, oferindu-i serviciile sale în numele grupării tribuniste.

Lupta începută între cele două tabere a ajuns repede la neînchipuite violenţe. Şi n-au fost numai violenţe de cuvânt scris. Bocu şi cu Iosif Sceopul nu s-au dat îndărăt

de la nimic, când a fost vorba să-l apere pe Goga, în două rânduri Goldiş a avut de îndurat badiocura şi pumnii tribuniștilor, pe care-i înnebunea învinuirea că şi-au dat mâna cu guvernul unguresc.

Mai ales Bocu era lovit de acuzare, de când Goga ceruse Juriu de onoare, iar şedinţele de la Braşov au încheiat, sub iscălitura lui Andrei Bârseanul, preşedintele Astrei, că dovezile aduse de d-i dr. Alex. Vaida Voievod probează pe deplin autenticitatea informaţiilor d-sale, dar din aceste dovezi nu reese şi culpabilitatea domnului Octavian Goga.

Aceasta încheiere se bizuia pe declaraţiile lui Milan Hodza, a doctorului Szakolezai Arpad şi înâiu Maniu, cărora Iosif Kristoffy, ministrul ungur, le spusese neted despre vizita lui Goga, care ar fi venit la dânsul, înainte de alegeri, de-şi oferise serviciile.

A doua parte din încheierea juriului, se bizuia însă pe rezultatul vizitei, pe care Goga a făcut-o lui Kristoffy numai decât după ieşirea numărului din Românul unde se tipărise învinuirea lui Vaida Voievod. Poetul avea de ispăşit o osândă de o lună la Seghedin. Îşi ceruse de îndată amânarea pedepsei până la limpezirea lucrurilor şi în răgazul dat, i-a putut dovedi uşor lui Kristoffy – şi celorlalţi totodată – că era la mijloc o greşeală, dacă nu cumva de-a dreptul o înşelăciune. Ministrul şi-a dat seama că, adevăratul Goga era altul decât cel care i se înfăţişase lui.

Atunci a intrat în joc numele lui Bocu. A fost bănuit că *el* fusese cel cu propunerile. Iar când Bocu, scos din fire, a cerut audienţă lui Kristoffy, să-i smulgă o declaraţie scrisă, unde să se vadă că bănuiala căzută asupra sa este neîntemeiată, Vasile Goldiş, directorul Românului a scris negru pe alb că atâta luptă să se şteargă o bănuială, începe tot mai aprig s-o întărească.

Drept dovadă, Goldiş, dimpreună cu Dr. Justin Marsien şi Dr. Cornel Iancu, au trimis Doamnei Letiţia Oncu o scrisoare, că se retrag din posturile onorifice ale Reuniunii Femeilor Române, dacă mai rămâne Bocu între ei. Ceea ce, fireşte, a adus darea afară a tribunistului.

Şi, astfel, în vreme ce, la Bucureşti, Nicu Filipescu, foc şi pară, strigă din balconul casei lui de pe Strada Scaune, manifestanţilor veniţi de la Sala Eforiei să-l aclame: Banca

Naţionala a României este cea mai mare exerocherie a secolului, că este un tripou ordinar, unde locul crupierilor îl ţin directorii, iar jucătorul, care se ruinează, este publicul!, iar la Iaşi, în Curtea de Juri, se desfăşura amarul proces de calomnie făcut de Alexandru C. Cuza. Publicistului Emanoil Socor, care-l învinuise de plagiat, la alt colţ de meleag românesc, dincolo, spre Apus, pe străzile Aradului, între duşmani bucuroşi să vadă asemenea triste privelişti, Bocu şi Sceopul, ajutaţi de Eugen Goga, fratele poetului, îl băteau până la sânge pe Vasile Goldiş…

Urâţenii şi dureri…

Atunci a purces din Iaşi, spre Ardeal, un om cu rosturi tainice şi bune, A venit să împace taberele vrăjmăşite şi i-a fost cuvântul greu ca plumbul. Într-o săptămână şi două zile, adică în seara zilei de douăzeci şi şase Ianuar, două banchete de împăcare a românilor şi-au desfăşurat veselia în Pesta maghiarimei. Unul era pentru Vaida, celălalt pentru Goga. Iar Constantin Stere – căci el a fost ramura de măslin – a vorbit şi la Unbanchet şi la celălalt, lăsând în urmă-i, dacă nu prietenie.

— Şi prietenie n-avea să mai fie niciodată între cele două tabere – cel puţin un strop de linişte, dorită şi prea

trebuitoare naţiei româneşti celei atât de hărţuite.

— Ela o păţeşte aspru cu politica lui. Eu am tot spus! Aşa gândise şi iarăşi gândise Aurel Vlaicu, aflând în cafenelele bucureştene harţa cea amărâta dintre transilvăneni. No! Apăi acu că ce-o fi? Făr numa Tăvi, sărac de el, intra în încuetoare la unguri, iar rumânii, mi-l suduie că-i dedat eu Pesta! Aşa fainã rezultă numa la politică îţi succede!…

La început, în sporovăială uşuratică a cafenelei, deprinsă cu toate mocirlele politicei, gândul nu-i se păruse maistoraşului aşa de îndurerat. Dar în odăiţa lui micuţă şi rece, în faţa planşetei largi, pe care mâna trage linii drepte şi măsurate cu milimetrul, fierberea din Budapesta a răsfrânt un clocot nou şi aici.

Vlaicu a avut dintr-odată priveliştea unui Goga mărunt şi firav, singurel, sărac şi nedreptăţit, asupra căruia sare nemiloasă, gata să-l sfâşie, o haită aprigă şi înveninată. Aidoma priveliştii de aici, din Bucureşti, de pe platoul Cotrocenilor.

Otrava adunată strop cu strop, a podidit deodată, într-o bună zi. Într-o clipă.

A fost clipa când Mărioara, venită să-l cheme pe maistoraş la Ploieşti, stârnise, în inima lui umilă, răzvrătirea de iobag asupra bogaţilor şi neîndurătorilor. Atunci a plecat la Pesta, cu vorbe de ură încleştate între dinţi şi degetele lui grele încleştate pe mânerul revolverului din buzunar:

— Îi puşc, naţie, eins-zwei-drei! Atunci n-or mai zice de Tăvi aiasta şi-aceea, făr’ numa că: Frate m-am f09 bolonzât să aduc aşa acuză lu’ Goga, care-i fain pretin cu Vlaicu şi l-o dus la Miniştri în Ţară, să-i şpezeze criţari!…

Şi astfel, mestecând vorbă de vorbă, sute şi sute, cât

a fost lungul trenului, maistoraşul a intrat în odaia lui Octavian

Goga din Budapesta, fără să bată la uşă, fără să spuie bună ziua, dar strângând în pumni, de să crape, mânerul revolverului din buzunar… Poetul se trezeşte şi se freacă la ochi, buimăcit:

— Tu ce cauţi aici?

Celălalt dă din umeri şi tace. E întunecat. O cută adâncă s-a tăiat între sprâncenele negre şi desparte punctele ochilor că un semn de hotărâre. După aceea/dibue printre cuvinte şchioape o lămurire:

— Am fo' citit la foi… No! Apăi aşa nu mer je. Eu fac ce zici tu, doară de aceea am venit: să te apăr!

— De cine?

— De ei a, care or zis cu Kristöffy!

Goga a încremenit. Nu. Ştie ce să facă. Să-l sărute, ori să râdă.

— Să mă aperi? Tu? Şi cum?

— Îi puşc! Zău de Dumnezeu dacă nu puşc la ei, ca Ion, frate-jnio, la ciori…

Ochii plini de zâmbet ai poetului caută la revolverul învârtit în labă mare a maistoraşului şi tremură. Adie în cerul lor tulbure, umezit, o licărire de soare proaspăt şi bun. Se fac deodată blânzi. Apoi mâna mică şi tare mângie pumnul cel încleştat pe revolver…

Peste câteva zile, doi prieteni buni se legănau în brişcă curtată de trapul domol al căilor pe uliţele Seghedinului.

— Opreşte o clipă la Poştă! A poruncit călătorul cel mic şi bălan.

Pe pupitrul soios, a scris aste două telegrame: Cea dintâi:

Constantin Stere, Iaşi Din pragul temniţei îţi trimit

salutările mele.

Goga.

A doua:

Carageale

Berlin

Doi rumâni de-ai dumitale, nene Iancule, unul care se urcă tot mai sus şi altul care coboară tot mai afund, îţi urează să-ţi trăieşti din viaţă nemurirea şi să împlineşti cel puţin şaizeci peste cei şaizeci de ani ai dumitale de azi.

Vlaicu şi Goga.

Când s-au urcat iarăşi în trăsură, Goga a poruncit:

— Şi acum, la închisoare!

Goana la Pesta, încleştările de acolo şi îndurerata privelişte a lui Goga la închisoarea din Seghedin, amorţiseră celelalte dureri din Vlaicu, Se întorcea acum cuminţit spre Bucureşti, dar n-a mai vrut să ia calea Braşovului. A intrat în Ţară prin Vârciorova. Ţinea, pasămite, să ocolească Ploeştii.

Şi i-a ocolit, ce e drept. Ba încă pe aşa de departe i-a ocolit, încât, de teama lor n-a mai dat nici prin Arad, unde-l chemaseră cei de la Românul pentru orânduirea unui zbor, nici pe la Orăştie unde era Boca, nici la Binţinţi unde-l dorea maică-sa şi-l visa Todora, nici la Lugoj, unde trăia Simonescu…

A ocolit şi-a tot ocolit prin Craiova şi Slatina, până la Piteşti şi la Chitila.

Dar de acolo n-a mai putut ocoli. Doar ocolul se încheia tocmai acolo.

Astfel, peste două ceasuri – adică spre povârnirea serii – păşea încet, nesigur şi înfricat, pe lângă trunchiurile negre ale copacilor din calea Câmpinei. Vârâse până la urechi şapca lui de călătorie şi ridicase gulerul paltonului

până la ochi, ca să nu-l cunoască duşmanca din dosul perdelelor fumurii.

Într-acestea, umbra micuţă şi fină creştea şi se micşora pe ceaţa din geamuri, tălăzuindu-se între lumini de sărbătoare, pe când afară, lângă uşă. Trăsura lucioasă şi caii graşi îşi aşteptau stăpâna.

Curând au ieşit şi au plecat tustrei; Coana Steliana, Gheorghe Bărbulescu şi Mărioara.

Din dosul copacului, unde se pitise, le-a pândit calea până nu s-au mai văzut. Apoi, a sunat la uşă, să le afle calea.

— Au nuntă ’mnealor! I-a lămurit femeia.

— Nuntă? Ce nuntă?

— La ăl de Conu Alexiu, unchiul Domnişoarei.

Gospodărească întocmire a casei lui Hagi Alexe Alexiu, strălucea de bucuria sărbătorii, aşa cum este şi cuvenirea unei zile atât de rare.

Pornise „din vreme petrecerea şi n-avea să se termine curând, aşa cum era dorul unui oarecine, care luneca pe sub geamuri, pândind fioros prin perdele, rotirea agale a perechilor în vals. Ori ţăcăneală întreită a polcelor repezi.

Mărioara era bucuroasă că niciodată. Faţa ei senină căpăta fel şi chip de lumini în colindul rotund şi învârtit al dansurilor. Ici zâmbea bătută de pară luminilor, dincolo se umbrea deodată, mistuindu-se, de parcă n-ar fi fost. Pentru un om care numai pe dânsa voia s-o vadă, joaca asta de răsărit şi apus isca un simţământ ciudat şi neliniştit.

Câteodată căuta drept spre geam. Ai fi zis că vede omul care o pândeşte dincolo de perdele. Atunci pizmaşul şi chinuitul din uliţă simţea inima bătându-i cu sunet adânc şi greu în piept. Femeia îl privia din braţele altui bărbat… Iar cel prins în faptă rea era tot el… Răsturnări

tulburătoare şi greu de înţeles pentru o minte care poartă alte căi decât lumile de rând.

I se face milă de sine însuşi şi i-i ruşine. Altminteri, poate că s-ar aşeza jos, pe marginea trotuarului, să aştepte. Sau ar cuteza să intre în casă, de-a dreptul.

N-are curaj.

Doar târziu, se îndeamnă să se strecoare prin poartă în ogradă, spre grădină, printre slugi şi vizitii. În colţ, dă de-o terasă, ridicată doar câteva palme de la pământ.

Dar în clipa precisă când se urcă în vârful picioarelor, să privească peste balustradă, dincolo, prin geamurile mari, spre odăile de dans, uşa se deschide în scurt şi ochi în ochi, s-a întâlnit cu Mărioara.

O clipă rămân amândoi pe loc. Nici măcar nu clipesc. Unul altuia i se pare o vedenie. Apoi fata lunecă încetişor spre balustradă şi-i şopteşte domol, cuminte:

— Îmi pare bine c’ai venit. Te aşteptam.

Şi vorba pare să rupă toate rosturile vremii. Ai fi zis că a trecut un singur ceas de la despărţirea lor din Bucureşti, iar nu o lună şi jumătate.

— Acum, hai înăuntru. Îl îmbie. Dar Vlaicu scutură din cap. Nu vrea. S-a făcut iarăşi îmbufnat şi urâcios.

— Eu nu mi-s domnişor de la cu tanzu … N-am ce căta aici. Am venit, aşa, pentru o corajie…

Fata zâmbeşte uşor şi-l mângâie cu ochii pe obrazul cel smead şi tras. Îi înţelege înverşunarea. Cată o clipă îndărăt, spre roiul dansatorilor din casă, apoi coboară treptele terasei şi se lipeşte de perete.

— Iată, că nu mai dansez.

— D’apoi fă ce pofteşti, dacă-ţi place.

— Să stăm de vorbă. Asta-mi place.

— D-apăi aceea nu-i de lipsa cu mine, când ai

domnişori faini, care ştiu zice pe domnie, nu mocăneşte, că vorba mea.

— Da! murmură surâzând Mărioara. Numai că domnişorii ăştia numai atâta ştiu.

— Încă şi aceea-i bine. Dară eu ce drac ştiu face?

— Aeroplane! Sună neted răspunsul. Şi scurt. Vlaicu primeşte cuvântul că o lovitură. Năzuros şi bănuitor cum este, i se pare că vorba are cu desăvârşire alt înţeles. O ia în răspăr şi fără noimă.

— Apăi dumniata tot aceia crezi, că eu numa la gândacu meu cu jet când te văd ce mândră eşti. Fără numa, asta află, că mi-s necesitat să am muiere pentru inima mea…

— Ştiu. Face Mărioara. Pentru toată inima dumitale. Iată să-ţi căutăm una aşa cum vrei…

Asta i-a sunat maistoraşului a badiocură şi l-a amuţit. S-a clătinat o clipă, şovăind între gânduri şi hotărâri, apoi, deodată, a tras şapca adânc peste ochi, a mârâit ceva neînţeles printre buzele lipite, albe şi a plecat cu paşi mari, grei, duşmănoşi.

Mărioara a rămas aşa cum era, lipită de perete şi zâmbind. A întors doar puţintel privirea după dânsul, să-l vadă de unde se întoarce înapoi.

Când i-a auzit pasul ţăcănind pe caldarâm tot mai încet, tot mai slab, până s-a topit, zâmbetul ochilor i s-a şters. Faţa a avut o crispare scurtă ca de durere şi un fior ascuţit de frig a fulgerat de-a lungul spinării.

Când s-a întors între nuntaşi, parcă era altă făptură. N-a mai zâmbit, n-a mai jucat. Răspundea greu şi târziu la întrebări, urechea îi era ciulită spre stradă, ochii tresăreau, uitându-se pe geamuri.

— Ce te tot uiţi afară, Mărioaro? A întrebat-o maică-sa.

Ea a dat din cap, sâcâită şi a şoptit oftând:

— Nu se mai face odată ziuă… Aş vrea să plec…

A doua zi a căzut la pat cu arşiţă, dureri de cap, lipsă de somn, splina umflată.

Toţi doctorii buni ai Ploeştilor n-au fost în stare să spuie limpede ce boală a doborât-o. S-ar fi zis că e un tifos uşor, dacă temperatura n-ar fi avut ridicări şi scăderi repezi, cum nu prea se văd la asemenea boală. Cum însă, după vreo trei săptămâni, arşiţa a început să scadă, doctorii au fost prea mulţumiţi şi nu s-au mai întrebat nimic. Nici chiar pricina pentru care Mărioara era aşa de slăbită şi nici nu avea poftă să mănânce nimic, semne cu totul protivnice întremării de pe urma tifosului.

Vindecarea Mărioarei a îndoit frumuseţea şi blândeţea primăverii, care chiuia afară. Cutremurat la vestea bolii ele care se socotea singur vinovat, pentru că el o ţinuse pe fată de vorbă afară, în frig, Aurel Vlaicu, şi-a potolit sângerarea inimii odată cu arşiţa şi suferinţa Mărioarei. A renăscut cu ea, purificat şi bun. S-a făcut iarăşi vesel, gureş, glumeţ, de parcă îi râdeau toate nădejdile vieţii în lumina tare a ochilor mici. Şi atunci, peste toate amărăciunile trecutului, peste toate înverşunările şi luptele, s-a aşternut tihna iertării, împăcarea. Sufletul a înflorit în dragoste, asemeni mălinului alb cu miresmă de miere.

Fericire, aşa i se zice de alţii.

— No! Fi-vă bine! Aşa i-a zis Vlaicu. Şi nu i-a mai păsat că Alexandru Cottescu s-a dus să vadă cu deosebit interes biplanul Paserea inventat de inginerul Ioan Hurmuzi şi Petre Candrescu, aeroplan eu stabilizator automat şi care avea să fie gata de zbor pe la sfârşitul lunii Februarie.

Ba, nu i-a păsat nici de zborurile peste Capitală,

făcute de Capsa până aproape de două mii de metri înălţime. Iar când Henry August l-a chemat la sala Societăţii de Tir, să-i arate monoplanul lui cel nou, Vlaicu n-a simţit strop de pizmă împotriva acestei maşini cu motor Anzzani. Dimpotrivă. A spus tare şi răspicat, să fie auzit de toată lumea:

— No! Apăi, naţie, esta-i Kunst fain de-l taie aspru pe Blériot!

Drept este că toate i se luminaseră dintr-odată. Ursinus îi scrisese de la Frankfurt, iar Hartmann din Egger-ul său, vestindu-i că, în Iunie, se ţin la., Aspern, lângă Viena concursuri internaţionale de aviaţie, la care vor veni să se întreacă fel şi chip de zburători din lume, şi-l sfătuiau să nu piardă prilejul ca să arate ce poate face cu aeroplanul lui.

Mai cu seamă Hartmann a fost hotărâtor:

…din toate acestea, pe care mi le-a scris Ursinus, eu trag încheieri limpezi. Aeroplanul tău are motor mic şi n-are să poată întrece la viteză şi la înălţime aparatele mai noi, cu motoare puternice. Judecând însă în proporţie cu puterea motorului, fireşte că tot mai mare viteză capeţi tu. Dar întrecerea asta las-o pe anul viitor, când vei avea maşina cea nouă, la care lucrezi, cu motorul de o sută de cai.

Deocamdată vino doar să-ţi arăţi aparatul tău, care, după judecata mea, este cel mai original din câte ştiu. Vino să le faci nişte viraje ameţitoare, să-ţi pui în „funcţie aparatul de ochit cu bombe şi, dacă e adevărat ce-mi spune Ursinus, să-i întreci în aterisare la punct fix.

Dacă n ai încredere în tine, află că am. eu. Şi ca să-ţi dau şi ţie ceva din încrederea mea, îţi propun următoarea tovărăşie. Vino aici, la mine, cu aeroplanul tău. Am, lângă pădure, o-pajişte minunată, între munţi. Am şi o şandrama,

să-ţi slujească de hangar. Vom face împreună şcoală, vreme de o lună – tu pe sus şi eu pe jos. Şi, mai ales, tu care vrei să treci Carpaţii tăi, vei face aici o şcoală de zburat printre munţi, peste munţi…

Aşa dar, mai întâi se deschide poarta unei biruinţi.

Apoi, Goga a ieşit de la închisoare şi a venit la Bucureşti pentru o vreme mai îndelungată.

— Foarte bine! îi zice, când află despre Aspern, Te duci la concurs, iar când te întorci, colinzi tot Ardealul: Arad, Orăştie, Lugoj, Sălişte, Alba Iulia, Elizabetopol, Odorhei, Bistriţa…

Listă o întregeşte George Tofan din Comitetul Societăţii pentru Cultură de la Cernăuţi, care-l hotărăşte pe Vlaicu să zboare în Capitala Bucovinei înainte de plecarea la Viena, chiar în Duminica Floriilor, adică la 18 Martie.

La asta, maistoraşul nu-i prea hotărât. Făgăduieşte să-i scrie în câteva zile de poate ori nu să vină atunci.

Şi n-a putut. Sănătatea Mărioarei stârnea încă îngrijorări, fiindcă întremarea mergea anevoie, iar temperatura, tărăgăna încă, nehotărâta parcă să urce, dar tot aşa de nehotărâtă să coboare cu totul, ca la o făptură sănătoasă deplin.

Ş-apoi, mai cu seamă altceva fusese hotărâtor… într-o zi, în mijlocul cislei domoale de după amiază, sub soarele primăvăratic, care se strecura pe chipurile lor, Mărioara închisese ochii şi primea, cu toată faţa plină de zâmbet, mângierea razelor calde.

— Parcă-i zi de Paşti… a şoptit ea. De câte ori e linişte ca acum, şi aerul proaspăt şi soare, mi se pare că e Paşti. Apoi a surâs tristă: Ce păcat că n ai să poţi fi de Paşti la noi… Vlaicu n-a răspuns. Dar porunca o primise. Aşa dar, de Paşti trebuie să fie în Ploeşti. Aşa dar, la Cernăuţi

nu se poate duce decât după Paşti.

Numai că, hotărârea asta nu i-o spusese Mărioarei. Vrea să-i facă o bucurie neaşteptată.

A şi făcut-o, într-adevăr. Luni, la douăzeci şi şase Martie, adică a doua zi de Paşti, pe la ceasul şase, geamul casei a tremurat încetinel şi stăruitor, apoi mai tare şi tot mai tare. Din jilţul unde adormise, Mărioara a tresărit. A deschis pleoapele străvezii, a întors faţa palidă spre cerul senin şi clătinat de vânt. Apoi, deodată, ochii limpezi şi mari s-au aprins cu lumini vii, iar gură a pâlpâit a zâmbet.

Sus, departe, rotea uşurel şi neted gândacul maisto – rasului Aurel. Iar de acolo, din înălţimea lui, omul flutura o mână veselă către geamul fetei.

Coana Steliana, care ştiuse punerea la cale, pândea înduioşată schimbările din obrazul Mărioarei.

— N’a plecat? A întrebat fata într-un târziu.

— Nu i-ai spus tu că ai vrea să petrecem Pastele împreună?

Ea n-a mai răspuns. A dat încet din cap, a reamintire sau, drept mulţumită. Apoi, l-au aşteptat să vie vesel de biruinţă şi să povestească necazurile ăstui zbor îndrăzneţ, făcut pe vânt puternic, care-l silise să coboare dis de dimineaţă la Ţigăneşti şi să aştepte potolirea văzduhului până spre seară.

— Apăi am f09 ştiut eu că este la jumătate rău şi jumătate bine.

Azi dimineaţă, la şase oare, când am coborât din pat, ara dat jos piciorul ei stâng. No! Aceia nu-mi succede! Aşa m-am cujetat şi de loc m-am băgat sub plapomă şi am mai durmit o oră. Pe urmă am coborât cu el a dreptu, aşa cum e fain…

Banchetul pe care-l întocmiseră Ploeştenii la restaurantul lui Dobrogeanu-Gherea, în gară, i-au

împiedicat să vorbească prea mult în seara aceea.

A doua zi, vântul se înteţise. Întoarcerea în zbor nu mai era cu putinţă. Vlaicu şi-a demontat aeroplanul, l-a trimis cu trenul, iar pe seară a plecat şi el, ducând în inimă singurul cuvânt care tremurase pe buzele Mărioarei:

— Mulţumesc…

Dar aceste trei silabe au fost astfel rostite, că puteau umple o viaţă întreagă. Aurel Vlaicu avea să le mai. Audă.

Se pregătea de plecare. Peste liniştea şi bucuria lui au început a năvăli deodată noutăţi care l-au tulburat.

O telegramă din Constanţa vestea că Raţa lui Valentin Bibescu zburase în faţa Cazinoului şi că, acolo, se hotărâse înfiinţarea unei şcoli de pilotaj.

În acelaşi timp, la Bucureşti, urma să se facă o şcoală şi un parc de aviaţie, condus administrativ de batalionul de Căi Ferate. Iar tactic, de inspectoratul geniului.

Apoi, în vreme ce Zorileanu era trimis în Franţa, să facă recepţia unui aeroplan Nieuport, cumpărat de Minister, Bibescu dăruieşte şcolii militare de aviaţie un monoplan şi vinde Statului – cu optzeci şi opt de mii două sute de lei – celelalte două şi Raţa. Iar totodată – întemeiază Liga Aeriană, dimpreună eu Ionel Grădişteanu, Doctorul C. Istrati, General Coandă, Ion G. Ducă, Grigore Greceanu, Alexandru Cottescu, George Plaino, George Ştirbey, Ion Procopiu, N.D. Câmpina, Al. Ghica, Mauriciu Blanc, Ion Cămărăşescu şi Hagi Tudorache.

Se aude chiar că, nădăjduiesc să strângă un milion de lei, ca să poată cumpăra cincizeci de aeroplane, pe care să le împartă frăţeşte între cele cinci corpuri de armată.

Ca şi când atâtea amărăciuni nu i-ar fi de ajuns, Vlaicu află că Principele Ferdinand a primit să prezideze Liga Aeriană şi, în acelaşi timp, Leontin Iliescu îi spune că, Dumitrescu Câmpina a făgăduit să dăruiască şi el un

aeroplan Ligii, iar Zorileanu avusese o făgăduială la fel din partea unui mare bogătaş craiovean.

Oricât de liniştit şi răbdător ar fi cineva, toate veştile şi faptele astea nu puteau să nu lase urmă în inima maistoraşului. Nădejdea copilăroasă că, între cele cincizeci de aeroplane pe care le va cumpăra Liga, ar putea să fie şi câteva de ale lui, nu l-a lăsat în pace aşa cum s-ar fi cuvenit. Nu se vindeca de visuri fără rost, cu toată lipsa lui de încredere în oameni. Se mângâia, pesemne, cu gândul că, în mijlocul Ligii au cuvânt greu Principele Ferdinand şi Cottescu, a căror prietenie ştia că o are câştigată. Dar când l-a întrebat pe Bibescu, acela i-a răspuns zicând:

— Despre asta vorbim după Aspern şi, mai ales, după ce zbori cu aparatul Nr. 3…

Aparatul Nr. 3? Dar asta înseamnă treizeci de mii de lei. O avere pentru el şi un nimic pentru cei care au un milion. Dacă ei nu vor să-i dea, cine să-i dea? Plecarea lui Nicu

20/111

Filipescu de la Ministerul de Război' a făcut loc Generalului Argetoianu, apoi în locul lui Delavrancea a venit Emil Pangrati la Lucrări Publice. Nu-i cunoaşte. Iar scriitorii nu-i pot da niciun fel de nădejde, măcar că Titu Maiorescu, şeful guvernului, este de ai lor şi încă ardelean.

— Câştigă la Aspern şi scoate bani din Ardeal. Acolo să fie nădejdea tal Aşa îl îndeamnă Goga, bărbăteşte.

Iosif însă, care nu-l mai văzuse de mult, se trage în colţul Cafenelei şi-l aşază lângă el, pe canapea:

— Suntem o naţie tânără, Vlaicule – şi necoaptă. Obosim repede de tot. Şi toţi obosim. Noi, scriitorii, dăm, cât putem da, până la treizeci de ani. Pe urma murim. Murim ca oameni, ori ca scriitori, ceea ce, la urma urmei,

este tot una.

— D-apăi, frate Steole, iasta o fi cu voi, nu cu gândacu meu! I-a întors Aurel, zbârlit. Iar Iosif a ridicat din umeri, oftând.

— Nu ştiu, Vlaicule. Dar să nu uiţi că ai împlinit treizeci de ani! Asta zicând, a scos din buzunar o carte şi i-a în tins-o. Uite volumul meu cel din urmă. De acum încolo, eu nu mai scriu. Ţi l-am scris chiar în ziua când a apărut.

Vlaicu a deschis coperta. Sub titlul: *St. O. Iosif*, *Cântece*, prietenul scrisese dedicaţia:

Prietene cel bun al meu, în cartea asta, unde eu Adorm cu ultimul cuvânt, L-am îngropat pe Dumnezeu.

Marţi 13 Martie 1912.

Inima zburătorului s-a strâns încet, chinuită. Şi toată seara aceea au stat tăcuţi unul lângă altul, ascultând doar zarva cafenelei.

După miezul nopţii, la închidere, când au ieşit în Calea Victoriei, l-au întâlnit pe Zaharia Bârsan, Era galben la faţă, cu ochii în spaimă.

— Ce-i?

— À murit Petrache Liciu, la douăsprezece fără zece… Vestea a căzut ca trăsnetul.

— Bine, dar, azi, se auzise că… a îngăimat Iosif.

— Da, Peste zi au fost pe la el, la Sanatoriu, Morţun şi Iorga. Le-a spus că se simte bine… Operaţiile astea sunt cumplite… Şi când mă gândesc că şi bietul Gârleanu sufere tot de rinichi…

— (… de rinichi? A întrebat Vlaicu, cu glas şters, a No*!* Plpate că nu l-or operat bine.

— Olchowscky e sanatoriu bunj

— Apăi, frate, tot mai bine-i de mine, că mi-oi franje grumajii I aşa a încheiat Vlaicu.

A doua zi dimineaţă, a aflat din gazete că murise şi Rudy Caragea, zburătorul. Venea cu Constantin Leonida de la Paris, într-un automobil Delege şi s-a răsturnat cu maşina pe lângă Făgăraş.

La vestea asta, maistoraşul a sărit încrâncenat:

— D-apăi, ce nu şi-o frânt grumazu cu aeroplanu, nărodu … Că doar era zburător…

Peste încă o zi, detună în lume vestea cu prăpădul vaporului Titanic din Atlantic

Vlaicu a încheiat: – No! În carte mori, în pat mori, în auto mori, în apă mori… De când cu moartea iasta, omu’ nu mai poate fi sigur de Viaţă 1

Dar gluma cădea în gol. Fărâma de sănătate ţărănească din el era cutremurată.

À plecat la Cernăuţi seara, după înmormântarea lui Liciu. Şi tot lungul drumului, până acolo, a avut în nări miros lânced de mort.

— Vine cu mine, pustia! A gândit.

Zborul de la opt Aprilie, din Cernăuţi, n-a fost prea norocos. Lume multă, fără îndoială, pe câmpul cel larg al hipodromului, lângă grădinile Schroeber. Dar vântul puternic iarăşi l-a silit la o aterisare proastă, care l-a dat cu o aripă de un pom de lângă calea ferată. Şi i-a scrântit o roată. Felicitările Contelui Heran, preşedintele ţării şi ale Baronului Hurmuzachi, coroana de lauri dată de Societatea pentru Cultura Poporului, primirea de la Junimea şi banchetul cu care a fost cinstit, nu l-au mângâiat prea mult. Mai ales. Că, acei douăzeci de mii de spectatori de pe câmp, se dovediseră mai puţini la socotelile băneşti ale lui Vasile Jemnă, despre care avea să

vorbească mai târziu, cu amărăciune, Foaia Poporului.

Atunci Sex t îl Puşcariu, Traian Popovici, Aurel Ştefanelli, preşedintele Daciei, Tripa, Ghiţă Guiman, Enescu, Buzdug şi cu Georgescu, au orânduit un al doilea zbor, pentru Duminica viitoare. Din casă de la Ion Nistor, unde fusese găzduit la început, şi unde prelungirea şederii ar fi adus stingherire atât stăpânilor, cât şi musafirului, Vlaicu s-a mutat de îndată la libertate studenţească, să bată cu Stefaneiii şi cu Traian Popovici toate cafenelele din Herrengasse şi din Mehiplatz: Europa, Bristol sau restaurantul de la Palatul Naţional.

Mai ales la Bristol îi plăcea lui Vlaicu. Dar nu sus. În restaurantul pentru oameni cumsecade ci jos, în subsol, prin camerele căptuşite cu beţe albe de mesteacăn şi unde taraful de lăutari ştia să cânte ca pe lunca Murăşului său:

Lângă Murăş, într-un tău.
Ard două lumini de sau…

Iar cum, pe vremea aceea, se mai potrivise a fi în Cernăuţi şi trupă de operete a lui Alecu Bărcănescu, venită să dea reprezentaţii la Teatrul Orăşănesc, studenţimea – şi Vlaicu alături de ea – a putut încinge o zdravănă săptămână de petreceri româneşti cu actorii bucureşteni, nu cine ştie ce nume mari, dar oricum, tineri de talent şi inimoşi – Niculescu-Basu, Costică Tănase şi Ghimpeţeanu…

Într-o zi, spre seară, se plimbau alene în sus şi în jos pe Siebenbuergerstrasse. Erau numai ei doi: Vlaicu şi Traian Popovici.

Deodată, când se opriseră în colţul dinspre Eugengasse, Popovici se întoarce şi salută o fată, care trecea stradă din partea cazărmei Regimentului 43 de

Infanterie.

— Mândră fătucă! murmură Vlaicu, privind trupşorul subţirel şi mic, faţa netedă şi ochii albaştri.

Popovici zâmbeşte:

— O vecină. Stă în aceeaşi casă cu mine. Vrei s-o cunoşti?

— Ce-i mândru, nu-i de pagubă! L face Vlaicu. Şi Popovici iese îndată înaintea feţei.

— Dudue Olga, nu vrei să-ţi prezint pe marele nostru Aurel Vlaicu?

— Ba da. Cu plăcere zice fata. Şi după ce se fac prezentările, purced tustrei încet, încetişor, ba pe-o uliţă, ba pe alta, vorbind de toate şi nimic, până ce, ajunşi în grădina publică, Traian Popovici îşi aduce aminte că are o întâlnire grabnică la Junimea şi pleacă.

…S-au aşezat pe o bancă. Fata vorbeşte din ce în ce mai puţin, O tulbură seara, o tulbură grădina care se desmorţeşte, o tulbură ochii cei negri, vii şi totuşi umbriţi de tristeţe, ai lui Vlaicu. Stau ţintiţi la ea, la ochii ei, la gura ei. Dar maistoraşul nu vorbeşte. Rar de tot un da, un nu, un poate… Pare că ascultă şi că vede ceva dincolo de Olga.

Târziu, când noaptea s-a prelins pe sub toate crengile copacilor, iar luminile tresar speriate şi încremenesc aprinse, Aurel Vlaicu oftează încetişor şi se scoală:

— *A* Să merjem, că s-o făcut târziu. Dar înainte de a pleca, se întoarce iarăşi către dânsa şi ţintindu-i ochii, îi murmură blând:

— Acu, una ţi-oi spune… Miaţă să nu crezi că m-am fo’ uitat aşa… Făr numa, aşa tare sameni cu o fătucă fainâ, care mi-i dor de ea…

Şi a tăcut.

Gâtul subţire, rotund şi alb al Olgăi s-a zbuciumat o

clipă, stăpânit. Lacrimă din el nu era îngăduită să se vadă.

Iar în estimp, departe, spre Miazăzi, la geamul casei din Calea Câmpinei, doi ochi se închideau, osteniţi să mai privească în cerul gol din fereastră. Lacrimă lor însă se vedea. S-a prelins pe obrazul pălit şi-a picurat pe piept.

Lumina de afară i-a dat şi ei lumină. Un firişor de lumină tristă, pe un obraz vlăguit de arşiţă.

Boala Mărioarei se întorsese dintr-odată, îndoit mai aprigă şi mai rea.

Cernăuţi, 10 April 1912

Frate Ioane!

Acum după cum se cere îţi trimit şi ţie un motor fain şi mic. E ca al vecinului, făr' numa că-i uşor ca peana şi-i anume pentru biţiclu. Acum tu să desfaci coperişu de la cutie şi să scoţi afar acumulatoru şi să-l pui bine apoi motoru'* să-l cureţi şi să-l pui bine pân' vin-eu să-l fac. Am fo' şpezat pe el cincizeci coroane şi cred că e bun pentru strungă şi pentru drăcii de-ale tale. Te rog însă să nu pierzi nimica din şoroafe că apoi la noi sunt scumpe. Pe biţiclu încă se potriveşte bine. Acum. Facem noi ceva cu el. Eu sunt la Cernăuţi şi am zburat acuma-s două zile înaintea guvernatorului ţării care e nepotul împăratului. Acum esta o fo' scris lu' prinţu care vine împărat după Frantz Iosif şi el a o veni Duminică la zbor. Eu am contract făcut gata pe 6.000 de coroane dar de aici în sus împărţim în două părţi. Apoi plec la Lemberg, de aici la Viena. Apoi vin în Ardeal şi vii şi tu la mine şi Miron. Eu dacă mai câştig ceva apoi îţi cumpăr ceva fain. Ar trebui să faceţi casă fainã şi să huluiţi cea veche şi să faceţi una mare, că eu nu am unde să şed când vin acâş. Faceţi cărămida întâi ca să fie gata. Vă mai scriu eu.

Vă sărută.

Aurel

Să nu-mi scriţi aici că plec.

Al doilea zbor – cel de Duminică, la cincisprezece April – s-a împlinit fără cususruri şi. Spaime. Vremea a fost prielnică iar Vasile Jemnă ceva mai darnic. Vlaicu a putut pleca astfel, scutit de grijă, spre Viena, şi de acolo mai departe, către Eger-ul lui

Hartmann, fără să mai aibă nevoie a rămâne în Lemberg, aşa cum gândise, pentru întocmirea altui zbor.

Putea să fie mulţumit, aşa s-ar crede. Dar dintre veştile venite din ţară, lipsea tocmai aceea pe care o aşteptase mai mult. Ploeştii tăceau. La ceasul plecării din gara Cernăuţi, de-a lungul peronului bătut de soarele cald al ceasului două de după amiază, maistoraşul răsfoia cu degete înfrigurate cel din urmă teanc de scrisori pe care i-l adusese Stefanelli.

Nimic deosebit. Câteva răvaşele de admiraţie îndrăgostită, de la Bucovinence aprinse, alte câteva de la români înflăcăraţi, două trei propuneri de la copilandri care ţineau morţi să înveţe a zbura şi o scrisoare a lui Magnani, doritor să ştie cum se poartă mecanicul cel nou, recomandat de dânsul în locul lui Ion Ciulu, care-şi făcuse rost de-o slujbă în altă parte.

— Mă fătucă, mă, a oftat Vlaicu, boţind în buzunar vraful de scrisori, tate elea or scris, numa tu ai f05 uitat!…

Iar pe dinaintea ochilor se perindă frânturi de icoane: o fabrică de aeroplane, care creşte pe câmpul larg din şoseaua Oilor… şi o casă nouă, care creşte spornic în ogradă din Bin-ţinţi: Să aibă Orei, dragu de el unde stă, că acu aşa s-o fo’ domnit fecioru, că nu mai poate durmi cu Ion, făr’ numa singur… cum îi bănuia neică Dumitru.

În poiana lui Hartmann nu era nădejde să răzbată

lesne veştile din ţară. Când şi când ajungea totuşi câte o scrisorică tulburată a lui Iosif ori câte un rând zorit al lui Goga. Scandalurile de la adunările generale ale Societăţii Scriitorilor, votul de blam dat lui Tudor Arghezi, după propunerea lui Anghel şi a lui Da vila, pentru că fostul călugăr îi înjurase crâncen în nişte articole, aşa cum îi era felul şi condeiul-sau duelul dintre Corneliu Moldovanu şi Vasile Pop, îi păreau acum lui Aurel ca nişte zvonuri îndepărtate şi fără interes. Nu l-a mişcat nici măcar vestea marei adunări româneşti, ţinută la 16 Mai în Alba-Iulia, unde au vorbit badea Gheorghe Pop de Băsăşti, Vaida, Mihaly, Ciceo Pop, Vasile Suciu, şi Preoţii Lucaci şi Agârbiceanu, în faţa a două mii de preoţi, o mie de învăţători şi douăzeci de mii de ţărani.

Fireşte, nu i-a părut prea rău aflând că deputatul maghiar Gyula Covacs a tras trei gloanţe de revolver în Tisza – şi chiar în localul Camerei deputaţilor din Pesta – şi nici nu i-a părut prea bine că gloanţele nu şi-au nimerit ţinta.

În schimb, l-a amărât vestea raidului izbutit pe care îl făcuse Locotenentul Gheorghe Negrescu, pe un Farman militar, zburând de la Bucureşti până la Bârlad.

Negrescu plecase din Bucureşti, chiar de la Cotroceni, Duminică după masă, la douăzeci şi şase Mai. Vremea bună i-a îngăduit să zboare întins până la Râmnicul Sărat, unde coboară pe Câmpia Domnească. Să fi fost ceasul şapte şi jumătate. După un somn zdravăn şi meritat, în casa lui Ionel Lupescu, ajuns – cum se vede – gazdă pentru toţi zburătorii, urcă din nou în aer, a doua zi, Luni, la ceasul şase dimineaţa şi ia calea spre Iaşi, să iasă înaintea Regelui, care se întorcea de la dezveliiea monumentului lui Cuza Vodă.

Ivirea aeroplanului deasupra Focşanilor a stârnit însă

o spaimă de nedescris. Bine înţeles, Focşănenii ştiau ce-i aceea un aeroplan. Văzuseră câteva. Dar se nimerea să fie atunci o vreme de cutremure dese, al căror epicentru se pare că era undeva, prin munţii Vrancei. Oraşul de pe apa Milcovului avea prin urmare de îndurat zguduituri ameninţătoare. Duduitul prelung şi greu al motorului venit de sus. S-a părut astfel oamenilor de jos vestirea unui cutremur nou.

Dar Negrescu a trecut mai departe şi a coborât tocmai pe platoul de lângă cazărmile Tecuciului. După douăzeci de minute de hodină, s-a ridicat iarăşi şi-a tot mers bătându-se cu nestatornicia văzduhului de pe vale, până ce s-a lăsat jos, pe câmp, lângă Bârlad, lângă cetatea de pământ a lui Ştefan cel Mare şi cazarma Regimentului al doisprezecelea de infanterie.

Era ceasul opt şi un sfert dimineaţa şi zburase două sute optzeci şi opt de kilometri.

Seara, pe la şase, a făcut câteva zboruri deasupra oraşului, iar la ceasul nouă, s-a dus să-şi ia răsplata vredniciei, la un banchet pe care Bârlădenii au ştiut să-l facă tot pe atât de strălucit pentru tutoveanul lor, pe cât de strălucit îl făcuseră severinenii – pentru Protopopescu.

A doua zi, la venirea Regelui, Negrescu a zburat iarăşi, după care s-a întors la Bucureşti, să ia în primire seria cea nouă de ofiţeri tineri şi inimoşi, veniţi să înfrunte primejdia zborului ca să bată înălţimile: Locotenenţii Adamescu, Chiş-căneanu, Ovidiu Pârvulescu, George Caranda şi Sublocotenentul Popescu Alexandru.

În vremea asta, atelierele militare de la Cotroceni duduiau de lucru. Nichita Paceff, mecanicul, supraveghea lucrul noilor aeroplane Farman, hărăzite să împlinească flotila aeriană a armatelor în manevre.

Vestea a căzut ca trăsnetul:

…după plecarea dumitale, a întors-o boala. Medicii ne-au silit s-o trimitem numaidecât în Elveţia, la Davos. Doctorul

Schmoller, care o îngrijeşte acolo, în Sanatoriul lui, vede de dânsa de parcă i-i fiică. El spune să n-avem grijă. Şi ca dovadă scrie că o ţine la masă cu ei. Are şi el o fată de seamă Mărioarei

— Tot Maria o cheamă. –… şi zice că acum are două fete!

Această singură veste trimisă de la Ploeşti, năruia viaţa întreagă, pe care Vlaicu o plăsmuise în sufletul său, zi de zi şi ceas de ceas.

A sărit în cel dintâi tren, care gonea spre Tirol şi ţara Engadinei, lăsând în urmă-i un Hartmann nedumerit şi trist.

Bănuia acela ascunsă durere, năpădită dintre slovele scrisorii. Şi o bănuia încă mai mare decât avea să fie, pentru că sfârşitul lunii se apropia, iar până la deschiderea concursului de la Aspern rămăseseră doar două săptămâni. Aşa dar

— Gândea cehul – zburătorul ardelean pierde, nu numai aceea ce fără îndoială va fi pierdut, dar îşi primejduieşte până şi biruinţa la întrecere de zbor, de vreme ce-şi întrerupe munca tocmai acum, când era purces pe calea bună a exerciţiilor făcute cu atâta râvnă.

Ci Vlaicu îşi uitase de toate. Zburătorul şi născocitorul erau acum un biet om, în pieptul căruia bate o inimă înnebunită de groază. Aleargă bezmetic spre făptura fără de care simte că nu mai poate trăi, şi n-are nici măcar timp să se întrebe ce rost, ce folos aduce prin asta şi ce ajutor poate fi el, faţă de primejdia cumplită, care şi-a întins ascuţişul peste viaţa Mărioarei.

În lungul acelui drum chinuit şi întortocheat prin

văile înguste de la Sarcans, Meinfeld, Prättigau, până a urcat serpentina grea a căii dinspre Davos, maistoraşul a priceput cât anume şi ce anume înseamnă viaţa Mărioarei Bărbulescu pentru el. Iar asta nu prin deznădejdea, pe care o stârnise într-însul vestea cumplitei boli, cât încleştarea absurda şi copilăreasca a vrerei, care îşi închipuia că poate făptui orice. Chiar minunea să vindece o boală fără leac

Când s-a ridicat pe treptele terasei şi a pătruns între şirurile de paturi răsturnate, unde şedeau întinşi, la soarele rece al zăpezii, bolnavii înfofoliţi ca nişte buccele de lână, sora de caritate, ieşită înainte-i, n-a avut curajul să-l oprească. Frigul, nesomnul şi durerea, brăzdaseră pe faţa lui o făptură, căreia te sfieşti să-i caţi în ochi, cu atât mai vârtos să-i tai calea.

Vlaicu înainta printre paturi, căutând. Privirea lui de păcură sărea de la un chip la altul, încordată, aspră. Ai fi zis: de mai înainte plină de spaimă…

Şi totuşi feţele bolnavilor i-au părut liniştitoare şi plăcute, ca şi când n-ar fi ştiut ce anume macină în dosul acelor obrazuri curate cu umerii trandafirii. Sau poate că, dorind să uite, uitase cu desăvârşire.

N’a ajuns până la capătul terasei lungi şi s-a pomenit împăcat şi senin. Se strecurase în inima lui amăgirea bună care întâmpină întotdeauna omul în clipele cele mai grele.

— Eşti a au chip sănătos, frate. De bună seamă nu-s bolnavi tare, făr’ numa puţin. Şi încă şi aceia se gata.

Astfel gândind, nu i-a părut de mirare că n-a dat de Mărioara.

De sub boneţică groasă de lână, doi ochi înneguraţi au tresărit şi s-au făcut mari. Genele s-au zbătut o clipă,

apoi au îngheţat. Peste obrazul palid şi tras, sângele a podidit navală şi l-a aprins. Buzele întredeschise, gata să ţipe un cuvânt, au încremenit şi s-au făcut albe.

Privirea lui Vlaicu căutase în treacăt la ea, apoi s-a desprins uşor şi a lunecat spre alţii. N'a recunoscu ţ-o.

Capul Mărioarei s-a frânt pe piept, ceară, ca o frunză deodată veştejită.

— Este în grija Sanatoriului meu, Domnule. I-a lămurit doctorul Schmoller. Dar acum e plecată în – excursie, pe Engadina.

— În excursie? apoi atunci se vede că nu mai este bolnavă.

— Nici n-a fost. Ceva foarte vag la vârful unui plămân. Mai mult teamă decât boală, atâta tot.

— Şi când se întoarce?

Doctorul n-a răspuns numai decât. A zvârlit o coadă de ochi surorii care venise de pe terasă şi-i şoptise câteva vorbe la ureche, apoi a întrebat el, la rându-i:

— Crezi că ştiu? De la Davos până la Lugano sunt multe locuri de vizitat. Mai ales când eşti tânăr, ai bani şi eşti simţitor la frumuseţe.

— Vasăzică nu ştiţi dacă se întoarce într-o săptămână?

— O, asta cred că nici ea singură nu ştie.

Vlaicu n-a mai stăruit. Era aşa de bucuros de câte le aflase în privinţa bolii, încât n-a mai băgat de seamă că îl doare neîntâlnirea fetei.

A plecat, lăsând prin doctor ăst răspuns, care putea să pară fără înţeles:

— Să citească rezulta concursului de la Aspern…

Dar întâmplarea aceasta, măruntă şi stupidă, a dezlănţuit prăpădul. Mărioara, bună şi înţeleaptă

Mărioara, a avut o zguduire peste care n-a mai putut sălta. Tu, cel de faţă cu tine, cu schimbările tale de la clipă la clipă şi de la zi la zi, te poţi deprinde cu toată destrămarea ta. Te vezi acelaşi, fiindcă luneci încet şi legat. Ciocnirea sălbatică între topirea ta şi cu icoana făpturii care ai fost, o văd ceilalţi, din afară. Şi, mai ales, cei care au proaspătă în minte în faţa ta, cel de azi, imaginea ta de ieri.

Dar schimbarea, oricât de mare, încă n-ar fi însemnat cine ştie, ce durere dacă n-ar fi fost mărturisită în chipul acela neîndoios, brutal.

— Nici el să nu mă cunoască? Atunci, cum voi fi ajuns, Dumnezeule!

În sufletul şi aşa chinuit destul, în inima ajunsă nerăbdătoare şi neîndurătoare uneori – fiindcă sunt boli care înră-esc până şi cele mai blajine firi de om-Mărioara Bărbulescu a simţit că osânda i-i fără iertare. De vreme ce el n-a cunoscut-o, n-a mai vrut nici ea să-şi dea voie ca să i se arate. Născocirea cu excursia în Engadina a fost făcută înadins să-l îndepărteze pe Aurel, nu numai de la Davos, dar de oriunde avea să fie şi ea. Decât, asta nu mai era o ruptură. Era de-a dreptul moarte.

— Firişorul de viaţa, care mai şedea aninat în trupul mistuit de arşiţă, a pălit ca un lujer firav sub pârjolul focului. Febra a crescut deodată şi nici s-a mai lăsat învinsă. Doctorul Schmoller nu mai îngrijea o bolnavă. Privegehea o agonie domoală şi deplin hotărâtă.

Vlaicu mai făcuse un pas pe calea cumplitului său destin. Iar priveliştea era cu atât mai înspăimântătoare, cu cât el alerga acum pe văile Tirolului, mai vesel şi mai încrezător. Cânta în ciocăneală ritmică a trenului, unde auzea acorduri pline şi largi. Cânta visând biruinţă şi fericire. Adică mereu biruinţi. Iar cum fiecare biriunţă a lui era o luptă şi o călcare peste moarte, izbânda, spre care năzuia acum, avea cu atât mai înfricoşat înţeles.

A S P E R N

Stătuse mult la îndoială dacă trebuie ori nu să-şi ducă şi el aeroplanul la expoziţia din hala Rotemdei, unde aveau să fie înfăţişate, înainte de concurs, toate maşinile venite la Viena. Găsea fel de fel de pricini şi trăgăna să ia o hotărâre.

Celor care stăruiau să nu lese neamul românesc mai prejos de celelalte, le răspundea nelămurit că n-are vreme, că a venit prea. Târziu, că nu vrea să fie văzut ciocănind, pe când alţii vor fi gata de mult.

Maiorul Eremia, ataşatul militar şi Moroianu, ataşatul comercial de pe lângă Legaţia românească din Viena, nu pricepeau şi nici voiau să priceapă. L-au silit să-şi calce pe inimă şi astfel, aeroplanul Vlaicu f I s-a înşiruit, zvelt şi original, între hărăbăile greoaie, venite din toate ungherele lumii.

Nu era însă *tot* aeroplanul. Îi lipseau câteva piese, câteva adausuri, câteva robinete. Acelea şedeau pitite în buzunarele lui Vlaicu, ca unele ce fuseseră pricina tuturor neîndemnărilor. Îi era frică maistoraşului, vezi bine, să nu i se fure tainele;

— În ziua deschiderii, Vlaicu era gata de mult. Directorul expoziţiei, care avea – pare-se – alte păreri, a fost foarte mirat că românii sunt aşa de exacţi. Iar mirarea lui a fost un nou prilej de bucurie pentru mâna de români aflători în sala Rotemdei: Colonelul Silviu de Herbay cu soţia lui, contabilul Leon

Bancu, Marian, studentul de la academia comercială şi un prieten al său, bănăţean de fel, tot student, dar la litere, Constantin Nedelcu, care se îndeletnicea şi cu gazetăria.

Erau bucuroşi românii, văzând câtă uimire stârneşte Păsăroiul lui Vlaicu prin originalitatea concepţiei şi precizia construcţiei. Are doar eticheta: Lucrat în Şcoala de Arte şi Meserii din Bucureşti.

Iar când trei profesori de la politehnică, veniţi mănunchiu, stau la taifas de judecă temeinic şi în amănunt maşina, aflându-i merite neobişnuite, Nedelcu scoate creionul şi înseamnă cât poate şi el urmări din încâlceala termenelor tehnice: Punct de gravitaţie, punct de suspensie…

Sâmbătă pe seară, la nouă Iunie, când camionul pe care era încărcat aeroplanul pornea spre Aspern, Nedelcu iese în cale cu ochii adumbriţi.

— A murit maestrul Carageale la Berlin, murmură el.

— Ce-ai zis? Şi vocea sugrumată a lui Vlaicu, iese ca dintr-un piept, care nu mai poate răsufla.

— Acu, după amiază, la două oare, l-a găsit Doamna Carageale mort, pe jos, lângă pat. Maistoraşul strânge ochii, încleştează gura şi tace. A ridicat o clipă faţa în sus, spre cer. Pâlpâiesc acolo nesigure arătări din trecut, de la Blaj. Mai ales Carageale, cu pălăria lui de panama, cu cârligul bastonului pus pe braţ… Iar lângă el, se lămureşte, deodată, Liciu.

— Cruce de aur, Petrache!… Cruce pe cer!… aşa i-a povestit Goga, că l-a auzit spunând.

— Trei genii are ţara asta păcătoasă: Eminescu, eu şi tu… aşa-i spusese.

Apoi. ca prin vis, îl vede cum se urca în carlinga aeroplanului şi cum închide ochii… Iar când se dă jos, îşi face cruce şi sărută lemnul rotund…

Privirea lui Vlaicu se răsuceşte în scurt la gândacul suit pe camion. Priveşte carlinga unde a stat Carageale.

Priveşte locul pe care l-a sărutat…

Şi se scutură de înfricoşare. Căci din clipa asta, când ştie că omul este întins colo, departe, încremenit în somnul cel de totdeauna, i se pare că nu făptură vie a trecut pe lângă maşina lui, ci un mort deplin.

— Vezi tu, frate, zice, maestrul Carageale o f05 stat în locuă meu. No! Apăi aceea ce o fi?

Şi nu-i răspunde nimeni.

Îşi răspunde el singur, mai târziu;

— De bună seamă, e Sâmbătă… Şi încheie oftând: – Bine c'or fo' început… Să merjem şi noi…

Se înscriseseră pentru concursuri doisprezece francezi, şapte germani, trei italieni, un belgian, un rus, un persan, şaptesprezece austro ungari şi Vlaicu. Primejdioşi erau mai puţini, pentru că puteai număra pe degete pe cei care concurau la probele unde se înscrisese ardeleanul. Era totuşi unul, care făcea cât toţi, spaniolul Roland Garros. Iar acela se potrivea să zboare tocmai pe un aeroplan Blériot.

Aşa dar, maistoraşului nostru şi aici îi ieşea înainte vechiul său vrăjmaş nedezminţit.

— No! Apoi, bade Blériot-ule, o tu o eu! Aşa-i hotărâse Vlaicu. De aceea, Duminică la 10 Iunie după amiază, când au sosit pe câmp la Aspern Arhiducele Leopold Salvator şi alţi câţiva de viţă împărătească, şi au început zborurile, maistoraşul

Aurel. Încâinat cum era. A avut ciudate răzbunări. Mai întâi Stanger – austriacul – a căzut îndată după ridicare. Dar. Mai apoi, au căzut două Blériot-uri la rând: Ehrmann, un francez şi belgianul Villy le Roy.

— Vezi, frate, ce fain e Blériot-u vost? I-a zis atunci Vlaicu maiorului Eremia, ca şi când ataşatul militar avea

vreo vină că Ministerul de Război' din Bucureşti cumpără aeroplanele lui Bibescu.

Iar mai târziu, după ce Csakay urcă la trei mii şase sute de metri, cu doi pasageri, şi ia recordul mondial de înălţime, Vlaicu dă drumul gândacului de începe întrecerea cu Garros la ochirea cu proiectile.

Nu-i pasă de niciun alt concurent. S-ar lăsa bătut de oricare dintre ei dacă, bine înţeles, nu zboară pe aeroplanul Blériot. Dar pe Spaniol vrea să-l bată.

Şi-l bate. Micul aparat de ochire, pe care l-a înşurubat în marginea carlingei, îi îngăduie să ocheaască desăvârşit de la cei trei sute de metri înălţime, unde zboară. Dacă aeroplanul nu i-ar fi prea uşor, iar văzduhul aşa de neliniştit – ceea ce îi ciunteşte din precizia tirului – ar lua premiul întâiu. De altminteri puţin i-a lipsit să-l ia. Oricum, premiul său e al doilea, iar Garros nu-l are nici pe al treilea.

Marţi, când e vorba să se repete concursul pentru înălţime, fiindcă francezii au contestat recordul lui Csakay, e vreme rea şi nu se pot face zboruri. În schimb, Joi la 14, cu tot vântul aspru, Vlaicu se îndrăceşte şi zboară la proba de viraj strâns, răsucindu-se ca sfârlează în jurul stâlpului, de-a uluit adunarea de pe câmp.

Spaniolul, înciudat, nu vrea să se dea bătut. Forţează aparatul până să-i crape comenzile, dar nu izbuteşte decât să fie clasat alături de Vlaicu. Sâmbătă, la aterisări în punct fix, juriul dă doi centimetri lui Garros şi e clasificat întâiul, faţă de Vlaicu, rămas astfel în locul al doilea. Dar hotărârea iscă aşa de mare scandal pe câmp încât, până la urmă, omul lui Blériot ar fi prea mulţumit să se lase păgubaş de câştig.

De altfel, Duminică.

— Adică a doua zi – Vlaicu se răzbună, bătându-l neted la proba finală pentru aruncarea de proiectile – când

i se dă premiul întâiu – şi luând înaintea lui premiul al doilea la viraj îngust.

Ca să-şi încunune biruinţa – şi după vechiul obiceiu de la Cotroceni – pe când Garros se aşeza pe pământ, rupând o luptă sâcâitoare, unde el, marele şi renumitul zburător european, era învins de un necunoscut, Vlaicu s-a avântat în creştetul cerului şi a purces descreerata lui zvânturare prin văzduh:

— c'est une mouche folle! Aşa i-a zis spaniolul, privindu-i zborul. Iar maistoraşul, auzind de la Eremia, a tălmăcit-o pe româneşte:

— Muscă zănatecă? No! Fain! Aşa o fi, făr' numa că l'o fo' tăiat, drag de el pe Rolandu lu' Badea Blériot…

A doua zi, Luni, a zburat iarăşi. Şi iarăşi a înnebunit lumea cu rostogolirile lui prin văzduh. Felicitările entuziasmate ale inginerului Wels nu erau decât o slabă restrângere a chiuiturilor prietenoase din mulţimea despre care Neue Freie Presse avea să scrie mai apoi:

Minunate zboruri curajoase a făcut românul Aurel Vlaicu, pe un aeroplan original, construit chiar de zburător, cu două helici între care şade aviatorul. De câte ori se răsucea maşina aceasta – aproape în loc – de-ţi părea că vine peste cap, lumea – răsplătea românul cu ovaţii furtunoase, aclamându-l cu entuziasm neînchipuit.

Cele şase mii patru sute de coroane câştigate, ca premii, de Aurel, nu erau tot una cu cele treizeci şi două de mii, pe care le luase Roland Garros, biruitor al celorlalţi în cursele de durată şi înălţime.

Dar Vlaicu era fericit. Şi avea pricină să fie. Dovedise, pentru oricine voia să vadă, că poate birui – sau, în cel mai rău caz – sta alături de cel mai renumit şi mai dibaci dintre piloţii vremii, iar aeroplanul lui se poate întrece în preciziunea zborului cu Blériot.

Acestea se petreceau însă, având faţă în faţă un Vlaicu tip îl vechi şi obosit, şi un Blériot tip 14 şi 15 construit înadins şi cu motor anume, proaspăt scos din fabrică.

În asemenea împrejurări, un Vlaicu tip III era chezăşie că nu mai are a se teme de niciun protivnic

La banchetele pe care i le-au dat Maiorul Eremia şi Colonia Română din Viena, când s-au încheiat glorioasele zile de la Aspern, zburătorul ardelean a putut socoti, pe drept cuvânt, că-i ajuns la marea răscruce a vieţii sale.

Sâmbătă, în vreme ce se pregătea să înceapă desfacerea aeroplanului, ca să-l pornească spre Arad, de unde purcedea turneul de zboruri, mecanicul i-a adus o gazetă din ţară.

Ochiu’ de spaimă s-au ţintit pe cernita pagină din faţă, care vestea:

Prăbuşirea şi moartea aviatorului Gheorghe Caranda.

Era cea dintâi jertfă pe care o dădea aviaţia românească. Unealta fusese un Farman construit în ţară. Locul morţii, curtea unei cazărmi la Cotroceni…

— Tot pe lângă mine se însuce, frate!, a zâmbit amar şi stors de sânge, chipul lui Vlaicu.

Astfel, gloria lui, biruinţa lui de la Aspern s-a început şi s-a încheiat între două morminte: Carageale şi Caranda. Amândoi prieteni.

Citeşte cu silă amănuntele căderii:

Locotenentul Caranda, venit în aviaţie din Regimentul 13 Infanterie Iaşi…

— 13…

— …era unul din elevii acestui an. Miercuri dimineaţa, sosise pe câmp la ora patru. La şase, s-a ridicat în aer până la o sută de metri. Apoi, deodată, aeroplanul a

început să se urce în piept… Ajuns la trei sute de metri înălţime, a pierdut viteza şi…

Nu mai poate citi. Peste ochii reci s-a ţesut o pâclă. Simte groaza acestei răsturnări pieptişe, care omoară viteza. A întâlnit-o de atâtea ori!… întoarce capul spre aeroplan şi-l priveşte îndelung. Gâtul subţiratic al păsării se înalţă sus… sus… Şi parcă tot mai sus se cere…

Scutură din cap, vrea să alunge gândul care-l sfredeleşte… Apoi, cu obidă, întreabă încet, cu buze albe:

— Mă gândacu tatii, mă. Şi tu ai să mă omori pe mine?

Dar maşina stă încremenită şi caută sus, tot mai sus, de parcă nu-l vede.

Maistoraşul înşfacă buza carlingei şi o zguduie, scrâşnind:

— Auzit-ai? Spune…

Apoi, întoarce privirea şi-şi înfundă faţa în palmele aprinse.

În spatele lui, gândacul se mai leagănă o clipă înainte, pe roţile subţiri. Parcă zice: Da. Parcă zice Nu.

În zadar se răsucea spre visuri, că floarea soarelui spre lumină. În cele mai tainice cămăruţe ale sufletului era cutremurat iar zările i se păreau nesigure, pâcloase. Nu mai vedea cu limpezime înainte, ca odinioară. Nu mai nădăjduia în minuni. Într-un Cuvânt, nu mai credea nici măcar în visurile lui.

Biruinţa neobişnuită de la Aspern avea astfel două ascuţişuri. Tăiase adâncă amărăciune în sufletul lui Roland Garros – care era uluit de indignare că, un balcanic necioplit a fost în stare să-i ciuntească gloria lui de fruntaş al zborului în lume – dar, totodată, înjunghiase şi cel din urmă tremur de vioiciune şi nădejdi din inima lui Vlaicu.

Era obosită biata-i inimă. Frângerea în sine de după

încordare o sleise până la capăt, iar tăcerea îmbufnată şi îndărătnică a Mărioarei semăna nemiloase neguri peste cel din urmă strop de vlagă şi vioşie.

I se părea, anume, lui Aurel, că nu-i zadarnic şi fără temei, simţământul său de a fi ajuns la o încheiere, la ceva sămuitor unui sfârşit. Iar acest simţământ stăruia în el, în adâncul adâncului din el.

— Cu toată judecata protivnică a creierului, care-i spunea că biruinţa îi poate fi tocmai un început de strălucire, după cum plecarea Mărioarei de la Davos în plimbări peste munţi şi văi nu avea alt înţeles decât acela al unei depline însănătoşiri. Şi de bună seamă, însănătoşirea Mărioarei însemna bucuria unei vieţi liniştite, pusă la adăpost, însemna fabrica de avioane, însemna Vlaicu III… Într-un cuvânt, însemna izbândire şi izbăvire.

Dar care-i „omul să-şi descurce sieşi trista sihlă a simţi-mintelor şi presimţămintelor lui? Şi de ce ar fi acela tocmai maistoraşul Aurel, când el vede acum, poate pentru întâia oară în viaţa sa, că oglinda, la care se acliipăe, îi întoarce priveliştea unui om obosit şi întunecat, o faţă torturată şi urâtă. Îşi trece palmele mari peste obraz şi-şi simte urâţenia până şi sub vârful degetelor. O simte şi-şi aduce aminte acum că nimeni nu i-a spus altminteri. Ni-menea. Femeile l-au iubit din uluială faţă de creierul lui năzdrăvan care ştie născoci minuni. Au alergat după cutezătorul care ţâşnea cu aeroplanul în văzduh şi le dădea fiori de spaimă. Au dorit prin el un strop din faima lui. Aşa dar, nicio deosebire între el şi puşlamaua lui de mecanic, tocmit astă primăvară la Bucureşti în locul lui Ciulu, după stăruinţele lui Magnani şi ale nevestei sale. Căci, iată, la Cernăuţi, una din cele mai frumoase fete ale oraşului – dacă nu cumva chiar cea mai frumoasă – s-a azvârlit cu

atâta patimă în braţele şmecherului bucureştean, încât a. venit să-l caute mai apoi până şi la Viena, copleşind sub mocirla unui scandal nemaipomenit şi numele bietului Vegri, taică-său şi pe al Baronului Hurmuzachi, aşa-zisul ei logodnic.

— Caut pe domnul Aurel Vlaicu. A spus frumoasă fată, domnului pe care l-a aflat în odaia hotelului.

— Eu mi-s el a. Răspunsese maistoraşul, mângâiat de mândreţea înfăţişării. Dar tânăra a lămurit, apăsând:

— Domnul Aurel Vlaicu, aviatorul. Cel care a zburat la Cernăuţi.

— Încă şi el a tot eu mi-s. A zâmbit flăcăul.

Dar Nuţa l-a măsurat de sus până jos şi nu s-a putut lămuri decât în clipa când a intrat mecanicul pe uşă. *Acela* era Vlaicu pentru dânsa. Pe *acela* îl iubise şi după *acela* a fugit din Cernăuţi până la Viena.

Aşa dar *omul* nu însenina nimic. Numai *numele* său… Ce mai desfacere amară e şi aceasta, pentru inima simţitoare ce-şi vrea umilul ei drept, şi-şi cere umila ei parte la dragoste, o dragoste pentru ea însăşi, pentru struna măruntă şi blajină care susură şi plânge în singurătăţi…

Şi astfel, Vlaicu înţelege că nimeni pe lume nu l-a iubit pentru el însuşi… Nimeni, afară poate de Todora, care-i pândea gardul mai dinainte de-a începe el să uluiască satul cu măiestriile lui.

Dar ce înseamnă Todora? Şi apoi ştie spune cineva, dacă acum nu şi-o fi făcând şi aceea o laudă din numele de astăzi al lui Vlaicu? O şi vede chiar, cum se va înfige peste câteva săptămâni în fruntea rândului, când vor veni Binţinţenii să-l vadă zburând la Orăştie, sus, pe câmpia Panii. Va sta în frunte, s-o pizmuiască toate fetele celelalte…

Mărioara? Să-l fi iubit oare vreodată Mărioara? Nebunia pe care o stârnise în el blânda ei înfăţişare curată, putea să întoarcă spre ea, în inima ei, ceva semuitor? Ce ar fi dovedit-o? Socotelile ei liniştite şi reci? Dar de ce aceste socoteli liniştite şi reci n-au făcut-o să priceapă ce chin poate fi, pentru sufletul lui Vlaicu, gândul că făptura pe care el o îndumnezeieşte, cutează dansa lăsată în braţele şi pe pieptul altuia? De ce nu scrie un cuvânt de răspuns zecilor de scrisori care o caută? Şi de ce acum, când el îi aleargă pe urmă, ea *nu simte*, ci-şi caută plimbări între frumuseţile pământului?

Fără îndoială, îi sunt plăcute asemenea plimbări. Poate prea plăcute. Iar dacă le face aşa de prelungi, înseamnă că n-o ispiteşte numai crestarea munţilor ori oglinda lacurilor. Va fi aflat, poate, tovărăşii de seamă ei. Tovarăşi vrednici de ea. Doar a văzut el şi ce băietani frumoşi, subţiri şi curaţi, dormeau în jilţurile întinse pe terasa doctorului Schmoller, la sanatoriul din Davos.

Îi privise cu spaimă atunci pe câţiva. Astăzi şi-i aminteşte pe toţi… Şi cu fiecare chip ce i se netezeşte în ochi, inima se strânge cu aceeaşi întrebare:

— Ela o fi fo'?

Toată durerea, toată scrijălarea aceasta, purcede însă numai de acolo că Mărioara n-a scris nimic. Nici măcar n-a dat veste să fi citit prin gazete despre întrecerile din Aspern şi despre biruinţele lui Aurel Vlaicu… Asta n-ar fi fost nici măcar poruncă a dragostei. Era doar simplă îndatorire de simplu cunoscut…

Încetul cu încetul, prinde a se încropi în el un soi de învrăjbire, îşi duşmăneşte visele şi îşi duşmăneşte amintirile. Până a urma şi pe sine începe a se duşmăni. Dumnezeu se mistue în negurile înalte şi nu-l mai găseşte.

Atunci viaţa se face acră şi păcătoasă. Îşi aduce

aminte de Ştefan Iosif şi purcede pe urmele lui. Bea, chefuieşte tot mai des, caută nesimţirea.

Şi, asemeni lui Iosif, n-o găseşte niciodată. Paharul de vin – paharul care-i mai mult decât trebuie – e o ghiară ce rupe tocmai zganca dureroasă a inimii. Veninul ţâşneşte atunci din nou. Amintirea creşte deznădăjduită… Mărioara birue încă odată sufletul pe care l-a biruit. Şi atunci Vlaicu bea şi plânge. Trăieşte şi el chinul stihurilor lui Steo:

…Sunt clipe când uitarea parcă vine, Potirul ei vrăjit să ţi-l îmbie. Se face – atunci, ca într-o sihăstrie, O linişte nemărginită ’n tine.

Te laşi furat de tainica beţie Ce-o dă uitarea – şi-i aşa de bine în tihnă dulce a zărilor senine Ce se răzbună după vijelie…

Dar e de-ajuns un depărtat ecou Al amintirii pline de dojana, înfiorat duci mâinile la tâmple.

Şi simţi fără de veste că te împle.

Că s-a deschis din nou şi sângerează ’n suflet vechea rană…

Ca niciodată, prietenii s-au strâns mănunchiu lângă el – şi se zbat să-l ajute nu numai cu sfatul şi cu dragostea. Zborul hotărât de Sever Bocu să aibă loc la Arad, în toamna anului 1914, l-a luat în grijă Vasile Goldiş, care l-a pus sub patronajul Românului şi s-a putut ţine cu strălucită roadă, în cea dintâi Duminică din luna Iulie, după stilul vechi. N’a lipsit în ziua aceea de la câmp nicio inimă românească din cuprinsul Aradului. Toţi cărturarii, în frunte cu familia Moc-sony, cu Roman Ciorogariu şi cei de la Românul, au privit cu inima încercată de grele temeri, zborul cel îndrăzneţ al gândacului aspru legănat de vânt.

Roman Ciorogariu, mai înfricat ca toţi, dădea din cap într-o neînchipuită îngrijorare. Avea şi pricini. Cu o vară înainte, când trecuse prin Bucureşti, în drum spre Tekir-Ghiol, se dusese la Cotroceni, după îmbierea lui Chendi, dimpreună cu Henţescu, farmacistul. Văzuse atunci aeroplanul zburând în bătaia vântului ca şi acum. Iar Principele Bibescu îi vârâse teama în suflet, căci îi spusese ritos:

— Iată-l cum se clatină. N-are stabilitate. Zadarnic cearcă el să se bată cu maşina lui Blériot. Aceea e într-adevăr un aparat bun…

Iar Goga, care era de faţă, a ascultat ponegrirea fără să crâcnească.

Şi toate s-au dovedit drepte pentru Roman Ciorogariu, în clipa când a văzut cu groază că aeroplanul lui Vlaicu coboară neîndemânatec şi rămâne şoldiu pe pământ, cu osia unei roţi din faţă ruptă în lovitură.

Aceeaşi ruptură a fost şi aici la aterisare. Aidoma.

— Ce putere îl păzeşte. Doamne? Ce putere? Întreba bunul om. Iar Vasile Goldiş, de lângă el, i-a răspuns:

— Întrebarea e alta, domnule Părinte. Şi anume: Cât îl va păzi? Pentru că eu una văd. Aeroplanul zboară perfect, dar cusururile – câte le are – rămân cusururi. Eu nu le ştiu, nici am căderea să le judec. Vlaicu însă le ştie şi le-ar putea îndrepta, dacă n-ar fi *silit* să zboare cu o maşină veche; iată-s doi ani de când urcă numai cu ea. Datoria noastră de români este acea astăzi: să pornim colectă şi să-i strângem treizeci de mii de coroane, ca să-şi facă aeroplan nou… Atunci altcum o fi. Iar la întrebarea dumitale voi răspunde aşa dar, că puterea care-l poate păzi pe Vlaicu nu e alta, făr’ numa dragostea şi înţelegerea noastră românească…

Din vorbele acestea, după vreo zece zile, avea să purceadă într-adevăr o colectă.

Peste o săptămână, pe seară, la ora cinci, a avut zbor la Lugoj, bine întocmit de Victor Simonescu. A fost vreme bună şi Vlaicu a putut pluti trei sferturi de ceas, colindând la patru sute de metri, când deasupra oraşului, când deasupra celor zece mii de privitori, când îndepărtat spre munţii Timişului, unde-l ispiteau crestele înalte. Ai fi zis că tânjeşte la poalele acestui zăplaz de piatră. Că-i dă târcoale, că vrea să-l sară. Şi că, poate, neavând curajul, cearcă măcar să privească pe deasupra lui, dincolo, spre. Plaiurile Ţării.

Cealaltă Duminică l-a făcut musafir lui Bontescu, la Haţeg, de unde şi-a dus aeroplanul, ca pe o pasăre, înapoi, la cuibul din care s-a născut.

Ajunsese în sfârşit la Orăştie.

Îngăduinţa Celui-de-Sus a fost deplină în acea blândă Duminică a miezului de vară. Caldă şi nici clinteală în frunză plopilor tremurători. Uliţele târgului se buluciseră de cămăşi româneşti, venite pe jos, în căruţe, ori cu trenurile, de pe sate. Drumeagul care urcă pe colina din marginea oraşului şi spre Câmpia Panii, geme de lume dornică şi veselă. Pavel Chinezu şi toţi ceilalţi viteji români, care s-au fost bătut şi-au biruit aici, puteau zâmbi astăzi din cerul lor. Câmpul bătăliilor cu turcii primea acum o armată nouă, pregătită la o biruinţă încă mai nouă…

Căci, iată, e ziua şi locul când iobagul nu-şi mai târăşte pălăria în praf înaintea nemeşului stăpân. Dimpotrivă. Contele Bethlen, Baroneasa Nopesa, marele proprietar Kendeffy şi Peccol, cel putred de bogat, ies înaintea birjei care-l aduce pe Aurel Vlaicu, întovărăşit de Octavian Goga şi de Ştefan Iosif – adus cu sila şi înadins, să-şi mai uite de dureri.

— Negreşit, trebuie să ne prezinţi şi părinţilor dumitale. Zice baroneasa. Iar maistoraşul îi duce la hangar, în faţa lui neică Dumitru, care îşi fumează liniştit ţigara, rezemat de peretele bărătcii, pe când lelea Ana s-a cinchit jos pe iarbă, la timbra şi-şi asculta bătaia grea şi neorânduită a inimii când trebuie să strângă în mâna ei obosită şi aspră, mănuşa moale şi curată a cucoanei luminate.

Vlaicu se îndepărtează. Lasă nemeşii să pizmuiască înainte iobagii şi se duce la feciorii din Binţinţi, care au luat loc osebit şi de-a başca Dă mâna cu toţi, pe de rând, de la Sârbă şi de la Murg Vasile, până la Căraşcă.

Dar ochii lui caută pe lângă dânşii.

— Toţi aţi f05 vinit, măi ficiori? Întreabă.

— Toţi…

Iar maistoraşul tace şi-şi roteşte înainte ochii. Apoi, într-un târziu, face:

— No! Fie şi aşa!

Zumzetul greu al lumii se taie. Ion şi văru-său, Miron – care a isprăvit cu cătănia lui la tunari şi l-a adus Aurel ca mecanic, în locul bucureşteanului trimis acasă de la Lugoj – scot aeroplanul în câmp şi-l îndreaptă cu botul spre deal.

Helicile pornesc. Vlaicu urcă în maşină. Motorul dudue tot mai plin. Apoi, gângania se avântă peste iarbă şi urcă în chiotul mulţimii. Dar cât ai clipi se lasă iarăşi jos şi se opreşte la zece paşi în faţa binţinţenilor.

— Ce este? Că s-a întâmplat, pentru Dumnezeu? Se întreabă omenirea.

Nu s-a întâmplat nimic deosebit, fireşte. Doar atât că urcuşul dealului nu îngăduie uşor ridicarea în suiş. A doua încercare e tot aşa de neprielnică.

— Hat bizony szépen repül… rânjeşte o matahală de muiere, cu obrajii otova de pistrui şi ciuf cărămiziu sub

broboadă.

Dar Vlaicu s-a mâniat foc. Voise să păzească orânduiala şi să urce împotriva boarei care se prelingea din deal. Acum răsuceşte botul spre vale şi crâşneşte;

— No! Apăi acu-i dau vânt de aici, din deal pe coastă şi de nu vrea nici acum, o urc înaintea lojilor şi mă las cu ea de-a dreptul în pădurea din vale… Prav o fac şi pe ea şi pe mine!…

Pluteşte pe neteda lui cale. S-a urcat şi urcă mereu, liniştit, maiestuos.

— Gott şei dank, dass ich das noch erlebt habe! Şopteşte bătrânul colonel al regimentului din Orăştie.

Iar gândacul urcă într-acestea şi se tot duce, să se rotească domol peste turnul saşilor şi peste colegiul Kuhn…

…În văzduhul curat de sub slăvi, plânge o inimă chinuită deasupra copilăriei…

Căci toate se văd acum. Şi-s limpezi peste măsură, toate. Colegiul şi Turnul, Piaţa Poliţiei şi uliţa Tămăşesei… Casa lui Romul Boca şi Ardeleana, banca unde încă mai sunt amanetate câteva jugăre de pământ…

Iar de aici se taie calea albă spre casă, spre Binţinţi. Fuge alături cu firişoarele şinelor de tren şi cu dâra neagră a Murăşului molatec

Porneşte ascultând porunca lor… După cinci minute pluteşte pe deasupra gării. În al şaselea, a cotit şi dă năvală peste sat, peste case… peste casa lor… peste şură…

Acum cercul s-a împlinit… Binţinţi, Bucureşti, Cernăuţi, Aspern, Arad, Orăştie, Binţinţi…

De-ar avea loc, ar coborî în livada de unde s-a ridicat în aer cel dintâi aeroplan…

Roteşte şi coboară… Coboară mai mult… încă puţin şi râde culmea casei cu roţile subţiri…

Cine stă pe Prispa casei?…

Cine poate fi pe prispă casei, când toţi ai lui sunt Ja Orăştie?

Cine este aşa de mărunt şi neînsemnat?

Zadarnic flutură mâna peste bord. Făptura de jos a uitat că are şi mâini să răspundă. Priveşte doar.

În urma păsării minunate care se întoarce acum spre Orăştie – care pleacă a doua oară spre lume şi spre altceva mai mare decât lumea – Todora ţinteşte valul alburiu al cerului, de parcă ar vrea să vadă până dincolo de el…

— Unde ai fo’ Orei mamă, că ne-am temut?…

— Mamă dragă, am zburat peste şura noastră!

— Şi de ce n ai coborât în ea?

— M-am gândit, mamă. Făr numa, acu văzui aceea că samănă cu un Săcriu…

— Ce vorbă, mamă? Face bătrâna speriată. Ci Aurel răspunde că un ecou.

— Da… Ce vorbă!…

Peste două săptămâni zboară la Alba Iulia, apoi, Marţi, pleacă cu Ion la Viena, în vreme ce Miron desfăcea aeroplanul să-l ducă la Sălişte. Miercuri, când a trecut prin Budapesta, găseşte, pe toate zidurile, lipite afişe pentru marile serbări de aviaţie, hărăzite la ziua Sfântului Ştefan.

Citeşte cu aspră mulţumire:

Dacă fiecare român jertfeşte pentru Şoimul Ardealului, pentru aeroplanul Vlaicu, fiecare ungur e dator să cumpere un bilet pentru ziua Sfântului Ştefan, prima zi a aviaţiei ungare…

Joi, s-a dus de-a dreptul la fabrica de automobile Laurent – Klement de şi-a cumpărat o maşină roşie şi sănătoasă – cu patru cauciucuri de rezervă – pe care a dat şase mii de coroane…

— No! Apăi cu aşa auto şi n estea te-am fo' tăiat aspru Bibescule!

După aceea a târguit o puşcă lui Ion, iar Vineri dimineaţa a purces cu automobilul spre Binţinţi, ducând până la Budapesta şi pe proprietarul fabricii.

În drumul acela şi-a răzbunat în sfârşit – şi cu o crâncenă plăcere – mâna scrântita odinioară, când a căzut de pe motocicletă din pricina unei javre. A călcat zece câini. Şi de loc din întâmplare sau din greşeală. Era în stare să intre în şanţ după ei, dacă n-ar fi putut să-i prindă sub roţi.

— No! Placă-ţi, frate câne? Aşa-i întreba. Iar Ion, căuta cu ochi nedumeriţi la sălbăticia fără de rost şi fără de folos a lui Aurel, întrebându-se zadarnic din ce val de amărăciuni purcede atâta nemilă.

La Seghedin, a pornit cu frâna împiedicată. Puţin a lipsit să-şi ruineze maşina. A tras şi din asta o învăţătură:

— Vezi, frate. Aşa-i şi omu'. Dacă-i pui frână, creapă…

Dar Ion n-avea cum înţelege tâlcul spuselor lui Aurel.

La Sălişte, unde multora li s-a părut fără înţeles o întocmire de zbor, Vlaicu a avut de privitori peste zece mii de oameni. Erau de faţă Octavian Goga, Vlădică Miron Cristea de la Craansebeş, Directorul Vamiloglu, Senatorul Magleriu, Colonelul

Băjescu, magistratul Romalo, Alecu Antonescu şi un boier basarabean, Vasile Stroescu.

După zbor, s-a întins o horă mare pe podişul Bucinei.

Dar o răpăiala zdravănă de ploaie a spart adunarea şi a gonit lumea spre case, iar pe Vlaicu spre musafirii de seamă, drept la masa gospodărească a Protopopului Ion Lupaş, fostul coleg, de bancă în liceu al lui Goga, şi cu care poetul plecase în acelaşi an din Liceul de la Sibiu, să-şi ia matura la Şaguna, în Braşov, unde nu aveau să mai dea peste unul ca Tompa Arpàd, profesorul de istorie, care să mai arunce cu ceasul în ei când i-o vedea râzând, pentru că arată starea de civilizaţie a ungurilor la năvălirea în Panonia.

Vlaicu nu era în apele lui, Făcuse nevinovate buclucuri, la prânz, când fusese poftit la masă de familia Comşa. Îl îmbiau să mănânce şi îi lăudau bucatele doar – doar i-or face poftă de gustat ceva.

Dar el Le-a răspuns fără ocol:

— Hei, verze bune ca mama acas tot nu ştie nime face! Mărioara Comşa a dat stingherită din umeri şi n-a mai vrut să stăruiască. A stăruit însă altcineva:

— De ce nu luaţi, domnule Vlaicu… mai ales când vă roagă o Domnişoară aşa de frumoasă…

Şi Mărioara Comşa era într-adevăr frumoasă. Dar Aurel i-a întors pe loc, aţâţându-i afară pe fereastră ţărăncuţele siliştence care dansau în pavilionul de joc învecinat:

— Mai fainã ca elea cu catrinţă tot nu-i!

Musafirii discutau şi nu mai pridideau, predica înflăcărată pe care o ţinuse Protopopul Lupaş dimineaţă, la slujbă, din amvonul bisericii:

De veţi avea credinţa cât un grăunte de muştar, veţi spune munţilor să se mute, şi munţii se vor muta din loc…

Iar în estimp, afară, aşezaţi pe jos, un băiat şi o fetiţă de patru ani, se jucau cu nişte cutii.

— (Dar voi ce faceţi?
— Fasem un aeloplan.
— No! Fain! Şi ce-ţi începe cu el?
— Zbulăm în Tală…
— No! Încă mai fain. Făr numa ce-ţi face acolo?
— Să dusem aelopanul la legele Calol să ne dea şi nouă un ban de aul…

Banul de aur era medalia pe care o căpătase Protopopul Lupaş de la Regele Carol, pentru monografia lui Şaguna.

Fetiţa nu se lasă mai prejos:
— Şi eu melg la Buculeşti cu alioplanu …
— Da’ tu ce-i dai Regelui?
— Doboş-tolt.

Asta – cum se înţelege – era prăjitura care-i plăcea ei mai mult. Bătrânul Vasile Stroescu, de la geamul unde se ridicase, i-a auzit. S-a întors spre ceilalţi din casă şi a murmurat cu glas prins de tremur, cu ochii plini de lacrimi:

— Ce semne mai sunt şi astea! Ce semne, Doamne! La voi şi copiii merg în Ţară… Ei… s-a terminat cu graniţele…

Ci Vlaicu rămăsese pe gânduri, uitându-se la ţâncul cel de patru ani. Aşa dar la fel. Şi acesta, ca şi el odinioară, visează să ducă aeroplanul la Bucureşti, Regelui Carol…

Ce mai lipseşte să fie aidoma?

Poar să-i întindă mâna şi să zică:

— *A* Bravo 9 Orei!…

…Şi până seara, când pătucurile de-o şchioapă şi-au chemat robii, Vlaicu s-a jucat cu pruncii amândoi şi i-a ajutat să-şi facă aleoplanu… ailoplanu, aloplanu sau aleoplan…

— Numele nu li se păruse definitiv fixat.

Se şi cuvenea. Doar era o unealtă pentru ei.

După zborul de la Târgu-Mureş, maistoraşul s-a întors grăbit în ţară şi n-a mai ţinut zborurile din Bistriţa şi Oradea Mare, aşa cum îşi pusese în gând. Voieşte să zboare negreşit la manevrele care trebuiau să înceapă între Snagov şi Ploeşti. Cel puţin aşa spunea el.

Dar pricina era alta. Câteva rândurizvârlite în goană îi dăduseră de veste că Mărioara a fost adusă pe neaşteptate în ţară.

A Adusă? Dumnezeule! Dar ce înseamnă sălbătăcia cuvântului acestuia, care vrea să schimbe în lucru fără viaţă, viaţa cea mai minunată şi mai deplină ce se încrucişase cu viaţa lui?

Ci, într-adevăr, fusese adusă. Telegrama, trimisă la Ploeşti de către doctorul Schmoller, sunase barbar;

Mărioara cere întoarcere grabnică în ţară. Veniţi urgent. Cred absolut necesar.

Umbra care a fost suită în tren, biata umbră deja pornită spre lungile căi, n-ar fi putut îndura drumul, dacă doctorul Schmoller nu avea grijă să-şi mobilizeze toţi prietenii medici din lungul parcursului, rugându-i să dea, fiecare în gara lui, îngrijirile de trebuinţă.

Acum, în vila de la Valea Călugărească Mărioara aştepta, fără niciun strop de zbucium, împlinirea înfricoşatului ei destin.

Murea la fel cum trăise: tăcută, fără zăbăvire, cuminte. Doar câteodată tresărea din perne şi asculta afară, cu ochii ţintă la cerul din fereastră:

— Ce s-aude, mamă?

— Nimic, mamă. Poate vreo căruţă, departe…

— Aceia e pasăre, mamă?

— Nu văd până acolo, fetiţo! Ea murmură mai târziu:

— Da… nu vezi până acolo, mamă… Şi asta în fiecare zi, în fiecare ceas…

Dar în târziul unei nopţi n-a mai întrebat nimic A îndreptat ochii spre geam, a rămas cu privirea adâncită în cerul de sticlă al nopţii de toamnă şi a oftat. O crispare scurtă a şerpuit pe sub carnea feţei, ca un fior. Apoi chipul s-a întins, i s-a înseninat. Iar gură a zâmbit.

Ai fi zis că vede pe cineva venind din depărtare…

Peste Vila din Valea Călugărească aeroplanul lui Vlaicu se învârtea în loc, asemeni cocorului cu zborul tăiat de vraja cuţitului înfipt în pământ.

— Unde-i umbră mică de pe prispă? Gândea. Apoi, numai decât, privind casă:

— Numai cu aceia samănă şi iasta: a săcriu.

Şi aşa, tăia văzduhul zbuciumat când înainte, când înapoi, fără să ştie de ce pleacă, fără să ştie de ce vine, ocolind şi tot ocolind sătucul de două palme al Văii Călugărească, unde soarta – ce soartă?

— Adunase, ca din întâmplare, pe Spiru Haret şi pe Mărioara: sprijinul minţii şi sprijinul inimii.

ŞI astfel, pe când Spiru Haret privea înduioşat de la geamul casei sale zvânturarea fără ostoire a păsării minunate, care, neştiut, era tot pe atât de mult şi a lui, dincolo, în celălalt ungher al satului, între flăcăruile lumânărilor ce pâlpâiau chinuite, sprijinul inimii dormea liniştit…

Când a ajuns acasă şi a văzut deasupra planşetei

chenarul cernit al plicului, proaspăt adus a înţeles tot. Ci n-a înţeles numai cine-l părăsise. Înţeles ascuţit şi neîndurat ce anume îi părăsise... Plicul şedea doar pe planşeta lui, peste desenele lui...

Mult întristaţii: Gheorghe şi Steliana Bărbulescu, părinţi; Vera, Fifi şi Steluţa surori; George şi Nicuşor, fraţi; precum şi familiile; Barbu, Hagi Alexe Alexiu, Vasilescu, Pandelescu, Tânâsescu, Georgescu, Alexancirescu, Tudoran şi Nae Alexiu, au nemărginita durere a vă anunţa pierderea ireparabila a scumpei şi prea iubite* – lor. Fiice, soră şi nepoata

Mărioara G. Bărbulescu

ÎN ETATE DE 21 ANI încetată din viaţă în Ziua de 30 Octombrie, ora *4* dimineaţa la Via „Stella" din Valea Călugărească.

Şi vă roagă să binevoiţi a lua parte la serviciul religios ce va avea loc în ziua de Joi 1 Noiembrie ora 2 p.m. În Catedrala şi. Ioan şi de unde cortegiul funebru va oorni la cimitirul Viişoara

Rugaţi-vă pentru dânsa.

I'loaşf. I – O O e tom vrie 1912

Citeşte şi iarăşi citeşte şi parcă din ce în ce pricepe mai puţin. S-a revărsat în minte un soi de încremenire, de nepăsare, unde nu mai încape niciun strop de durere.

Când se îmbracă şi cum se află în tren, nu-şi dă seama. Nici nu înţelege cum a ajuns în ogradă vilei de la Valea Călugărească.

Ai casei îi strâng mâna încet, fără cuvânt. Apoi, îi fac loc spre odaia cu uşi drapate în lungi falduri albe…

Un pas, doi, încă unul şi o va vedea…

Dar în clipa aceea, golul îngheţat al sufletului şi minţii se tulbură deodată, se răvăşeşte. Mii de gânduri năvălesc îne-bunite din cotloanele ticsite de amintiri. Şi atunci.

— Abia atunci – pricepe totul. Pricepe întâmplarea de la Davos. Pricepe de ce nu s-a lăsat văzută făptura care nu-şi voia ciuntită amintirea bună. Pricepe de ce au fost zadarnice, mai apoi, toate încercările lui s-o vadă, după întoarcerea la Valea Călugărească.

Oricât de torturată i-ar fi mintea la gândul bolii care a mistuit o frumuseţe şi o sănătate, ochiul cel din lăuntru nu poate plănui o înfăţişare să şteargă icoana caldă şi odihnitoare de odinioară. Bolnavă ori moartă, Mărioara s-a păstrat în el aşa cum a ştiut-o. A vrut să se păstreze. Faţa-i cea nouă, de boală şi de pieire, rămâne o taină a ei. Aşa a dorit-o.

…şi Vlaicu se întoarce din prag şi pleacă.

În sala de aşteptare a gării, Spiru Haret dă cu ochii de dânsul şi-i nedumerit:

— Te văd des pe aici. Ai vreun prieten?

— Da… Veneam la Bărbulescu… spune încet Aurel.

— A!… face bătrânul dregător. Apoi urmează ca pentru sine:

— Da, da. Pricep acum. Ştiam ce sfâşiere cumplită e pentru bietul om, dar nu bănuiam că…

N-a mai urmat. I-a întins mâna şi i-a strâns-o, fără niciun cuvânt.

Mâna era rece.

Într-acestea, trenul s-a oprit în gară.

— Mergem şi noi? A întrebat Haret.

Vlaicu a întors ochii cu greu spre el şi nu i-a răspuns. A

Scuturat din cap, murmurând ceva nedesluşit, apoi a zis un fel de Bună ziua şi a purces-o înapoi spre sat.

Abia peste trei zile a ajuns îndărăt, la Bucureşti, rupt, murdar, neras. Avea ochii rătăciţi, vorbea în neştire.

— Măi fătucă, mai fo' lăsat fără tine! Atât ştia să spuie.

Şi numai atât spusese, rar şi rar, vreme de trei zile, cât venise pe jos, orbăcăind pe câmpuri, bătând noroaiele, fără să mănânce şi fără să doarmă, sub cerul de plumb şi în fulguiala răvăşită şi vântoasă a începutului de iarnă.

S-a aşezat pe marginea patului şi a rămas ghemuit acolo, aşa cum era, îmbrăcat cu paltonul şi cu pălăria în cap. Apoi, de-odată, a tresărit şi s-a dus întins la Hotelul Regal.

— Tu să vini la mine. A spus el Matildei, mestecându-şi cuvintele şi cu privirea în lături.

— Doamne fereşte! A făcut femeia. Şi pentru ce?

— Mi-s bolnav… atât a răspuns.

În arşiţa care-l încinsese toate judecăţile şi toată vrerea, mintea s-a oprit aici…

La şase Decembrie moare Ion Mincu.

— Ştii, arhitectul care…

— Da… care o fo' făcut hanu el frumos din Valea Călugărească. Lămureşte Vlaicu. Abia ridicat dintre

pernele bolii, lui Iosif, care venise să-l mai vadă.

Dar peste o săptămână şi jumătate când detună în Bucureşti vestea morţii lui Spiru Har el, maistoraşul urlă de cutremură zidurile:

— No! Faini Apăi, frate, tate elea s-or lămurit…

În şirul crucilor care creşteau în urmă-i – şi toate din ogorul vieţii lui – Vlaicu înţelege că, nu poate întârzia să-i vie rândul.

— Vezi tu, Iosife, i-a lămurit odată poetului, când puşti la ţintă, apăi nimeri ba ici, ba colo, făr' numa ocheşti la mijloc.

…Şi de ce traji mai mult, de ce te aproprii de punct, până-ţi succede a lovi…

Iar gândul acesta mestecat şi răsmestecat în minte, de-a lungul tuturor ceasurilor, zilelor şi nopţilor, a măcinat în biata făptură a lui Aurel Vlaicu tot ce avea el mai de preţ. Adică încrederea şi îndârjirea.

Curând, viaţa şi-a pierdut orice gust şi orice interes. Vlaga lui se topea, mistuită fără rost, ca ceară unei lumânări care arde într-o odaie goală.

DESTRĂMARE

Nu-şi spovedeşte nimănui durerile. Nimeni nu ştie de ce i s-au schimbat deodată purtările toate, de ce s-a închis cu atâta sălbăticie în sine însuşi şi luptă cu orice îndemnare i-ar veni.

— Nu pot, frate *h* spune lui Magnani, când acela îi spune să zboare şi vrea să-l biciuiască, arătându-i gazetele pline de laudă pentru, Nicu Capsa, care s-a ridicat până la două mii de metri şi a zburat deasupra Bucureştilor peste o jumătate de ceas, între cându-se cu Poli Vacas, urcat – şi acela cu Farman-ul său.

De altfel nu-l mai mişcă nimic. Înţelesese bine că

lupta nu se mai poate duce. Şi asta, nu de acum, nici după moartea Mărioarei, ci încă dinainte, chiar de cum se întorsese la Bucureşti în toamnă.

Sosise la Cotroceni Marţi, în ziua de optsprezece Septembrie şi n-a aflat decât noutăţi amare. Iar cea dintâi din ele era că, peste două zile, adică Joi după masă, aveau să se încerce primele zboruri cu monoplanul Coandă-Bristol cel de două locuri cot la cot, adus proaspăt din Anglia. Cei doi mecanici l-au montat în două zile, lucrând zi şi noapte, iar zborurile făcute de Pinkston, pilotul englez venit înadins pentru asta, i-au dovedit lesne maistoraşului că noul duşman îl depăşeşte neted şi crunt. Se urcase doar şi Vlaicu în aeroplanul său. Şi ca odinioară cu Molia, încercase şi cu Pinkston, în zbor paralel, să-i vadă iuţeala. De astă dată a fost lăsat în urmă şi nu s-a mai încumetat să ducă mai departe întrecerea. Putea să spuie Bibescu oricât că:

— În aeroplanul ăsta Coandă-Bristol, e bun ce-i Bristol şi-i rău ce-i Coandă... Maistoraşul nu voia să desfacă tovărăşia celor doi inventatori. Nici n-avea interes. S-a socotit înfrânt şi asemeni stărilor de la Aspern, s-a mulţumit să uimească lumea cu zbenguiala lui pe sus, pentru că unul din cei de jos să aibă dreptul a spune:

— Asta-i zbor? Asta-i panglicărie!

Vorbă la care Vlaicu a răspuns, tocmai cum răspunsese şi la Aspern:

— I-asta nu-i panglicărie, frate, făr' numa kunst! apoi să facă şi; el a dacă poate.

Dar el a s-a făcut că n aude.

Totuşi, a doua zi, când a fost recepţia aeroplanelor Coandă-Bristol iar câmpul Cotrocenilor s-a umplut de lume aleasă şi de feţe înalte, maistoraşul nu şi-a stăpânit neastâmpărul decât dimineaţa, când a zburat Pinkston în faţa Generalului Arge-toianu, Ministrul de Război, a lui

Henry Coandă şi a Locotenentului Francez Malherbes.

După masă însă n-a venit numai Costică Ari on şi Nicu Fiiipescu – care nu iubeau aeroplanul lui Vlaicu – ci şi Cottescu, Generalul Averescu, Coandă, Boteanu şi Mitilineu, prefectul Poliţiei.

Atunci ardeleanul s-a dezlănţuit încâinat. A pus motorul să bată din tot plinul gazelor şi a ţâşnit în văzduh ca un lăstun turbat, gonind până la Băneasa să dea bună ziua de sus

Şcolii lui Bibescu şi Ligii Aeriene, care se mutase acolo pe imaşul cel neted, închiriat fără bani de la Contesa de Montesquieu, mătuşa principelui

Peste treizeci şi cinci de minute, când s-a scoborât. Iarăşi la Cotroceni, felicitările lui Marghiloman şi ale Generalului Averescu, Şeful Marelui Stat-Major, i-au fost o mulţumire nesfârşit mal mică decât vestea că monoplanul Coandă-Bristol nu s-a mai întors şi nu se poate întoarce decât în furgon. Ate-risase silit pe undeva, pe lângă moara lui Ciurel…

Numai că toate astea erau mângâieri trecătoare între durerile şi îndoielile lui, întocmai ca şi laudele care i s-au adus la manevre, unde zburase frumos şi fără greş, alături de Popovici, Zorileanu, Capsa, Fotescu, Sturdza şi Negrescu.

Furtuna năprasnică prin care trecuse, desrădăcinase omu’ dintr-însul. De aceea n-a avut decât un fel de mângâiere rece în ziua când s-a pomenit că-i bate în uşă reprezentantul marei fabrici Marconi din Anglia şi i-a vestit că, în urma celor ştiute de la Aspern, prin Inginerul Wells, fabrică ar vrea să-i cumpere câteva aeroplane, dacă experienţele, care s-ar face anume, ar da roade prielnice.

Ce bucurie sălbatică ar fi însemnat odinioară această ofertă neaşteptată, ce cale uriaşă şi luminoasă i se

deschidea I

În împietrirea inimii din el, Vlaicu a primit-o însă acum că pe o întâmplare ce nu schimbă *nimic* – dar cu desăvârşire nimic – din înfăţişarea hotărâtă a stărilor.

— No! Cumpere, că mie tot nu mi-i de haznă! A spus el lui Iosif, care era fericit văzând astă întoarcere de noroc.

Cu asemenea stare de suflet a plecat la Londra, în miezul iernii, înaintea sărbătorilor Crăciunului, întovărăşit de inimosul

Doctor Neculai Lupu, care.1 s-a făcut călăuză şi tălmăcim între englezi.

— Tu să le vorbeşti, frate, iar mie dee-mi o tablă şi o cretă să le fac calculaţie fainã şi desemn…

Şi astfel au urmat toate tratativele. Doctorul Lupu cu vorba, iar Aurel cu creta ori cu creionul. Ba, creionul i-a slujit lui Vlaicu chiar când pornea să hălăduiască singur prin oraş şi-l ispitea o cumpărătura ori îl înjunghia foamea. Intră atunci în magazin, ori în restaurant şi desena obiectul, oul, piciorul de vacă, găina ori varză. Apoi schiţa un shiling alături şi punea între ele un semn de întrebare. Mintea lui, atât de harnică la scornituri de tot felul, ajunsese în scurtă vreme să născocească un soi aparte de ebusuri sirmple şi practice, pe care oricine le ştia câţi.

Învoiala-cu fabrica Marconi s-a făcut lesne. Erau acolo oameni de înţeles şi dornici să facă ispravă. Observatorul lor de la Aspern le povestise cu prietenie şi pricepere originalitatea aeroplanului românesc iar englezii erau naţie prea temeinica să nu caute a vedea toate rezolvările care se pot da zborului, mai ales când nicio formulă de până atunci nu se putea socoti definitivă.

S-au înţeles să fabrice pe seama lor, după desenele lui Vlaicu, toate piesele pentru două aeroplane, să

cumpere cu cheltuiala lor motoare de 80 de căi de la Séguin şi, în schimbul unui aparat care avea să le rămâie lor, să-l dea pe celălalt românului.

Astfel Vlaicu III a intrat în lucru.

Când s-a întors înapoi, în drum spre Ţară s-a oprit două săptămâni la Binţinţi. Îi tânjea inima de dorul liniştii din casa părintească. Se voia trăind ca o buruiană fără simţire, departe de dureri, de lupte şi de amintiri.

Dar casa de la Binţinţi se măcina şi ea sub nevoi şi suferinţi. Neică Dumitru avusese o vară săracă, bântuită când de uscăciune, când de revărsări de ape, ca toată câmpia Ardealului din acel an. Alături de el, inima lelei Ana bătea şchiopătând tot mai îngrijorător.

— D-apăi cum Doamne, ai fo' capetat miaţă aşa beteşug, Mamă? Întreabă Aurel.

— M-am f05 speriat mult Orei. Zice femela şi urmează: Că mereu mă cujet la tine…

Vorba bătrânei îl înghiaţă tâmplele şi sufletul. Altă spaimă creşte deasupra vieţii lui. Nu I-i de ajuns că s-a învinuit de îmbolnăvirea Mărioarei. Nu-i de ajuns încredinţarea că numai ducerea lui la Davos a stârnit dezlănţuirea din urmă a răului care a nimicit-o. Iată acum şi pe lelea Ana. Nu-i mai lipseşte mare lucru să ajungă şi el la vorba de iad a lui Carageale:

— Pe ce pun mâna se usucă!

În zorii zilei de plecare cheamă pe maică-sa afară, în târnaţ şi-i întinde două hârtii:

— Ţine, mamă dragă. Să chemi negreşit oarece doctor din Orăştie şi să te lecuieşti de durerea de inimă. Eu aşa te rog. Tare te rog. Cujetă că mie puţin mi-o fo' rămas pe lume… Şi-apăi dacă şi miaţă…

Şi a dat din mână ca şi când toate ar fi fost zadarnice…

Cea dintâi gazetă pe care a cumpărat-o la Predeal scria;

Starea aviaţiei noastre militare.

I Avem şase aparate. În curând se vor adăuga încă şapte. Care va să zică în foarte scurtă vreme armata română va fi dotată cu treisprezece aeroplane…

— Hm! Încă şi aceia-i bine dacă-s treisprezece. Şi al treisprezecelea trebuie să fiu eu! Gândeşte Vlaicu., Apoi îşi aduce aminte: în anul o mie nouă sute treisprezece. No! Apăi iasta de bună seamă că-i a bine…

Urmează:

…treisprezece aeroplane de război' perfecte şi gata pentru orice eventualitate. Să vedem acum cum stăm cu piloţii militari.

Ca piloţi militari de război' gata şi perfect antrenaţi, care pot intra în război în orişice moment, avem pe domnii: Locotenenţi Zorileanu, Protopopescu, Capsa şi Negrescu, precum şi pilotul civil Poli Vacas, aviatori încercaţi care prin bravură şi cunoştinţele lor pot rivaliza cu cei mai buni piloţi din străinătate. De asemeni mai avem ca piloţi militari şi care după un scurt antrenament pot ajunge perfect pe cei dintâi, pe domnii locotenenţi Adamovici, Andrei Popovici, Chişcăneanu, Pâr-vulescu şi Popescu.

Ca elevi destul de înaintaţi, avem pe domnii căpitan Sturdza şi locotenent Fotescu…

…Despre el, Vlaicu, niciun cuvânt. Parcă ar fi murit de mult… Ci nu-l mai doare. Nu se mai răzvrăteşte împotriva nedreptăţii. Află o mângâiere:

— Nici pe Bibescu nu l-or scris…

Numai că Prinţul n-avea nicio nevoie să se vorbească despre el. Liga Aeriană, înfiinţată de dânsul, propăşea

vădit pe Câmpul Bănesei. Ni cu Capsa avea acum alături de elevii mai vechi-Căpitan Ion Capsa şi Alexandru Sturdza.

— Pe locotenentul Mavrodi şi sublocotenentul Mihăilescu Gheorghe din Marină. Puţini elevi, dar vrednici şi cu aparate bune în mâna lor tânără. Şcoala de la Băneasa creştea, hangare noi se ridicau din pământ şi tot mai mari.

Iar în estimp la Chitila, între gardurile aerodromului Cerchez, macină deznădejdea şi părăsirea. Vrednicul avocat brăilean intrat în zodie neagră, nu mai găsise nicăieri ascul –, tare şi ajutor. Ca şi Vlaicu.

Liga Aeriană lovise crunt Chitila şi nimic n-ar fi fost în stare să mai întoarcă mersul firesc al prăbuşirii. Înlănţuit de vitregie, Cerchez avea să-şi dea singur lovitura din urmă, tipărind o cărticică veninoasă, fără înţeles, unde-şi spumega ura împotriva lui Bibescu. Lovitura a fost dată strâmb şi a lovit mai mult alături, adică în toţi acei care, adunaţi pentru înfăptuirea Ligii Aeriene, s-au simţit atinşi de răzvrătirea nechibzuită, oarbă, a celui ce credea că strigă după dreptate.

Până la urmă tot Bibescu s-a pomenit dat în judecată pentru calomnie. Procesul a fost scurt şi rău. Take Ionescu a apărat Prinţul, cu toată otrava dulce a gurii lui de aur. Şi învinuitul s-a arătat deodată cavaler şi nobil, pe când pârâtul a ajuns învinuit.

Uşile s-au închis apoi pentru totdeauna. La Ministerul de Război' pentru Cerchez, iar la Chitila pentru toată lumea.

O descleştare de furtună a venit în urmă să desăvârşească paragina intrată pe câmpul celor dintâi zboruri militare româneşti. Hangarele şi atelierele s-au prăbuşit sub năpasta iureşului de vânt. Şi toate au rămas pecetluite aşa cum n-ar fi fost.

De altminteri stau uneori tulburătoare potriviri între destine. Unul aduce pe altul, sau îşi dau mâna să ve §claţăf

Căci, în aceeaşi vreme, se mai prăbuşea un idol de pe soclul său. Acela era Rodrigue Goliescu, căpitanul de artilerie care îşi adăpostise în timpul din urmă avioplanul lui între pereţii hangarelor lui Cerchez.

Bănuit de spionaj în folosul Rusiei, Goliescu, a fost arestat tocmai când fusese detaşat în Ministerul de Războiu' şi începuse a-şi construi la arsenal o nouă miniatură a avioplanului pe care, acum îl închipuise pe bază metalică şi lucrat întreg din aluminium.

Altă dată, poate, această amară întâmplare ar fi mulţumit inima maistoraşului. Într-adevăr, Goliescu nu-l cruţase pe Vlaicu şi ardeleanul ştia. Dar astăzi, între loviturile pe care şi lui i le dăduse soarta, privea mocirla acestui trist scandal că pe o nenorocire unde nu-şi mai îngăduia să învinuia's că Asta cu atât mai mult, cu cât recunoscuse că între principiile avioplanului. Sunt gânduri îndrăzneţe şi care merită cel puţin să fie puse la încercare.

De aceea, când a ajuns din nou sus la Cotroceni pe platou, în câmpul unde mişunau acum elevii la zbor, în răbufnirea caldă şi aţâţătoare a începutului de primăvară, Vlaicu a ocolit să mai vorbească despre vechiul său neprieten. I-a lăsat pe ceilalţi să povestească şi să râdă Avioplanul celui doborât de-o soartă nemiloasă. El s-a închis în hangar între unelte şi tristeţi, ascultând neîndemnat zumzetul motoarelor care purtau elevii să facă linia dreaptă…

Atunci norocul a mai zâmbit odată. Era acela sub chipul unei prietenii băieţeşti, vesele şi luminoase. O prietenie care vine de-a dreptul şi te fură dintre neguri, cât de grele, strângându-te la un piept sănătos şi deschis, ce

ştie răsufla şi râde. Ştie a pune vlagă peste amorţirea ta, peste îndoielile tale.

Într-un cuvânt, inima care clocoteşte de atâta viaţa, încât o poate împărţi cu tine fără să se bage de seamă înjumătăţirea. E ceva ca soarele şi ploaia care nu se împuţinează rodind viaţa. Şi e ceva ca dragostea. Adică, împlinire.

Îl chema Gheorghe Negel. Un zvânturat de băietan şui, care adusese în navală de pe câmpul Cotrocenilor toată gureşia moldovenească a laşului său. Chipeş sub tunică lui de cavalerist, tânărul sublocotenent nu avea nimic în el din mica înfumurare nevinovată cu care, îndeobşte, îşi răsplămădeşte nou venitul, faţa lui cea veche de simplu aspirant. Sublocotenentul Negel Gheorghe era tot liceanul deşuchiat dintr-a şasea, tot zvârlugă care juca oina cu haimanalele laşului, tot flăcăiandrul care ştia să cumpănească bine câtă necuviinţă anume se cade să stropească peste eleganţă şi curtenie, ca s-o facă mai elegantă şi mai curtenitoare. Avea, cum se zice, boieria în sânge, dar o boierie luminoasă de om şi de tânăr, unde încape la fel de bine şi în desăvârşită prietenie, eroismul şi cuminţenia, deşteptăciunea de diavol şi neprihănirea de copil.

Între Negel şi Vlaicu era o bună depărtare de ani. Aproape zece. Iar zece ani sunt mai mari când e vorba de doi oameni între douăzeci şi treizeci. Dar Negel n-a fost de fel stingherit nici de ani, nici de renumele zburătorului, ori de îndepărtarea închiderii lui neprietenoase faţă de necunoscut. N’a aşteptat să-l prezinte nimeni. S-a dus singur, de-a dreptul şi deschis;

— Matale eşti Vlaicu, bădie?

— Eu. Făcu Aurel, luat fără veste.

— Apoi să trăieşti şi să-ţi dee Dumnezeu numai bini! I Ceea ce zicând, i-a întins dreapta şi i-a prins mâna scuturându-i-o vijelios, în vreme ce cu stânga I-a bătut voiniceşte pe umăr.

În urmă a pornit să dudue ca un motor bine rânduit, povestindu-i câte în lună şi în soare, ca să-i lămurească anume ce Ispită I-a adus la aviaţie şi unde vrea să ajungă:

— E… că eu, bădie, nici mort nu mă las pân' ce n-oi zbura pl drăcovenia mătăli., Aşa să ştii… Şi acu, să-l spui drept una. Mai am o ambiţii. Ambiţii mari di tat. Ştii care? Iaca să-l spui. Vreau să zbor şi mai dihai ca mătăli… Păi ci crezi? Mătăli ţi dai numai pio coastă, da' eu, iaca, să mă stuchi în ochi dacă nu m-oi da şi pişti cap… Ai făcut o drăcovenie, bădie, halal! Eu unu şi-acu mă încumet să zbor cu e…

Aer proaspăt şi întremător adia peste inima lui Vlaicu. Într-un sfert de oră s-a închegat atunci o prietenie, pe care nici moartea n-avea s-o mai şteargă…

Nici moartea. Acesta este cuvântul şi avea să se dovedească. Soarta i-a dus până la urmă tot pe aceleaşi căi, ca şi când unul ar fi fost umbra celuilalt.

…Şi doar se puteau închega prietenii destule în primăvara aceea pe podişul Cotrocenilor. Sub mâna celor şase instructori de zbor, Negrescu, Chişcăneanu, Adamovici, Pârvulescu, Popescu şi Andrei Popovici.

— Care plecase pentru scurtă vreme la Paris.

— Se adunaseră treizeci de elevi, dintre care nouăsprezece erau ofiţeri, zece plutonieri şi unul soldat. De la Infanterie veniseră patru locotenenţi: Petrescu Ştefan, Ştefănescu Teodor, Panaitescu Nestor şi Lepri Remuş. De la Artilerie venise Glossen

Haralambie, Alexandrescu Ştefan şi Enescu Atanase, iar de la cavalerie: Beroniade Constantin, Cholet Panait,

Pleniceanu Sever, Ştefănescu Scarlat.

Sublocotenenţi erau mai puţini: Viţelaru Nicolae, din artilerie, Negel şi cu Cantacuzino Paşcanu, din cavalerie, iar din infanterie, Berthea Alexandru, Alexandreanu, Rătescu şi Mu-muianu.

— Toţi tineri, toţi eroi, aşa spusese Principele Carol, înainte de plecarea pentru studii în străinătate, când venise să-i vadă la câmp şi i-a găsit bătându-se să apuce loc de zbor pe barabaftele cele mai hlebuite şi mai primejdioase ale şcolii.

— Parcă se bat, care să moară mai întâi! I-a şoptit la ureche Generalul Perticari, aghiotantul. Iar Principele a răspuns:

— …mai întâi? Poate. Bine înţeles dacă mai întâi înseamnă mai frumos. A urmat apoi: Oricum, se plăteşte de vreme ce omul vrea să înveţe mai mult decât i-a îngăduit Dumnezeu.

— Să înveţe ce, Alteţă?. Principele răspunde cu ton liniştit şi că de departe:

— Meseria de pasere, domnule General.

— Eu, măi bădie, m-am lehămetit cu şcoala aiasta. Dacă m-or mai hârâi mult, fac o şotie să mă pominiască!

— Ce?

— Iaca zbor şi paci! Vlaicu a râs ca de o glumă.

Dar după amiază, Negel dă năvală în hangarul lui Vlaicu

— *I* Mâi bădii, am făcut-o!

— Am zburat. Zău. S-o mâniet Adamoviei, foc. Da9 treaba lui. Eu mi-am făcut cheful şi gata!

— Şi cum o fo’?

— Cum dracu’ să fii? Când m-o suit iar pe hardughii, m-o apucat pandalia, am dat drumu’, am tras manşa şi dus am fost…

— Ei, şi cum a mers?

— Mai pl sus, mai pl gios, mai pio rânã… mă rog, cum ştii şi tu. Eşti a di pl câmp au încreminit. Da eu, paci să mă las… Dă-i înainti!

— Şi?

— Şi iac aşa. Pi urmă, pl la şanţi zăci di metri, o ’început să mă zghihui cam tari şi-o vârâsâm pl mânica… Nu-i di şagă cu hardughia, zău… Atunci am pus picior, am tras manşa şi-am coborât…

— Şi n ai fo’ păţit nimic?

— Păi nu vezi? Da aeroplanu s-o şâfonat el o lecuţă…

— Nu înţeleg

— L-am tuflit. O sărit roţâli cât colo, şi s-o agiuns cu bârdăhanu’ n glod… iar eu cu picioarele pl gios…

— Şi tu?

— Na! Eu mi-am dis cur cât picioarele din’s armării şi din aşchi şi-am vinit fuguţa să-l spuiu ispravă…

Apoi, mândru foc, şi-a înfipt mâinile în buzunare, s-a desfăcut şi s-a umflat în piept, îmbujorat de copilăroasa-i fericire:

— Eh! Acu ci zaci? Eu chitesc că mă poţi lăsa în voia ce bună sa pl drăcovenia mătăli!

Privirea lui Vlaicu s-a încruntat puţintel a teamă. Năzbătiosul acesta de moldovean era în stare să se suie într-o bună zi în aeroplan, fără să-l ştie nimeni, şi să plece în cerul lui Dumnezeu.

— *A* De bună seamă, frate Negelule, i-a zis. Făr numa o ţâr mai târziu, să-i deprinzi năravu mai bine…

Dar, oricâtă dragoste îi purta, maistoraşul s-a hotărât în ziua aceea % că Negel n-o să zboare niciodată pe gândacul lui…

Zboruri, zboruri, zboruri…

De peste graniţă sosesc aeroplane noul. La Băneasa

s-au ridicat încă două hangare. Elevii de la Cotroceni îşi iau zborul unul câte unul. După Negel, Beroniade. După Beroniade, Pleniceanu. Apoi, pe rând, Petrescu, Berthea şi Viţelaru.

Unul câte unul, cei treizeci învaţă meseria de pasăre cum i-a zis Principele Carol.

Dar în vremea asta, Vlaicu numai cu greu se mai încumetă să zboare când şi când, rotindu-se pe deasupra oraşului, ca să facă viraje peste Palatul Regal, ori tăind de-a lungul Căii Gri viţii, până la Băneasa, unde-l tot mâna poftă să salute de sus – de cât mai sus – şcoala lui Bibescu.

Sâmbătă, la patru Mai, salutul acesta îl costă un inel. Vânturarea mâinii pe sus, a făcut să-i lunece din degetul slăbit, inelul cu piatră albastră pe care şi-l cumpărase din Transilvania în vara trecută. Şi iubea mult inelul acela. Piatra lui ciudată licărea rotundă şi albastră ca o privire vie… Şi purta privirea aceasta cu el, s-o vadă mereu plutindu-i alături în înălţimea cerului. O avea întotdeauna în ochi, cum şedea cu mâna încleştată pe roata cârmelor.

Durerea pierderii era astfel cu atât mai dureroasă.

— Sâmbătă… Apăi de bună seamă că nici putea altfel mer je, făr’ numa rău…

Când a dat veste la gazete că răsplăteşte cu o sută de lei pe cel care i-a găsi inelul şi i l-o aduce – fiindcă şi un suvenir din 1911, la zborurile din Ardeal…

— Era încredinţat că până şi astă amintire a ochilor Mărioarei e osândit să n-o mai aibă…

Dar peste două zile Nicu Capsa vine în zbor la Cotroceni, aducând cu el în aeroplan un om din Băneasa, care găsise inelul într-o porumbişte…

— Măi fătucă, măi! A oftat gândul lui. Măcar atât să-mi rămâie de pe urma ta…

Şi săruta cu privirea ochiul cel albastru şi tulbure,

deasupra căruia rugineau acum pete putrede de ţărână…

Zboruri, zboruri…

Iar el zboară din ce în ce mai puţin.

— Dar tu? îl mustră cu amărăciune Chendi. Tu, ce faci?

— Ce să fac? Aştept, baciule, să-mi ecşpedieze Marconi piesele de la aeroplanul ei nou. Cu esta vechi, mer je greu.

— Nu mai ai curaj, ori ce? Te-ai isprăvit şi tu, consumat la treizeci de ani, ca tot geniul românesc?

Sângeros biciue Chendi, în nemila înăspririi sale. Vlaicu tace şi n-ar vrea să-i răspundă.

— Lasă-l în ale lui, că-i bolnav. Aşa îl sfătuise cândva Iosif. Iar acum se vedea într-adevăr, cât era de bolnav. Din fiecare cuvânt ţâşnea o neîndurare şi un neastâmpăr, care numai din mari suferinţe şi ameninţări ar fi putut porni.

F Atunci Vlaicu nu se mai poate stăpâni. Podidit de milă întreabă domol:

— De ce te superi, baciule?… I

— *I* Pentru că n ai făcut nimic. pe lume, cum n-am făcut nici eu… Pentru că mă citesc în tine… şi de câte ori te văd, mi-aduc aminte că mâine crap, şi nu sunt, şi n-am să rămân în vecii vecilor, decât aceea ce-am fost: o promisiune… Adică tocmai aceea ce-am detestat eu mai adânc în vremea asta a noastră fără vlagă…

Vorbele amare scurmă în Inima maistoraşului toate îndoe-lile de care tot mai greu e bântuit. Urăşte omul cel rău şi pornit din faţa lui. Alături de ajutorul temeinic ce i-a fost cândva, acum, în frângerea şi îngenuncherea de astăzi e ca un cuţit care se răsuceşte într-o rană.

Îndrăzneşte:

— Aşteaptă dumita… Să-mi vie aeroplanele…

— N-or să-ţi vie… – … Şi-ai să vezi…

— N-am să văd… crâşneşte scurt glasul înverşunat. Apoi, când Vlaicu dă din umeri, fiindcă nu-i altă de răspuns la aşa învrăjbire oarbă, Chendi caută lămuriri şi pricini:

— C N-or să-ţi vie, băiete, fiindcă Anglia-i departe şi Balcanii au luat foc. Lumea noastră a înnebunit. Vrea să moară. Anul trecut Italienii sar pe Tripolitania, acu Bulgarii se bat cu Turcii… Iată, câte zile-s de când a căzut Adrianopol? Câteva. Mâine Bulgaria pune mâna pe Constantinopol, Serbia şi Grecia sar în capul Bulgarilor, şi atunci ne ducem şi noi împotriva cuiva – nu interesează împotriva cui – pentru că naţiile n-au altă supapă de siguranţă pentru nebunia lor decât războiul… De altminteri e de ajuns să citeşti gazetele, ca să-ţi dai seama ce clocoteşte în ţara noastră.

Iar dacă intrăm în război, pleci şi tu, plec şi eu, să ne taie bulgarii ori să ne fiarbă măruntaele holera de la ei… Soartă limpede şi pecetluită, fără întoarcere şi fără aeroplane… În schimb, cu versuri proaste…

Şi zvârlind astă badiocură către Iosif, pentru al său la arme care se cânta atunci pe toate căile ţării, Chendi şi-a îndesat pălăria pe cap şi s-a mistuit între manifestanţii care umpluseră Calea Victoriei, cerând intrarea în războiu’ împotriva Bulgariei…

Pe seară le-a venit vestea că Ilarie Chendi a fost internat la Ospiciul Pantelimon şi dat sub îngrijirea doctorului Marinescu.

— Ce-o fo’ iasta, frate Steo? A întrebat gâtuit, în şoaptă, cu înfricoşătoare spaimă. I-am făcut rău eu?…

Iosif, cutremurat, nu mai avea putere să răspundă. Căuta rătăcit de jur-împrejur la oameni, de parcă le cerea şi el o lămurire. Ori un sprijin.

Dar sprijinul acela cine să i-l dea, acum când peste micul lor mănunchiu prietenesc se abătuse năprasnică

osândă pe care o purta şi el în sângele lui?

Mintea începe să i se clatine. Neguri cenuşii cresc pe judecăţi.

— Vlaicule, prietene, ce-ar fi să mă rătăcesc şi eu într-o bună zi?

— Nu vorbi aşa, frate. Mă sperii.

— Dar eu… de-ai şti!…

Şi în zguduirea fără seamăn care le destramă fir de fir biata alcătuire aşa de greu potolită a sufletelor, se agaţă unul de altul cu o deznădejde sfâşietoare.

Au băut toată noaptea aceea. Şi a doua zi toată, cu noaptea întreagă care i-a urmat. În cealaltă dimineaţă băteau amândoi la poarta ospiciului Pantelimon, cerând să-i ducă la Chendi.

L-au aflat mai potolit. Crizele erau trecătoare şi doctorul Marinescu nu îndepărta putinţa unei vindecări. Mai liniştiţi parcă de cele aflate, Iosif şi Vlaicu s-au întors în oraş, gata să se despartă. Dar tocmai atunci se tipăreşte în gazete un anunţ neghiob, care vesteşte că Duminică la 23 şi Luni 24 Iunie se va ţine la Băneasa cel dintâi concurs de aviaţie din România, la care va zbura şi Vlaicu.

Cu nervii prea zdruncinaţi ca să-şi mai poată ţine dreapta cumpănă a judecăţii, zburătorul scăpată într-o furie vecină cu nebunia:

— Eu îl puşc, frate Iosife… el a numai aceia caută să mă facă de râs… D-apăi ce drac are cu mine de se ţine de coada mea? Zău de Dumnezeu dacă nu puşc în el…

Zadarnic se trudeşte Iosif să-l potolească vorbindu-i. Nu poate amorţi pornirea lui de sălbătăcii decât îmbătându-l crunt, ca să-l desfacă de lume şi de amintiri.

Sleit, Vlaicu primeşte atunci să se mulţumească doar cu o scrisoare trimisă la gazete:

Onorate Domnule Director.

De mai multe zile o parte a presei din Capitală anunţă meetingul aviatic de la Băneasa, iar în acest *scop de* reclamă se face uz de numele meu, fără să fi avut autorizarea mea.

Ţin să declar că acest meeting este organizat de Liga Naţională, dar fără caracter oficial şi cu aparatele ce-i aparţin exclusiv ei şi fără participarea întregului corp de aviatori români.

Astfel, nefiind el o icoană fidelă a progresului aviaţiei româneşti, eu nu voi participa la acest meeting.

Toate ştirile privitoare la participarea mea s-au făcut fără să mi se ceară învoirea.

Primiţi asigurarea deosebitei mele stime.

Vlaicu

Bucureşti 18 Iunie 1913.

Peste două zile, când a apărut scrisoarea în gazete, adică Joi, maistoraşul uitase de ea. De altfel nu mai avea rost, pentru că meetingul nu se mai putea ţine. Liberalii, ajutaţi din răsputeri de partizanii lui Take Ionescu, izbutiseră să înfrângă fereala lui Titu Maiorescu de războiul împotriva Bulgariei. Astfel Regele a iscălit decretul de mobilizare, oftând:

— Arme Land!

Şi toată acea zi de Joi 20 Iunie, capitală a chiuit de pornire războinică şi de urale, pe când deasupra mulţimilor, sus, aeroplanul lui Vlaicu îşi desena îngustele lui rotiri primejdioase. Poate mai primejdioase ca oricând, fiindcă atunci, într-adevăr, maistoraşul Aurel zbura după încă o noapte de băutură şi înaintea alteia pe care o chezăşuia Iosif, aşteptându-l jos în gura hangarului şi lângă birja care trebuia să-i întoarcă în târg.

Tremura când s-a dat jos din aeroplan:

— Să merjem iute, frate, că m-am trezit iar şi-i rău. Îmi cade eu frică şi-mi vine a plânje. Apăi acum numai aceia trebuie să facem. Să ne ţinem la băutură ca să avem corajie…

Iosii se lăsa dus ca o zdreanţă. La cârciuma unde s-au oprit, bea pahar după pahar, în neştire. Un ceas, două, zece.

Apoi, deodată face ochi sticloşi şi mari. Îi lunecă încet pe zidurile murdare, pe mobile, pe masă… pe chipul lui Vlaicu.

Gura îşi macină de două ori dinţii, scrâşnind prelung şi apăsat. Cu un glas înfundat, greu, gol şi tot una, întreabă:

— Cine eşti tu?

— Eu? Face maistoraşul mirat. Eu? Şi râde, ridicând cu greutate un deget în sus. Eu acu mi-s el mai mare jeniu din ţară, de când o fo’ murit şi nenea Iancu Carageale.

Dar Iosif întreabă la fel, ţintă:

— Cine eşti tu?

Iar fiindcă Vlaicu, săgetat de un fior rece şi înăbuşitor, nu-i întoarce cuvântul, poetul răspunde singur:
– Nu eşti nimeni… Ni-me-ni…

Ca un soi de rătăcire fioroasă prinde a pâlpâi peste obrazul lui zgârcit de încordare, şi în ochii bulbucaţi cu grele pleoape înroşite. Spune:

— Când eşti nebun, nu eşti nimeni…

Cuvintele aveau şi n-aveau înţeles. Dar un firişor de bănuială înfricoşată a şerpuit de-a lungul spinării lui Vlaicu, asemeni unei năpârci cu piele de gheaţă. S-a dezmeticit şi s-a ridicat de pe scaun:

— Apăi aceea de bună seamă că-i aşa, Făr numa,

frate Steole, acum haidam acâş, că trebuie să durmim…

Iosif nu s-a împotrivit. L-a urmat ascultător şi, pe patul rămas de-atâtea zile neatins, s-a lungit îmbrăcat cum era.

Apoi, brusc s-a înfundat în neguri adânci, scrâşnind doar, când şi când din măselele măcinate…

— Domnule Aurel!… Domnule Aurel scoal!… $

— Mm…

— …scoal te rog… l îngaimă tremurând Matilda.

— Ce-i?

— I Hu ştiu et spune femela asta… femeia de la domnul

Steo…!

Vlaiqu ţâşneşte din pat, săgetat de-o spaimă neînchipuită. Bâigue.

— Ce-i cu Steo? I Iar fiindcă Matildei îi durdură buzele de nu poate vorbi, Aurel se repede la femeia din prag şi o înşfacă de broboadă, gâfâind: Ce-i cu Steo?

Răspunsul cade limpede şi drept ca o secure:

— A murit…

…Uşa, casă, lumea, s-au răsucit deodată în loc. Pământul parcă s-a făcut moale şi se unduieşte nehotărât sub picioare.

Cele din faţa ochilor, oameni şi lucruri, se încenuşează şi se topesc cu gând „cu tot.

— Măi frate Steo mă, mai fo’ lăsat şi tu fără tine… Peste o clipă, Vlaicu e un morman de carne prăbuşită pe podea.

Era zi de Sâmbătă, la douăzeci şi două a lunii Iunie…

Anevoie se înveghe să se ducă şi să afle agonia fioroasă pe care o avusese bunul şi blândul şi suavul suflet de copil, care fusese Ştefan Iosif.

Poetul domol al Patriarhalelor avusese un sfârşit de fiară dezlănţuită şi răpusă în scurt de-o singură lovitură. Furiilor groaznice ale nebuniei le urmase – într-o secundă – o tainică ţâşnitură de sânge în créer. Şi atunci liniştea s-a întins în sfârşit şi peste astă biată mână de pământ, pe care n-a fost furtună, n-a fost durere şi n-a fost umilinţă să n-o răvăşească…

— Mă frate Steo mai fo' lăsat şi tu fără tine… Ziua de Sâmbătă nici ţie nu ţi-o fo' purtat noroc?

Şi Vlaicu blestemi ochii lui uscaţi din care bôb le lacrimă au este…

Ce i-a venit să se ducă tocmai în ziua aceea de Luni la Pantelimen? Tocmai în ziua când hainele lui miroseau aşa de tare a tămâie şi a busuioc.

Ce-l îndemna să poarte până la Chendi cele din urmă dăruiri ale sărmanului pierdut?

— De unde vii, de te-ai îmbrăcat în negru? Răspunde greu:

— De la Steo.

Chendi tace prelung. S-ar zice că nu mai cutează să-l privească. Aşteaptă spaima unei veşti şi n-ar vrea să-i vie. Întreabă încet:

— Dar el?

— …

— …el de ce nu vine?… Ochii lui Vlaicu se fac răi şi aprinşi. Apoi scăpată în lacrimi. Buza de jos tremură a plâns şi gura murmură anevoie.

— El? Apăi, baciule, aceia află că fratele Steo, m-o fo' lăsat fără el…

Niciun muşchiu nu s-a clintit pe faţa lui Chendi. Nicio tresărire în ochii săi. Destinul care se împlinise, şi pe care el îl ştia de mult că se va împlini – că *ça trebui* să se

împlinească – îl găsea pregătit.

A ascultat toată istorisirea nebuniei şi morţii lui Iosif cu liniştita curiozitate a unui judecător pe care, nu-l mai priveşte fapta, ci *numai* chipul exact şi amănuntul în care s-a desfăşurat împlinirea.

A încheiat:

— Da… era firesc… nu se putea altfel… Când şi-a luat rămas bun de la Vlaicu, zâmbea. Părea un om pe deplin vindecat.

La ora două de după amiază, un geam de la etajul al doilea s-a deschis dintr-un pumn şi o formă omenească s-a prăbuşit cu capul în jos pe bucăţica de trotuar de lângă perete. Ciocnirea surdă cu pământul a răsunat ca un sac plin care crapă de izbitură. Trupul s-a închircit între oasele frânte, a zvâcnit o dată, de două ori, apoi s-a întins pe râurile de Sânge care izvorau din fruntea fărâmată, din mâna ruptă, din picioarele zdrobite.

A doua zi, la şapte de dimineaţă, înfricoşata zdreanţă de carne care mai rămăsese din Ilarie Chendi, scăpase şi de temeri şi de suferinţi. Omul avusese şi asprimea şi bărbăţia să împlinească singur şi în deplină limpezime, destinul pe care nu mai vedea să-l poată ocoli. Şi aşa au fost sortiţi să doarmă alături pentru totdeauna Iosif şi Chendi. Şi aşa a fost sortit să-i ducă la groapă pe amândoi, Aurel Vlaicu.

La ieşirea din cimitirul Bellu, Vlaicu rămăsese în urmă cu Caton Theodorian. În clipa când păşeau pragul bolţii de intrare, s-a oprit să privească o clipă aeroplanul micuţ cât un porumbel care colinda pe sus.

— Uite un Vlaicu! strigă atunci din fundul unei curţi o gânganie de copil, către tovarăşul de joc, arătându-i

maşina din văzduh.

— Aha! Uite-l pe Vlaicu! Întăreşte altul.

— *I* Vlaicu! Vlaicu! Ura Vlaicu! strigă, alţii şi alţii.

Theodorian se întoarce mirat spre zburător. – E aeroplanul dumitale?

— Mu, fireşte. E NIcu Capsa pe un Blériot. Făr* numa oamenii îi zic Vlaicu.

— Adică, aeroplan…

— Se poate. Dară încă şi alta se poate. Că Vlaicu o fo' rămas acolo sus şi că de mine n-or mai avut nevoie… Mai târziu adaugă:

— Apăi tot aşa mi-a fo' spus odată Steo. Tu nu eşti Vlaicu, făr' numa eşti nimeni… Şi-apoi nici poate fi altfel, că de-acum încolo, când oi vrea să văd oareşce pretin bun, trebuie să merg la cimitir… Aşa, frate, că m-or înconjurat crucile din toate părţile.

Pare foarte nelămurit ceea ce vrea să spuie. Pare nelămurit pentru Caton Theodorian. Dar pentru Vlaicu este foarte limpede.

Ei, şi-acum? Acum încotro să-şi mai îndrepte paşii? Lumea s-a umplut dintr-odată de umbre şi-l izgoneşte din toate ungherele tihnite, în care află odinioară un strop de linişte şi îngăduinţă.

Nu i-a rămas decât aeroplanul. Dar nu acela pe care îl are astăzi, plin de umbra stăruitoare a lui Carageale şi a Mărioarei, ci celălalt, pe drum de încropire. Numai că – durere!

— În tulburarea acestei vremi de încleştare şi de război, toate merg după altă măsură de timp. Şi astfel, piesele pe care fabrica lui Marconi trebuia să le trimită încă din cele dintâi zile ale lunii Iunie, abia au început să ajungă cu ţârâita către mijlocul lui Iulie. N-avea alt de

făcut decât să aştepte. Nădejdea care-l încălzise o clipă, când a primit veste de la Goldiş că Românul a încheiat colecta pentru aeroplan – pentru aeroplanul Vlaicu III – i s-a risipit foarte repede. Cele optsprezece mii nouă sute treizeci şi şapte de coroane care s-au găsit strânse în ziua de treisprezece Mai anul nouă sute treisprezece, când comitetul şi-a închis socotelile, ar fi putut întregi aceia ce mai avea, ca să lucreze un aeroplan nou în ţară. Dar trimiterile de bani erau anevoioase. Cei înscrişi pe listele de dăruire iscăliseră uşor şi plăteau greu. Vasile Goldiş era peste măsură de amărât că s-a bizuit în atâta uşurinţă pe anumite pungi groase. Şi astfel, cele optßprezece mii de coroane au fost trimise lui Vlaicu aidoma te* roplanelor de la Marconi: cu ţârâita şi cu întârziere.

Dar dacă, în destrămarea grea care îi îngemmehiase vrerea şi puterile, maistoraşul ar fi lăsat bucuros timpul a-şi împlini voile lui, nu era aceia vreme să lase pe un om, ca Vlaicu, în amorţire şi aşteptare. Războiul odată purces nu mai îngăduia nimănui să stea cu braţele încrucişate. Iar zburătorilor mai puţin ca orişicui.

Ce era să facă? E adevărat că începuse a-i fi groază să mai zboare. Aeroplanul lui, care până în vara aceasta ţinuse fără greş, îi dăduse acum fel şi fel de prilejuri să-l vadă obosit şi neînstare să mai slujească. Mai nu era zbor ca să nu aibă a găsi câte o ruptură. Azi o sârmă, mâine tubul de la rezervorul de ulei, poimâine cablul de la frână. Şi aşa, el, mecanicul desăvârşit, care nu se suise nicicând în aparat fără să nu vadă bucată cu bucată toată maşina, iar zborurile îi erau netede şi fără cusur, suferise în vremea din urmă fel de fel de poticniri. Odată a fost silit să coboare în câmpul Pricopoaei, lângă podul Sfântul Elefterie, altă dată într-un câmp de verze, pe lângă moara lui Ciurel.

Îşi dregea îndată stricăciunile, este adevărat. Dar

lumea pe acelea le vedea; mai cu seamă, pe acelea le ţinea minte. Despre acelea vorbea.

— Cum mai zbori cu asemenea cârpoceală de maşină, Vlaicule? îl întrebase Petre Locusteanu. Tu n-ar mai trebui să zbori de loc, necum să te mai încumeţi a urca în aer pe un hleab vechi şi obosit.

Iar în ziua când bunii camarazi de la Băneasa l-au văzut coborând la ei pe câmp, să-şi lege rudimentar, cu o bucată de sârmă răsucită, unul din cablurile de rezistenţă ale aparatului – cablu care se rupsese pe sus – Capsa a avut toată dreptatea să-i spuie lui Zorileanu:

— Pentru mine problema Vlaicu este pecetluită. De fiecare dată când îl văd în aer, mă aştept să aud că a aterisat la doi metri sub pământ.

...Erau vremi de vitejie, pe atunci, fără îndoială. N-avea z nimeni a se mira că, fiece zbor părea mai degrabă o înfruntare a stihiilor:

— Se bat, care să moară mai întâi! Cum spusese Generalul Perticari Principelui Carol. Însuşi Domnescul Vlăstar o ştia aceasta, căci o văzuse. Era doar la câmp când s-a stârnit o ceartă cumplită între Macri – făcut proaspăt Locotenent-Co-lonel – şi Adamovici, care-şi apăra elevii.

— Nu-mi urc copiii pe barabaftă asta, Domnule Colonel. Asta să facă linii drepte pe teren. Cine-o cuteza s-o urce în aer, îl adunăm cu făraşul.

— Nu este adevărat! S-a zbârlit Macri. Iar Adamovici, şi-a înfipt chipiul pe cap, cu viziera întoarsă, şi a crâşnit:

— Aşa? apoi am să-ţi dovedesc! Apoi, dintr-un salt, a fost în maşină, i-a dat drumul şi a pornit. Peste două clipe, aparat şi om erau morman şi ţăndări la pământ. Noroc că nu urcase decât un metru şi căderea lui Adamovici a fost mai puţin primejdioasă decât păruse la prăbuşirea

aparatului…

…Astea erau vremurile. Aceştia erau oamenii. Iar Vlaicu le semăna întocmai. Atâta deosebire, doar. Căci, pe când ceilalţi aveau acum destule aeroplane să le poată schimba la nevoie, să poată zvârli la magazie Farman-ul învechit ca să urce pe un Blériot, pe un Bristol, un Nieuport, ori un Moräne nou nouţ, Vlaicu trebuia să zboare şi în luna Iulie a inului nouă sute treisprezece, cu un aparat făcut în luna Decembrie a anului nouă sute zece. Râdea Negel, spunându-i:

— Măi bădie, gândacu mătăli îi decanu1 airoplanilor din lumi! Scoati-l bre, la pensie, c'o trudit discul!

Râdea, dar acesta era adevărul şi aceasta ar fi fost poruncirea.

Ci, bietul maistoraş n-avea cum s-o asculte astă poruncire, oricât ar fi ştiut el de bine care-i adevărul.

Şi astfel, hărţuit între lumea care-i cerea să zboare şi lumea care-l înspăimânta cu groază ei de şubrezenia aparatului, Vlaicu, pe de o parte a început să se teamă de aeroplanul lui mai mult ca de moarte, şi în acelaşi timp, pe de altă parte, să se îndărătnicească până la nebunie a spune că maşina încă lucră perfect!

Dar încăpăţânarea asta nu-l obişnuita lui încăpăţânare din alte daţi. Aceea era pornită dintr-o credinţă tare, ce dospea în el temeinică şi grea ca plumbul. Aceasta purcede din desnă-dejde. A crescut ca o buruiană ţepoasă şi rea pe gândul că toate sunt tot una de-acum încolo, că zările s-au închis, că nu mai are de aşteptat nimic, decât doar sfârşitul. Adică urmarea firească a presărării crucilor de mormânt, care l-au înconjurat – viaţa.

— *A* Acu, mi-s singur, frate. Aşa i-a spus lui Pătrăşcanu. Iar scriitorul l-a mângâiat, dojenindu-L

— Da cum şi poate şi spui aşa civa, bre bădie. Păi, eu

nu-s aici lângă tini? Şi doctorul Lupu nu-i lângă tini? Şi Goga nu-I? Şi n ai pl Magnani şi pl Sâlişteanu… şi pl Nedelcu… şi… în sfârşit, pl toţi ofiţerii de la Cotroceni?…

Vlaicu a dat din cap prelung:

— Da… îi am…

— Apoi oftând – făr' numa, frate Pătrăşcanule, tot singur am fo' rămas…

Prietenul n-a mai stăruit. Bănuia că sunt aici lucruri şi înţelesuri pe care el nu le poate prinde, aşa cum multe altele îi rămăseseră necunoscute din sufletul cu atâtea taine al zburătorului. Iar fiindcă înţelesese cândva foarte lămurit care anume şi cât anume fusese rostul său în viaţa lui Vlaicu – simplă unealtă de lucru la construcţia aeroplanului, aşa formulase singur – nu şi-a îngăduit nici măcar să-l mai scormonească ori să-l cheme mai aproape către el.

Când Aurel a lămurit:

— Tu? Tu mi-eşti pretin şi ei a mi-s pretini… D-apăi aceia nu mi-i de haznă, că eu de alta mi-s necesitat, frate. Tu.

— Vezi – ai muiere, ai copii… Eu n-am nimic… Nici măcar gândac n-am; aşa gândac să-mi pot măcar franje gru-mazu frumos…

— Vorbeşti copchilării, bre. Iaca asta-i! L-a întrerupt viu şi supărat Pătrăşcanu. Ţi-o vini şi ţie vremea şi di fimee şi di ploduri… Şi di airoplan nou…

Vlaicu a răsucit capul cu faţa spre geam şi a rămas cu privirea pierdută în gol, afară, departe. Apoi, încet:

— Ştii ce mi-o fo' spus Chendi înainte să capete boala? Eu i-am zis c'or să-mi vie aeroplanele de la Marconi. N-or să-ţi vie! Aşa a spus şi acum îl cred. Că atunci eu de loc i-am zis: Ai să vezi! Iar el a spus: N-am să văd! No! Acu nu mai vede, sărac de el, baciu! Şi dacă aşa s-o f05

întâmplat, încă şi aceea trebuie să se întâmple, cum o zis el, cu aeroplanele. N-or să vie…

— Bini, bre, dar chiar tu spuneai că au început să-ţi trimită.

— Or început, frate. Făr că n-or Isprăvit. Ş-apăi, încă şi aceea se poate, să isprăvească. Dară se cere să isprăvesc şi eu… No!

— Ai să isprăveşti… far maistoraşul a încheiat moale, suspinând.

— De bună seamă, frate. De bună seamă… am să isprăvesc, dar cum? %

Astea au fost cele din urmă cuvinte cu care s-au despărţit.

Militarii de la Cotroceni îşi strânseseră tot calabalâcul şi se găteau de plecare în Bulgaria. Liga Aeriană de asemeni.

— Dar mătăli, ce faci, bădie? L-a întrebat Negel.

— D-apăi ce drac oi face, că eu mi-s ţi vil, nu cătană. A răspuns Vlaicu, morfolindu-şi un colţ de mustaţă în capătul gurii.

— Cere-te voluntar, bădie, iaca asta şi faci mătăli, doar nu în ai lăsa singurel cu bulgăroaicili…

Îndemnul era nechibzuit fără măsură. Dar ardeleanul a închis ochii la judecăţi şi s-a lăsat dus la Macri cu cererea în mână.

Colonelul Macri a fost însă neîndemânatec. Avea sentimente foarte nelămurite faţă de Vlaicu. Îi era drag ca om, îl preţuia cu mintea şi inima, îi iubea cutezanţa zborurilor. Ca ostaş însă şi ca unul ce avea răspunderea a patruzeci de descreeraţi – aşa se zicea pe vremea aceea – vedea în Aurel o necontenită aţâţare la nechibzuinţe pentru tinerii piloţi. Îndrăzneala lui Negel să zboare fără

voie şi împotriva tuturor orânduirilor ostăşeşti, nu o punea pe seama unei nebunii de căpcăun, ci o socotea purcească de la Vlaicu – doar erau prieteni buni. Dar nu numai atât. Zborurile ardeleanului, neînchipuitele lui viraj un ameţitoare3 ispiteau totdeauna pe cei tineri la nechibzuinţe.

Voiau, vezi bine, să uluiască şi să înspăimânte mulţimile, rostogolindu-se ca maistoraşul, zburând ras pe deasupra caselor, ţâşnind ca praştia de pe câmp sau coborând legănat în loc, în chip de paraşută.

Era deci, Vlaicu, un nedezminţit îndemn la ruperea gâtului. Dar Macri, nu putea nici îngădui, nici îndura asta, A luat dârlogii în mână şi a strâns fără milă. Ar fi fost prea bucuros să-l vadă şi pe ardelean plecând încotrova, cu hangar cu tot, cum îl văzuse plecând pe Bibescu la Băneasa.

Iar în ziua când Aurel, orbăcăind între cumplitele lui dureri şi spaime, a venit beat la câmp, s-a suit în aeroplan fără să ţie seama de sfatul Colonelului şi a zburat anapoda, de-a fost o minune că n-a frânt la aterisare decât bucşă unei roţi, Macri a rupt orice prietenie cu binţinţeanul şi i-a ajuns nesuferit.

Petiţia pentru înscrierea ca voluntar a primit-o cu nedumerire. Nu-i era atât de mirare că Vlaicu vine la dânsul să-i vorbească – trecuseră aproape două luni de la scandalul dintre dânşii – dar i se părea o nemaipomenită cutezanţă gândul ardeleanului să mai slujească în războiu’ cu hleabul lui de aeroplan.

— (Bine, domnule, i-a zis înţeleg să-mi fi făcut asemenea cerere dacă aveai gata aeroplanul cel nou. Dar cu ăsta?

— Cu esta zbor când vreau şi unde vreau. Aşa să ştii miaţă. Că eu mă pricep! S-a stropşit scurt Vlaicu, vrând să

curme orice împotrivire.

— Mă rog dumitale, zboară dacă pofteşti, dar zboară aici la câmp, ca să ai unde aterisa la nevoie. Eu însă nu-mi pot

Lua răspunderea să te duc în campanie în Bulgaria, unde trebuie zburat numai peste dealuri şi peste munţi…

— D-apăi, Dom'le Colonel eu şi peste munţi pot zbura, de vreau.

— Noroc că nu vrei! făcu Macri.

— Asta nu ştii dumiata, de vreau 09 nu…

— Atunci, poftim, zboară peste Carpaţi, cum te-ai lăudat an vară la gazete…

— Nu m-am f05 lăudat. Făr numa că chiar zbor.

— Foarte bine. Dacă poţi, n ai decât…

— Pot!

— Perfect. Şi de la asta eu nu te pot opri. Dar în Bulgaria nu te iau. Rupe-ţi gâtul pe răspunderea dumitale, nu pe-a mea!

Când a ieşit de la Macri, vânăt de mânie şi jignit până în fundul inimii, Negel l-a întâmpinat cu râsul lui obişnuit:

— Da ce-i bădie? Tătaru nu vre, nu-i aşa? Da, nu şi, potrivi şi tu, bre. Odată ci ţi pricepi la motoari cum ţi pricepi, ce-ţi pasă că el zici aşi şi pl dincolo? Că-i ştiu eu buba! Cică ţi-i maşina slabă… nu?

— Da. Ş-apăi numai la aceea cujetă că nu pot zbura peste munţi…

Negel a tăcut o clipă, apoi a întrebat oarecum mirat şi cu o scădere de glas:

— Şi adică, mătăli crezi că şi poate? Vlaicu a răsucit la el privire cruntă:

— No! D-apăi de bună seamă că se poate!

Şi a rupt vorba în scurt, pornind de-a dreptul în hangar, să-şi puie aeroplanul la punct, Nu-i mai pasă de

nimeni şi de nimic. Are să zboare şi la războiu' şi peste munţi, fie că-i dă voie, fie că nu-i dă.

A doua zi dimineaţă, la crăpatul zilei, ţâşnea în aer de nimeni ştiut, îndreptându-se săgeată înspre Corabia. De acolo, pe podul de vase aruncat în grabă de pontonieri, trupele aveau să treacă Dunărea în Bulgaria.

Drumul s-a împlinit fără nicio umbră de neajuns. Văzduhul era aşezat ca o apă moale şi netedă. Dimineaţa era proaspătă. Motorul răsufla voiniceşte şi rotund.

Ajuns la Corabia, a tăiat brâul alb şi lat al Dunării, a dat un ocol peste împrejurimile bulgăreşti, apoi s-a întors şi s-a aşezat cuminte într-o mirişte dreaptă ca masa, la o zvârlitură de băţ de gura podului.

Sub seară, când a început trecerea trupelor, defilând prin faţa Principelui Ferdinand – care fusese numit generalisim al oştirii.

— A Principelui Carol, şi a cetei de ofiţeri fruntaşi, în cap cu Generalul Averescu, Vlaicu s-a ridicat din nou. Se învârtejea glumind cu podul, cu apa, cu ostaşii şi cu moartea, ca un lăstun fără minte, ce vrea să-şi cheltuiască într-un ceas toată bucuria zborurilor dintr-o viaţa.

Şi poate că tocmai aşa era. Soarele roş şi mare ce se înfunda, în pâcla fumurie dinspre apus, ca un taler sângerat înfipt pe muchie, încheia o zi de mare biruinţă pentru maistoraşul Aurel.

Şi încă altele multe le încheia.

Orăştie, la 2 August 1913

Frate Aurel.

Tu ştii că Duminică la 14/1 Septembrie, avem aici Adunarea Asociaţiunii şi festivităţi. Nu te cugeţi oare a veni cu geniala ta maşină să mai repeţi zborul cel măreţ pe care l-ai executat acu-i. Anul? Noiaşa sperăm, ba, oarecine crede că vei veni chiar în zbor de la Bucureşti. Cu viteza

formidabilă a aeroplanului tău poţi porni din Ţară Sâmbătă, la treisprezece de Septembrie, după amiază. Noaptea dormi în Braşov. Duminică dimineaţa zbori până la Sibiiu, mănânci un gulaş vienez la Bufniţa, servit de chelneriţa fainã, iar la patru oare după amiaz dai ocol peste turnul saşilor şi ne mai sperii odată cu virajurile tale îndrăzneţe, ca să te primim încă mai însufleţiţi în braţele noastre deschise.

Aici e vorba să vie şi domni mari din Ţară, persoane ilustre, ca maestrul Delavrancea şi alţii.

Te ţiu să răspunzi negreşit şi te îmbrăţişez.

Boca

Scrisoarea a căzut ca o povară de piatră peste inima lâncedă şi tristă. De-ar fi citit rândurile acestea în ziua când zburase la podul de la Corabia, i s-ar fi părut lui Vlaicu lucrul cel mai firesc din lume. Şi cel mai lesne. Astăzi însă, după întoarcerea chinuită pe care a avut-o, îl ustură sufletul gândind că trebuie să dea dreptate lui Macri. Căci nu mai are curaj să se încumete la zbor peste munţi. Nici măcar să-l viseze. Netezimea zborului la Corabia a fost o minune – o întâmplare norocoasă – atâta tot. În sfârşit, o amăgire. Adevărul cel trist şi gol a fost întoarcerea: sâcâiala motorului care tuşea fără rost, înfundându-se fără pricină, oprindu-se fără înţeles, sau pornind tot aşa de fără noimă. Şi-a mai fost ruperea a doua cabluri pe sus, ţeava crăpată prin care s-a scurs uleiul, ruptura celei cu benzină. Iar la cele cinci aterisări silite, au fost tot atâtea bucşe scoase din rostul lor, rupte ori strâmbate…

Şi apoi, mai presus de toate era acea veche şi nedezminţită spaima a înălţimii, care-l apuca totdeanua când depăşea suişul de patru ori cinci sute de metri.

Spaimă de înălţime, de golul rece şi cenuşiu, unde toate par că stau pe loc. Dar totodată spaima de gâfâiala chinuită a motorului care trage greu şi spaimă de opintirea zadarnică a aeroplanului ce pare că nu mai izbuteşte a se urca.

Biciuit de cearta cu Macri şi, mai ales, de îndoiala lui Negel, Vlaicu ajunsese din nou bântuit de gândul să treacă munţii. Era dar nevoie neapărat să încerce iarăşi suişul spre înălţimi mai mari decât obişnuita lui ridicare la trei sute de metri. A încercat când s-a întors de la Corabia – nefericită întoarcere plină de piedici şi de amărăciuni. Folosul acelor încercări erau o mare suferinţă şi o mare silă de viaţă, ceea ce ar trebui poate numit altfel, dacă totodată n-ar fi însemnat şi cuminţire.

Vlaicu era acum hotărât să nu mai năzuiască trecerea muţilor decât cu un aparat nou.

Scrisoarea bunului Romul Boca, picura astfel venin peste trista inimă cuminţită. Căci rândurile prietenoase şi înflăcărate de la Orăştie, stârneau în mintea zburătorului şi a românului una din cele mai dureroase închipuiri: priveliştea unui câmp uriaş plin de oameni.

— Câmpia Panii – în frunte cu Vlădici şi preoţi, cărturari şi nemeşi, neică Dumitru, Ion şi lelea Ana, aşteptând zadarnic cu ochii spre răsărit, să vadă ivindu-se în fundul zariştii şi sus crucea de aur, crucea pe cer – cum îi spusese Carageale.

Iar în estimp se vedea pe sine mărunt şi mic, zgriburând înfricat şi laş în ungherul cel mai întunecos al hangarului, lângă o maşină care cine ştie totuşi, dacă n-ar putea zbura bine încă odată – măcar o singură dată. De vreme ce desăvârşir ea drumului la Corabia fusese o minune, nu era cu rost a crede că nu s-ar putea întâmpla din nou…

Oştirea românească pătrundea, în vremea asta, tot mai adânc spre munţii Balcani. Bulgarii, încolţiţi, se trăgeau îndărăt, rupând mereu luptele, multe puţine, câte stârneau. Cavaleria de urmărire nu. Mai pridideа să apuce urma fugarilor şi să-i silească la primit o bătălie hotărâtoare.

Atunci au Intrat în lucru aeroplanele militare. Vestea recunoaşterilor strălucite pe care le-au făcut vrednicii băieţi, ajungeau plesnind ca un şfichiu de harapnic în urechea înfrântului de la Cotroceni.

Dar când, depăşindu-le pe toate, a venit ştirea că Nicu Capsa a zburat deasupra Sofiei şi peste munţi, toată fărâma de cuminţenie crudă din Vlaicu s-a mistuit. A dat o telegramă acasă să-i trimită o mie de coroane până l-or mai veni niscai bani de la colecta din Arad şi a răspuns la scrisoarea lui Boca într-un chip. Învăluit şi dibaci, din care se putea scoate şi înţelesul că vine în zbor la Orăştie şi înţelesul că nu poate veni.

Sâmbătă, în ziua de nouă August, a primit mia de coroane de la Binţinţi şi numaidecât şi-a târguit tot ce-i trebuia să încerce o revizuire şi o punere la punct a aeroplanului, cu ajutorul lui Magnani şi a lui Silişteanu.

Dar de gândurile lui nu i-a spus lămurit nici unuia nici altuia. Le hotărâse doar atât:

— Voi aceia să ştiţi. Să vă ţineţi legaţi că când oi zace să plecaţi în oareşce parte, apoi de loc să plecaţi. Vă suiţi la auto lui Magnani, cu benzin destul şi porniţi unde-spun în aşteptaţi. Miron vine cu auto meu după mine, până unde aterisez...

Lupta îndârjită cu slăbiciunile aparatului se părea că nu dă roade bune. N-o mărturisea, dar ceas cu ceas îşi pierdea din nou nădejdea.

— Ştii cum mi-s eu acuma, frate? S-a spovedit el într-o clipă de oboseală, lui Magnani, Cum e struna Sol de la

vioară mea. Când am însucit cuiul bine şi-o acordez cântă fain… făr' numai de cum dau cu arcuşul, de loc scapă cuiul şi nu-i de nicio haznă… Pe aşa o ceteră, frate, nici Dumnezeu Bunu nu mai poate cânta…

Asemuirea era înfricoşător de adevărată.

Numai că, era adevărată pentru că trece cu mult şi dincolo de nădejdile ori neîncrederile care îl tălăzuiau cu privire la aeroplanul cel obosit şi îndărătnic.

Ele mergeau chiar şi la aeroplanele cele noi. Căci acum îi veniseră toate – până la cea din urmă piesă. Iar delegatul observator al casei Marconi, sosit înadins de la Londra, mai în fiecare zi bătea calea Cotrocenilor şi venea la câmp să-i aducă aminte inventatorului că Fabrică e zorită şi vrea să ştie roadele maşinii celei noi. Au de gând – zicea – să comande o sută de aeroplane, dacă rezultatele zborurilor ar fi la fel cu cele ieşite din calcul.

Şi totuşi Vlaicu nu se îndemna să înceapă montarea aeroplanelor. Tărăgăna într-un chip neînţeles de ciudat pornirea lucrului. Parcă avea spaimă de maşinile cele noi, chiar înainte să le fi încercat…

Fără îndoială, Destrămarea era mult mai adâncă decât putea s-o vadă un ochiu' omenesc. Dacă cineva ar fi avut cruzimea să caute adevărul întreg, ar fi trebuit să afle că, în lungul şir de morminte, presărat în urma paşilor lui Vlaicu, se mai ivise o cruce nouă peste un nou mormânt.

Aceasta era chiar în el. În tainiţa amară a inimii lui, omul, care pornise bătălie cu lumea şi cu negurile el, începuse să moară parte cu parte. Cea dintâi răpusă era încrederea în steaua lui…

Lui Magnani ia venit
un auto fain de tot si fuge
mai tare ca al nostru
o venit Marconi iară ieri si a
zis că să mergem negreșit la
Londra că-mi cumpără
ministerul de-a colo 100
de aeroplane 1000 cor. am
primit dela Dvostră la.
ore[illegible] mia chemat să
viu la sărbători, dară nu
vin! Sărutări mai multe
cu drag
Aurel

Buc. 12 Aug 1913

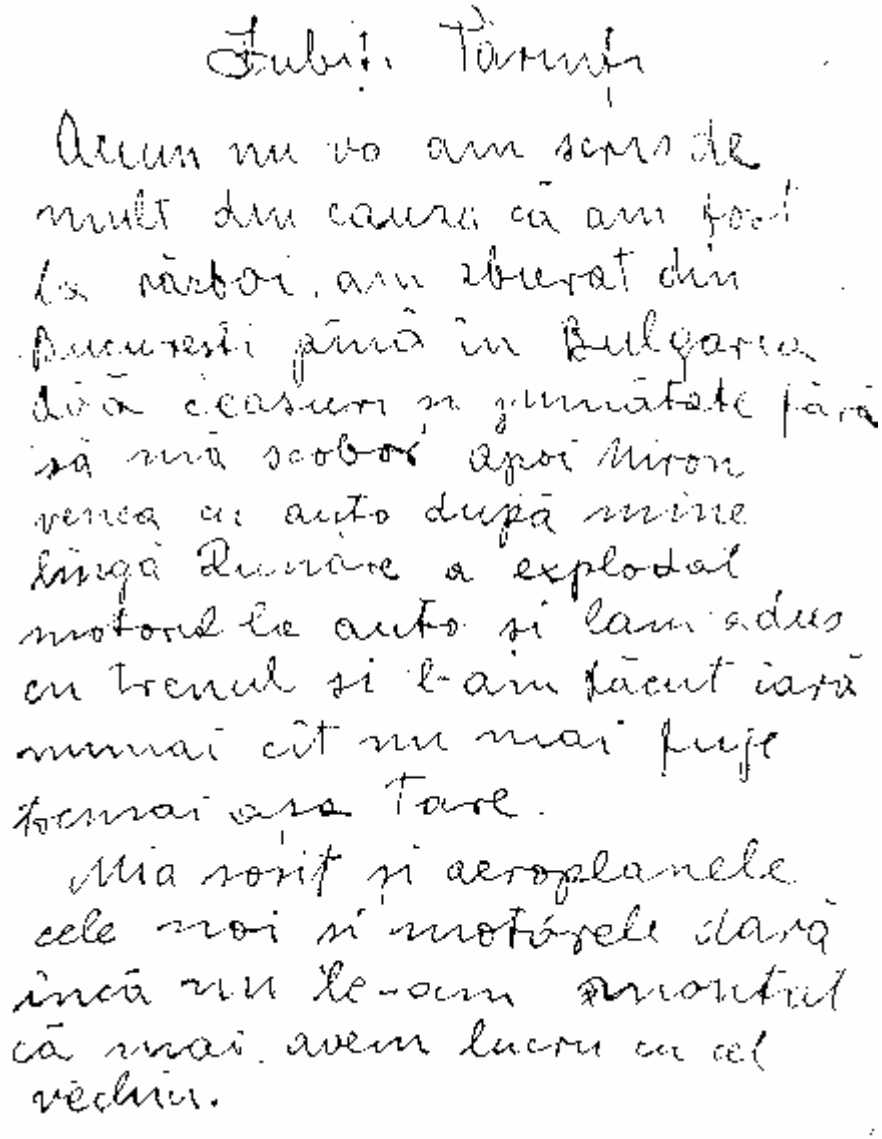

Scrisoarea aceasta, trimisă a doua zi, Marţi, la treisprezece August mărturisea, ca o hotărâre

neşovăitoare, întoarcerea deplină la cuminţenie.

Şi poate că totul ar fi rămas aşa, dacă destinul oamenilor şi l-ar scrie ei înşişi, în liniştea judecăţii lor depline.

Dar mai putea fi linişte în judecăţile lui Vlaicu? Şi mai puteau fi ele depline când nopţile îi erau bântuite de năluci iar zilele îi erau torturate de oameni?

Fireşte, ajunsese unul din cei mai cunoscuţi şi mai iubiţi oameni din ţara românească. Mulţimile îl îndumnezeiau. Încetaseră de mult să se mai întrebe dacă ardeleanul zboară mai repede şi mai sus decât ceilalţi aviatori, dacă aeroplanul lui e mai iute şi mai vrednic decât ale celorlalţi. El îşi avea locul lui. Era Vlaicu. Iar Vlaicu însemna luptă şi primejdie, nedreptăţi şi vrednicie, puterea răbdării şi biruinţă. Mai presus ca orice: biruinţă. Vlaicu nu mai era om, era poveste. Cu adevărat, nu mai avea nevoie să trăiască omul, atât de viu îi era *numele*.

Dar pentru cei care vedeau de aproape tocmai omul, fără să-l aibă scăldat în raza de soare a poveştii, preţuirea se clătina.

Iar cei de la Cotroceni începuseră să vadă din ce în ce mai mult că, sub lumina numelui răsfrânt deasupra unui neam întreg, mocneşte o biată trudă chinuită, care nu mai poate sălta peste zăgazuri.

Astfel, pe când fiecare pilot întors din război, după încheierea păcii de la douăzeci şi opt Iulie, iscălite la Bucureşti, se putea lăuda că şi-a depăşit azi isprăvile de ieri şi că mâine le va întrece pe cele de azi, Vlaicu rămânea îngheţat în liniuţa şubredă şi măruntă a biruinţelor de la Aspern.

Dar ce mai însemna oare astăzi recordul de înălţime ai lui Csakay, luat acolo cu un zbor la trei mii şase sute de metri înălţime, când Capsa se suise acum la cinci mii, iar

Zorileanu zbura în chip obişnuit la patru mii de metri. Şi ce virtute mare, ori ce vitejie deosebită se mai poate socoti virajul cel aşa de îngust al lui Vlaicu şi răsturnarea aeroplanului său la cuţit, când Pégoud făcea loopingurile la şir, iar virajul făcut cu profundorul ajunsese ştiinţă de şcolar? De ce ardeleanul nu-şi dă aeroplanul pe mâna altuia să i se arate că oricine poate zbura ca şi el, dacă nu încă mai desăvârşit? De ce n-are încredere nici în Negrescu, nici în Andrei Popovici, nici chiar în prietenul cel mai apropiat, Negel? Nu-i decât o lămurire. Vlaicu *ştie* că un altul, zburând pe maşina lui, ar dovedi că nu se poate scoate din ea mai mult decât a dat. O recunoaştere mai vădită nici s-ar putea găsi.

Ci toate vorbele astea înveninate se strecură pe uşa hangarului şi. Pătrund… pătrund… sfâşiind cu o stăruinţă şi o bucurie diavolească inima bietului hăituit. Căci nu mai este nici întrecere, nici lucru în tovărăşie, nici luptă. E o harţă de fie-iarc clipă şi pe care el n-o mai poate îndura.

— Ce au cu mine? îl întreabă pe Negel.

Dar sublocotenentul nu-i pricepe deznădejdea. Pentru el, ca pentru ceilalţi de pe câmp, astea-s hârâeli nevinovate şi prea fireşti pentru nişte zvânturaţi de seamă lor.

— Asta-i din drăgosti, bre bădie. Zice – Mătăli îi pui „la inimă pentru că li ei otova cum vin. D-apăi – vai di mini bre – ce-ar fi să-l zacă cariva când ţi sui în arioplan, cum zâc inglejii ori nemţâi – nu-şi care rupi-ţ-ai gâtu’ şi picioarili? Asta la îi cică-i în loc di: drum bun!…

De bună seamă, Negel, nu pricepe deznădejdea lui Vlaicu, fiindcă nu ştie nici şubredul tărâm în care cade harţa lor, jumătate înadins, jumătate copilărească.

Şi totuşi Vlaicu se bucura înainte în lumea mică a

zburătorilor de un loc deosebit. Povestea Vlaicu, are drepturile ei şi fiecare i se închină în faţă. Dovadă, iat-o: brăzdează toţi cerul ţării în lung şi în lat, coboară spre Dunăre, taie curmeziş dealurile şi urcă spre munţi, ţinând zborul până în mari înălţimi, dar nimeni nu îndrăzneşte să arunce crestelor dinspre Ardeal decât o privire lăturalnică şi fugară.

— Trebuie să-i lăsăm lui Vlaicu întâietatea la trecerea Carpaţilor. Aşa au hotărât şi Capsa şi Zorileanu.

— Şi dacă nu-i poate trece? A întrebat Macri. Iar Zorileanu a dat din umeri:

— Cum să nu-i treacă? Pentru asta n-are nevoie nici măcar de aeroplan. Încalecă pe Gnome, îi dă drumul şi urcă. Doar are motor de optzeci de cai…

— AI Vasăzică te gândeşti la aeroplanul cel nou.

— C Negreşit, Cu celălalt abia trece peste dealul Mitropoliei.))

Vlaicu ştie că toţi zburătorii îl aşteaptă să treacă el mai întâi peste Carpaţi. Cel puţin ştie că aşa au spus. Încredere în cuvântul lor îi vine mai greu să aibă, fiindcă nu-i îngăduie altminteri nici firea lui întoarsă, nici anume alte vorbe şi fapte ale tovarăşilor de câmp.

Mai cu seamă fapte. Iar acestea sunt tot mai desele lor zboruri spre Ploeşti şi încă mai sus, pe deasupra Câmpinei, până în poala Sinăii.

Le ascultă povestirea peripeţiilor de pe sus, după câte o întoarce din aceste zboruri şi i se pare că vede ameninţări în fiece cuvânt.

— De la două mii de metri se vede Predealul ca în palmă. Zice Capsa.

— De la patru mii, deasupra Câmpinei, am văzut azi dimineaţă Tâmpa şi Braşovul… spune Zorileanu. Cred că puteam să ajung acolo chiar dacă mi se oprea motorul…

...Şi astfel, fiecare zi este o nouă suferinţă şi o nouă umilire, iar gândacul, bietul lui gândac bătrân şi obosit, tovarăşul drag şi credincios al biruinţelor de altă dată, îl face să-i plângă de milă, şi-l face să-l urască:

— Mă gândacu tatii, mă... ce-or avut cu noi... Eşti a numai la aceia cată, să ne despărţească... Făr numa eu nu te las, tată; tu trebuie să mă ajuţi şi să te ţii la porunca mea. Auzâtu-m ai?

Cam cu zece zile înainte de sfârşitul lui August, îl cuprinde o înfrigurare ciudată. E împrăştiat şi nesigur în tot ce face. N-are astâmpăr să stea, n-are putere să zboare.

Se învârte între hangare şi casă, piere câte o jumătate de zi, gonind cu maşina spre Ploeşti, şi mai departe, spre Buşteni şi

Predeal, apoi iarăşi se întoarce la lăzile cu piese venite din Anglia şi se sfătuieşte cu Miron, cum să facă mai repede montarea;

Într-o bună dimineaţă îşi sumete mânecile, îmbracă halatul de lucru şi începe. Nu mai este muncă şi hărnicie. E furtună şi e pripeală... La amiaz, încordarea se frânge de-odată.

— No! Nu merje, frate! O mai resta! Şi dă ordin să i se scoată afară aeroplanul cel vechi. Câteva zile în şir zboară mereu către Ploeşti, odată dimineaţa, odată sub seară. Se duce şi se întoarce, după ce acolo, trecut spre Câmpina, dă rotocoale pe sus, să pipăie cu aripile largi, curenţii care cad ori urcă de-a lungul clinurilor pieptişe.

Pare mulţumit de ce află. Câte odată mai cu seamă, când nimereşte un curent care fuge diii şes spre munţi, şi se simte urcat zdravăn pe unde nevăzute, întoarcerea i-i veselă ca în timpurile lui bune.

Atunci doarme adânc, fără vise şi dimineaţa îl

găseşte cu cântecul pe buze.

Alte ori însă, vine chinuit, cu ochii rătăciţi. Câte o povâr-nitură de aer, cu totul neaşteptată, îi înfundă aeroplanul până să-l prăbuşească în botul dealurilor. Sau valea Prahovei îl suge ca pe-o floare de păpădie învolburată Jtntr-un vârtej…

Atunci noaptea tresărea chinuit şi gemea. Lunecările în adânc îi erau rămase în carne şi se prelungeau prin toată rostogolirea tulbure a visurilor bolnăvicioase. Iar din ele nu lipsea nimic din câte puteau să-i fie durere, de la zâmbetul Mărioarei, până la privirea sticloasă a unui Iosif nebun şi până la prăbuşirea într-un haos fără sfârşit.

Douăzeci şi şapte August…

Zorileanu se dă jos din aeroplanul cu care zburase spre Ploeşti.

— E o limpezime de cer… şi o linişte… toată valea

Prahovei se vede… Haide. Vlaicule. Treci odată munţii, că nu mai pot…”

Douăzeci şi opt August…

Vlaicu se lasă uşurel la Băneasa, venind dinspre Băicoi.

— Nu te-ai întâlnit cu Capsa, Vlaicule? Întreabă Mihăilescu.

— Nu…

— acum se poate? Doar şi el s-a dus spre munţi…

Douăzeci şi nouă August… Zorileanu se uită spre miazănoapte…

— Ia te uită ce limpede e oceanul nostru!… Ce zi curată! Se văd crestele munţilor. S-o ei de aici, uşurel… nici nu bagi de seamă că i-ai trecut.

Apoi se întoarce scurt spre soldaţi:

— Scoateţi-mi aeroplanul…

— Iar lui Aurel – Şi iartă-mă de mai înainte, Vlaicule, dacă mi-oi călca cuvântul…

În inima maistoraşului vorba se răsuceşte ca un cuţit înfipt până în plasele… Peste cinci minute gonea şi el, cu toată puterea motorului, în urma lui Zorileanu, până l-a întrecut

Atunci, dacă locotenentul s-ar fi încăpăţânat să-şi urmeze calea spre munţi, fără îndoială că, Vlaicu, biciuit de vecinătatea celuilalt, ar fi trecut Carpaţii. Se ridicase, fără să ştie cum, peste o mie de metri.

Treizeci August… Adică douăsprezece Septembrie după stilul nou. Mai sunt două zile până la Adunarea Asociaţiei la Orăştie…

Carnea-i pârporă de friguri… Gândurile tremură nesta.

Tornice, bolnăvicioase.

Zorileanu trece pe lângă el, abia murmurând două vorbe.

— Te-ai fo’* mâniat, frate Mircea, că ieri ţi-am trecut peste cap?

— Te-am lăsat eu, Vlaicule… Altfel, ştii tu bine, că pot să-ţi iau înainte.

— No! Apăi pofteşte, Mirceo frate… Eu mi-s dedat să-l tai pe Blériot-u vost!

— Nu mă mai zgândări, omule, că şi-aşa sunt u pornit să-mi calc cuvântul!, face Zorileanu în jumătate de glumă.

— No! Haidam sus…

— Nu acum… Dar dacă-mi dai cuvântul că nu te superi, Luni îţi fac plăcerea…

— Târziu, frate, nu pot… că eu Luni mi-s departe…

Glumeau… glumeau…

Seara, la cafenea, vede la o masă, în alt colţ, pe Zorileanu, cu câţiva ofiţeri şi cu Alexandru Tissescu, gazetarul. Se salută fluturându-şi mâinile de departe. Apoi îşi vede fiecare de ale lui. Zorileanu povesteşte înainte, Vlaicu îşi soarbe cafeaua pândindu-l. Deodată, din privirea piezişă pe care i-o aruncă unul din tovarăşii de masă ai zburătorului, capătă încredinţarea că acolo se vorbeşte despre dânsul.

Inima se strânge brusc şi sângele năvăleşte în créer. Bănuiala se face luminoasă, crudă şi rece ca sticla.

— Lui el a nu i-o f05 de şagă, făr' numa chiar voieşte să treacă munţii…

În preajma acestui gând se învârte până ameţeşte şi până ce bănuiala creşte uriaşă, copleşindu-l.

Înşfacă de mână pe Tissescu, care se sculase şi trecea spre ieşire:

— Ştie povesti fain el a, nu?

— Da… Spunea cum te-ai luat astăzi după dânsul…

— Şi trece munţii, nu?

— Da… Aşa spune… pentru că – zice el – nu mai poate să te aştepte…

Ochii lui Vlaicu s-au răcit deodată, faţa s-a făcut palidă şi senină. Lovitura a fost scurtă şi fără putinţă de ocolit, ca un glonţ trecut prin miezul creierului: stinge brusc luminile. Peste tot şi toate, a coborât atunci o linişte care aşeza toate lumile la loc…

Treizeci şi unu August… Adică Sâmbătă, treisprezece Septembrie, o mie nouă sute treisprezece… Şi mâine, Duminică, norodul românesc aşteaptă pe Câmpia Panii crucea de aur, crucea pe cer…

Dimineaţa e limpede ca niciodată şi în tot văzduhul închegat nu se clatină fir de undă. Zimţii Carpaţilor stau scrişi pe zarişte, mai lămuriţi ca oricând.

Maistoraşul nu-şi mai poate lua ochii de la ei. Fumează ţigară după ţigară, aprinzând una de la alta şi pândeşte. Pândeşte zărea din fund, pândeşte tremurul din inima inimii lui.

— Unde te uiţi, Vlaicule? La munţi, hai?

— Râde careva de lângă el. Ce bine ar fi să arate şi acolo aşa de mici cum se văd de aici?

Vlaicu întoarce încet ochii spre cel care a vorbit şi nu-l cu-cunoaşte. Nici măcar nu-l desluşeşte. I s-a lăsat ca o pâclă pe ochi pentru cele prea apropiate…

Trece Andrei Popovici.

— Ce faci, Vlaicule? Nu vrei să facem astăzi o plimbare?

— Plimbare?

— Da… Spre Ploeşti… încolo… Şi mişcarea capului arată departe, spre munţi… Peste munţi…

— Da, da… Când vrei… murmură maistoraşul.

— După ce termin cu şcoala, te chem…

— Da, da… face Aurel ca un ecou.

Pe la patru după amiază, Andrei Popovici strigă un soldat:

— Spune-i domnului Vlaicu, să-şi scoată aeroplanul, că pornim…

— Păi, domă Vlaicu a plecat de vreun ceas, dom Locotenent.

— Unde?

— Încolo, să treacă munţii…

Într-adevăr, plecase să treacă munţii. Se hotărâse într-o clipă, cu acea deznădejde liniştită şi neîndurată, în care înţelegi că nu mai ai nimic de pierdut. Vorbă lui Andrei Popovici fusese astfel ca firul de nisip, care mai lipsea din greutatea unui om ca să cadă până în fundul apei…

…Acum zbura neted către miazănoapte. Privea liniştit crestarea munţilor pe zare. Şi din adâncul marei lui hotărâri, calme ca şi după amiaza acestei ultime zile de vară, căuta peste lumea măruntă de jos, îngrămădită în sate mici şi agăţate de firul şoselei albe, ca la o privelişte de care fusese de totdeauna desprins. N-o mai cunoştea. Rămăsese numai el şi cerul. Iar în ochi, aproape, privirea rotundă, luminoasă şi stăruitoare a pietrei albastre din inel.

Satele se mistuiesc domol pe dedesubt şi rămân în urmă unul câte unul. Calea-i netedă ca o sticlă moale. Zborul e neclătinat ca o lunecare din vis. Iar peste munte, se ţese uşor văl străveziu de uşoară ameţeală. Parcă toate ar fi neadevărate şi bune…

Pământul trece mereu… Firul şoselei se deapănă… Numai munţii rămân îngheţaţi pe zare. Limpezi, viorii, cu ghimpi de fierăstrău…

Ploeşti! Licăresc în fund ca un sac ele boabe albe risipite… Ploeşti…

Şi peste inimă se Abate o undă subţire de sânge, caldă şi grea, apoi se trage şi lasă gol. Mărioara…

Ochiul albastru al inelului din deget a prins umbre şi s-a tulburat…

Privirea ştie drumul. Printre două hornuri de fabrică,

pe lângă un plop şi pe deasupra unui nuc, coperişul roşcat al casei îşi ridică uşurel muchia prelungă.

— Ca un săcriu… gândeşte fără zor şi fără durere.

Mută cârma către stânga şi dă ocol. Oraşul întreg se roteşte tăcut, până se întoarce la loc…

Apoi încă odată… Iar munţii se aşază liniştiţi la mijloc, între sârmele din faţă şi capota rotundă a motorului.

Şoseaua Câmpinei, se întinde dedesubt, dreaptă ca o săgeată, care porunceşte calea.

Pleacă pe ea, alungind-o până la ieşirea din târg, unde drumul se împarte ca o furcă.

Lunecă acum între cele două braţe desfăcute, nehotărât parcă, pe care să-l urmeze.

Şi deodată tresare… Cimitirul Viişoarei îşi prizăreşte în dreapta lacrimile. de piatră albă printre smocuri de tufe verzi. Ochiul rotund al meiului luminează acum ca o lacrimă.

Mărioara…

Ştie… Doi paşi de la poartă… spre stânga şi înainte.

Pată albă a marmorei licăreşte cu putere în soarele aprins. Şi într-o clipă, toate celelalte se încenuşează şi intră în negură.

Mâna dreaptă trage cârma spre ea… Mâna cu inelul… Ochiul albastru se cere la odihnă lui…

Şi aeroplanul roteşte larg pe deasupra cimitirului, apoi tot mai strâns, tot mai strâns, ca legat de licărirea albă, care a se afunda jos.

Privirea lui Vlaicu, ţintită pe mormânt, nu mai vede nimic împrejur. Doar o pată de lumină, care se face tot mai rotundă, în adâncul unei fântâni cenuşii.

Ai zice: priveliştea întoarsă a unui ochiu’ de cer, văzut din afund de groapă…

— Măi, fătucă, măi… mai fo’ lăsat fără tine…
— M’ai fo’ lăsat fără tine…
— Fără tine…
Apoi întrebarea creşte deodată, năvalnică şi chinuită:
— Fără tine? La Braşov fără tine?… Unde-o fo’ Dumnezeu Bunu un an de zile… măi fătucă, măi?

O clătinare scurtă a maşinii îl trezeşte dintre neguri. Zvâcnete uşoare sub aripi încep să arate grunji în văzduh.
Îndreaptă zborul şi, pleacă înainte, lunecând peste mormânt
Dincolo de-o fermă, la kilometrul treisprezece, vede maşina lui Magnani oprită în drum, iar pe el, îl zăreşte aşezat cu Silişteanu în cele două părţi ale unei arături din dreapta şoselii, spre Ţinteşti şi arătându-i prin semne direcţia în care să ateriseze.
Ocoleşte şi se lasă la pământ, domol, cu motorul tăiat.
— De ce vii de-a curmezişul arăturii. Vrei să-ţi rupi roţile?

— D-apăi cum oi veni? Cu vântu ’n coaste, cum mi-aţi arătat voi? Nu vezi fumul de la casă?
Şi le arată cum goneşte pământuful unui horn de la fermă…
Trecut de încordare, se simte deodată destrunat şi sfârşit. Dar numaidecât îl cuprinde o veselie bolnăvicioasă şi începe a juca.
Cei doi prieteni îl privesc stânjeniţi. Sunt deprinşi cu bucuriile lui, năpustite copilăros şi fără trecere. Dar în zarva şi în zorul acestei zile, când i-a luat pe sus de la treburi şi în ultima clipă, ca să cuteze o faptă aşa de mare, li se pare puţintel fără rost astă descleştarc de râs şi de joc.

Bănuiesc sticla de coniac, pe care l-au cumpărat-o de la cantina din Cotroceni.

— Ia să văd cât a rămas, zice Silişteanu, că i-am făcut semn până unde băusem eu cu Magnani…

— Nu mi-i mie acu de iasta, frate. Şi-apăi e beutură proastă… Doar ţi-am fo' spus… Şi arătând sticla, cu semnul adeveri tor, a pus-o la loc, fără să guste.

În grabă au pornit să încarce rezervorul. Generalul Harţei, care tocmai trecea spre Bucureşti, venind de la Sinaia, şi se oprise în drum să vadă aeroplanul, le-a împrumutat pâlnia de care aveau nevoie. La ceasul patru şi jumătate toate erau rânduite şi gata pentru zborul mai departe. Aşteptau doar să vadă sosind automobilul lui Vlaicu, în care plecaseră Miron şi Nedelcu.

Dar maşina nu se arăta, nici nu putea să se arate, îşi rupsese o osie pe drum şi cei doi călători se zbăteau s-o cârpo-ceascâ la o fierărie…

— Nu pleci? Face Magnani.

— Ba da… de bună seamă că plec… răspunde tărăgănat. Vlaicu, în care întrebarea sâcâită a italianului sunase neplăcut. Plec… făr' numa, voiam să-i văd şi pe ei a…

— De ce?;

Nu ştiu… aşa… murmură. Apoi se urcă în maşină şi Magnani învârte helicele. Aeroplanul porneşte, se târie prelung, dar nu se urcă. După cinci sute de metri s-a oprit şi zburătorul se dă jos. Cablul frânei ţinea în loc.

— esta nu vrea să mă lase a mai zbura… zice el cu ton ciudat de glumă. Apoi întăreşte un şurub, se suie din nou şi pleacă.

— Ura! Să ne vedem la Braşov! strigă cei doi.

— La Hotel Continental! Răspunde Vlaicu.

După două sute de metri maşina se dezlipeşte de pământ cu greutate şi urcă încetişor spre dealurile care cresc înalte în zările din sus.

Magnani, Silişteanu, rămân curând departe, în fund, în urmă… Iar dinainte munţii vineţi cresc posomorâţi şi grei)…

O sută de metri… două… trei

Sub botul aeroplanului încep a se urca rotunjimi, împădurite de coline. Apoi dealurile se măresc, neprimitoare, vrăjmaşe. Pe gorganul ei înalt, Câmpina îşi arată zidurile…

Zborul merge întins, urcuşul e lin, motorul răsuflă puternic, cu tot una măsură.

Dar mâna se strânge mai aspră pe volan. Ochii s-au întărit şi s-au făcut aspri, fruntea-i tăiată adânc de cută dintre sprâncene. Inima bate tot mai greu. Suflarea-i scurtă”. Pe deasupra întregului mers bine, porneşte să fluture teama.

E doar o umbră la început. Dar pe măsura în care creşte neprietenia meleagului frământat de dedesubt, creşte şi neliniştea stingherului călător din înalt. Peste câteva minute va fi intrat cu totul peste locuri unde nu mai află nicio palmă de pământ drept, să poată coborî la nevoie. Râpile Prahovei, albia pietroasă, mâncăturile de lut şi stâncă, păduri şi povârnişuri…

Cearcă* să urce mai în piept. Dă motorului gaze în plin şi răsuceşte cârma. Suişul se face anevoios şi dealurile îl întrec; încep să crească mai repede decât clinul ridicării. Ochiul înăsprit al maistoraşului desenează fulgerător în văzduh cele două linii. Le vede apropiindu-se. Le vede locul unde se ciocnesc. Atunci caută cale să se strecoare pe văi. Încearcă pe valea din dreapta. Curentul îl înfundă.

Se răsuceşte scurt spre Prahova, dând cârma de suiş cât poate merge. O clipă, aeroplanul răsturnat pe vânt pare că s-a oprit. Dar dintr-oclată zvâcneşte ca izbit dedesubt, pentru ca, numaidecât, să se prăvălească o sută de metri mai jos, supt de vârtejul văii.

Se întoarce în loc şi caută. Zadarnic. Aeroplanul coboară, îndârjirea îi aţâţă temerile până la spaimă, mâinile făcute ghiară pe cârme tremură de înfrigurare, ochii se împăienjenesc…

Un singur gând răsare în minte. Şi vorbe grele se în vârtej esc în preajma lui:

Înfrângerea… umilirea… ruşinea…

Hăţuieşte cârmele sălbatic. Cearcă să mai învârtă robinetul gazelor, deschis până la capăt. Helicile vâjie în zeci de feluri între păturile nestatornice de aer, de parcă-s un cântec de şuvoi”.

ŞI dealurile cresc…

Acum, de mai zboară câteva minute, nu mai are, de ales decât locul precis unde vrea să intre în pământ.

— Prav îl fac şi pe el şi pe mine! Gândeşte scrâşnit şi întocmai ca odinioară, la Orăştie…

O izbitură crâncenă în inimă îi frânge în două, închircindu-l peste volan.

— Moartea! Fulgeră, printre apele negre din văz, cea din urmă pâlpâire a creierului. Apoi, moale, căzut cârpă în carlingă, scăpată mâinile de pe volan.

…Numai gândacul îşi ţine calea înainte, bătându-se singur cu vrăjmăşia…

O fâşie de lumină… apoi alta… Nu-şi dă seama ce s-a întâmplat. Mecanic, prinde în palme lemnul rece al roţii şi se agaţă de ea. Cuţit de foc brăzdează mintea şi-o

luminează, atât cât o mai poate lumina clipa asta de năprasnă şi de vis rău.

Îndreaptă aeroplanul şi cearcă să afle pe undeva, dedesubt, loc de coborâre. Nu mai vede nicăieri nimic… Doar în cenuşiul câmpului ars, un punct alb, care se mută şi aleargă odată cu dânsul, după dânsul

Se învârte în loc şi caută. Neîndemânatec priveşte tocmai în partea dinafară, unde nu trebuie să se uite. Ameţeala creşte şi-i înceţoşează ochii. Dar licărirea de sticlă a Prahovei îi joacă între gene şi-l cheamă. Se duce spre ea…

Liniştea de-o clipă îi îngăduie să vadă şoseaua şi livezile puse de-a-curmezişul. Între ele o pârtie – goală.

Răsuflă… E scăpat…

Dar în minuta asta, când trecut printre hăuri de moarte, se vede întors pe pământ, viaţa năpusteşte în el cu toată mocirla şi otrava durerilor ei.

Vrea să ajungă cât. Mai curând jos, *ca să poată muri liniştit*.

Nu-şi dă seama când a tăiat motorul. Mâna singură a răsucit contactul. Aeroplanul coboară neted, fâşâind subţire prin aerul străveziu. Numai că, în ameţeala sleirii, n-a măsurat bine depărtarea. Ajunge deasupra livezii mai repede decât socotea. Şi e la douăzeci de metri. Dacă coboară acum, se sfărâmă de copaci. N-are de ales… Cutează o faptă nebunească… Răsuceşte cârma să mai urce puţin şi o trage în dreapta, să vireze în loc… Dar aeroplanul nu mai are iuţeala să se sprijine pe aer… Saltă încet în bot, Iar când s-a întors, se prăvale în jos, răpăgând pe-o coastă şi se prăbuşeşte ţăndări la pământ…

Nu-l doare nimic. Luminiţe fugare pâlpâesc şi joacă pe sub ochii lui.

— Măi, gândacii tatii… mă omori tu pe mine?…

Iar punctişorul cel alb de lumină, ca un ochiu’ de cer întors, se învârte şi se tot învârte, apropiindu-se de el… Urcă lumina din Fund? Cade el spre lumină?…

— Măi, gândacu tatii, mă omori *tu* pe mine?…

Aripa rămasă în aer, spre cer, asemeni unei mâini, care cerşeşte ajutor, se frânge crâşnind ca o vietate rănită. Şi mă-tasa ei moale acopere trupul sfărâmat

Licărirea celui din urmă gând, mângâie şi mulţumeşte: – Mă!

— Gândacu tatii…

Apoi luminiţele pălesc şi pier…

T?… *. *”. – i %

Din colbul pământului, dintre aşchii de lemn şi fier, un norişor de praf şi fum se ridică uşurel, străveziu, ca un abur, ca un duh… Se clatină o clipă deasupra grămăjoarei de aţe şi de aşchii pierdute în meleagul fără cuprins, se resfiră şi se adună din nou, apoi încetişor, porneşte legănându-se în sus…

Vântul îmbunat al văii îl poartă înainte spre Ardeal…

AUREL VLAICU

Şoimul nostru ardelenesc a lunecat din slavă cerului şi s-a sfărâmat de acest pământ aspru, care-şi răzbună astfel pe acela ce tindea să se desfacă mai mult din robia lui cea grea.

Vlaicu a murit. Cu aripile ultimului său zbor i s-a frânt şi viaţa: voinţa cea nebiruită s-a pierdut…

Şi în adevăr nebiruită a fost această voinţă. Fecior de ţăran fără carte, fără avere, fără sprijin, dintr-un neam căruia guvernul săwâi vede numai păcatele, el s-a trezit într-o bună zi cu gândul, că e frumos să zboare cineva, că

el poate zbura, că trebuie să zboare, – şi că pentru aceasta e făcut pe Junie. A trecut, ajutat de câţiva prieteni, toate piedecile neînţelegerii şi neprieteniei, şi la capătul atâtor încercări zadarnice, atâtor silinţi înfrânte, el s-a pomenit în sfârşit acolo sus în cer, zburând.

Şi, când l-au văzut acolo, tăind undele văzduhului luminos? Frângând împotrivirile vântului, întrecând negurile, neamul lui întreg, toţi acei iobagi de ieri, setoşi de libertate, de lumină, de neatârnare, i s-au închinat, nu numai ca unui fiu iubit, mai Isteţ şi mai viteaz decât ceialalţi, ci ca unui vestitor, ca unui simbol. Când în vâjâitul lor nerăbdător porneau aripile, când pasărea de oţel se cumpănea sigură sus deasupra pământului, când se frământa cu puterile cereşti şi le răpunea planând liniştit vultureşte, li se părea că zăresc în viitor o altă minune: urmaşii lor, seminţia lor desfăcându-se de sub stăpânirea vechilor puteri, înfruntând vrăjmăşiile din urmă, zburând tot mai sus peste dânsele şi odihnindu-se în lumina apoteosei victorioase. Şi de aceea la nimeni nu s-a uitat naţia cu ochi mai bucuroşi, scăldaţi în lacrimi şi totuşi plini de raze, decât la dânsul.

Astfel tânărul care isprăveşte astăzi în mijlocul durerii tuturor a, a fost un fericit, prin toată mărimea triumfului său, prin toată căldura iubirii ce deştepta în juru-i. Şi chiar acum, în clipa tragică, el a avut favoarea dumnezeiască de a sfârşi în lumea pentru care trăise, care-l închisese cu totul – * şi care-l jertfi.

Se uită bărbaţi politici, se uită scriitori de renume. Pe el însă nu-l vom uita. Oricând îndrăzneala omenească va smulge aiurea succese strălucite naturii învinse, nu vom privi cu invidie pe acel învingător, ci vom zice cu mândrie: Şi noi am avut pe Vlaicu.

N. Iorga

…Peste o lună de zile, la Târgovişte, sfărâmat sub prăbuşirea Farman-ului său, era ursit să-şi împlinească soarta şi Negel.

Vlaicu III nu mai – avea mină să-l încerce, nu mai avea inimă să-l avânte în slăvi. Truda lui Silişteanu şi a lui Magnani să ducă montarea până la capăt, a slujit doar unei triste nedibăcii, care nu s-a priceput să salte aeroplanul de la pământ, decât doar cât i-a trebuit să-l facă ţăndări peste o clipă.

Apoi uşile hangarului s-au închis pentru totdeauna…

Prin încăperea tristă şi goală, n-avea să mai clatine nimic.

Va fi tremurat doar când şi când, în cuişorul de deasupra mesei, cartea poştală săracă, pe care o mână de femeie scrisese maistoraşului că se roagă pentru el…

Evacuarea zorită din iarnă anului o mie nouă sute şaisprezece a uitat hangarul lui Vlaicu, închis, aşa cum era. Dar cei care au venit după aceea, nu l-au mai uitat. Şi nimeni, până astăzi, nu mai ştie spune căile pe care l-au împrăştiat.

Alcătuitorul acestei cărţi nu-şi poate încheia osteneala fără şi nu aducă mărturisirea recunoştinţii sale tuturor acelora care cu mult sau puţin, personal sau prin prieteni, l-au ajutat în cercetările lui de cinci ani. Viaţa lui Vlaicu s-a desfăşurat într-o vreme primedios depărtată zilei de-acum. Nici destul de demult pentru ca amintirile să fie şterse şi să nu rămâie decât temeiul” celor scrise, nici de-ajuns de aproape că încă trăitorii timpului să-şi aibă aducerea aminte neciuntită. De aceea ades un fapt se afla răsfrânt în tot atâtea înfăţişări câţi erau povestitorii ei. La asta se mai adaugă şi firea ciudată a lui Vlaicu. Felul său

aparte a nu se arăta, niciodată şi nimănui, întreg. Dădea fiecăruia numai aceea ce credea că i se cuvine. Şi i se înfăţişa aşa cum credea că este trebuitor. Astfel nimeni nu poate spune că l-a cunoscut întreg şi i-a ştiut toate bucuriile şi toate durerile cele mari.

În asemenea împrejurări, fiece mărturie a fost preţioasă, fiindcă ajuta la reconstruirea omului. Iar adeseori, o neînsemnată amintire a cuiva punea lumină şi lămurire desăvârşită în zeci de fapte care, altminteri, păreau fără înţeles.

Recunoştinţa scriitorului se înclină, înainte de toate. În faţa acelor duşi dintre noi şi de la care el a putut căpăta cu adevărat nepreţuite amintiri despre Vlaicu: Alexandru Vlahuţă, Octavian Goga, T. Brumăreşcu, Vasile Goldiş, Ion Bianu, Arnos Frâncu, C. Bacalbaşa, D.D. Pătrăşcanu, V. Branisce, Caton Theodorian şi Comandorul Ceza ştiubeiu, prietenul cel mai credincios în scrierea cărţii de faţă şi care, doar cu câteva ceasuri înaintea morţii sale fulgerătoare, aducea cel 4 in urmă document aflat.

Autorul mulţumeşte apoi acelor persoane care, după cum era lesne de înţeles, s-au ascuns în dosul numelor Ursi nu-s şi Freya.

Franca lor mărturie crudă, făcută prin d-na Blanche Hoffmann din München, a rupt vălul pe una din cele mai însemnate părţi ale vieţii

lui Vlaicu, întocmai ca şi spusele domnului Gheorghe Bărbulescu, din Ploeşti, tatăl nemângâiat al Mărioarei.

Principelui Valentin Bibescu, d-lor generali de escadră G. Negrescu şi II. Giossanu, comandor Andrei Popovici şi Poli Vacas, li se datoresc mare parte din amintirile de câmp.

Pentru limpezirea epocii din Pola, autorul a avut ajutorul d-lor comandor Topa, ing. Veit şi Muntean. Pentru

cele de la München, au stat în ajutor pictorul Marius Bunescu, domnul profesor Victor Simionescu, ing. Secvvald. Pentru cele din Budă Pesta: dl. agregat Emil Wein ei de la Politehnica budapestană, prof. I. Lupaş şi ing. Negruţiu, pentru cele de la Orăştie, dl. Romulus Boca, azi notar public în Alba-Iulia, şi care a fost lui Vlaicu – poate – cel mai mare şi mai cald prieten.

Doamna Dr. Mă cel a ru şi dl. Horia Petra-Petrescu, au contribuit la limpezirea celor doi ani petrecuţi de Vlaicu la Sibiu; Lucian Blaga pentru încercările de la Braşov, domnii profesori Sextil Puşcaru, O. Ghibu, Prof. Dr. Haţiegan, Ion Matei şi Al. Ciura pentru zbor urile din Ardeal, iar Dr. Traian Popovici, Prof. D. Nandriş şi Bolohan, pentru cele din Cernăuţi.

Cât priveşte vremea petrecută în Bucureşti, şi îndeobşte în Ţară, au mai adăugit preţioase amintiri domnii Henry August, C. Silişteanu, N. Şaru, Eugen Lovinescu, Corneliu Moldoveanu, Al. Tissescu, N. Lazăr, Orăşeanu, Zaharia Bârsan, Constantin Nedelcu, George Costescu, Victor Bumbeşti şi Doamna Elena Farago.

Dar între toate amintirile câte s-au cules despre viaţa lui Aurel Vlaicu, cele mai intime, mai nedezminţite şi mai temeinice, au fost ale fratelui său, gospodarul Ion Vlaicu din Binţinţi, ale lui Miron, vărul său şi ale primului mecanic pe care l-a avut zburătorul, Ion Ciulu, astăzi mecanic la Uzinele de electricitate de la Filaret.

Oamenii aceştia au trăit lângă cel mai întreg şi mai adevărat Vlaicu. Pentru ei maistoraşul n-a avut nimic de ascuns, şi niciodată. Mai cu seamă pentru Ion.

Insfârşit, cele două mii de fişe de material nu s-ar fi putut face fără inimosul ajutor al prietenilor: Emil Cososchi (Cernăuţi) D. Pătruţ (Cluj)

Marin Iorda (Braşov) I. Colţău (Buda Pesta) Colonel Voinescu, I. Gheorghiu, Ion Dragomirescu şi al domnului

învăţător I. Popescu din Binţinţi, ginerele lui Ion Vlaicu, fratele lui Aurel,": – BIBLIOGRAFIE

Inginer Aurel Vlaicu: *Aeroplanul – Vlaicu*. Tip. Socec, 1941.

* ¥ *Zburătorul nostru*. Buc, 1913, O CT AVI an Goga: *Precursori*.

D. D. Pătrăşcanu: *Timotei Mucenicul*. Ed. Viaţa Românească, 1913. I. I rimes cu Gândeşti: *Aurel Vlaicu*. Bibi.

— Românii Celebri, 'Nr. 1. Edit.

Flacăra 1913.

— *În para lui Vlaicu*. (Retipărire din Solia Satelor). Tip. Carmen Cluj, 1913.

Colonel Th. Radu: *Zburătorii noştri*. Buc. 1914.

— *Albumul Vlaicu*. Tip. Libertatea Orăştie 1920. Eugen Lovinescu: *Memorii* (1900 – 1916). Edit. Cugetarea.

C. Bacalbaşa: *Bucureştii de altă dată*, (vol. II şi IV). Edit. Universul.

Natalia Negru: *Helianta*. Ed. Alcalay

St. O. Iosif: *Tu Steaua mea erai*. Ed. Alcalay.

C-dor ing. Av. G. Negrescu: *Un sfert de veac de aviaţie românească*.

I. Anestin: *Schiţă pentru Istoria Teatrului românesc*. Editura Vremea.

R (1911 – 1936).

I. Massoff: *Istoria Teatrului Naţional*. Ed. Alcalay.

— *Serbările de la Blaj*, 1911. Bibi. Astra Nr. 2134.

— *Spiru H ar* el.

Chanute: *Progress inflyng machines*. New York, 1894. Marey: *Le vol des oiseaux*. Paris, 1890.

Otto Lilienthal: *Der Vogeljung als Grundiage der Fliegekunst*. Berlin; 1889.

Samuel Pierpont Langley: *Experiments în Aerodynamics*. Washington, 1891. Mouillar: *L'empire de l'air*. Paris.

Camille Flammarion: *Mes vogages aeriens*. Paris 1883 Marpon et E.

Flammarion. R. Soreau: *Navigation aerienne*. Paris, 1902. Ct. Paul Renard: *L'aeronautique*. Paris Flammarion, 1909. C-MTE Henry de La Vaulx: *Les vainqueurs de Vair*. Hachette, Paris. John Grand Carteret et Léo Delteil: *La conquête de Vair*. Libr. Des Annalles, Paris.

— *Skematismus für des K. u. K. Heer und für die K. u. Kriegs-marine*. Wien, 1903 – 1905.

— *Pola, seine Vergangenheit, Gegenwart und Zukunft*.

— *K. u. K. Verordungsblatt*. Wien, 1903 – 1905.

— *Militärische und technische Bedeutung Polas*.

— *Skizze des See-Arsenals*.

Jacques Sahel: *Henry Farman et l'aviation*. Ed. * Grasset. Paris. Jean Romeyer: *Uaviation civile française*. Ed. Gigord, Paris. Peter Thoene: *La conquête du ciel*. Payot-Paris. L Lecornu: *La navig*ation *aerienne*. Vuibert-Paris. Neon: *Une illusion*: *La conquête de Vair*. Payot-Paris.

— *Almanahurile Universul*, *Minerva*, *Lumea ilustrată*, etc. 19031914.

Reviste ale epocii: Flacăra Viaţa Socială Noua Revistă Română Viaţa Românească Luceafărul Revista Automobilă Convorbiri Literare Aviaţia

Revue des Sciences appliquées – Flugsport. L'aeronaute.

L'aerophile

Revue aerienne Locomotion ziare şi alte periodice: *Ardeal*: Tribuna

Românul
Progresul
Unirea
Telegraful român Gazeta Transilvaniei Kronstädter Zeitung Brâssoi Hirlap Brâssoi Lappok
Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt Nagy Szebeny Ujsâg
Bucureşti: Minerva Seara
Universul
Dimineaţa
Adevărul
Lupta
Viitorul
Epocă
L'indépendance Roumaine
Iaşi: Opinia
Evenimentul Mişcarea
Străine; Neue Freie Presse Budapest! Hirlap Styx
Reichspost Les nouvelles Le journal l'intransigeant articole apărute în presa zilnică şi în periodicele timpului.
Principele Carol al României Doi eroi.
Principele Carol al României Vlaicu şi Vuia.
Profesor. G. Murgoci întâiul zbor.
Ing. P.N. Panaitescu Ilarei şi Vlaicu.
Vasile Osvadă De la început.
Dr. Romulus Boc a – De încheiere.
Traian Vuia Ceva despre navigaţia aeriană.
Vasile Goldiş – Minunea de la Orăştie.
Ing. I.F. Negruţ – Vlaicu în Pesta. 1
Octavian Goga – Drumul unui cuceritor.
Octavian Goga – Vlaicu.
D. D. Pătrăşcanu – Tribulaţiile unui aviator.
Roman Ciorogaru – Vlaicu şi Aradul.
¥ * – Vlaicu în Blaj.

Horia Petră Petrescu – Zborul lui Aurel Vlaicu pe Câmpia
Libertăţii.
I. Rusu-Abrudeanu – Istoricul înfăptuirii aeroplanului Vlaicu Nr. 1.
C. Nedelcu Mono planul Vlaicu II.
I. Grămada Plevna, Monpellier, Aspern.
Zaharia bârsan – Urmărindu-l pe Vlaicu.
Emil Gârleanu – Însemnări: Inginerul Vlaicu.
Adam Lulă Amintiri din viaţa de student a lui Vlaicu.
I. G. Bradu Amintiri despre Vlaicu
Dr. Nicolae Brânzeu Vlaicu. (Amintiri din şcoală).
Em. Borcia (Har. Călămar) Vlaicu, cum era el.
Victor Branisce – Braşovenii şi Aurel Vlaicu.
Maria Dr. Gavrilescu – Vlaicu la Iaşi.
Eugen Lovinescu – Exceisior.
I. B.
— Vlaicu la Braşov".
Ilie Crăl IUNEL – Vlaicu nostru să trăiască. /
Aurel N. Ştefănescu – Amintiri.
George Păcurariu – Amintiri.

Al. Ci ura – În Binţiţi. %
Al-ECU Isăl EANU – Prin văzduh de la Bucureşti la Ploeşti.
G. C. – L'aeroplane Vlaico.
Aurel Vlaicu – Impresii din văzduh.
Aurel Vlaicu – Aviaţiunea la noi.
Spiru II a ret. – Aeroplanul Vlaicu.
Un Cernăuţean – Aurel Vlaicu.
G. Magnani şi C. Silişteanu – Cel din urmă zbor.
Anette Janină Poenaru – Ultima consultaţie astrologică a lui

Vlaicu.
Dr. V. Hâncu – Vlaicu şi cauza morţii lui.
N. Iorga – Aurel Vlaicu.
Octav Tăzlăuanu – Vlaicu pe catafalc.
Ion Grecu – Vestea morţii lui Vlaicu la Orăştie.
I. Dumă i – Împăturat.
Iuliu Giurgea Bradu – Vlaicu a murit.
Vasile Stoica – Zburătorul.
Inginerul C. – Amintiri de la München.
Aurel N. Ştefănescu – La Cotroceni.
Dr, I. RADU – Un zburător.
Prof. Traian Gherman – Jertfele aviaţiei.
Andrei Bârsescu – 1/14 Septembrie 1913 – o amintire.
Virgil Oniţiu – Omagiu.
Dr. Vasile Suciu – Superioritatea lui Vlaicu.
Vasile Goldiş Martirul nostru.
Sextil Puşcariu – Vlaicu.
I. AgâRBICEANU – Invenţiunea lui Vlaicu şi ţăranii noştri.
Oct. C. Tăzlăuanu – Monumentul lui Vlaicu.
Dr. O. Ghibu – Vlaicu.
I. Broşu – închinare lui Vlaicu.
Dr. E. dăianu – În ţara lui Vlaicu.
Maria Cunţan – Vlaicu.
I. U. Soricu în – Zburătorul.
O. Hulea Tu mângâiere tuturor ne dai.
Gavril Todică – Icarizii.

Leniţa Negrea – Doliul domnişoarelor române.
Alcor – Umbrei lui Vlaicu.
Al. CIURA – Phaeton.
Un inginer militar – Guvernul român şi aviaţiunea.
Prof. N. Negruţiu – Principiile pe care se bazează

aparatele de zburat.

I. Corbu – Aviaţia şi astronomia.

Valentin Popescu – De vorbă cu el. G.V. Bibescu.

Valentin Popescu – De vorbă cu el. G-l de escadră G. Negrescu.

Valentin Popescu – De vorbă cu Poli Vacas.

Ing. G. Lipo van – Traian Vuia, precursorul aviaţiei.

D. Teleor – Istoricul Societăţii Scriitorilor Români

C-dor Andrei Popovici – Mircea Zorileanu (conferinţă).

C. Nedelcu – Aurel Vlaicu (conferinţă).

J, A. – Münich en liesse.

TABLA DE MATERII

Vlaicu II *
Şcoala de la Ghitila
Blaj
Sibiu
Mărioara
Aspern
Destrămare *
Aurel Vlaicu
Bibliografie sfârşitul volumului iii